

IRENICVM AMATORIBVS VERITATIS ET PACIS IN ECCLE- SIA SCOTICANA.

Prece & studio

Ioannis Forbesij, S S. Theologiae Doctoris, & ejusdem
Professoris in Academia Aberdonienſi.

Zachar. 8. 19.

Veritatem & pacem diligite.

F. 5. 240

(Cet d.)

1 Pet. 3. 15. 16.

Sitis parati ſemper ad reſpondendum cuiſlibet petenti
rationem ejus ſpei quae in vobis eſt, cum lenitate
& reverentia, conſcientiam habentes
bonam, &c.

Hieron. in Epist. ad Ruſticum monachum.

Veritas angulos non amat, nec quarit ſuſurrones.

Auguſt. Epist. 109.

Cum dilectione hominum, & odio vitiorum.

Editio ſecunda.

ABERDONIA,

Excudebat *Edwardus Rabanus.*

Cum Privilegio. 1636.

REINICA

AMATORIBUS

PAGINAE

519:08

REVERENDISSIMO,
IN CHRISTO, PATRI
PATRICIO
MISERATIONE DIVI-
NA EPISCOPO ABER-
DONIENSI;

ACADEMIÆ ABERDONIENSIS CAN-
CELLARIO & INSTAVRATORI:

*Domino & Parenti meo honorandissimo,
Salutem in DOMINO.*

REVERENDISSIME PATER,

Uasdam de receptis ritibus Aporias
Frater quidam combresbyter ad tenuita-
tem meam scriptas misit, enixè rogans ut
titubanti succurrerem. Quod quia sincere
addiscendæ Veritatis & tranquillandæ
conscientiæ studio facere videbatur, proti-
nus ei (invocato priùs serla ac supplice prece Nomine DO-
MINI) de propositis Aporiis breviter rescripsi. Autor verò
mihi existit reverentia tua, ut nonnulla in aliorum etiam

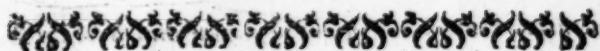
utili;

EPIST. NVNCYPAT.

utilitatē enucleariū explicarem. Quam parum mihi ab ordinariis laborioſæ profeſſionis ſtudiis ſuppetat otij, neq. la-
ret prudentiā tuā, & probè norunt reverendi collegæ mei,
& ornatiffimi auditores. Ego tamen parendi certus (juſtis
enim tuis mandatis inobſequens eſſe non debui) opportu-
nitatem anniverſariæ ceſſationis ab exercitamentis Acadē-
micis præſtolabar. Accedebat interim ſtudioſorū noſtrorū,
nondum uſque adeo in hoc quæſtionum genere exercitato-
rum, indefeſſa effigitationo: & aliorum etiam piorum horta-
menta neutiquam contemnenda. In primis verò (ſicut de
IACOBI Patriarchæ erga *RACHELEM* affectu legimus) hoc
mihi impoſitū onus allevabat amor veritatis & pacis in do-
mo *DEI*: in laudē gloriæ gratiæ benigniſſimi Patris lumi-
num, à quo omnis donatio bona & omne donū perfectum
ſupernè deſcendit. Accipe, igitur, præſul religioſiſſime, qui
veritatis ſemper & pacis in hac *CHRISTI* Eccleſia fideliffi-
mus propagator, & conſtantiſſimus ſœliciffimūſq; propu-
gator, per *DEI* gratiam, exſtitiffi, accipe, conſueta mentis &
frontis ſerenitate, hanc qualem cunq. veritati & paci dica-
tam lucubratiunculam. Quæ ſi perſpicaciſſimæ tuæ proba-
bitur pietati, ſpero eam veritatis & pacis amatoribus non
diſplicituram. Ipſe autē *DEVS* veritatis & pacis nos omnes
ſanctificet in ſua veritate: & afflictæ ſuę Eccleſiæ pacem per
DOMINVM NOſTRVM IESVM CHRISTVM ſemper omni
modo miſericorditer largiatur. Idē reverentiam tuam Ec-
cleſiæ ſuæ & nobis quā diuiffimè incolumem tueatur. Va-
le antiſtes verè ſanctè, Pater honorandiſſime; &, quod fa-
cis, nos ama, ſanctiſq; tuis precibus paſtoralibus paterniſq;
DEO commenda. Dat. *ABERDONIÆ*, die primo Ianuarij, an-
no *DOMINI* milieſimo ſexcenteſimo vigeſimo nono.

Reverendiſſima Pietatis tuæ, cum in carne,
cum in *DOMINO*, obſequentiſſimus filius,

IOANNES FORBESIVS.

AVTOR LECTORI

S.

CHARITAS Patiens est, benigna est; non irritatur, non cogitat malum, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. *HAC* jubente silentium diutenuimus: sperabamus enim fore, ut absque ulteriori disputationum conflictu dissensuicula nostra sponte evanescerent. At prater opinionem accidit, per prodigiosam quorundam intemperiem, ut ignis ille discordia, quem sub simulata amicitiae dolofo cinere occultabant, tanta nuper eruperit vehementia, ut ejusdem imperio CHARITATIS, quæ non gaudet de injustitia, congaudet aurem veritati, necesse habuerimus confestim accurrere, aquam portantes, è sumine veritatis haustam, ad restringendum publicum incendium: ne vel Ecclesiam DEI prodere, vel de ea desperare videremur. Hinc opusculi hujus deproperatio. Te verò, Lector, hortor in DOMINO, ut ad hujus IRENICI lectionem te accingens, ante omnia pectus ipse tuum coram DEO examines, & seriò cogites Cujus sis SPIRITVS. Nam derisor quærit sapientiam, & non invenit: ac scientia intelligenti est facilis. Si quis voluerit facere voluntatem ejus, cognoscer de doctrina, utrum ex DEO sit, an ego à meipso loquar: ait DOMINVS in Evangelio. Lege vel audi, priusquam judices; probè intellige, antequam sententiam feras: ne forte veritatem damnes, & cum DEO pugnare comperiaris. Quid temerariis censoribus respondeamus suo nos exemplo docuit DOMINVS, dicens injusto percussor; Si malè loquutus sum, testare de malo; sin bene, cur me cædis? Interea non sum immemor fragilitatis humane, neque meæ tenuitatis sum nescius: si quid igitur repræbendum existimes, hanc tantum à te postulo æquissimam conditionem, ut perspicuas & solidas censura tue proferas rationes; & docilem invenies: Non enim possumus quicquā adversus veritatē, sed pro

1. Cor. 13.

Ibidem.

Luc. 9.
Prov. 14.

Ioan. 7.

Aq. 5.

Ioan. 18.

2. Cor. 13.

Ad Lectorem.

veritate. Ne tamen mihi pro demonstratione obtundas conscientie
 tue perperam fortassis informatam dictamen: postulo enim ulteriorem
 probationem, qua mihi ostendas rectè informatam esse istam tuam con-
 scientiam. Neque pro idoneis argumentis recipio inverecundas asser-
 tiones, fremebundos gemitus, repandos in cælum oculos, temerarias exe-
 crationes, frivolas tricationes, temulentas popinarum nenas, ignavum
 & agrestem contemptum illius quod vel non intelligas, vel refellere non
 queas. Istas ego & similes officias nihil moror: neque eis quisquam
 movebitur cordatus, veritatis suæ salutis non incuriosus. Sed res cum
 re, ratio cum ratione appositè & sobriè conferatur: ponantur in medio
 Scripturæ sacræ, & inde argumenta congrua deprimamus, consulamus
 etiam catholicam antiquitatem, interrogemus reformatas Ecclesias, ad-
 vocemus rectam rationem: sic enim facilior erit dissensionum compo-
 sitio, si prius de principiis & argumentorum locis inter nos conveniat.
 Deinde deponamus omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes,
 & invidentias, & omnes detractiones; & ut modò nati infantes, lac il-
 lud sermonis sincerum experiamus, ut per illud adolescamus. Ne imi-
 temur eos, qui VOLUNT ID VERVM ESSE QVOD CRE-
 DVNT, AT NOLVNT ID CREDERE QVOD VERVM
 EST. Isti volentes ignorant; nolunt sanari; amant tenebras; diligunt
 mortem. Nos autem non tenebrarum sed lucis filii, unanimis, pari
 pectoris candore, pari veritatis amore, pari iustitiæ siti, veritatem qua-
 ramus, pacem persequamur. Dabit DEVS unanimitati credentium
 petitam sapientiam: dabit necessariam scientiam: dabit servare uni-
 tatem spiritus in vinculo pacis. Sit car nostrum perfectum in statutis
 ejus, & pudore non afficiemur. Non abblandiamur vitiis nostris, sed
 quicquid vel in aliis, vel in nobis ipsis DEO exosum est, id perfectò
 odio prosequamur: qui amat egrotantem, odit morbum; qui sanare vult
 febricitantem, persequitur febrim. Abnegemus nos ipsos, ut CHRIS-
 TVM, qui Veritas est, expediti sequamur. Quid tibi proderit, si
 ego errori tuo parcam? Num propterea tibi parcat DEVS? Imò,
 ut hominem liberem, & ad DEI pacem, cum debita lenitate, &
 necessaria severitate, eum adducam, debeo non parcere Diaboli laqueo
 quo homo captivus tenetur. Non pervenitur ad veram pacem, nisi per
 veritatis viam. Ea sola fida pax est, quæ veritatis est, quæ CHRIS-
 TI est. Necesse igitur habui errores oppugnare, veritatem vindica-

care,

1. Pet. 3.

2. Pet. 3.
 Ioan 3. & 5.
 Prov. 8.

1. Pet. 3.
 Matth. 8.
 Iacob. 1.
 Psal. 119. 80.

3. Tim. 2.
 Tit. 1. & 2.
 Ind. 23.
 Vide lib. 2.
 cap. 30. part.
 2. Num. 11. 12.
 23. 14. & cap.
 23.

sare, ut hac meum opusculum esse posset hominibus verè Irenicum. Porro, candide Lector, quo magis inoffenso cursu progrediaris, poteris, si libet, inspicere indicem sphaematum Typographicorum, & quæ visum fuerit, pro tua humanitate, corrigere. Vale: & pro nobis ora. Quod debita Charitatis officium mutud inter nos debemus. DEVS nobis inspiraret amorem veritatis & pacis: & gressus nostros in veritatis & pacis viam dirigat: ut ad perfectam æterna pacis fruitionem, eo perducante, tandem perveniamus, per DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM, cui cum Patre & Spiritu sancto, sit honor & gloria, in secula seculorum. Amen.

QVÆ DVOBVS LIBRIS

HUIUS IRENICI CONTI-

NEATVR, POST EPISTO-

LAS & APORIAS.

Liber primus exhibet pacificam ad Aporias re-
sponſionem, interſperſis etiam aliis.

Ejus ſunt Capita quatuordecim.

CAP.

I. **A**D quatuor primas Aporias : de Geniculatione in
ſacra Cœna. PAG. 13

II. Ad quintam Aporiam; de Menſa DOMINICA. 19

III. Ad ſextam Aporiam; de communionẽ inter populum;
ubi de patina et diſtributione Panis. 21

IV. Ad ſeptimam Aporiam: de exemplo CHRISTI
et Apoſtolorum. 22

V. Incipit reſponſio ad octavam Aporiam: ubi de neceſ-
ſitate obedientiæ, et de æquitate decreti PERTHENSIS, ad quam demonſtrandam adſerun-
tur rationes ab intuitu Regis articulos proponen-
tis. 28

VI. De jure et authoritate Synodi PERTHENSIS. 36

VII. Synodum rerum ipſarum intuitu rectè judicaſſe: ubi
de ipſis quinque Articulis ſigillatim diſſeritur: et
explicatur quæſtio, An res ſit abjicienda propter
abufum. Et, de geſtu menſali. 39

VIII. Iudicii Synodici rationes juſtæ ac idoneæ ex intuitu
Eccleſiæ SCOTICANÆ: ubi reſiſtentes con-
vincuntur ſchiſmatis. 46

IX. De juramento SCOTIS præſtito, ANNO DO-
MINI 1581: ubi offenditur reſiſtentes Fra-

tres esse desertores et transgressores illius juramenti. PAG. 49

X. Ad secundam partem Aporiæ octavæ: Num mutationi jam factæ resistere liceat. Vbi de offensione infirmorum: de hostium ludibrio: et, de objectione levitatis, et idololatriæ, et reditus ad ritus Papisticos. 54

XI. Ad tertiam partem Aporiæ octavæ: de necessitate et libertate, et tolerancia mutua. 60

XII. Ad Aporiam nonam: de actuum quorundam indifferentia. Vbi præsens geniculandi necessitas etiam de jure divino subditis incumbens demonstratur, etiam si hic gestus secundum suam speciem sit res indifferens. 66

XIII. Proponitur et explicatur quæstio de necessitate et indifferentia individuorum actuum: et probatur non omnem actum individuum, ex deliberativa voluntate procedentem, esse vel factum vel omissum necessarium: etiam si necesse sit legaliter, ut omnem actum hominis, ex deliberativa voluntate procedentem, bonitas aliqua concomitetur. Vbi de miseria eorum, qui salubribus Ecclesiæ decretis, per obstinatum conscientie errorem, pertinaciter resistunt. 76

XIV. Respondetur ad argumenta contra rerum indifferentiam proposita. 86

LIBER

LIBER SECUNDUS TESTIMO.

nia exhibet Ecclesiarum Reformatarum, &

Scriptorum Ecclesiasticorum, de præmissis

aliisq; Articulis & Quæstionibus. Una cum

pleniore dissertatione de potestate Episcopali:

& aliis quibusdam dissertationibus.

Adjectis etiam Antiquitatis Testimoniis.

*Quorum omnium notitia multum conducit ad hanc pacifica-
tionem quam fructu intendimus, & seriis supplicationibus a DEO
paciis flagitamus, & ex immensa ejus indul-
gentia speramus.*

Hujus Libri sunt Capita vigintiquinque.

CAP.

- I. **E**SSË quasdam res etiam circa cultum divinum medias. PAG. 91
- II. Publicū in rebus mediis ordinē esse necessarium. 93
- III. Libertas & potestas Ecclesiarum determinandi de praxi in mediis: & necessitas singulis incumbens parendi statutis Ecclesiæ in talibus. 96
- IV. Conditiones tenendæ et cavendæ in Constitutionibus Ecclesiasticis quibus teneamur obedire in usu rerum mediarum: ubi et de prudenti retentione quarundam rerum, quarum præcessit abusus. 99
- V. Error necessitatis aut immutabilitatis, de rebus mediis cavendus: ubi etiam de quibusdam justis causis mutandi vel abrogandi ritum aut consuetudinem. 105
- VI. Diversos esse posse ritus medios salva fidei et charitatis compage in diversis Ecclesiis: aut etiam in eadē Ecclesia, pro temporum, aliarumq; circumstantiarum varietate. Neque Ecclesiam unius temporis aut loci teneri alterius constitutione aut cōsuetudine in talibus. Salva tamē uniformitate unius ejusdemq; particularis Ecclesiæ eodem tempore. (De qua Cap. sequenti.) 109

VII. Non

- VII. Non fas esse cuiquam recedere à recepta consuetudine, aut constitutione, aut eam mutare suo arbitratu: servandam autem esse in una, eademque particulari Ecclesia uniformitatem. Præsertim si diversitas distractionem, aut offensionem pariat. 115
- VIII. Cavendam esse morositatem in non admittenda mutatione consuetudinis, et rerum mediarum, omnemque contentionem, de rebus mediis. 119
- IX. De recto usu libertatis Christianæ, in rebus mediis. 122
- X. De officio et potestate Magistratus civilis, circa res Ecclesiasticas, ei que debita in talibus obedientia. 123
- XI. De iure præsentia, et regiminis Episcopalis. Vbi etiam de ordinatione Ministrorum, de Chorepiscopis, de Sacerdotibus, et Sacrificio Missæ, de Classium Presbyterialium Moderatoribus, de Archiepiscopis, et Patriarchis, de Papa ROMANO, De Doctoribus. 129
- XII. De potestate excommunicandi. 311
- XIII. Decerta Precum et Catechismi, et Rituum Ecclesiasticorum, forma publica habenda et præscribenda. 312
- XIV. De Concione, sive Exhortatione Funebris. 313
- XV. De Baptismo in privatis locis. Item, De Infantibus Apostatarum et excommunicatorum. 314
- XVI. De Cœna Domini: Vbi
1. Deregula institutionis. 317
  2. De mensa. 318
  3. De dispensatione & dispensatore sacre Cœnæ. ibidem
  4. De reverentia & gestu accipientis Sacramentum S. Cœnæ, ubi de gestu Eucharistico & mensali, & contra adorationem Sacramenti & Transubstantiationem. 320
- A 4
5. De

INDEX.

5.	De Pane Azymo, aut Fermentato; multisque aliis indifferentibus, in celebratione hujus Cœnæ.	359
6.	De frequenti communicatione.	363
7.	De communione Clinicorum, aut morte ad-judicatorum.	364
XVII.	De impositione manuum Catechumenis.	368
XVIII.	De Diebus Festis.	372
XIX.	De Schismate.	377
XX.	De Scandalo. Vbi etiam de vera Nationali Ecclesia SCOTICA; & rursus de Schismate; & de Synodo PERTHENSIS; de nupera petitione; de contemnendo cujuscunque hominis schismatici exemplo: non permittendum ut quisquam Ecclesiam DEI laceret impunè: de officio prudentis monitoris: non esse afficiendas molestia aures regias, contempto ordine Ecclesiastico. Hæc omnia habentur in Capite de Scandalo.	403
XXI.	De Die Iejunij.	449
XXII.	De recitatione Orationis DOMINICÆ.	452
XXIII.	Occurrendum est erroribus, & fieri debet errorum abjuratio.	454
XXIV.	Contra juramentum dolosum.	457
XXV.	De Synodorum utilitate & necessitate.	459
	CONCLUSIO HVIVS IRENICI.	463

A P O R T A E
PROPOSITÆ
AB A. L.

A P O R. I.

RELIGIOSÈ adorare coram creatura
precibus antegressus, &c. Consecrata, sig-
nificatione sacrâ, citra speciale CHRISTI
mandatum; Idololatria videtur: at coram
panc, &c. geniculari, est religiosè, &c.
ut patet. Ergo. Probatur major: Coram serpente aneo, cru-
ce, Imaginibus, reliquiis, &c. Ergo ita in omnibus. Ant as-
feratur instantia præterquam quod est in questione. Dices:
Coram panc, &c. quidem, at non panem. Contra 1.

II. Quo prætextu palliare se potest quævis Idololatria
videtur actus huius nullum patrociniū esse: at hoc præ-
textu, &c. ut patet: Causabitur enim Idololatra: coram
Imagīe, non Imagīnem: coram Cruce, non Crucem. Er-
go. Contra 2.

III. Omne secundum DEI iudiciū quale est, re-
vera tale est: at secundum ejus iudiciū, actus externo
coram creatura ejusmodi, conformis est intentio, & ex illo

Iſa. 44. 17.

de hac, ſententia ferenda, non contra: adeo nempe ut intentio (quocunq; ſibi commento cultor abblandiatur) in aliud nihil dirigatur, quam in illud coram quo externa corporaq; veneratio eſt. Negat DEVS ſibi dici, Tu Pater meus es, &c. ſed imagini ipſi: ergo, &c. ex DEI ſententia, non tantum coram pane, ſed & eo ipſo panem, &c.

IV. Si aliquo modo circa panem (panem, inquam, conſideratione manentem & ſolitarium, &c.) committi poſſit idololatria; ſit vero nullus alius modus vel poſſibilis, vel manifeſtior ſaltem, hoc modo committi videtur, at utrumque prius eſt verum. aut oſtendatur alius modus, &c. Ergo.

V. Proſus evertitur uſus menſe: quam, penitus inutilem, panem vinumq; circumferente miniſtro, Seniorum (quos vocamus) uno, amoveri interea & tolli nihil prohiberet. Ergo aut menſa ad cœnam hanc non requiritur.

VI. Ex parte, quantum ad panem, inter populum eidem menſe accumbentem tollitur communio: ſiquidem nullus in eandem patinam imponit manum, nullus alteri quicquam porrigit, &c. Ergo.

VII. Omitto exemplum CHRISTI, & Apoſtolorum morem patrium retinentium, &c. Ergo.

VIII. Sed fac geſtum hunc indifferentem eſſe: Igitur. 1. Aut mutatio non fuit facienda novitaſq; invehenda, aut bonum quoddam monſtrandum, quod malum mutationem ſequens, vel ſuperet vel ſaltem æquet, at hoc non poteſt oſtendi. 2. Quin mutationi jam factæ merito ramen adhuc reſiſtendum, quia alioquin infirmiores offendimus, hoſtibus ludibrium debemus levitatem, Idololatriam ſuggillantibus, & animos addimus ad eorum ritus relapſi. 3. Hoc ipſo quod indifferentis ponatur, obrundi atque urgeri

non

non potest, ut necessarius: cum potius res ejusmodi tolerantiam mutuam, & plenam, quod vel judicium vel usum iudicio semper conformem spectat, possulent libertatem.

IX. Quorundam musitationem potius quam ingenuam (si quid ius cerebri) animi sententiam adungere libet, nullum esse actum indifferentem. Cujus Paradoxi sunt hæ rationes. 1. Omnis actio est bona vel mala; ergo nulla indifferens. Probatur Antecedens: Omnis actio quæ bonitatis circumstantias omnes habet, vel quæ aliqua destituitur, est vel bona vel mala. At omnis actio vel bonitatis circumstantias, &c. Ergo. In hoc Argumentum incidit Ambr. Catharinus, in Synodo Trid. innixus auctoritati D. Thomæ. 2. Quæ actio regitur ratione, prudentia, deliberatione, vel non regitur, ea est vel bona vel mala, At omnis actio hominis rationalis, prudentis, Christiani ratione, &c. regitur vel contra. Ergo. 3. Qualis est finis proximus talis actio, hæc enim ab illo præcipue specificatur. Omnis finis præcisè est bonus. Ergo. &c. 4. Omnis actio capax bonitatis vel malitiæ (ut ita dicam) ea, si secundum DEI voluntatem optimam fiat, bona est: & si bona non est, saltem ut bona esset convenientius est magisque expedit: At omnis actio est capax bonitatis, &c. Ergo.

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

I R E N I C I

LIBER PRIMUS,

Exhibens pacificam responsionem
ad memoratas Aporias :

Interspersis etiam aliis ad rem præ-
sentem pertinentibus.

CAPVT I.

De Geniculatione in Sacra Cœna,

Respondetur ad maiorem Propositionem primæ Aporiæ, usque ad §. 9.

Respondetur ad ejusdem minorem, §. 9. ad secundam Aporiam

respondetur §. 10. ad tertiam, §. 11. ad quartam, §. 12.

I.

D primi Argumenti maiorem Pro-
positionem. 1. Supervacua & inutilis est
limitatio ista per distinctionem rerum con-
secratarum à rebus non consecratis, nam ad
idololatriam nihil interest, sitne creatura
consecrata, quæ adoratur, an non consecrata; siue sacram
habeat significationem, siue non habeat. Nam honoris so-
li D E O. debiti translatio ad quamcunque rem quæ non
est natura D E V S, siue etiam ad quodcunque figmentum,

B. 3

idololat.

Ad primæ
Aporiæ pro-
positionem
maiorem.

idololatria est. 2. Inanis est & altera restrictio, nempe, *Citra speciale Mandatum*: Nam idololatria, seu honoris soli DEO debiti translatio aliorum, vel ex parte, vel in totum, est actus ita intrinsecè malus, & à malitia morali inseparabilis, & legi æternæ necessariò repugnans, ut cum DEVS prohibeat quidem, at nunquam possit mandare, quia non potest abnegare seipsum. Et testatus est se honorem suum non concessurum alteri *Esa. 42. 11.* sicut igitur inanis esset limitatio si quis diceret, non licere blasphemare, aut sumere Nomen DEI in vanum, aut alienum torum adulterio polluere, aut mentiri citra speciale DEI mandatum; quia nihil istorum DEVS ullo mandato unquam jubere potest: ita etiam de actu aliquo in se idololatrico. Duo sunt actuum genera de quibus non est quærendum aut expectandum speciale DEI mandatum: nempe, Actus ita intrinsecè mali ut sint simpliciter indispensabiles, in quo actuum genere est idololatria: Item actus medii, qui neque imperantur, neque prohibentur, in quo genere sunt ritus quidam Ecclesiastici pro circumstantiis mutabiles. Est tertium quoddam genus actuum qui lege generali prohibiti sunt, ita tamen ut actum semota malitia præcipere possit DEVS præcepto speciali, ut patet ex lege Leviratus, & ex mandato quo jussus est *Abraham* mactare filium suum; & quo jussi *Israelitæ* spoliare *Ægyptios*.

II. Majoris igitur istius Propositionis vis tota huc redit, *Religiosè adorare coram mera aliqua creatura, Idololatria videtur.*

III. Certe non solum videtur sed revera est idololatria religiosam adorationem transferre in meram creaturam. Propositio igitur sic erit confirmanda; *Transferre religiosam adorationem in meram creaturam est idololatria: at religiosè adorare coram mera creatura est transferre religiosam adorationem in meram creaturam: Ergo, religiosè adorare coram mera creatura, est idololatria.*

IV. Si aliquis excipiat non affirmari in propositione illa quod sit idololatria, sed tantum dici quod idololatria videatur: facile occurritur; nam si rectè sentientibus videatur idololat

idololatria, haud dubiè est idololatria. Si autem errantibus tantummodo videatur idololatria, nec sit tamen, corrigendus ac relinquendus est error, mentesque melius informandæ. Propositio igitur illa, si ullarum sit virium, est intelligenda per affirmationem absolutam, viz. quod sit Idololatria.

V. Sin autem dicas multa sæpe in se non mala, relinquenda tamen & omittenda esse propter speciem mali, ne infirmis ponatur scandalum, concedo equidem in rebus indifferentibus, si sit scandalum datum, ut loquuntur, & non tantummodo acceptum. At Idololatria non est res indifferens, sed simpliciter prohibita: ita autem argumentaris contra Geniculationem in sacra Cœna ac si esset Idololatria, non autem res indifferens. Nam si sit res indifferens, quid dubitamus debitam Ecclesiæ eam præscribenti reverentiam exhibere? Quum absit omnis superstitio, neque ullum hinc libertati Christianæ existat præjudicium, neque ullum hic inveniatur tam magnum scandalum quam contemnere Ecclesiam & schisma facere propter rem hujusmodi indifferentem, & altare contra altare erigere, teque ab Ecclesiæ orthodoxæ cui subes & in qua degis communione segregare, adeoque reipsum ab Ecclesia extorrem facere, & excommunicationis sententiam contra reipsum hoc pacto pronunciare, aut saltem, quod insolentius & fastuosius est, Ecclesiam orthodoxam cui subes excommunicare propter rem indifferentem. Si vero sit res per se illicita, ne Angelus quidem è Cœlo veniens audiendus est, si eam dicat usurpandam.

Vide lib. 2.
cap. 19.
part. 3.

VI. Redeo igitur ad Propositionis illius prosyllogismum supra positum §. 3. cujus prosyllogismi majorem libenter concedo. Ejus autem minor eget explicatione: minor est; *At religiosè adorare coram mera creatura, est transferre religiosam adorationem in meram creaturam.* Certè transferre religiosam adorationem in meram creaturam, est religiosè adorare meram creaturam; neque dici potest translatio religiosæ adorationis in creaturam, nisi ipsa creatura religiosè adoretur.

VII. Propositionis igitur istius oportet hunc esse sensum,

Religiōse adorare coram mera creatura, est religiōse adorare ipsam
 meram creaturam. Quæ propositio non est universaliter ve-
 ra. Instantiam habes de Altari D O M I N I, 1. Reg. 8. 54.
 De Scabello pedum D O M I N I, De Arca Fœderis,
 Psalm. 99. 5. & Psalm. 132. 7. & 1. Sam. 6. 14. 15. & 2. Sam.
 6. 13. 17. De Domo D E I, seu Templo Hierosolymitano,
 Ezr. 10. 1. Quemadmodum & nos hodie quocunque in lo-
 co simus, jam umbris illis typicis, oculos manusque
 attollimus in Cœlum, ibique habitantem D E V M adora-
 mus in spiritu & veritate, sicuti nos instruunt sacræ literæ;
 nec tamen Cœlum adoramus. Item alio sensu, David vo-
 ta sua D E O reddidit, offerens Sacrificia Eucharistica coram
 universo populo, Psalm. 116. 14. 17. 18. Et Paulus Apo-
 stolus sumpto pane gratias D E O egit coram omnibus
 cum eo navigantibus, Act. 27. 35. Nec tamen aut David po-
 pulum, aut Paulus navigantes, adoravit. Sic alio atque alio
 sensu, Elias Propheta oravit coram Populo, coram Altari,
 coram Sacrificio, & coram D E O, quem solum adoravit,
 1. Regum. 18. Populus Israeliticus adoravit adoratione reli-
 giōsa, coram Mose & Aarone, Exod. 4. 31. Hodie multi pub-
 licè testantes pœnitentiam, procidunt in genua & religiōse
 adorant coram Ministro, stante in Exedra, neque tamen aut
 Ministrum, aut Exedram adorant, sed solum D E V M.
 Qui ad Officium Pastorale, accipit inanuum impositio-
 nem, cæteris jam stantibus, aut sedentibus, ipse manet geni-
 bus innixus donec ordinatio peragatur: neque tamen aut
 hominem ordinatorem aut ejus manus, aut ullam meram
 creaturam adorat. Baptizandus aut baptizandum offerens,
 se humiliat & orat D E U M ut Baptismum illum ei faciat
 salutiferum in vitam æternam, nec tamen adorat aquam aut
 pollubrum ante quæ prosternitur. Dormiturus aliquis pro-
 cidit in genua & orat coram lecto: pransurus adorat coram
 mensa, cibisque appositis: neque tamen aut ille lectum, aut
 iste mensam cibosve adorat. Si quis pernicioso morbo la-
 borans nullum videat nisi extremum quoddam superesse
 remedium, quod illum vel sanabit, vel majori cumulabit
 incommodo, idque metuens æger cupidus sanitatis, si ad-
 ferente

ferente potionem medico, procidat in genua, implorans DEI benedictionem, eodemque servato corporis situ animique devotione poculum in manum sumat, & liquorem bibat, eoque epoto permaneat aliquamdiu adhuc orans & adorans; nemo sanus dicet ab agro isto adorari medicum, aut poculum, nam solum DEUM adorat, licet aliquo sensu coram medico adoret, nec minus coram poculo dici possit xger iste adorare, quam communicans adorare coram pane. Sic in Sacra Cœna communicantes non solum initio coram mensa appositisque elementis in genua procidui adorant DEUM, ejusque misericordiam & benedictionem suppliciter implorant, verba faciente Pastore Ecclesiastico, sed memores magni beneficii, magnique periculi, permanent in eadem mentis devorione corporisque humiliatione etiam dum cœnant, & aliquamdiu etiam post cœnam: id quod in hac cœna eo congruentius & commodius fieri potest, quia tota spirituali refectioi destinata est, & brevi tempore peragitur, neque ejus vel epulationi vel sermocinationi conviviali ullum adfert gestus iste impedimentum.

VIII. Propositio igitur ut vera esse possit, erit adhuc limitanda in hunc modum; Religiose adorare coram mera aliqua creatura ita ut creaturam illam facias religiose adorationis objectum in se & per se, ita ut creatura illa adorationem terminet, sive eam propter se adores, sive propter aliud, (sicut propter regem adoratur legatus, &c.) sic, inquam, adorare coram mera creatura, est religiose adorare meram creaturam, adeoque est idololatria, qualis erat illa ibrifatio facta serpenti aneo, qualis etiam est Ethnica & Papistica imaginum, item crucis, & reliquarum adoratio. vid. 7. Synod.

IX. Sic autem explicata primi argumenti propositione majore, accedoad minorem. Minor primi argumenti nititur falsa hypothesi. Non enim proponitur panis ut vel ipse adoretur, vel coram eo fiat adoratio ita ut panis sit adorationis objectum, &c. Quomodo fit in exemplis abs te allatis. Nam & antequam adferatur ad aliquem panis, & post manducatum panem, & dum accipitur panis, eadem est corporis humiliatio, & adoratio, quæ nunquam in panem

Vide etiam
Concil. Tri-
dent. Sess. 25.
cap. de Invo-
catione, &c.
Et Bellarm. de
Imaginibus,
cap. 12. 20.
& seqq.

Ad primæ
Aporiz pro-
positionem
minorem.

nem ullo modo, ne actu quidem externo, dirigitur. Idemque de poculo verum est. Sed humilis iste gestus genu-
 culationis est indicium devotionis & reverentiae erga DEUM
 jam propius quodammodo accedentem cum pretiosissimo
 dono quod nobis confert: est etiam non incongruus
 gestus precantis, & sedulo ad DEUM clamantis, ut
 eum faciat dignum convivam. Quemadmodum & in
 ordinationibus ministrorum, quando ordinatus genibus in-
 nixus accipit codicem sacrum e manu ordinatoris, non ado-
 rat vel hominem ordinatorem vel codicem sacrum, sed
 DEUM intuetur, in cuius Nomine ordinatur, & quem
 etiam novit esse peculiari modo praesentem, actionemque
 moderantem, officiumque conferentem. Sic in civilibus
 qui scyphum aut munusculum aliquod accipit e manu Re-
 gis, id facit in genua prociduum, non adorans scyphum
 aut munusculum, neque coram scypho aut munusculo ado-
 rans, tanquam adorationis objecto, nullo enim modo ad
 ista dirigit suam adorationem, sed solum regem adorans.
 In Coena autem Rex noster seipsum spiritualiter donat no-
 bis, ideo licet non ad externum ministrum aut externum
 symbolum ullo modo dirigatur adoratio, recte tamen ado-
 ratur a nobis & donans & ipsum donum spirituale, id
 est, DEUS redemptorq; noster IESUS CHRISTUS.
 Nihil simile habet cultus imaginum vel coram Imagine,
 item Thurificatio facta serpenti aeneo, & cultus reliquia-
 rum, &c.

*ad secundam
 Aporiam.*

X. Hinc evacuatur secundum argumentum ut alienum
 a proposito. Quis nostrum unquam ista defensione usus
 est? non respondemus nos coram pane adorare; (etiam si
 id etiam sano aliquo sensu dici possit, sicut ostendimus su-
 pra, §. 7.) sed dicimus nos DEUM adorare, quando
 jam accepturi sumus, & quando accipimus, & postquam
 accepimus sacra ista & tremenda mysteria: DEUM oran-
 tes ut ad salutem, non aurem ad damnationem nobis cedat
 illa acceptio: eique de immensa benignitate gratias toto
 pectore agentes, mortemque DOMINI cum gratiarum
 actione recolentes & annunciantes.

XI. Item

XI. Item tertium, non enim dirigitur ullo modo ad-
ratio ad symbola sacramentalia; neque ea quisquam vel vo-
ce vel gestu compellat, dicens, *Tu es Pater, aut Salvator, meus.*
Quomodo idololatræ dicebant stipiti, *Tu es Pater meus.* E-
sa. 44. 17. & seqq. quod soli D E O dicendum fuit:
quandoquidem per Patrem, intelligebant D E V M.

Ad tertiam
Aporiam.

XII. Quartum etiam proles est falsæ illius hypotheseos:
uti etiam patet ex responsione ad argumentum tertium, ubi
ostenditur modus idololatræ qui non invenitur in Cœna.
Præterea, neque sicut imagines aut reliquias adorant Papi-
stæ, adoratur à nobis Panis in Cœna: Imò nullo modo
adoratur.

Ad quartam
Aporiam.

CAPVT II.

De Mensa Dominica.

Respondetur ad quintam Aporiam, qua obijciatur prorsus everti usum
Mensæ, per morem qui nunc usurpatur.

MENSA Cœnæ inservit, non Cœ-
na Mensæ. Ideo Cœnam simpliciter qua-
rimus, Mensam autem non propter se, sed
propter Cœnam adhibemus: eaque uti-
mur quantum necesse est aut expedit pro
commoda et decora distributione et per-
ceptione Cœnæ. Vnde ipsa Cœna meto-

Ad quintam
Aporiam,
De Mensa.

nymicè Mensæ appellationem fortitur. 1. Cor. 10. 21. nam
certè non Mensæ, sed Cœnæ, propriè loquendo, sumus par-
ticipes. Omne autem illud in quod deponitur Cœna, ac-
cipit appellationem Mensæ, sive sit Tabula, sive genu ho-
minis, sive etiam ipsius manus, notum est illud, *Hæc etiam*
Mensas consumimus. Si clinico sit Cœna ministranda, qui non
possit ad aliquam usitatam Mensam manum porrigere, sed

Entid. 7

symbola illi in manum aut fortasse etiam in os exhibenda: dicemus ne quicquam illi deesse ad integritatem aut essentiam pertinens Sacramenti? Cœna facit Mensam, non Mensa Cœnam. Particeps Mensæ tuæ est qui de tuo cœnat, porro Mensæ usus est non solum ut Cœnam sustentet, sed etiam ut ordine ac decenter sedeant, et cœnent convivæ: quamvis convivor singulis fortasse seorsum, sive apponat, sive in manum tradat quod cœnent. In sacra autem Synaxi Mensæ adhibentur, cum ut sustentet apposita Symbola, quando ea opus est deponi, tum etiam ut ordine ac decenter disponantur, convivæ: quomodo etiam in viridi gramine sedere voluit DOMINVS illos suos hospites, quos aluit paucis panibus et piscibus, *Marc. 6. 39.* et seqq. Etiam in epulis humanis quædam fercula non apponuntur, sed viritum ab architriclino distribuuntur, et scyphi multis in locis non collocantur in Mensa, sed in manus tantummodo traduntur: quum tamen partem faciant convivii. Nempe agitur prout alimenti cuiusque ratio et decorum postulare videntur. Cœnæ autem DOMINICÆ ea est ratio, cum non constet copioso apparatu externo, neque carnis operosæ refectioi destinata sit, (domi enim edere et bibere jubetur, qui corporaliter esurit aut sitit, *1. Corint. 11. 22.*) ut non indecore, imo fortasse congruentius subserviat Diaconorum opera transferendo vasa elementis referta, aut ea circumgestando, quàm Mensæ adhærentia trahendo aut propellendo tanta celeritate: sicut fieri necesse erit in frequenti communicantium cœtu.

CAP.

CAPVT III.

Respondetur ad sextam Aporiam,

**De communione inter populum, ubi de patinā,
& distributione Panis.**

SEXTUM Argumentum nititur falsa definitione communionis: quæ non in eo sita est, ut multi in eandem patinam imponant manus, aut quisquam Communicantium in ullam patinam imponat manus: neque ut alii aliis panem porrigant: nihil enim istorum legitur in institutione diuina: sed in eo, ut omnes unius panis simus participes, sicut docet Apostolus, 1. Corint. 10. 17. Imo *frangere & dare* panem actiones sunt sacramentales, ad solum ministrum seu pastorem pertinentes, ut patet ex institutione: convivis autem nihil aliud imperatur nisi ut *accipiant & comedant in recordationem DOMINI*. Et DOMINVS Panem quidem Discipulis *dedisse* dicitur, non autem dicitur Panem eis *apposuisse*, aut *transmisisse*.

Vide Lib. 3.
Cap. 16.
Part. 3.

CAP.

CAPVT IV.

Respondetur ad septimam Aporiam, De Exemplo Christi & Apostolorum, §. 1. 2. Ostenditur nullum peculiarem gestum esse huius Sacramenti essentialem, §. 3. Regule gestus, §. 4. Examinatur & discutitur argumentatio à gestu quousus esse legitur DOMINVS in celebratione Paschatis, §. 5. 6. 7. 8. 9. Vbi de argumentatione à verbis illis DOMINI, hoc facite, in fine §. 9. De necessitate & libertate gestus, §. 10. 11.

I.

1. Corinth. 11.

QUOD autem exemplum CHRISTI & Apostolorum attinet; quid ibi habuerit rationem exempli necessario imitandi, melius nos docebit Apostolus Paulus, quam hominum conjecturæ. Ille autem repetens institutionem, ejusque diligentem observationem Corinthiis commendans, nullius istorum facit mentionem, de quibus tantas hodie turbas cient homines zelo quidem ferventes, at non secundum cognitionem. Non fit quidem expressa apud Paulum mentio quod panem fractum dederit Discipulis suis, sed id expresse in Evangelicis narrationibus commemoratur: & erat omnibus ita nota ea actio, ut facile ex textu Apostolico colligi posset. At ne in ipsis quidem relationibus Evangelicis fit diserta ac peculiaris mentio quo gestu acceperint Discipuli Sacramentum è manu DOMINI. Certum est jacentes sive recubantes comedisse Pascha, Luc. 22. 14. Ioann. 13. 23. Sed unde scis, an non mutato gestu acceperint Eucharistiam? Præsertim quum intervenerit etiam gratiarum actio, & benedictio solennis. Sed fac in eodem situ permanisse, non tamen inde coguntur aliarum gentium Christiani suum

suum consuetum cœnandi morem mutare. Neque id impedire etiam quo minus, si expedire iudicent, gestum mutant in ordinariis Cœnis secularibus: adeoque etiam in hac Cœna sacra. Quid igitur obstat quin possit Ecclesia aliqua uti eadem libertate mutandi situm corporis in sola Cœna DOMINICA, quam non denegant ei Cœnis civilibus, & simul in ista sacra? Præsertim cum gestum in prima Paschatis celebratione usurpatum posterius mutasse videantur: neque à posterorum illorum consuetudine recesserit CHRISTVS; quippe non tam gestus, quam gesta respiciens & curans. Non habebit, inquires, speciem Cœnæ. Imo non solum speciem, sed & essentiam Cœnæ habebit perfectam & integram: non enim gestus, sed epulatio facit Cœnam, ut in Cœnis elinctorum & viatorum, & aliorum multorum manifestum est. Et cuius, obsecro, speciem habet, si non Cœnæ? Non certe sacrificii, neque commensationis temulentæ, neque quicquam refert nisi Dominicam Cœnam, & Dominicos convivas, ad Mensam Dominicam.

II. Ad hæc, quod Evangelistæ narrant Dominum Discipulis Pascha comedentibus cœpisse instituerę Cœnam, id Apostolus Paulus non ad situm corporis, neque ad parinam Mense adhærescentem, sed ad tempus refert, ut intelligamus institutam esse Cœnam ea ipsa nocte qua Dominus passus est, & quidem inter celebrationem Paschatis (cui statim Cœna successit) & agoniam Domini. Neque tamen huic Sacramento essentiale est ut vel tantummodo illa nocte quotannis recurrente, vel omnino illa nocte, Eucharistiam hanc celebremus.

III. Porro sic argumentor; quicquid est alieni sacramento essentiale, illud vel in ipsa illius Sacramenti institutione, vel alibi in Scriptura sacra ubi irrefragabiliter de illo Sacramento sermo est, expresse ponitur. At neque in sanctæ Cœnæ Domini institutione, neque usquam alibi in sacra Scriptura ubi irrefragabiliter de hoc Sacramento sermo est, expresse ponitur ullus determinatus gestus: ergo nullus determinatus gestus est huic Sacramento essentialis. Cui autem nullus gestus est essentialis, ejus essentiam nullus ge-

Vide Lib. 3.
Cap. 16.
Part. 4.
Num. 1.

Nullus peculiaris gestus sacre Cœnæ essentialis.

stus tollit, neque ullus gestus ei essentialiter repugnat.

Major patet inductione aliorum Sacramentorum, viz. Circumcisionis, Paschatis, Baptismi. Minor manifesta est inductione locorum Scripturæ in quibus irrefragabiliter de hoc Sacramento sermo est, viz. *Matth. 26. 26. et seqq. Marc. 14. 22. et seqq. Luc. 22. 19. 20. et 1. Cor. 11. 23. et seqq.* aut si quis est alius locus in quo perspicue & irrefragabiliter de hoc Sacramento sermo est.

Ergo, firma stat conclusio.

IV. At hinc licebit, inquires, cachinnantem, aut nudum, aut faciem indecorè torquentem, aut saltantem percipere Eucharistiam.

Regulæ gestus.

Rom. 14. 19.

1. Cor. 14. 40.

Respondeo, non sequitur istud ex nostra conclusione: semper enim memores sumus, & meminisse oportet, positas esse in Scripturis sacris quasdam de usu rerum indifferentium regulas generales, nunquam negligendas: nempe; 1. Ut sectemur quæ ad pacem faciunt. 2. Ut ea quæ ad mutuam ædificationem. 3. Ut omnia decenter fiant. 4. Ut omnia secundum ordinem fiant. Quibus regulis observatis reliqua omnia in rebus indifferentibus sunt libera.

Obiectio,
A gestu ad-
hibito in cele-
bratione Pas-
chatis.

V. At dices, quamvis non expresse ponatur aliquis gestus in sanctæ Cœnæ institutione, posse tamen determinatum gestum eumque Cœnæ essentialem colligi ex sacris literis, nempe ex narratione Evangelica de Paschatis celebratione, cui mox successit, absque ulla gestus mutatione in sacris literis memorata, institutio Cœnæ: expresse enim dicitur, quod in celebratione Paschatis DOMINVS discubuerit [ἀνέστω] & duodecim Apostoli cum eo, *Luc. 22. 14. quod recubuerit [ἀνέκειτο]* cum duodecim, *Matth. 26. 20.* Unde argumentum tale erit; Cuius expressa fit mentio in describenda illa Dominica celebratione Paschatis, neque expresse mutatum esse memoratur in describenda institutione Cœnæ, illud est Cœnæ essentialē: at discubitus seu recubationis fit expressa mentio, &c. Ergo.

Responsio.

VI. Respondeo. Nego maiorem, neque probari ullo potest argumento idoneo: imò introducit multa absurda, viz,

videlicet, essentielle Cœnæ esse ut soli viri sint convivæ, & quidem numero tredecim, & in superiori aliquo cœnaculo, & vespere, & in urbe aliqua, etc.

VII. Dices aliam esse in istis atque in gestu rationem.

Objec.

Resp.

Respondeo. Ista rationis diversitas, si qua sit, inferi debet propositioni majori, ut esse possit major universalis, ne existat paralogismus ex omnibus particularibus in prima figura: sic; *Aliquid expressum in celebratione Paschatis, quod non legitur mutatum esse in institutione Cænæ, est Cænæ essenziale. At discubitus seu determinatus quidam gestus est aliquid expressum, &c. Ergo. Ridiculè.*

VIII. Sed formabo, inquires, majorem universalem, in hunc modum; *Omne expressum in celebratione Paschatis, quod non est Iudaicum seu legale, nec mutatum esse legitur in institutione Cænæ, licet in ea expresse positum non inveniat, illud est Cænæ essenziale: at discubitus &c. Ergo.*

Objec.

IX. Respondeo. 1. Si negem istam majorem, quonam confugies? Nego igitur majorem. 2. Per hoc argumentum agnosces gestum in celebratione Paschatis usurpatum non fuisse illi Sacramento essentielle, quippe qui non fuerit de *Iudaismo*, aut lege divina institutus. 3. Tale quippiam, quale in syllogismi istius majore describitur, non est Sacramento Evangelico essenziale propter ejus mentionem in celebratione Sacramenti legalis, quia ne ipsi quidem Sacramento legali, in cujus celebratione sit ejus mentio, essentielle est: neque quia non est *Iudaicum*, nam & ritus *Gentilium* non sunt *Iudaici*: neque propterea quod non existens *Iudaicum* commemoretur in celebratione Sacramenti legalis, nam istarum duarum conditionum combinatio non sufficit ad hoc ut aliquid sit essenziale Sacramento Evangelico: sed necessariò postulat Evangelica institutio: quam de Gestu nondum vidimus. 4. Vt sint convivæ tredecim, viri, in Cœnaculo superiori, &c. Non sunt *Iudaica*, seu lege veteri instituta, sit autem eorum expressa mentio in celebratione

Resp. 1.

2.

3.

4.

5. Paschatis; neque mutata esse leguntur in institutione Cœnz, imò constar non esse mutata: quamvis de gestu nihil certi habeamus: non tamen sunt ista essentialia Sacramento Evangelico; ac ne ipsi quidem Sacramento legali. 5. Non est ideo aliquid Cœnz essentialiale, quia in narratione institutionis ipsius Cœnz sit expressa ejus mentio: ergo multo minus propterea erit aliquid Cœnz essentialiale, quod fiat expressa ejus mentio in celebratione Paschatis. Antecedens patet ex primis verbis Evangelicæ narrationis, apud *Matthæum & Marcum*, [EDENTIBUS IPSIS] non est autem Cœnz essentialiale, ut quis comedens inveniat, dum accepturus est symbola Eucharistica. Quantos autem clamores tollerent isti? Si legeretur, [SEDENTIBUS IPSIS ACCERIT, &c.] quæ tamen inanis esset vociferatio, ut patet. Imò quis nescit, quasdam fuisse in prima Cœnz celebratione circumstantias, servientes quidem illi actioni pro tempore, at neque de Sacramenti, neque de institutionis essentia: neque Ecclesiæ ad necessariam imitationem propositas? Ut erant dies ille hebdomadis, hora vespertina, panis azymus, vinum (uti videtur) merum, cœnaculum superius, viri tredecim, & quidem soli, nulla præsentē muliere, quod sciamus, & quæ sunt hujusmodi. Et hinc certe puerilis convincuntur futilitatis, qui gestum essentialē probare nituntur ex illis DOMINI verbis, **HOC FACITE.**

Hoc facite.

Necessitas
triplex.

X. Necesse quidem est, ut aliquo gestu utantur communicantes; sed diligenter attendenda est hæc distinctio necessitatis: nam in hoc argumento intueri oportet triplicem necessitatem. *Alia est necessitas Sacramentalis; alia naturalis; alia moralis.* Sacramentali necessitate necessaria sunt ea quæ sunt de Sacramento ex institutione divina: adeoque sunt Sacramento essentialia, nam aliquid Sacramento ideo est essentialiale, quia illud DEVS ut de Sacramento esset instituit; siquidem essentia Sacramenti à divina institutione tota pender. Naturali necessitate necessariae sunt circumstantiæ, quæ propter naturam hominum ipsorumque elementorum, & actionum humanarum naturali-
ter

ter requiruntur, ut sunt locus aliquis, tempus aliquod, genus aliquis, &c. Necessitate morali necessarium est ut sectemur ea quæ pacis sunt, & ad ædificationem faciunt: item ut decenter omnia, et secundum ordinem faciamus.

XI. Primam necessitatem imponit institutio divina: secundam ipsa natura: tertiam lex moralis. Prima necessitas nullum gestum in sacra Cœna postulat: secunda necessitas requirit aliquem gestum, non tamen alligat ad certam speciem gestus, sed quemlibet gestum admittit: tertia necessitas memoratas regulas gestui præscribit, omnemque gestum excludit qui sit contra pacem et ædificationem, omnem etiam indecorum gestum prohibet, neque permittit ut ordinem negligamus. Reliqua de gestu in Cœna libera sunt. **CONCLUDO IGITUR**, quicumque particeps factus fuerit Sacramenti, et rei Sacramenti, eum non indignè communicasse. Ritus autem illos de quibus nostrates disceptant, aio, esse indifferentes, et vel omitti, vel usurpari posse, prout, ordo, decorum, pax, charitas, atque ædificatio postulabunt.

Fundamentat
triplicis ne-
cessitatis.

Necessitas
gestus.

Conclusio.

D 2

CAP.

CAPVT V.

Incipio responſo ad octavam Aporiam, & ostenditur expedientia & neceſſitas obedientie, quandoque etiam non expediendi decreto §. 1. 2. proponantur tres claſſes juſtarum rationum per quas demonſtrentur expediens juſtumque eſſe decretum Synodi Perthenſis, de quinque articulis, §. 3. Explicatur prima claſſis ab intuitu Regis proponentis, et primo quidem deſcribitur Rex ipſe, §. 4. Deinde decem rationes adferuntur, quas ipſe Rex inferuit ſue Epistoſe, §. 5. Item octo rationes propoſite à decano Wintonienſi in ſuo ad Synodum alloquio, §. 6. Conſeruntur cum oppoſita exceptione, et docetur quibus ſit imputanda culpa ſequuti ſchiſmatis, juſtèque decreviſſe Synodum Perthenſem. §. 7. 8. 9.

I.

ED fac, inquis, geſtum huic eſſe indifferens: Certè quum ſit indifferens, potuit ſine crimine fieri mutatio. Sed quia fugienda eſt omnis ejuſmodi etiam in rebus mediis mutatio, quæ non tam utilitate adjuvat quam novitate perturbat, poſtulas ut monſtretur tibi idonea

mutationis huius cauſa, nempe bonum quoddam, quod exſuperet, vel ſolèrem æquet malam mutationem ſequens, & hoc, inquis, non poteſt oſtendi. Deinde ais, mutationi jam factæ meritò adhuc reſiſtendum, tum propter infirmos, tum etiam propter inimicos. Teritiò, Ex hoc ipſo quod indifferens ponatur, infero non deberi imponi tanquam neceſſarium, ſed plenam unicuique relinquendam eſſe iudicij & uſus libertatem.

*Octava.
Aporia.*

*Impedi-
aporia obe-*

II. Reſpondeo, 1. Etiamſi in authoritate conſtituti decernant aliquid quod expediret potius non decerni, non tamen

tamen propterea expedit neque licet subditis superiorum decreta contemnere, & contra ea rebellare, aut eis obsequium negare, quamdiu quod præcipitur tale est in se, ut à subditis sine peccato præstari possit. At rectius fecissent, inquires, si tale decretum non condidissent. Esto, num inde sequitur terecè facere, qui superioribus potestatibus nullum tibi peccatum imperantibus resistis? fac illos in officio suo imprudenter se gessisse, num propterea tibi fas à subjectionis officio recedere? illorum est officium leges sancire, tuum est obedire, illorum error non patrociniabitur tuæ contumacia. Observa tu regulas debiti obsequii, & tutus eris. Illi si non observarunt regulas justii imperii, rationem reddent DEO de abusu suæ potestatis, quam tamen potestatem non tibi fas contemnere, propter quemlibet abusum. Expeditet fortasse hunc vel illum canonem non esse conditum, at certè non expedit ut canonem jam conditum subditus contempnim transgrediatur; quamdiu quod canone injungitur, non est contrarium legi DEI in sacra Scripturis revelatæ. Magis peccat subditus in tali casu Ecclesiam contemnendo, & debitam præpositis obedientiam denegando, quam synodus de relicta canonem non expedientem condendo. At facere debemus, inquires, quod expedit, & quod ædificat, & omittere illud quod non expedit, & quod non ædificat, etiam si sit alioqui licitum, 1. Corinth. 10. 23. Jam respondi; ex ista regula Apostolica sequitur synodum debuisse aliter decernere, si expediebat ut aliter decerneret, & indidem sequitur te synodi decreto in casu memorato obedientiam debere: nam in omnibus licitis Ecclesiam reverenter atque obedienter audire expedit, atque ædificat: rebellare autem, & turbas ac schismata pro rebus talibus excitare non expedit, non ædificat; sed ædificationi, & ordini, & paci, & decoro contrarium est. Hæc in Thesi.

III. Secundò accedo ad hypothesin. Et aio non de-
fuisse Ecclesiæ SCOTICANÆ justas & idoneas causas
condendi illos Canones, in Synodo *Perthensi*, de quinque
Articulis, ab augustæ memoriz IACOBO Rege propositis,

dire quando-
que decreta
non expe-
dienti.

Tres class.
justarum ra-
tionum deare

ei Perthenfis,
quæ ejus æ-
quiditatem &
expedientiam
demonstrant.

Prima ra-
tionum classis
ab intuitu Re-
gis articulos
proponentis.

Regis I A-
C O S I vera
descriptio,

Prov. 20, 28.

& quidem ejus momenti rationes, quæ omnibus illis incommodis, quæ mutationem sequuta sunt, longè præponderent: sive Regem proponentem, sive res ipsas propositas, sive Ecclesiæ hujus, cui propositæ sunt, fidem, & decus, & libertatem intueamur.

IV. Rex nobis erat, omnium, quos Sol unquam adspexit, principum Christianorum, veri purique Christianismi cal-
lentissimus & studiosissimus, reformatæ religionis adeoque verè Apostolicæ & Catholicæ fidei longè lateque propa-
gator diligentissimus, ac defensor constantissimus, per in-
numeras tentationes, crebrasque insidias coronæ vitæque
ipsius ab infensissimis hostibus structas, patriæ suæ pater
amantissimus, quo prudenter per DEI gratiam procu-
rantē, & sæliciter regnante, sederunt cives nostri, unus-
quisque quasi sub sicu sua, & sub vite sua, laudantes D O-
M I N U M D E V M de tam beata & religiosa tranquil-
litate. In exteris quoque nationibus reformatæ Ecclesiæ de
tam pio prudentique nutricio, nobis & ipsis cœlesti munc-
re concesso, vehementer gaudebant; cumque ut Angelum
DEI lætæ complectebantur. Nam ad eas quoque piam
suam sollicitudinem & opem extendebat. Ipsi inimici eum
admirabantur attoniti. Huc præcipuè omnem suam curam,
omnia sua consilia conferebat, ut religio incorrupta, & in
pace semper floreret. Decorem domus DEI toto pectore
dilexit; & sedulo operam dedit, ut in Ecclesiis omnia con-
gruenter scripto DEI verbo, decenter & ordine & ad
ædificationem peragerentur. Pacificus erat, &, quod in
maximis principum encomiis ponitur, erat omnium mor-
talium (illæsa justitia) clementissimus adeo ut nostratium
hominum importuna morositate, (ne quid gravius
dicam) contra quam oportuit, sæpe provocatus, maluerit
ultra ignoscere, quam agnoscere, & suorum infirmitates
paterna commiseratione dissimulare, & lenitate ac longa-
nimitate eas, si fieri posset, sanare, quam judiciaria severi-
tate compescere. Quamvis justus dolor, & nimium læ-
sa patientia nonnunquam voces illi queribundas expresse-
rit.

V. Hic

V. Hic erat ille Rex, qui nostris hominibus, subditis suis, Articulus illos quinque proposuit, idque non mero imperio, sed gravissimis utens rationibus, quas Regia sua ad *Perthenses* patres epistola complexus est. *Vna erat*, Rex erat, quo jure igitur subditi ei licita, imo ad pietatem utilis, & convenientia postulanti possent obedientiam negare, sine manifesto contemptu ordinationis divinæ. *Alia erat*: res ipsæ propositæ non solum licitæ, sed & irrefragabiliter convenientes & utiles sunt ad promovendam in Ecclesia nostra pietatem & religionem, adeo ut Pastores Ecclesiasticos decuerit ea exposcere potius, quam impedire. 3. Eas olim passus erat Rex à nostratibus ministris indignissimas contumelias, quæ cujlibet principis animum ab ipsa professione & religione nostra alienissimum reddidissent, nisi DEI & veritatis amor ipsum per DEI gratiam sustinisset: hæc ipsius patientia, & veritatis adversus insensissimos hostes, per multa pericula, constans defensio, meliores à parte nostra fructus eliciuisse debebant, quam contumacem resistantiam, et perpetuam oppugnationem optimorum ipsius consiliorum. 4. Dent igitur operam ne ulterius irriteretur, id quod ipse Rex optat. 5. Caveant etiam ne illa divina veritas, quam ipsi profitentur, de obedientia exhibenda principatibus ac potestatibus, diutius negligatur, et contumeliis exponatur, per quorundam insaniam, qui sub speciosa fucatæ sanctimonix larva inordinatè incedunt; se in hoc suo magistratus contemptu et inobedientia, veluti junctis dextris, associantes eis qui primarii sunt papismi sufflaminatores. 6. Etiam si Rex ipse ratione officii sui regalis, ad quod à DEO vocatus est, potestatem habeat etiam non expectato consensu synodi nationalis, disponendi res externas in Ecclesia, easque subditis injungendi, prout eas judicaverit convenientes et utiles ad promovendum inter subditos suos veram religionem; maluit tamen Rex experiri viam synodicam ut communi consensu omnia procederent, id quod Regi exoptatissimum. 7. Laicorum animis contra postulatū obsequium nullus inhaeret scrupulus, nisi is sit à ministris Ecclesiasticis, contra quam oportuit, suggestus, aut

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8. *fotus; ideo prorsus inanis est quorundam ministrorum prætextus, quem afferunt, de non scandalizandis laicis.* 8. Sicut nos (inquit Rex IACOBUS) charitate & solitudine nunquam vobis defumus, ita ex animo cupimus, ut vos quoque, in præstando tam justis nostris postulatis humili obsequio, non inferiores inveniamini aliis nostris subditis in quolibet regnorum nostrorum. 9. Zelum autem domus DEI, & sincerum promovendæ & propagandæ pietatis & veritatis studium, fuisse ei præcipuum ad horum articulorum prosecutionem incitamentum, Rex IACOBUS DEVM testatur. 10. Deinde hortatur patres synodicos, et seriis precibus DEVM supplex orat Rex, ut ipsi quoque zelo domus DEI, et sincero promovendæ ac propagandæ pietatis et veritatis studio ducantur, utque ea faciant quæ ad promovendum CHRISTI Evangelium maxime conducant.

Rationes
à D. Iuvio
facellano Re-
gio propo-
sitiæ.

- VI. Hæ sunt præcipuæ rationes quæ in regiis literis inveniuntur. In fine autem illius epistolæ monet mandatis Regiæ suæ majestatis instructum venire Decanum *Wintoniensem*, ipsius Regis missu, ideoque jubet fidem ei adhiberi. Idcirco & illæ rationes hic adjungendæ videntur, quas memoratus Decanus in suo ad Synodum alloquio in medium attulit. 1. Unica quidem vera et optima, omnibusque seculis usitata, ad exstirpandum errores et hæreses, et ad elucidandam veritatem, ordinemque in Ecclesia constituendum, via, est synodica; at serio orandum, et vigilandum, ut Spiritus sancti ductu Synodus sapienter se gerat. 2. Meminisse debent patres Synodici se subjectionem debere principatibus et potestatibus, eisque morigeros esse debere, et promptos ad omne opus bonum. (*Tib. 3.*) Dent igitur operam, ne, per quorundam turbatorum animositatem, patiantur hac fæda macula contaminari Ecclesiam nostram, ac si Magistratus auctoritatem defugeremus, atque in hoc cum Papatus columnis conspiraremus. 3. Cavendum ne religiosissimo Regi hanc inferant ignominiam, ut ejus auctoritatem et piam prudentiam ad componendas tum civiles tum Ecclesiasticas dissensiones, ab omnibus alijs

aliis ejus subditis, & ab omnium etiam exterarum gentium Christianis Catholicis, tantopere, expectant, honorant, & admirationi habent, *§. COT. I.* nativi ejus subditi contemnere videantur; præsertim vero Ministri Evangelij, qui aliis pie obedientie exemplo anteire debent. 4. Illud etiam cavendum, ne sapientissimo Regi suo veræ Religionis constantissimo & sincerissimo defensori, Patriæ suæ Patri amantissimo, eam maculam aspergere videantur, quasi subditos suos ad superstitionem aut idolatriam adigere conetur, eo quod postulet ut *DEO* humiliter genua flectant, in præstando illo maximo devotionis actu: atque ita hostibus veritatis, & propter veritatem Regis hostibus ansam præbeant calumniandi, & blasphemandi. Diligenter igitur devitent hoc periculosum, notorium, & late patens scandalum. 5. Aliud etiam scandalum amolendum, quo offenserunt alias reformatas & florentes Ecclesias, per argumenta illa propter quæ articulos propositos nondum admisisse visi sunt. 6. Verendum etiam atque etiam quo exeat patientia Regis sapientissimi tam sepe læsa; & cavendum, ne cæca sua obstinatione iram *DEI* provocent contra hanc Ecclesiam, ac iusto *DEI* judicio asperiora subire cogantur imperia, si jam fœlix hoc visitationis suæ tempus agnoscere neglexerint, & longanimitatem immensamque benignitatem *DEI*, & tam benigni clementisque Principis contemnant. 7. Neque est quod jam prætendant merum offensionis quorundam de populo *§. COT. I. COT. II.* nativi præterquam quod tali timori longè præponderare debeant argumenta superius allata, & pastorum sit oves suas in rectam viam ducere, non ab ovibus de recta via abduci; istius etiam timoris nulla jam haud dubie causa superest, si Pastores, ut decuit, greges suos de harum rerum natura & mutabilitate, & de quæstionis præsentis statu, sapienter ac fideliter informarunt; id quod se facturos tum Regi coram promiserunt; tum etiam postea in nationali Synodo *SANCT-ANDREÆ* id ipsum statuerunt. 8. Denique sicut *Naamanis* servi Hierosolimitani,

ſic Paſtores noſtrates cogitent, ſi optimus Princeps noſter
 majora iſtis exigeret, quamdiu eum DEI revelata vo-
 luntate conſiſterent, & que nullatenus repugnarent, (alio-
 quicerte juxta regulam Apoſtolicam, oportet parere po-
 tius DEO quam hominibus) annon & ipſi ſe ad obe-
 diendum paratiſſimos exhiberent, & alios ad promptum
 obſequium præſtandum ſua doctrina & exemplo adduce-
 rent. Multo magis igitur, quando poſtulat ab illis pau-
 ca hæc neceſſaria, & expedientia ad gloriam DEI, ad
 promotionem pietatis inter SCOTOS, & ad hoc ut, de-
 biti honoris exhibitione, Principi ſuo non iniqua poſtulan-
 ti ſaſtaſciant, ad hoc denique ut in Eccleſiis noſtris Ordo,
 Pax, Unitas, Oſtiantas, ſocietate ſanciantur. Hæc ſunt præ-
 cipua argumenta, quæ a ſacellano Regio allata ſunt,

ſario, nevi-
 ſis.

V. I. I. Enitibi Regiam Majeſtatem non ſolum Gladij
 geſtamine ſplendide decoratam, ſed etiam rationum mu-
 nimine valide armatam, ad denſo argumentorum agmine
 ſtipatam, cujus impia Paſces Synodicos decuit ſuſcipere
 illos quonque Articulos, quæ nihil erat quod ex adverſo
 opponeretur, non coiſtante ac talis Majeſtatis intus, in
 tali negotio apud æquos Perum æſtimatores immenſum
 præponderat.

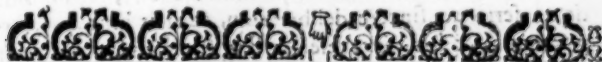
De palmaria
 neſiſtentium
 objectione,
 ſumpta ab of-
 fenſione im-
 peritorum.

V. I. I. Palmaria illa obſectio, de offenſione imperi-
 torum, tum à Rege, (rat. 7.) tum à Decano, (rat. 7.)
 occupata & evacuatæ eſt. Certe illa offenſio alio con-
 venientiſſimo modo devitari potuit, ac debuit, quàm per mul-
 torum graviorum ſcandolorum inevitabilem dationem.
 Nulli de plebe horum Articulorum ſuſceptione offenderen-
 tur, ſi Paſtores facerent officium, & erroneas perſuaſio-
 nes imperitorum animis non infererent, neque ſoverent,
 ſed veraci prædicatione greges ſuos, & de rerum iſtarum
 natura, & de Eccleſiaſtica ac Regali authoritate, & de pri-
 vatorum ſubditorumque officio, ac neceſſario obſequio,
 & de ſcelere rebellionis, contumaciæ, & Schiſmatis, ex
 ſacro DEI Verbo ſincere ac ſerio edocerent. Hoc ita
 eſſe, & Schiſmatis hujus culpam penes quosdam immo-
 rige.

rigeros & procaces, aut saltem imperitos Ministros residere, neque quemquam de populo offendi nisi ipsorum vitio, clarissime testatur quotidiana experientia, & res ipsa clamat. Neque prætendunt quicquam resistentes laici, nisi vel persuasionem quandam de rebus ipsis, quasi in se illis ac Legi DEI contrariis, adeoque simpliciter abominandis; & quod priorem consuetudinem mutare sit prorsus nefarium, neque Ecclesie licitum; quæ persuasio prorsus erronea, & sacris Scripturis manifestè contraria est, & hæretica; quam oportuit Pastores eximere eorum animis, non inserere: vel quorundam Pastorum (qui ipsis pii doctique videntur) obstinatum contradictionem & inobedientiam; quæ certe in Pastoribus Evangelicis erubescenda inscitia est, & prodigiosa protervitas, qua officium suum nec facere sciunt, nec discere sustinent.

I X. Sed ut hanc partem de intuitu Regis proponentis claudam, necesse est vel argumenta superius allata ostendas esse inania, solideq. refellas, (quod frustra tentabis) vel mecum ingenuè fatearis venerandam Synodum PERTHENSEM, intuitu Regis proponentis, habuisse iustas et idoneas causas admittendi illos articulos à Rege propositos.

Iustitia
di decreti

CAPVT. VI.

De jure & authoritate Nationalis illius Synodi Ecclesie SCOTICANÆ, quæ PERTHI celebrata est
Anno DOMINI 1618. mense Augusto.

Probat^{ur} legitime congregatam esse, & legitime processisse Synodum PERTHENSEM; §. 1. Respondetur convicio, §. 2. Assertitur Synodi authenticitas, §. 3. Objectiono, quod etiam legitima Synodus errare possit, §. 4. Ad eandem responsio, §. 5. Hortatio ad pios, §. 6.

ANTEQUAM verò ad rerum propositarum considerationem progrediar, mihi veluti manum injicit ipsa Synodus, ut ejus auctoritatem ab importunis seditiosorum quorundam calumniis vindicem. Mussitant nonnulli non fuisse eam legitimam Synodum. Quid, obsecro, ad constituendum, quoad externa, legitimam seu regularem Synodum necessarium desuit huic Synodo? Quæ religiosissimi Principis, & totius nationalis Ecclesiæ consensu, & auctoritate convocata, atque in Nomine D. O. M. I. N. I. legitimè congregata est. Cujus convocationis, & congregationis hæc præcipua causa, hic finis fuit, ut propositioni Regiæ, de suscipiendis illis quinque Articulis, responsum, Verbo DEI congruentissimum, & Ecclesiæ SCOTICANÆ, pro tempore, convenientissimum, sincerè, coram DEO, & Synodice redderent. Hunc in finem, post supplicationes, & conciones sacras de more habitas, audita est Regis propositio cum adjunctis, tum in Regis Epistola, tum in Decani *Wintoniensis* Exhortatione, rationibus: de ea seriò ac sincere deliberatum, auditis hinc inde argumentis, & bis reverè electis Regiis Jureis, quo clarius certiusque de statu quæstionis, & argumentorum utrinque allatorum pondere, aut levitate, facta diligentè collatione, omnibus constare posset. Ac tandem potioribus suffragiis definitum est articulos à Rege propositos admittendos esse.

II. Quidam contradicentium, in his angustiis depræhensi, ad profana convicia se convertunt, & per impudentissimas calumnias elabi conantur: Dicunt enim multos terrore, aut pollicitationibus victos contra propriam conscientiam suffragia dixisse. Atque ita, dam amore contradicendi sequuntur, à quæstionam hinc excederunt, more quorundam loquacium, qui cum disparare nesciant, tamen litigare.

litigare non desinunt: sicut loquitur *Hieronymus*, in Dialogo adversus *Luciferianos*. Respondeat audacissimis istis hominibus Apostolus *Paulus*, Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? *Rom. 14. 4.* Vnusquisque nostrum de seipso rationem reddet DEO; ne amplius igitur alius de alio judicemus, *Vers. 12. 13.* Audiant Dominum dicentem; Ne judicetis, ut ne judicemini, *Matth. 7. 1.* Audiant rursus Apostolum *PAVLUM*; Ne antetempus quicquam judicetis, *1. Corinth. 4. 5.* & *IACOBVM* Apostolum; Ne alij alijs detrahitte Fratres, *Iacob. 4. 11.* Tu quis es, qui judicas Proximum? *Vers. 12.* Quis istos homines constituit cordium scrutatores, & conscientiarum judices? Quæ rem sacrilegam, & abominandum! Tu vide quid Patres Synodici decreverint; internum autem animi sensum DEO pervestigandum & judicandum relinque cordium scrutatori.

III. Legitimè autem congregata est, & legitimè processit Synodus quoad externa: (quod & agnoverunt cum Principe omnes Regni Ordines, in solenni illo & supremo Ordinum conventu, sive parlamento, habito Edinburgi, anno Dom. 1621. mense Augusto. Vbi ex omnium Regni Ordinum consensu suscepta sunt decreta Synodi Perthensis de quinque articulis, tanquam pia & salubria & legitimè a legitima Nationali Synodo condita: & lex civilis lata est, imperans omnibus subditis ut his Synodi decretis propriam obedientiam exhibeant:) & hoc ad authoritatem sufficit, & obedientiæ necessitatem; nisi justam invenias exceptionem in rebus ipsis quæ decreta sunt.

IV. Certè, inquires, Synodus etiã, quoad externa, regularis & legitima potest iniquum aliquid præscribere: propterea non absolutè obligant talis Synodi decreta.

V. Respondeo: Possibile est quidem ut talis Synodus aliquid injustum præscribat: at verò in tali casu non datur justa exceptio adversus ejus regularitatem, ac si non esset legitima Synodus, sed tantum adversus iniquitatem postulati obsequij, quia quando homines jubent nos facere quod

Obedientiæ
regula perpe-
na.

DEVS nos facere prohibet, oportet parere DEO potius quam hominibus, Eriamſi alioqui ſubjectionem illis hominibus in omnibus debeamus. At nihil iſtiusmodi iunctum nobis decreto Synodi PERTHENSIS, ſed è contrario eam rectè judicaſſe, juſtâſque & idoneas iudicii ſui rationes habuiſſe, partim ex ſuperioribus liquet, partim ex iis quæ ſubjiciam palam fiet.

VI. Rogo, interea, æquos rerum æſtimatores, pia & manueta pectora, veros CHRISTI Diſcipulos, id eſt, veritatis & pacis nobis à CHRISTO tantopere commendatæ verè amantes, ut ſeriò, coram DEO, cogitent, num poſt ſolennem Eccleſiæ & Reipublicæ conſenſum, jam deceat ullum ſubditum, præſertim verò Evangelii Miniſtrum, ulterius contradicere: &, ingenioſa ad ſeipſum decipiendum perverſitate, frivolâ quærere aut comminiſci, aut ab aliquo ſuſurrone ſuggeſtas arripere exceptiunculas; quibus fretus ſuam & aliorum quietem violet, Eccleſiæ pacem turbet, ejus unitatem rumpat, civium animos ad Schiſma & rebellionem ſolicitet, DEI ordinationi reſiſtat, Eccleſiam DEI contemnat, piorum animos contriſtet, erroneam doctrinam invehat, omnes reformatas Eccleſias ſcandalizet, Papiftis riſum moveat, ſe eis, ut hominem fanaticum, & egregium reformatæ Eccleſiæ turbatorem, deridendum propinans, iram DEI contra ſe provocet, & ſequaces ſuos in eandem ſecum ruinam trahat. Dum in rebus iſtis à Synodo PERTHENSIS decretis nihil oſtendere poteſt, quod vel ſacris Literis, vel Catholicæ Antiquitati, vel Reformatarum Eccleſiarum doctrinæ, vel rectæ rationi repugnet: vel quod hiſce omnibus non ſit conſentaneum.

CAPVT VII.

Synodum rerum ipsarum intuitu rectè iudicasse, §. 1. Id ostenditur inductione & consideratione ipsorum quinque Articulorum, videlicet, Geniculationis, §. 2. 3. Dierum Festorum, §. 4. Catecheticæ educationis, & Benedictionis Puero- rum, cum impositione manuum, §. 5. (Respondetur objectioni de Papistico abusu, §. 6.) Baptismi in privatis locis, §. 7. Communionis clinicorum & vinctorum, §. 8. Conclusio, §. 9.

I,

I XI de intuitu Regis proponen- tis: accedo ad res ipsas propositas: & aio etiam eam intuitu Synodum rectè iudi- casse. Nam res sunt omnes quidem lici- tæ, & Ecclesiæ nostræ convenientes, quæ- dam autem etiam necessariæ. Id quod ex

ipsorum articulorum inductione & brevi consideratione patebit.

II. Ipsa Cœnæ Dominicæ debita participatio est com- memorativa mortis DOMINI, sicut patet ex ipsius DOMINI & PAULI verbis: & hæc participatio commemorativa, seu commemoratio participativa, est indi- vulsè atque intrinsecè Eucharistica, non enim ingrata aut stupida est commemoratio. Hinc Eucharistiæ nomen huic competit Sacramento. [καὶ ἡ τροφή αὐτῆς καλεῖται πρὸς ἡμῖν εὐχαριστία. Id est, hoc autem alimentum appellatur apud nos EVCHARISTIA, inquit Iustinus Mar- tyr, in Apologia secunda, prope finem.] Est etiam hæc actio precatoria. Quid enim? Dum accipis è manu Pasto- ris elementum, audiens illa verba, *Accipite, editæ, bibite; hoc est Corpus meum; hic est Sanguis meus: hoc faci-*

Synodum ip-
sarum rerum
intuitu rectè
iudicasse.

I.
DE GE-
NICUA-
TIONE.

EVCHA-
RISTIA.

te in meæ memoriam: quæ verba à te exposcunt ut cum fide & grata *CHRISTI* recordatione hoc facias, an non in hanc sententiam responder, (certè respondere debet) cor totum Domino, Domine credo hoc esse corpus tuum, pro me fractum; hunc esse sanguinem tuum, pro me fustum; habita Domine in corde meo; credo Domine, succurrere incredulitati meæ; gloria tibi Domine; O quanta charitas tua Domine Deus salutis meæ! Iam autem omnis actio in cultu publico, ad Deum Prophanetica & Eucharistica, est adorativa Dei, estq. pars religiosi illius cultus qui soli Deo debetur: nemo igitur ritè participat Sacramentum Cœnæ Dominicæ, nisi, dum participat, adoret Dominum nostrum Iesum Christum, adeoque indivisam sanctissimam Trinitatem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Vides quanta et quam circumspècta devotio in hujus sacræ Cœnæ participatione sit necessaria, cui gestus quantò humilior, tanto erit convenientior: nempe prout populi excitandi ingenium, et requisitæ devotionis laudabilis ardor, et Ecclesiæ publicus ordo, et administrationis commoditas, alizque circumstantiæ postulabunt, vel admittent.

III. Scis quid opponatur, videlicet, non licere geniculari in participatione sacræ Cœnæ, eo quod gestus hic sit adorativus, non enim licere adorare. At hoc posterius falsum est: imò oportet adorare: cum igitur actio hæc sit publici cultus pars, & publicè adorativa, sicut ostendimus, sitque ea auscultationis in hac celebratione brevitatis, (*non sic in Concionibus*) & corporalis refectionis parcitas, (*non sic in Paschate*) ac timorata devotionis, & devotæ gratiarum actionis necessitas, gestusque adorativi ea sit commoditas, ut neque attentionem in hac actione turbet, neque ministrationem epulationemve impediatur, sed attentionem devotionemque necessariam adjuvet, & acuat, & gravitati talis actionis bene conveniat, neque corporis valetudini officiat; certè, et licet, et convenit uti in hac actione gestu aliquo adorativo. Est autem Geniculatio gestus adorativus in sacris literis cōmendatus tanquam adorationi admodum convenientis, licet non semper necessarius. Hunc populi nostri

Necessaria est adoratio Christi, in ipsa participatione sacræ Cœnæ.

Vide lib. 2. cap. 4. num. 9. & cap. 16. part. 4. num. 1. 8. 9.

Gestus adorativus conveniens est celebrationi sacræ Cœnæ, quia necessaria est adoratio.

repor

tepor & torpor postulabat. Si qui autem sint ferventiores, eis proderit non cohiberi devotionis ardorem, sed concedi ut externa hac humiliatione zelus ipsorum se liberius exerat, & quasi ex angustiis sese dilater. Præterea conveniens erat, ut consueti gestus mutatione, & hujus gestus approbatione, animi imperitorum erudirentur, & ipsorum conscientiarum libertas, *CHRISTI* Sanguine pârta, assereretur, & docerentur non abhorre à communione aliarum reformatarum Ecclesiarum, in quibus aut statio, aut geniculatio, aut transitio usurpatur; sed ut scirent se bona conscientia posse cum eis communicare, neque propter gestus diversitatem, quippe rem indifferentem, abstinendum esse ab earum communione. Rectè monet Episcopus *Brechinensis* gestum esse adorativum quod aperto capite in Cœna Dominica sedent convivæ: quem tamen gestum nemo fratrum geniculationi contradicentium audet contemnere, aut negligere. Ex eis etiam, quæ jam diximus, patet quam sit ridicula illa quorundam objectiuncula contra Geniculationem, quam aiunt non esse gestum Mensalem, seu Mensæ convenientem. Nam ad hanc actionem gestus hic est Mensalis, id est, huic Mensæ bene conveniens, sicut ostensum est: neq; necesse est eundem esse in hac Mensa gestum, qui in Mensis adhibetur secularibus. Nam hujus convivii ab illis longè diversa ratio est. Vide Cap. 1. §. 7. et Lib. 2. Cap. 16. Part. 4. Num. 1.

IV. Illa autem insigniter excellentia, et nunquam obliviscenda DEI beneficia, nobis per *CHRISTI* natiuitatem, et passionem, et resurrectionem, et ascensionem, et Spiritus sancti missionem collata, solenni commemoratione, statis diebus, anniversariè in nostra Ecclesia celebrari conveniebat. 1. Quia id jam olim, ab ultima veterum Patrum memoria, toto retrarum orbe laudabiliter observavit universa quacunque se diffundeat Ecclesia. 2. Quia horum quinque Capitum anniversaria et accuratio ex professo tractatio, et recurrens meditatio, est veluti quædam anniversaria Catecheseos Christianæ inculcatio, populo nostro ipsique clero admodum fructuosa. Nam etsi ea utiliter quovis tem-

Alia mutationis ratio, libertas conscientiarum, & pax Ecclesiarum.

Apertio capitis gestus adorativus.

Gestus mensalis.

II.
De diebus
Festis.

Ratio 1.

2.

porum commemorari possunt, constitutio tamen certi temporis necessitatem imponit negligentioribus, et uniformitatem in Ecclesiis custodit, et populum facit ad discendum paratorem: neque impedit quo minus aliis etiam temporibus commemorationes fiant. Quomodo assidue precationis officium non impediunt, sed adjuvant statuta precandi tempora laudabiliter, et fructuose in Ecclesiis constituta. 3. Non repugnat sacra Scriptura, quæ Christianis prohibet dierum et temporum observationem *Iudaicam* et *Ethnicam*, sed non prohibet statuta eligere tempora quibus Christiani divina beneficia gratis animis & linguis opportunè & fructuose commemorent: nulla hic est superstitio, neque *εὐλαβία*, quia non mysticam aliquam sanctitatem diebus affingimus, sed salubri disciplina certos dies eligimus quibus sanctissima mysteria anniversaria celebratione recolamus. Ipsa quidem recordatione, et gratiarum actione *DEVS* colitur, at certi dies designatio non est de cultu *DEI*, sed ad Ecclesiasticam *εὐταξίαν*, et ad disciplinæ commoditatem pertinet. 4. Eadem anniversaria celebrationes ab aliis reformatis Ecclesiis ferè omnibus diligenter custodiuntur. 5. Etiam si non certo constet quo mense, et quo mensis die natus sit *CHRISTVS*, certum est tamen eum quodam certo die cuiusdam mēsis quotannis recurrente natum esse. De reliquis Capitibus noti sunt ipsi dies. Nos autem non celebramus divina illa beneficia propter dies, sed propter beneficia addicimus nos anniversariæ eorum meditationi & gratæ solennique commemorationi certis quibusdā diebus. Stultum verò esset, ac superciliosum, in delectu dierum, totius antiquitatis, & omnium reformatarum Ecclesiarum has solennitates custodientium constantem unanimemque consensum, neque veritati, neque pietati repugnantem, contemnere! & abominanda quadam schismaticæ singularitatis prurigine, & singulari quadam insipientia alios potius dies pueriliter, & insolenter deligere.

3.
Responderetur
ad puerilem
quandam ob-
iectiunculam.

dictio cum impositione manuum, non solum ab Ecclesia primitiva posteriorum temporum usurpata est, sed etiam ab ipsis Apostolis approbata, & instituta. Propterea ut intelligerent pueri & rudiores quis esset impositionis manuum usus, & in quem finem adhiberetur, inserta est reliquis Catecheticis capitulis etiam hujus capitoli brevis explicatio in ordinaria Catechesi pueris & rudioribus tradi solita: Cujus summa capita recenset Apostolus, ad *Hebr.* Cap. 6. ut exemplar habeant etiam posteri ad quod Catecheticas suas summulas conforment. Neque enim vel extraordinarium quippiam ordinariæ Catechesi, vel eam manuum impositionem, quæ in Pastorum ordinatione adhibebatur, rudimentis illis Catecheticis Apostolum inseruisse verisimile videtur. Et illo loco ordinariam atque in Ecclesia mansuram manuum impositionem intelligi confirmat etiam constans primitivæ Ecclesiæ praxis.

Catechetica educatione, & benedictione, ab ipsis Apostolis instituta.

Vide Lib. 3. Cap. 17.

VI. Obijcitur Papistas abusos esse hoc ritu, transformando eum in Sacramentum. Respondeo; Tollatur abusus, & restituarur legitimus usus. Neque enim aut *Matrimonium*, aut *Pœnitentia* rejicienda est, quia ex illis Papistæ fecerunt Sacramenta. Certe quæ sunt divinitus instituta, non sunt propter supervenientem abusum abjicienda, sed repurganda: loquor de iis quorum in ordinario cultu usus est perpetuus, & quæ ad hunc usum sunt instituta: ne quis æneum nobis objiciat serpentem. Papistæ recitatione Orationis Dominicæ abusi sunt in invocatione Sanctorum, & in supersticiosa bastologia; abusi sunt Cœna Domini, eam transformando in Idololatricam actionem: abusi sunt usu clavium: & sortilegi ac lamæ in suis incantationibus abutuntur Nomine PATRIS, & FILII, & SPIRITUS sancti: neque tamen ab istis licet Christianis abstinere. Præterea neque res mediæ ab hominibus prudenter introductæ propter sequentem abusum semper tollendæ sunt. Abusi sunt Papistæ, Templis, et Oratoriis, et Cathedris, & sacris Vasis, & Campanis, & benedictione Matrimoniali: nec tamen propterea res istas censuerunt prudentes Reformatores abjiciendas, sed expulso abusu res ipsas retinuerunt:

An res sit tollenda propter abusum.

Vide Petri Martyræpist. ad Joannem Hopperum, Episcopum Glasgowiensem, Col. 2037.

quamvis indifferens sit uti hoc vel illo loco, in quo templum habeas, aut oratorium, item his aut aliis uti vasis & campanis, sitque benedictio Matrimonialis per laudabilem Ecclesiæ consuetudinem introducta, nec de ea per Pastorem perficienda quicquam in sacris literis præcipiatur. Quare invalidum est argumentandi genus à rei abusu ad necessariam rei ipsius abjectionem. Nam etiamsi quædam res nonnunquam aboleri, aut aliquamdiu intermitteri possint, vel debeant propter abusum. Hoc tamen neque in perpetuum, neque de omnibus est necesse, & de quibusdam non licet.

IV.

De administratione Baptismi in privatis locis.

VII. Dixit Dominus Discipulis, *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in Nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quæ præcepi vobis. Matb. 28.* Ergo ubicunque licet docere, ibidem & baptizare; nempe in casu necessitatis: fatemur enim Sacramentorum administrationem conjungendam esse cum doctrina publica, aut cum ea doctrina quæ sit instar publicæ, id est, quæ magis publica pro tempore haberi non potest: idcirco Eunuchum *Ethiopem* Philippus Evangelista in itinere baptizavit, nullo præsentem majorem cœtu credetium, quantum colligere possumus ex sancti *Lucæ* narratione, Act. 8. Et *Paulus* & *Silas* commentariensem *Philippis* baptizarunt cum suis, in privata ipsius domo. Nam etiamsi ordinis, ac decori necessitas postulet publicam Sacramentorum administrationem in cœtu publico, ubi commodè haberi potest, non tamen licet Pastoribus denegare Sacramenta fidelibus, aut fidelium liberis, quorum eà est infirmitas, aut conditio, ut, vel propter morbum, vel incarcerationem & vincula, ad locum publici conventus venire nequeant. In hoc casu incumbit pastori necessitas exequendi illud præceptum, [*Te, docete, baptizate;*] etiam erga clinicos illos, et vinctos, cum præcepto suo nullam exceptionem addiderit Christus, neque per se, neque per suos Discipulos, sed tantummodo generales quasdam regulas decori, ordinis, etc. At valde decorum et ordinatum est visitare ægros ac vinctos, eisquæ

necessaria.

necessaria ministrare. Iam si Deo gratum sit quod talibus præstatur officium etiam in aquæ frigidæ propinatione; quàm est Deo ingratum, et quàm est crudele atque abominandum flagitium, ovibus Christi spiritualia pabula denegare; aut cuivis ex Christi familia demensum, ipsi à Domino destinatum, subtrahere? Teneris illum docere? Eodem præcepto et teneres illum baptizare. Quam reddes Domino rationem de neglecta ovicula, et spreto ipsius mandato? Non sunt hæc ministeria aliquibus certis locis aut temporibus affixa, sed ubicunque sunt duo aut tres congregati in Nomine Domini, ibi ipse est in medio ipsorum, *Matth. 18. 20.* Et cavendum ne minimam ex Christi oviculis offendamus, aut contemnamus, *Matth. 18.* Gaudium existit in Cœlis de uno peccatore resipiscente, *Luc. 15.* Non est voluntas coram Patre nostro cœlesti ut pereat unus ex pusillis istis, *Matth. 18. 14.* Non hic alligamus Dei gratiam Sacramentis, sed ministros ostendimus suo alligatos esse officio, erga eos ad quos missi sunt, ut doceant, ac baptizent.

VIII. *Quæ diximus de Baptismo infirmorum aut vinctorum, eadem faciunt pro administranda eis sacra Cœna.* Cujus administratio non est ullo certo loco, aut certo communicantium numero circumscripta, sed quamvis annitendum sit, quoad ejus fieri potest, ut in publico populi Christiani cœtu peragatur, non tamen hunc vitæ panem & potum esurientibus, ac sitientibus ejunicis & vinctis fas denegare: est enim hæc pars illius demensi quod Christus pater-familias illis suis domesticis distribuendum reliquit. Ad-sint modo, ad lectum ægroti, aut in carcere cum vincto vel detento, duo aut tres in Nomine Domini congregati, ut in eo cœtu quantulocunque, ipso Christo præsentē, mysteria celebrentur.

IX. Arque ita jam patet justas fuisse & idoneas rationes, ex ipsarum rerum intuitu, propter quas Patres *Perthenses* articulos à Rege propositos, partim potuerunt, partim etiam admittere debuerunt. Nam in rebus illis quædam sunt necessaria, omnes autem licitæ ac laudabiles: illæ sine peccato contemni non possunt; istæ licitè et laudabiliter admittuntur,

V.
De admini-
stratione sa-
cræ Cœnæ
ejunicis &
vinctis.

Iustum Syno-
di decretum.

CAPVT VIII.

*Iudicii Synodici rationes iustæ ac idoneæ ex intuitu Ecclesiæ
Scoticanæ, §. 1. Prima ratio, à Fide data, §. 2. Altera, à
decore Ecclesiæ, §. 3. Illatio contra Schismaticos, §. 4. De
malo quod mutationem sequutum est, sive de Schismate, §. 5.
Tertia ratio, à libertate Ecclesiæ, §. 6.*

I.

Rationes ex
intuitu Eccle-
siæ Scoticanæ.

Fide data,

ENIQUE si Ecclesiæ hujus *SCOTICANÆ* Fidem, decus, et libertatem intuearis, videbis articulos illos convenienter esse introductos.

I I. Promiserant Regi Pastores se plebes suas de harum rerum natura diligenter informaturos, uti patet ex rationibus à Regis intuitu allatis, supra Cap. 5. §. 6. Rat. 7. Et Rex nihil subitò, nihil tumultuariè fieri percipiens, spatium illis ad id præstandum concessit; ut, præparatis, & veritatis lumine illustratis hominum animis, omnia suavius progredierentur. Hanc Fidem datam si liberassent omnes Pastores, non superesset jam offendificuli metus. Nam dociles facile intelligerent rerum propositarum convenientiam, et expedientiam: nec omittendæ erant propter contumaces, et indociles.

Deus.

I I I. Dedecorosum esset nostræ Ecclesiæ res illas palam licitas, & maximam partem necessarias, omnes certe nostræ Ecclesiæ hoc tempore expedientes, rejicere, tanquam illicitas, et Verbo *DEI* repugnantes, aut etiam tanquam incongruas, nulla alia reddita ratione quam quod prius aliter consueverint: ac si consuetudo omnis Ecclesiastica esset immutabilis; nec ea esset in nostratibus rerum Theologica-

rum

Vide lib. 3.
cap. 8.

rum scientia, qua de rerum istiusmodi natura, et consuetudinis mutabilitate, et necessariorum à non necessariis distinctione dijudicare possent. Certè si res illas tanquam illicitas, & quas neque Ecclesia admittere, neque, præscribente Ecclesia, subditi suscipere possent, rejecisset Synodus, ludibrio habiti essemus inimicis, et amicos nostræ inscitie puderet ac tæderet. Si verò agnoscens Synodus res esse in se licitas, sola tuendæ consuetudinis pertinaciâ omnes memoratas rationes negligeret, proculdubio imprudentiæ notam non effugeret.

IV. Cum vero et sapienter et prudenter jam à Synodo res illæ decretae sint, quomodo se à nefarii Schismatis, et turbulentæ seditionis crimine excusabunt ii subditi, præsertim Pastores, qui tum res ipsas, tum Synodum contemnant?

Illatio contra
Schismaticos.

V. His omnibus nihil opponis, nisi *malum mutationem sequens*; quo tamen allatae rationes longè præponderant. Præterea, si ab eventu argumentandum sit, quamvis res adhuc in integro esset, admittendi potius essent articuli ex ipso eventu intuitu. Schisma quidem sequutum est: at quis hoc à fratribus expectare posset? Annon potius expectandum erat, ut, quamvis aliter pro tempore sentirent, iudicium tamen suum in hoc rerum genere Synodicae auctoritati obsequenter submitterent? Quia DOMINVS iussit audire Ecclesiam, & quidem sub pœna ejectionis. Et iubentur spiritus Prophetarum subiecti esse Prophetis: Prophetis, inquam, non sparsim sua placita in hoc vel illo angulo mussitantibus, sed Ecclesiasticè sive Synodicè in Nomine Domini Congregatis, *Matth. 18.* et *1. Corintb. 14.* Quia Deus noster non est confusionis Deus, sed Pacis, *1. Corintb. 14. 33.* Malum ergo quod mutationem sequutum est, non per se ex decreto Synodico, aut vitio Patrum Synodicorum mutationem decernentium, sed per accidens, et ex rebellium improbitate existit. Danda quidem est opera, ut, quoad ejus fieri poterit, ne per improbissimorum quidem importunitatem lacerari queat Ecclesia, et Schisma existere; at non semper quolibet medio præcavendum Schisma, neq

De malo quod
mutationem
sequutum est,
sive de Schismate.

ma, neque illud dammandum est, ex quo per accidens, per aliorum duntaxat improbitatem, Schisma sequutum est. Propter Christi verba Schisma exstitit inter *Iudeos*, *Ioann.* 7. 43. et *Cap.* 10. 19. Et Apostolus *Paulus* ait, necesse esse ut sint Schismata et Hæreses, *1. Corinb.* 11. Vnicuique ergo curæ esse debet ut suum faciat officium, atque ita nec Schismatis, nec Hæreseos supervenientis reus erit. Facilius erat & conducibilius nostræ Ecclesiæ, ejusque officio convenientius, resistentes dociles erudire, & indociles compescere, quam illa graviora mala, quæ ex negata articulorum admissione erant inevitabilia, super se attrahere.

Vide lib. 3.
cap. 5. num. 6.

Libertas.

Dilemma.

VI. Imò verò quamvis de re tota adhuc esset dilibendum, discimus ex hoc Schismate decernendam esse articulorum introductionem potius quam rejectionem: sic enim postulat libertas Ecclesiæ SCOTICANÆ, cui jugum necessitatis imponere satagunt homines veritate, hac quidem in parte, destituti. Nam aut res sunt licitæ, & Verbo DEI non prohibita, quod agnoscere refugiunt, quia prævident nos facile illaturos, & sponte sequuturos, incumbere eis obediendi necessitatem: vel sunt illicitæ, & Verbo DEI prohibita, quod solum habent perfugium quod huic suæ contumaciæ, & lacerationi Ecclesiæ, prætendant. Iam vero hic error est non tolerandus, & Verbo DEI repugnans, & primitivæ Ecclesiæ, ac omnium reformatarum Ecclesiarum judicio contrarius. Et omnino liberandæ sunt Christianorum conscientiæ ab hujus erroris iugo. Esse autem hunc sacris literis repugnantem errorem ex superioribus abunde liquet. Eundem quoque universæ Ecclesiæ judicio esse contrarium patebit ex Libro secundo hujus IRENICI.

GAP.

CAPVT IX.

De juramento a SCOTIS præstato,
ANNO DOMINI 1581.

Proponitur obiectio à juramento, §. 1. Responſionis pars prima, §. 2. Ejusdem pars ſecunda, §. 3. Pars tertia, §. 4. Pars quarta, §. 5. Concluſio contra deſertores juramenti, §. 6.

I.

UM autem argumentorum ponder de reipſa ſuperantur, confugiunt nonnulli ad juramenti religionem, qua terrorem injiciant infirmis conſcientiis; quia ſcilicet Rex IACOBVS ejuſque familia aliique varii Anno DOMINI 1581. jurarunt ſe perſeveraturos in Doctrina & Diſciplina hujus reformatæ Eccleſiæ SCOTICANÆ, & pro vocatione & facultate ſua eam deſenſuros omnibus diebus vitæ ſuæ.

II. Ad hanc objectionem reſpondeo. I. Vt taceam juraſſe illos non pro aliis, ſed ut aliis exemplum præberent, ne ipſos quidem jurantes obligaret juramentum ullum de re illicita, quæ ſine peccato, nec promitti, nec præſtari poſſet. Qui enim illicitum aliquid juramento promiſit, peccavit jurando injuſte: ſi autem illud perficere pergat, quaſi religione juramenti, jam ſecundo peccat, quando illicitum juramentum ſcelere adimplet, & peccato ſuo Nomen DEI profanè præſtendit. Cui igitur tale aliquod excidit juramentum, pœnitentiam agere debet de profana temeritate, non ſcelus ſcelere cumulare. Hujusmodi autem perjurii reos ſe conſtituunt quicunque de rebus aliqui in ſe

De juramento
SCOTORUM.

Reſp. p. 1.
Juramenti de
re illicita dati
nulla obliga-
tio, niſi ad pœ-
nitentiam.

non illicitis, sed liberis, & mediis perpetuam sibi figunt regulam, à qua se nullo unquam casu discessuros juramento promittunt: si ea regula pugnet cum rerum ipsarum natura, cum statu & libertate Ecclesiæ militantis, cum charitate fraterna, & per consequens cum Verbo *DEI*. Iuramentum *Gibeonitis* præstitum contra ipsius *DEI* mandatum, & inconsulto *DEO*, non potuissent *Iosua* & *Israelitæ* opere perficere, nisi *DEVS* extraordinarie de suo mandato dispensasset; compassione pœnitentis illius populi *Gibeonitici*, & propter honorem sui Nominis, ut neque tœdifragorum fautor, neque supplicum pœnitentium aspernator esse videretur: & ob alias rationes ipsius divinæ Majestati cognitæ. Nec tamen propterea illud *Iosua* & *Israelitarum* factum, sive in jurando, sive in servando, contra expressam & manifestam *DEI* præceptionem, fas nobis trahere in ordinarium exemplum. Neque ordinarii officii à *DEO* nobis injuncti fas linquere tramitem, absque extraordinaria revelatione.

III. Quod autem jurarunt nostrates non erat illicitum, sed à nobis omnibus jure præstari potest ac debet. Ecclesiæ enim *SCOTICANÆ* nunquam ea mens fuit, ut existimaret omnes ritus & cæremonias externas, quæ in cultu *DEI* etiam licitè ac laudabiliter adhibentur, esse prorsus immutabiles: sed è contrario, in publica fidei confessione *SCOTICANA*, quæ extat inserta Actis primi Parlamenti sub *IACOBO* Rege sexto habiti *Edinburgi* decimo quinto die *Decembris*, Anno Domini 1567. Et multorum aliorum Parliamentorum decretis confirmata est: & in Syntagmate confessionum latinè edita est: in illa (inquam) confessione, Articulo vigesimo, hæc habentur discretia verba; *Altera conciliorum generalium causa fuit propter bonam politiam constituendam & observandam in Ecclesia, in qua (ut in DEI domo) omnia decenter & ordine fieri convenit. Non quod eandem in omnibus politiam, eundemq; prorsus in singulis cæremoniis ordinem pro omnibus ætatibus, temporibus, & locis constitui posse arbitremur: nam ut cære-*

Factum *Iosua*
extraordina-
rium, non tra-
hendum in ex-
emplum ordi-
narium.

Idem. p. 2.
Iuramentum
illud *Scotorum*
quæ illicitum, de-
relictum, & ne-
cessario.

remonia ab hominibus iuventa tantum sunt temporales: ita & possunt & debent mutari, cum potius superstitionem pati, vel fovere, quam ipsarum usu Ecclesiam DEI adificare, inveniuntur. Hæc ibi. In minori autem illa confessione postea edita, qua etiam juramentum continetur, profitentur SCOTI se majori illi confessioni & religionis formæ, libenter in omnibus articulis, in conscientiis suis, assensiri, tanquam indubitata DEI veritati, quæ verbo ipsius scripto tantummodo innititur: ideoq; ab omni contraria religione & doctrina abhorrere, eamq; detestari. Iam autem confessioni illi ex diametro contraria est hæc nova doctrina, in quorundam ceterbis heri nata, de gestus & similibus in Sacramentorum celebratione rituum & circumstantiarum necessitate atque immutabilitate: quapropter si eos juramenti illius religio moveret, meminisse debent se non posse novitium hunc errorem, absque manifesta juramenti illius transgressione, profiteri: sed oportere eos ab hoc errore, tanquam confessioni SCOTICANÆ evidenter contrario, abhorrere, eumq; detestari.

Turamentum violent, fratres illi qui ejus religionem suam præcedunt contumacie.

IV. Præterea in minori ista confessione sanctè profitentur SCOTI se Ecclesie Scoticanæ reformatæ seipsos in doctrina, Fide, Religione, Disciplina, & usu Sacramentorum, tanquam viva membra ejusdem corporis sub Christo capite libenter adjungere: promittentes & solenniter jurantes per magnum illud nomen Domini Dei nostri se perseveraturos in doctrina & disciplina hujus Ecclesie, & pro sua vocatione ac facultate, eandem defensuros omnibus diebus vitæ suæ. Contemptores igitur sunt & securi violatores illius juramenti, qui ejus vinculo se obstrictos profitentur, & tamen ab Ecclesia Scoticana reformatâ, vel in Doctrina, vel in Fide, vel in Religione, vel in Disciplina, vel in usu Sacramentorum, se separant, non tanquam viva, sed tanquam moribunda, aut certè heteroclitæ, ejus corporis membra: neque habent quod suæ separationi prætexant

Resp. p. 3. Idem ostenditur alio argumento.

quippiam, nisi quod indignantur Ecclesiam usam esse, in rebus mediis determinandis, ac mutandis, ea libertate, quam sibi à Christo relictam esse, seque sarram testam conservaturam esse semper professi est. Quam professionem SCOTI solenni jurejurando obsignarunt.

Resp. p. 4.
Rerorquetur
objectio.

Varietas Ca-
techismorum.

ἐπισκοπ.

πρ.

Superinten-
dens.

Compendia-
ria excommu-
nicatio.

V. Ad hominem etiam argumentabor. 1. Si vigore illius juramenti obstricti sint ut perseverent in doctrina hujus Ecclesiae, quo jure illis licuit neglecta publica Catechesi, quæ in Ecclesia recepta est, novas sibi suo arbitratu, & quidem verbis differentes, in multis Parochiis, procedere Catecheses? Respondebunt fortasse, se perseverare quidem in doctrina Ecclesiae, & mentē Eccl. Catecheseos servare, mutasse autem verba quædam duntaxat, et methodum, ac differendi modum, quæ non sunt de essentia doctrinæ, aut contraria receptæ religioni, sed tantum circumstantiæ quædam liberæ, ad quærū determinatam aliquam, et fixam regulam non sint illo juramento obligati. Qui sibi tantam concedunt in circumstantiis libertatem, absque autoritate publica, imo non sine magna confusione, dicant quo jure denegent Ecclesiae, publicam habenti autoritatem, libertatem eam in circumstantiis, quam Dominus ac sponsor ejus ei reliquit. 2. Ex beatæ memoriæ M. Joannis Knoxi, aliorumque Patrum publicis ac Synodicis decretis hæc Ecclesia reformata SCOTICANA gubernabatur per Superintendentes, id est, Episcopos: nam Episcopos esse Superintendentes, et utroque vocabulo, altero Græco, altero Latino, unum idemque intelligi Officium, docent Augustinus, lib. 19. de Civitate DEI, cap. 19. et Hieronymus, in epist. ad Evagrium. Et extant adhuc in publicis nostris rituum libris Liturgicis regulæ publica autoritate editæ, et Psalterio metrico præfixæ, de electione et ordinatione Superintendentium, id est, Episcoporum. Qua fide igitur isti, qui decretorum Ecclesiasticorum immutabilitatem somniant, et huic suo somnio etiam juramentum prætendunt, quæ, inquam, fide audent se opponere regimini Episcopali? 3. Ea etiam erat Ecclesiae SCOTICANÆ disciplina Synodicè constituta, ut notorii homicidæ, adulteri, et incestuosi, et similium horrendorum flagitiorum

flagitiorum manifesti, seu legitimè convicti, ex Ecclesia per publicam excommunicationis sententiam protinus ejicerentur, absque præviis admonitionibus, et precationibus publicis: qua de re editæ sunt constitutiones etiam in libro illo Liturgico. Nec tamen Ecclesia SCOTICANA perjurio se implicuit, abolendo illam summariam (ut vocant) excommunicationem, neque ea utuntur Fratres isti, qui nescio qua incogitantia contumaciæ suæ religionem obtinendunt juramenti, sed decreto Ecclesiastico postea facto, de præmittenda trina admonitione publica, & post admonitiones, trina precatione, se præbent morigeros. At certe, si jurata illa, in hujus Ecclesiæ doctrina et disciplina, perseverantia ita exponenda sit, ut neque Ecclesiæ, neque ulli hujus Ecclesiæ membro fas sit ab ulla vel doctrinæ, vel disciplinæ, in legitima Synodo semel receptæ, circumstantia unquam recedere, jam se perjurii reos constituerunt Fratres isti, qui juramenti religionem tantopere jactitant, in tribus istis exemplis jam memoratis. Possem etiam alia adferre.

VI. Sin autem sic intelligenda sit ea perseverantia (sicut eam intelligi oportere omnes sani facile perspiciunt) ut membra hujus Ecclesiæ SCOTICANÆ se huic Ecclesiæ libenter adjungant in doctrina Verbo DEI congruente, et ea disciplina quam convenienter eidem Verbo pro loco et tempore, aliisque circumstantiis, Ecclesia SCOTICANA expedientem judicaverit, sive consueverit ritus retinendo, sive eosdem mutando, prout se facere posse, imo interdum debere, professi est in majori illa sua Confessione, Articulo 20. professi Fratres à juramenti illius desertione non sunt immunes, qui ritus ab Ecclesia SCOTICANA congruenter Verbo DEI præscriptos rejiciunt: neque in hac Religionis ac Disciplinæ parte se huic Ecclesiæ adjungunt. Cum tamen ritus isti omnes sint liciti, et hoc tempore expedientes; et quidam etiam perpetuo necessarii: sicut supra demonstravimus. Atque hæc de Juramento, et in universum ad eam objectionem quæ de mutatione facta, et novitate in-
vesta, adfertur.

Conclusio ad-
versus jura-
menti desertio-
nes.

CAPVT X.

Ad secundam partem Aporiæ octavæ, num mutationi jam factæ resistere liceat.

Nefas resistere, §. 1. *De offensione infirmorum*, §. 2. *De hostium ludibrio*, §. 3. *De objectione leuitarum*, §. 4. *Et Idololatriæ*, §. 5. *Ad objectionem de reditu ad ritus Papisticos*, §. 6.

I.

Obedientiæ
necessitas.

VIN mutatione (inquis) licet facta meritò tamen adhuc resistendum. Quid audio? Deleatur igitur è sacris literis illa sanctio, si non audierit Ecclesiam, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus, *Matth.* 18. Et illa præceptio, ut Spiritus Prophetarum subiecti sint Prophetis, adjecta hac ratione, quod DEVS noster non sit seditionis DEVS, sed Pacis, *1. Corinth.* 14. 32. 33. Item illud, obedite præpositis vestris, & subiecti estote, *Heb.* 13. 17.

De offensione
infirmorum,

II. At inquis, *Alioquin infirmiores offendimus; hostibus, & ludibrium debemus, leuitatem, Idololatriam suggillantibus, & animos addimus ad eorum ritus relapsi.* Respondeo: Si offensionem spectemus, cum fas non sit quinquam ex minimis scandalizare, quo loco ponimus Ecclesiæ nostræ, vicinarumque Ecclesiarum offensionem? Quo loco offensionem Regis Religiosissimi, & Potentissimi? Et hæc quidem offensiones, ut supra ostensum est, erant inevitabiles, & datæ fuissent; ista autem infirmorum (quos vocas) offensio erat evitabilis, si Pastoresuum fecissent officium, estque non data, ut supra docuimus, sed

fed, per quandam resistentium Ministrorum vel stupendam inscitiam, vel abominandam proterviam, inexcusabiliter accepta. Plebs faciliè informaretur: proficentur enim SCOTI se Verbum DEI scriptum agnoscere pro unica & perfecta eaque perspicua fidei morumque Christianorum Regula: nisi igitur Pastores (quos hoc minimè decebat) sua placita, extra S. Scripturam ab ipsis excogitata, & quibusdam malè intellectis, ac miserè detortis Scripturarum sententiis utcunq̃ue fucata, populo obtruderent, eaque pro divinis oraculis apud imperitos insolèter vendirarent; imò, quod horribilius est, eos indociles redderent, eorumque errorem improbè confoverent, expedita esset via palabundum gregem in salubria pascua reducendi. Pastorum autem infirmitati jam satis concessum est, adeo ut, qui jam ex ignorantia resistunt, sint inexcusabiles; est enim ea affectata & voluntaria ignorantia: qualis eorum derisorum de quibus loquitur Petrus Apostolus, 2. Pet. 3. 5. De talibus Apostolus Paulus, Si quis, inquit, ignorat, ignoret, 1. Cor. 14. 38. Talium hominum offensio quo loco habenda sit docet nos illa DOMINI nostri ad Discipulos, de offensis Pharisæis, responsio, finite illos, duces sunt cæci cæcorum, Matb. 15. 14. Si qui autem contra cognitam veritatem obstinate calcitrant, meminerint multas plagas manere illum servum, qui sciens voluntatem DOMINI sui, non paraverit neque fecerit ad voluntatem ejus Luc. 12. 47. Et durum esse adversus stimulos calcitrare, sicut monet DOMINVS Act. 9. 5. B. Augustinus, lib. 1. contra Epistolam Parmeniani, cap. 7. de improba contumacia, & contumaci improbitate Donatistarum sic conqueritur; *Nec quæ dicebant probare potuerunt, & adhuc in sancta Ecclesia præfissione sacrilego furore ferebantur. Publicè insultant, & nec veritatis manifestande causa sermonem nobiscum conferre dignantur. Et adversum nos loquuntur, & cum eos obmutescere compellat veritas, silere non permittit iniquitas.* Hæc Augustinus. Eadem nobis de fratribus quibusdam querimonia est, eorumque sequacibus, qui, misellorum papicolarum in-

morem, ultro cæcutientes, tam bruto stupore à Magistro-
rum suorum ore toti pendunt, ut nec ad respondendum, pe-
tenti rationem ejus spei quæ in ipsis est, parati sint, neque
sustineant discere meliora. Et (quod Augustinus olim de
Pelagianis scripsit Epist. 105.) *Non inveniunt quæ ex-
eant, pergunt in præcipitem stultitiam, dum nolunt mu-
tare sententiam.* Hieronymus, in Dialogo adversus Luci-
ferianos, ait quorundam Hereticorum eos esse mores, ut fa-
cilis vinci possint quàm persuaderi. Exeratur igitur er-
ga contumacium Pastorum obstinatissimos quosdam cory-
phæos Ecclesiastica disciplina, ut pœna ad paucos, terror ad
multos pertineat, & rudi popello præfiantur prudentes
ac fideles Pastores secundum cor DEI, qui populum DEI
pascant scientia et intelligentia: et hi motus animorum,
arque hæc certamina tanta, exiguo negotio protinus con-
quiescent. Vide lib. 2. cap. 2. num. 5. 6. 7. et cap. 8.
num. 8. et cap. 11. num. 19.

Locem. 3. 15.

De hostium
ludibrio,

III. At hostibus (inquit) ludibrium debemus, levitatem,
Idololatriam, suggillantibus, & animos addimus ad eorum ri-
tus relapsi. Respondeo: Cogita tecum quantum debuif-
semus hostibus ludibrium, si, vanissimorum somniorum
impetu miserabiliter abrepti, res partim utiles, partim neces-
sarias cæca præsidencia condemnassemus tanquam illicitas,
aut etiam temerè rejecissemus.

Ad Objectionem
næ Levitatis.

IV. Frustra levitatis objectionem metuis, statuta enim
de rebus mutabilibus accommodare loco et tempori non le-
vitas, sed prudentia est. D E V S ipse quas tulit de Cære-
moniiis Mosaicis leges antiquavit. De qua mutatione S. Au-
gustinus, lib. 32. contra Faustum Manichæum, cap. 14. sic scri-
bit; *Sicut ager non debet reprehendere medicinalem doctri-
nam, si aliud ille hodie præceperit, aliud cras, prohibens
etiam quod ante præceperat, sic enim se habet sanandi ejus
corporis ratio, ita genus humanum, ab Adam usque in fi-
nem sæculi, quamdiu corpus quod corrumpitur aggravat ani-
mam, ægrum atque saucium, non debet divinam repræhen-
dere*

dere medicinam, si in quibusdam hoc idem, in quibusdam vero aliud prius, aliud posterius observandum esse precipit, præsertim quia sic aliud præcepturum esse promissit. Hæc ille. Audiant etiam Papista de Ecclesiasticarum constitutionum mutabilitate Romanos Pontifices, Innocentium Papam tertium, et Ioannem Papam 22. Innocentius: *Non debet*, inquit, reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoq; varientur humana: præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas exposcit. Extra, de consanguinitate & affinitate, cap. non debet. Vbi Innocentius approbante Concilio revocat constitutionem Papalem & Synodicam Gregorii Papæ in Concilio Meldensi: item Iulii Papæ, de vetitis gradibus consanguinitatis in contrahendis Nuptiis. Ioannes autem Papa in suis extravagantibus, tit. de Torneamentis, ait, *Nonnunquam quod consultè statutum, ex sanioris inspectione iudicii consultius revocatur.* Hæc Ioannes, qui citato titulo revocat constitutionem prædecessoris sui Clementis Papæ quinti de Torneamentis & Hastiludii.

V. At hostes (inquis) Idololatram suggillabunt. Merito quidem id facerent, si nos panem ipsum, quem admodum illi consecratam hostiam, adoraremus. At contrarium nos profiteri, & solum DEVM adorare, & ipsi clamamus, et norunt adversarii, qui de nostra Religione aliquid intelligunt. Ignaris autem inimicis, quocunque reverteris, nisi depulsa ab ipsorum mentibus caligine, nunquam satisfacies. Protervi autem obsecratores non quiescent quocunque usus fueris gestu: si enim sed eas, *Arianismum*, aut saltem prophanum Christi contemptum obsecrabit, genua autem flectentibus aise eos Idololatriam impurare. Tutissimum remedium adversus omnes calumnias est doctrinæ perspicuitas, & intaminatæ actionis evidentia. Nos in celebratione sacre Cereæ illum solum adoramus, cui nostræ per CHRISTVM redemptionis beneficium acceptum referimus, cui de tanto dono gratias agimus, ad quem genua (cum Apostolo) flectimus ut det

Ad objectionem idololatriæ;

Tutissimum remedium adversus hostium calumnias.

Ephes. 3.

nobis, secundum divitias gloriæ suæ, ut fortiter corroboremur per Spiritum ipsius, in interiore homine, ut inhabitet CHRISTVS per fidem in cordibus nostris, &c. At soli DEO, non autem panis aut calici consecrato, hoc beneficium acceptum referimus, ei que soli de tanto dono gratias agimus, ad illum solum genua fleximus, ut det nobis, &c. Ergo solum DEVM, non autem Panem aut calicem consecratum, adoramus.

De animatione Papiſtarum, & reditu ad eorum ritus.

Non ideo aliquid est Papiſticum quod eo usi sint Papiſte.

De unica & trina merſione in Baptismo.

VI. At animos (inquis) eis addimus, ad eorum ritus relapsi. Certè non petunt illi à nobis suæ superstitionis regulas: sed potius conviciandi ansam arripiunt quando ab eis dissensionem, etiam in rebus licitis, de nihilo affectamus. Genuflexio in gratiarum actione, aut divini Nominis invocatione, non est ritus à Papiſtis juventus, aut Verbo DEI contrarius, sed est in ipso DEI Verbo approbatus, ut tali religioso actui conveniens. Neque permitimus ut quæcunque Papiſtis in usu fuerint, ea Papiſtica & Papiſtarum propria sentiantur. Nam usi sunt sacris Scripturis, usi sunt Sacramentis, usi sunt invocatione sanctæ Trinitatis, usi sunt recitatione Orationis DOMINICÆ, usi sunt Psalmorum canticibus, usi sunt multis aliis, quorum nonnullis etiam abusi sunt, nec tamen res ipsæ propterea Papiſtica, sive Antichristianæ censendæ sunt: cogitandum quid nobis liceat, nec propterea aliquid nobis non licere existimemus, quia eo Papiſte usi, aut fortasse etiam abusi sunt. Quam multa enim sunt quibus Hæretici abutuntur, quæ tamen rectè à Catholicæ usurpantur? Olim in primitiva Ecclesia, trina merſio à traditione Apostolica descendisse putabatur, teste Tertulliano, Lib. de Corona militis, Cap. 3. Postea tamen, propter errorem Arianorum, Gregorio Remanorum Episcopo hujus nominis primo, et Concilio Toletano quarto placuit unica uti merſione, sicut legimus apud Gregorium, lib. 1. Epist. 41. Et in Actis Concilii Toletani quarti, Can. 6. Vbi tamen Gregorius et Toletani fatentur reprehensibile non esse infantem in baptismate, vel semel, vel ter immergere. Et jam sublato illo Arianismi scandalo liberum est pro regio-

num varietate, vel unam, vel trinam mersionem adhibere. In tribus mersionibus, inquit *Gregorius*, personarum Trinitas, & in una potest Trinitatis singularitas designari. Vnde verisimile est *Sabellianos* personarum Trinitatem negantes unica usos esse mersione, & ante *Sabellium* *Praxeos*, & *Hermogenianos*, eundem errorem dogmatizantes: cujus erroris aversionem, ut testarentur *Catholici* trinam adhibuerunt in Baptismate mersionem. At verò cum postea *Ariani* mersiones numerarent, ut divinitatem dividerent, visum est *Catholicis* unica uti mersione, ad significandum Deitatis unitatem; postea verò constabilita contra *Arianos* orthodoxa veritate, quamvis adhuc essent quædam *Arianorum* reliquæ, liberum fuit, & est, sive trina, sive unica uti mersione. Sic etiam *Ecclesia SCOTICANA* (sicut & *Ecclesia confederati BELGII*) initio reformationis populo sedenti censuit sacram Cœnam administrandam, propter recentem memoriam arcolatriæ *Papisticæ*. Nullo tamen ipsius genuflexionis odio. Nunc autem manifestata veritate, & abusu *Papistico* detecto ac prostigato, adeo ut, per DEI gratiam, hominum nostrorum reformatam Religionem profitentium animis nulla inhæreant superstitionis illius vestigia, liberum fuit vel genuflectere, vel alio uti gestu in hac actione. Regula juris Canonici est non spernenda; *Causa sublata, tollis constitutionem ex causa illa ortam*. 1. qu. 7. quod pro remedio, in glossa, g. cessante. Genuflexio autem *Ecclesiæ* nostræ hoc tempore visa est aptissima; qui gestus nunc reprehensibilis esse non potest, magis quam vel trina, vel unica mersio tempore *GREGORII*, qui unam ipse adhibens mersionem, fateatur trinam nullatenus esse, posse reprehensibilem.

Vide lib. 2.
cap. 16. part.
3. num. 10.

Vide lib. 2.
cap. 26. part.
4. num. 8.

CAPVT XI.

Ad tertiam partem Aporiæ octavæ, de necessitate, & tolerantia, & libertate.

Proponitur obiectio, §. 1. Prima responsio, de necessitate, §. 2. Secunda responsio, de mutua tolerantia, §. 3. 4. Tertiæ responsionis, pars prior, de libertate quoad iudicium, §. 5. Pars secunda, de libertate praxeos, ejusque exercitio, §. 6. Quomodo maneat etiam praxeos libertas non obstante ordine Ecclesiastico, §. 7.

I.

OC ipso (ais) quod indifferens ponatur, [geniculandi gestus] obrudi, atque urgeri non potest ut necessarius: cum potius res ejusmodi tolerantiam mutnam, & plenam, quod vel iudicium, vel usum iudicio semper conformem spectat, postulent libertatem.

Aporiæ octavæ, pars tertia.

Resp. retorq. argum.

Duplex necessitas: alia rei, alia praxeos.

II. Respondeo. I. Retorqueo Argumentum; hoc ipso quod indifferens sit sedendi gestus, non potest obrudi atque urgeri ut necessitate rei necessarius, nullaque hominum auctoritate mutabilis. Necessitas alia est rei, alia exercitii seu praxeos. Res illæ sunt necessariae quarum praxis aut omissio est ex præscripto legis divinæ immediate necessaria, etiamsi nullum ea de re intervéniret decretum humanum, neque potest hæc praxeos ommissionisve necessitas tolli aut mutari per aliquod decretum hominum; ut sunt, DEVM proximumque diligere, non blasphemare, non adulterari, &c. Talia appellamus necessaria necessitate rei. *At aliz* sunt res quarum praxis aut omissio non est ex lege DEI immediate necessaria, sed necessitatem quandoque accipit mediante decreto Ecclesiastico, aut politico, eadem rursus auctoritate Ecclesiastica aut civili debilem & mutabilem; adeo ut si jubeat Ecclesia aut princeps rem eam facere, fac

re, facienda sit; si omittere, omittenda sit necessario; non necessitate rei, sed necessitate obsequii superioribus debiti: quandoque autem res ex liberè vel omitti, vel fieri conceduntur, & tunc neque omissio, neque praxis est necessaria. Tales res appellantur & sunt mediæ seu indifferentes.

III. Secundò: Tolerantia mutua in rebus mediis locum habet si tantummodo observationum diversitas, non autem turbatorum procacitas toleretur. Nam etiam leviori aliqui offensæ conjunctus Ecclesiæ contemptus est intolerabilis: tali enim introducta tolerantia peribit omnis auctoritas Ecclesiastica, et ordo subvertetur, et negligentur illa præcepta superius commemorata de audienda Ecclesia, et subjiciendis Prophetarum spiritibus Prophetis, et de obedientia ac subjectione præpositis exhibenda.

IV. Certè prudenter et clementer toleranda est docilis simplicium infirmitas, et modesta libertas illorum fratrum qui in usu rerum mediarum vel ita edunt ut non edentem non despiciant; vel ita non edunt, ut edentem non condemnent, sicut monet Apostolus, *Rom. 14.* Neque contemnunt Ecclesiam DEI, quam CHRISTVS audire præcepit, *Matth. 18.* At non est toleranda indocilis contumacia et licentiosa protervitas eorum hominum qui astute irrepunt ad explorandum libertatem nostram quam habemus in CHRISTO IESV, ut nos in servitutē adigant, magistraliter asserentes Ecclesiā non habere potestatem mutandi vel abrogandi priorem cōstitutionē aut cōsuetudinē Ecclesiasticā de gestu in Cœna DOMINI, et similibus rebus, quæ sunt in se mediæ et mutabiles; quin et mutationi jam factæ meritò adhuc resistendū: atq. ita pertinaciter satagentes adimere Eccl. eam libertatem quam habet in CHRISTO IESV, ab ipso DOMINO acceptam; et fidelium animos ad nefariam rebellionem concitare, ipsamq. fidei confessionē *Scoticanam*, qua libertas hæc declaratur, evertere: et eam clementiam, qua erga eos usa hæten⁹ est Ecclesia, perversissimè interpretantes: quādo neq. dicere erubescunt quidā furiosi, nō ita leniter cū eis actum fore, nisi eorū toleratores sibi cōscii essēt malæ causæ, et equitatē causæ ipsorū satis haberēt cōpertā, eiq. cōtra cōscientiā resisterēt.

De tolerantia mutua in rebus mediis.

1. Distinctio.

2. Distinctio.

Quorundam turbatorum intolerabilis infamia.

Vide lib. 2. cap. 3. num. 6.

Iudæ. Verſ. 9.
Rom. 14. 4.

Neceſſaria
querimonia,
de quorun-
dam prodi-
gioſa contu-
macia,

O inſanam & intolerandam audaciam! Increpet te *DOMI-
NVS*. Tu quis es, qui iudicas alienum ſervium? En tibi,
blaſphemam iſtorum amentiam tolerare, non jam manſue-
tudo eſt, ſed ſocordia, & impia prævaricatio in cauſa veri-
tatis et innocentie. Quid, obſecro, aliud turbulenta quæ-
dam & obſtinata ingenia (nemo docilis, nemo modeſtus
hæc de ſe dici exiſtimet, de turbatoribus doſens & gemens
loquor) quid, inquam, aliud incendiarii iſti ſub ſpecioſo fra-
ternæ tolerantie obrentu, non jam clam & latenter, ſed
propalam & impudenter moluntur; niſi ut iſtis ſecuris im-
punè liceat fratres debitam *DEO* ejuſque Eccleſiæ obe-
dientiam exhibentes non tolerare, ſed in eos amarulento
cæci faſtus impetu ſcurriliter debacchari, tumultuari, om-
nia miſcere: ſeditioſæ ſuæ ſuperſtitionis, & ſuperſtitioſæ ſe-
ditionis venena diſcipulorum ſuorum auribus animiſque in-
fundere: & ſuarum, non dico traditionum, ſed, inventio-
num jugum conſcientiis Chriſtianorum obtrudete: et
propter ſua commenta, *DEI* mandata irrita facere: Ortho-
doxæ Eccleſiæ *SCOTICANÆ*, in qua adhuc degunt, et cui
ſubſunt, authoritatem petulantè contemnere; ſalubres ejus
conſtitutiones tanquam intolerabiles contumaciter rejice-
re; ejus libertatem inſolenter peſſundare; rebellionem
contra eam ſeditioſè docere; ac tandem Altare contra Al-
tare arroganter erigere? Per quorum inſanabilem inſaniam
eò jam ventum eſt, ut ulterius nobis tacere non liceat, niſi
DEI veritatem, & legitimam Eccleſiæ authoritatem, & li-
bertatem, & fidelium *DEI* ſervorum famam, conſcien-
tiam, innocentiam, pedibus iſtorum hominum *Pbariſaicè*
proterendam, perfidioſa inertia (quod abſit) deſeramus.
Adhortor autem vos fratres, (inquit Apoſtolus *Paulus*) *ut ſpeculemini eos qui diſſenſiones & ſcandala, præter
doctrinam quam vos didiciſtis, faciunt; & declinetis ab eis.*
*Nam qui huiusmodi ſunt, DOMINO noſtro IESV CHRI-
STO non ſerviunt, ſed ſuo ventri: & per blandiloquen-
tiam & aſſentationem corda minimè malorum ſeducunt.*
Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Roman. 16.
Verſ.

Vers. 17. 18. 19. Item, sunt (inquit) multi inobedientes, & vaniloqui, & mentium seductores, (ἀνοήτοι, καὶ καὶ αἰολόγοι, & φρεναπαλαί) quibus oportet os obturare, (ὥς δὲ ἐπιτομή) qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Tit. 1. 10. 11. Et alibi, Sed neque Titus, qui mecum erat, quum esset Græcus, coactus fuit circumcidi: nempe propter subreptitios falsos fratres, qui irrepserunt ad explorandū libertatem nostram quam habemus in CHRISTO IESU, ut nos in servitutem adigerent. Quibus ne ad horam quidem cessimus per subjectionem. ~~Ita~~ veritas Evangelii permaneret apud vos. Gal. 2. 3. 4. 5. Idem Apostolus ad Colossenses, Cap. 2. Vers. 18. ait; Μηδέis ὑμᾶς καταβιβῶμεν, &c. Vide infra lib. 2. cap. 3. num. 5. 6. 7.

V. In omnibus rebus mediis libertas quoad iudicium plena relinquitur, quando subditi non jubentur credere eam rem esse in se necessariam quæ tantummodo media est, neque jubentur in ea re constituere cultū Dei quæ cultus Dei pars non est: & in summa, quando falsum pro vero non obtruditur hominum iudicio. Et hæc quidem libertas semper relinquenda est Christianis. Quam tamen adimere satagunt non solum Papiste per suas multiplices ἑτεροθρησκείας, sed etiam Fratres isti jugum necessariæ sessionis, tanquam à CHRISTO imperatæ, Christianorum cervicibus volentes imponere; quod tamen CHRISTVS eis non imposuit. Peccant igitur, libertatem Christianis eripere contendentes quæ eos CHRISTVS donavit. At Ecclesia SCOTICANA, neque sessionem, neque genuflexionem, neque ullum aliud à quavis reformata Ecclesia usurpatum gestum unquam iudicavit in se esse necessarium, neque in eo DEI cultum collocavit: sed huiusmodi rerum indifferentiam, et mutabilitatem semper agnovit, cum omnibus aliis reformatis Ecclesiis.

De libertate
quoad iudicium.

De libertate
praxeos.

VI. Vsum quod attinet sive praxin in rebus indifferen-
tibus, debet quidem ea esse iudicio rectè sentienti con-
formis: at iudicium rectè sentiens, sicut iudicat rem ipsam
in se esse mediam, & vel fieri, vel omitti posse absque pec-
cato, adeoque ejus usum absolute spectatum esse liberum;
ita etiam libertatis hujus exercitium iudicat subiacere regu-
lis ordinis, & decori, & pacis, & ædificationis, & subje-
ctionis illius qua jubentur Christiani audire Ecclesiam &
præpositis suis obedire, & ipsi Prophetarum spiritus jubentur
subiecti esse Prophetis. Hæ enim sunt leges de liber-
tatis hujus exercitio traditæ in sacris Scripturis, *Matth. 28.*
Roman. 14. & *1. Corin. 14.* *Hebr. 13.* Nulli licet contra
has regulas suam libertatem abuti. Iam autem in talium rerum
usu id ædificat quod pacificum, illud est pacificum quod
est ordinatum, & quidem decorè ordinatum; is autem de-
cens ordo est in Ecclesia ab ipso CHRISTO constitutus,
ut in talibus non suo quisque se gerat arbitrato, sed audiat
Ecclesia, & exhibeatur præpositis obedientia, spiritusque
Prophetarum subiecti sint Prophetis, id est, legitimo con-
ventui, sive Synodo Prophetarum; quamdiu scilicet non
adimitur illa necessaria quoad iudicium libertas, sed tan-
tummodo praxeos exercitio regulæ præscribuntur, pro ea
auctoritate qua Ecclesiam suam donavit DOMINVS, qui
non seditionis, seu confusionis, sed Pacis DEVS est. Ea
etiam quoad ipsam praxin Christianis relinquenda libertas
est, ut jugum CHRISTI facile non mutetur per ritum
asperitatem in difficile: & loco oneris CHRISTI, quod
leve est, non imponatur grave onus humanum, per im-
portabilem exæmoniarum multitudinem: atque ita po-
pulus Christianus ad antiquam veluti *Judaismi* servitutem
revocetur. Iam autem per decreta illa *Peribensia*, nullo isto-
rum trium modorum admittitur vel læditur libertas Christia-
na. Neque enim rebus in se mediis affingitur absoluta ne-
cessitas: neque in talibus ponitur cultus DEI: neque est
onerosa aut aspera præscriptæ praxeos observatio: sed be-
nè congruunt decreta illa memoratis regulis de sectandis
iis quæ

jis quæ ad pacem faciunt, et ædificationem, et ad ordinem et decorum, et de præstanda superioribus debita obedientia.

VII. Si obijciatur nullam videri relinqui libertatem praxeos Christianis, si exercenda sit praxis ex præscripto ECCLESIAE.

Respondeo. 1. Non de omnibus rebus mediis præscribit Ecclesia, sed multarum usus, vel omissio relinquitur privatorum arbitrio. 2. In hoc ipso apparet libertas, quod Ecclesia potestatem habeat de talibus rebus in alterutram partem statuendi: et rursus, statuta illa pro circumstantiarum varietate mutandi. 3. Etiam in eo stat Christianorum libertas circa res tales, quod eas etiam ab Ecclesia præscriptas observent Christiani non ob rerū ipsarum in se spectatarum necessitatem, sed propter necessitatem ordinis et obedientiæ; ideo eis liberum est easdem res omittere, et quas prius omiserant usurpare, Ecclesia constitutionem suam mutante. 4. Præterea quando in usu vel omissione rei non contemnitur Ecclesia, neque venit contra mentem Ecclesiæ, sed fit quod Ecclesia pie prudenterque intendit, magna est libertas in ipso speciali usu vel omissione. 5. Res mediæ ab Ecclesia aliqua præscriptæ in hoc etiam liberas retinent observationes, quod Christianus ad aliam perveniens Ecclesiam, in qua diversa est praxis, & quidem publica illius Ecclesiæ auctoritate recepta, potest liberè uti praxi et consuetudine illius Ecclesiæ ad quam pervenit. Quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa: et pro eorum inter quos vivitur societate utendum rebus mediis, ne scandalo simus Ecclesiis DEI. Sicut ergo contra memoratas ordinis, et decori, et pacis, et ædificationis, et obedientiæ regulas peccasset, quicumque in ECCLESIA SCOTICANA gestum sedendi usurpante et præscribente, ab eo gestu per contemptum et contumaciter abstinuisset, ita etiam contra easdem peccant ii qui nunc in eadem Ecclesia, gestum geniculandi usurpante, et præscribente, hunc gestum per contemptum et contumaciter respuunt: contra easdem

Quomodo maneat libertas, cum iudicii, tum praxeos, in rebus mediis, non obstante ordine Ecclesiastico.

Vide Lib. 2. cap. 3. num. 3. & cap. 4. num. 8. & 19. & cap. 9.

etiam regulas peccaret ille, qui ad alias veniens ejusdem nobiscum communionis & Fidei Ecclesias, non se ad illarum consuetudinem in rebus hujusmodi mediis accommodaret, sed earum communionem propter externorum hujusmodi rituum diversitatem obstinatè contemneret.

CAPVT XII.

Ad nonam Aporiam, de actuum quorundam indifferentia.

Proponitur Aporia, seu Paradoxum, §. 1. 2. 3. 4. Affirmationis subjectum explicatur, §. 5. 6. 7. Ejusdem attributum explicatur, §. 8. 9. Questio clarius proponitur, §. 10. Distinctio pro statu questionis, §. 11. Duo questionis membra, §. 12. Ad prius membrum responsio, §. 13. Solvitur obiectio de honesto & inhonesto, §. 14. 15. Ad posterius membrum responsio, §. 16. Et inde evincitur praesens geniculandi necessitas, & adferuntur aliquot utiles distinctiones necessitatis, quibus ostenditur necessitatem geniculandi nunc subditis incumbere etiam de jure divino, §. 17.

I.

• Proponitur
paradoxum.

QVORVNDAM, inquis, *muscitatio-*
nem potius quam ingenuam (si quid iis
cerebri) animi sententiam, adjungere
libet, nullum esse actum indifferentem;
cujus paradoxo sunt haec rationes, &c.

• Respondet I I. Respondeo; Hoc ipse cum fatearis esse tale paradoxum, ut ejus seriam defensionem nemo, nisi per inopiam cerebri, suscipere possit, cur ipsam nobis, & quidem rationibus aliquot in speciem munitum, proponas, non

nas, non video, nisi quia aut rationes ipsas, quas subijcis, ut-
cunque non ita firmas, probabiles tamen & non contem-
nendas esse judicas; aut, quod magis reor, sententiam hac
de re nostram, & quam idonearum responsiones esse videan-
tur, ut expromam, postulas; quod equidem ingenuè faciam,
DEO dante. Antequam verò ad rationes tuas accedam,
primò ipsam Thesin examinabo, & ostendam argumentum
ab actuum necessitate sumptum valere contra contempto-
res decretorum ECCLESIASTICORUM.

III. THESIS ipsa clarius proponenda est, ut
sensus ejus inveniatur. Actum quidem indifferentem post-
ea interpretaris cum *qui neque sit bonus, neque malus, &*
ais, nullum esse actum indifferentem, sed omnem actionem
esse vel bonam, vel malam. Si quæram ex te, de quo ge-
nere actionum hoc asseras; non satis claram responsionem
suppeditant rationes quas adfers: modo enim loqui vi-
deris tantum de actionibus prudentis Christiani hominis,
modo de cujuscunque hominis actionibus: nec hominis
sive Christiani, sive à Christiana fide alieni actiones distin-
guis: neque doces de quo bonorum & malorum genere
quæstio ista sit intelligenda. Explicabimus igitur propo-
sitionem affirmativam, unde sponte patebit sensus partis
negativæ?

IV. Affirmatio est; *Omnis actio est bona, vel ma-
la:* hinc inferens partem negativam, *Ergo nulla indis-
ferens.* Explicandum est priori loco subjectum propo-
sitionis affirmativæ, deinde ejusdem attributum. Subjectum
est, *Omnis actio:* Attributum, *bona, vel mala.*

V. Non cujuscunque, sed tantummodo rationalis aut in-
tellectualis creaturæ actio intelligenda est: nempe homi-
nis aut Angeli. Atque ut de hominibus nunc loquamur,
cum cujuslibet hominis rationis usum habentis sint aliquæ
actiones necessario vel bonæ, vel malæ, ut juramentum,
sacrificium, enormis læsio proximi, &c. Hand immerito
quæritur, num etiam de aliis omnibus cujuscunque homi-
nis rationis usum habentis actionibus idem sentiendum sit.

Explicatio.

Sic *Thomas*, cujus auctoritatem potius obtendis, quæstionem hanc intelligit, in 2. sent. dist. 40. quæst. 5. et 1^a 2^a qu. 18. art. 8. et 9. Hoc solo posito discrimine quod dicat non posse esse aliquem actum à deliberata virtute procedentem in homine habente gratiam, qui non sit meritorius, vel demeritorius: sed tamen in non habente gratiam posse esse aliquem actum deliberatum, qui nec meritorius, nec demeritorius sit, sed indifferens ad meritum et demeritum: esse tamen bonum vel malum omnem actum cujuscunque hominis rationis usum habentis. Sed omissis alijs, loquamur de hominibus Christianis: quamvis probationes, quas subjungis, ad cujuslibet hominis, rationis usum habentis, actiones accomodari possint. Hominis, inquam, rationis usum habentis, nam etiam infans est homo rationalis, antequam rationis usum consequatur.

De cujusmodi
hominis actio-
nibus sic quæ-
stio.

Actio-
num di-
stinctio.

VI. Neque omnis actio hominis usum rationis habentis hic locum habet; nam sunt actiones Physicæ, naturaliter determinatæ, ut esurire, sitire, appetere felicitatem, &c. Sunt actiones homini cum plantis. sunt cum bestiis communes: quæ, quæ tales, etiam si sint hominis, non tamen propriè humanæ sunt actiones: ut alimentum sumere, concoquere, vigilare, dormire, &c. Quæ omnes actiones, quæ tales, id est, quæ homini cum plantis, bestiisve communes, sunt quidem vegetales, aut animales, at non sunt humanæ: quia ex solæ actiones humanæ sunt quæ homini propriæ, nec plantis, bestiisque communes, id est, quæ rationales, aut voluntariæ sunt. Proinde quamvis edere, bibere, dormire, &c. quatenus ratione reguntur sint actiones humanæ, adeoque vel bonæ, vel malæ, in se tamen, quatenus vegetabiles, aut animales sunt, neque bonæ existimantur moraliter, neque malæ: sed ex circumstantiis, quas ratio distat, evadunt aliquo modo actiones rationales & voluntariæ, adeoque vel bonæ, vel malæ. In illis autem circumstantiis determinandis occupatur prudentia; & in actionibus secundum prudentiæ dictamen moderandis exercetur virtus moralis.

VII. Non igitur omnis actio hominis, sed tantummodo
humana

humana actio huc pertinet. Neq. omnis humana. Nam omnis actio rationalis est humana. At presens questio completitur actiones voluntarias duntaxat: sunt autem humane actiones, sive rationales, quedam voluntati non subjectę: ut primis principiis per intellectum credere, et conclusionē demonstrationis scire, &c. Quę actiones cum voluntati non subsint, sed intellectui et menti sint inevitabiles, non existimantur moraliter bonę vel malę. De solis igitur voluntariis actionib⁹ hīc queritur: Voluntarias intelligo non solum ex voluntate deliberata, sed etiam ex indeliberata, nam et temere irasci, et inde fratri dicere, *Raca*, aut ei stulticiam ex indeliberata voluntate contumeliosę obijcere, peccatū est morale, sicut docet Dominus, *Mat. 5. 22.* et ē contrariū audita fratris calamitate vel prospero successu, statim debita, vel cōpassione, vel congratulatione, etiam absq. deliberata voluntate, affici, est bonum morale. Talia autē appello voluntaria, id est, voluntati, et arbitrio subjecta, quia etiam si pravi mot⁹ nos aliquo modo invitos corripiant, nō tamē sic fuit ab initio, sed in potestate volūtatis integrę hominis nōdū lapsi fuit, ut etiam primi illi mot⁹ vel nō existerent, vel saltē nō culpabiles existerent. Preterea quicquid sit voluntate (sive deliberata, sive indeliberata) illud est aliquo modo volūtarium. Sed agamus interim de actionibus voluntatis deliberativę secundum quod deliberativa est; sic enim Scholastici, in 2. sent. dist. 41.

VIII. Atque hęc de subjecto propositionis. Sequitur explicatio attributi. Bonum multiplex est, etiam prout actionibus attribuitur. Duas adferam distinctiones: 1. *Bonum vel est Metaphysicum, vel Physicum, vel morale.* 2. *Bonum vel est jucundum, vel utile, vel honestum.* Eisdem modis dividitur malum, quamvis malum Metaphysicum nihil sit. At quando querimus hoc loco an deuraliquod medium inter bonum et malum, intelligimus tantummodo bonum morale & honestum, eiq. oppositum malum morale, & inhonestum.

IX. Neque huc pertinet omnis bonitas moralis; nam est quzdam moralitas aulica, quę sine læsione conscientię sæpe negligitur, est et superstitiosa moralitas, qualis erat illa

Quoniam actiones ad hanc questionem pertineant.

Quod genus boni hic intelligatur.

Distinctio moralitatis.

Phariseorum de cibo non sumendo illotis manibus; *Matb. 15.* Sed neque à principum aulis, neque à superstitionum commentis sumenda est ea moralitatis regula, quæ conscientiz lex sit: nõ adderis ad verbum quod ego præcipio vobis, neque diminuetis ex eo, ut custodiatis præcepta DOMINI DEI vestri, *Deuter. 4. 2.* Frustra enim colitur DEVS ex mandatis hominum, *Esa. 29. Matb. 15.* Illud igitur in Theologia bonum est, quod DEVS præcepit: lex enim DEI perfecta est bonitatis moralis regula in Theologia, & prohibitio divina perfectus est Index Theologicus malitiz moralis: illud est Theologo moraliter malum, quod DEO exosum est, & facientem polluit; sicut illa quæ commemorat DOMINVS mala ex corde prodeuntia, *Matb. 15. 19.* Illud verò bonum est, quod hominem DEO commendat, licet non ad meritum, tamen ad mercedem, sicut promissit DOMINVS etiam de poculo frigidæ uni ex minimis dato in nomine Discipuli, *Matb. 10. 42.* Talia autem sunt ea tantum, quæ DEVS lege sua vel prohibuit, vel præcepit.

Bonum morale Theologicum, eique oppositum malum.

Bonum remunerabile.

X. *Petrus Lombardus, 2. Sent. Dist. 41. C. Bonum*, inquit, multipliciter accipitur, scilicet pro utili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito, & aliis forte modis: solaq; illa intentio remunerabilis est ad vitam, quam fides dirigit: sed non illa sola bona est, ut aiunt, nam si quis Iudæus vel malus Christianus necessitatem proximi relevaverit naturali pietate ductus, bonum fecit, & bona fuit voluntas qua illud fecit. Hæc ille. Loquimur nunc de bono remunerabili ad vitam. Propositionis igitur hunc esse oportet sensum. Omnis actio voluntaria vel est præcepta à DEO, vel prohibita, adeoq; vel est moraliter bona, vel mala, & hominem vel commendat DEO ad mercedem, vel polluit ad reatum, & (nisi parcat DEVS) etiam ad damnationem.

Clarius proponitur questio.

XI. Nec tamen adhuc satis clarè proposita est ista dubitatio: sed addenda ea distinctio quæ à *Thoma Aquina-*
ss ob

te observata est in 1^a 2^a qu. 18. art. 8. et 9. Nam actio aliqua vel consideratur in suo genere sive secundum suam speciem, vel in actuali exercitio sive secundum individuum. Idcirco duos distinctos articulos hac de re proponit *Thomas* loco citato, et concludit dari actus secundum speciem suam indifferentes, id est, qui neque boni sunt, neque mali: quamvis id neget de actibus individualibus à deliberativa ratione procedentibus.

Distinctio
speciei, & in-
dividui,

XII. Quæstionis igitur hujus duo sunt membra. 1. *Utrum omnis actio voluntaria sit secundum speciem suam bona, vel mala.* 2. *Utrum secundum individuum.*

Duo quæstio-
nis membra,

XIII. Ad prius membrum respondeo negativè. Multa enim sunt voluntaria, id est, arbitrio hominis subiecta, quæ secundum speciem suam considerata neque sunt bona, neque mala, id est, neque hominem polluant coram DEO, neque eum DEO commendant ad mercedem. Dat exemplum *Thomas*, levare festucam de terra. Nec solum in vita communi, sed in ipso etiam DEI cultu talia reperiuntur. E. g. Manè DEVM privatim oraturus, sive id in lecto, sive vestitus in cubiculo aut musæo, sive foris in horto, aut in campis id præstiteris, nil interest, modo pari ubique affectu & réverentia DEO supplices: nec refert sive rogatus, sive palliatus quis prædicet *Evangelium*; item sive aurum habens in marsupio, sive sine auro, sive sub recto, sive sub dio rem sacram peragas; sive operto, sive aperto capite concionem audias, &c. Illud autem secundum speciem bonum est, quod lege DEI ita præceptum est, ut non sit fas homini illud negligere, aut quicquam facere quod ei repugnet. Et illud malum est secundum speciem, quod lege DEI ita prohibitum est, ut non sit fas homini illud admittere, aut præscribere quocunque prætextu. Quale bonum est DEVM proximumque diligere, malum autem, DEVM blasphemare, adulterari, &c. Et hujusmodi rerum bonitas, aut malitia, neque ex auctoritate hominum, neque ex locorum aut temporum varietate aliusve id genus circumstantiis æstimanda est: sed semper et ubique con-

Ad prius
membrum re-
sponsio nega-
tiva,

Quid sit se-
cundum spe-
ciem bonum
aut malum
morale Theo-
logicum.

Quid sit secundum speciem suam indifferens.

stans est, stante Lege DEI. Quod igitur pro locorum et temporum varietate, aut hominum auctoritate, aliisque id genus circumstantiis, absque ulla mutatione legis divinæ, fieri vel omitti potest aut debet absque peccato, quippe de quo vel faciēdo, vel omittēdo, si secundum speciem suam consideretur, nulla exstat divina præceptio vel prohibitio, illud Theologicè neque est bonum secundum speciem suam, neque malum, et proinde est indifferens seu medium: nam si esset bonum, nemo posset sine peccato oppositum facere; si esset malum, nemo usquam id faceret sine peccato. Et hujus generis est gestus sedendi, item gestus standi, item gestus geniculandi in Cœna DOMINI, sicut ex superioribus patet. Item locus, tempus, aliæque circumstantiæ illius primæ Cœnæ nobis non præscriptæ, neque prohibitæ: et multa similia.

Obiectio de honesto, & inhonesto.

XIV. Objici posse videtur, quòd omnis actio secundum suam speciem sit vel honesta, vel inhonesta: ergo vel moraliter bona, vel mala. Loquimur enim de honestate Theologica earum rerum quæ moraliter, & coram DEO honestæ sunt. Omnis autem actio humana voluntaria, vel est honesta, vel non est honesta; si non sit honesta, est inhonesta; atque si non sit inhonesta, est honesta; unde efficitur omnem actionem esse vel honestam, vel inhonestam: omne autem honestum est bonum, & inhonestum est malum. Nam jubemur sequi honesta *τὰ καλὰ, τὰ ἀγαθὰ, τὰ εὐφρεμὰ*, & fugere inhonesta, seu turpia, *τὰ ἀνίσχηρα, καὶ ἐκ ἀνήκοντα*, 1. Pet. 2. 12. Ephes. 5. 3. 4. Phil. 4. 8. Tit. 3. 8.

Solutio. Duplex honestum; aliud laudabile, aliud dumtaxat irreprehensibile.

Illud bonum est, hoc medium, sive indifferens.

XV. Respondeo: duplex est honestum: nam est quoddam honestum necessarium, ut sunt omnia officia Lege DEI imperata: est & quoddam honestum licitum quidem, at non necessarium, sed moraliter liberum. Illud DEO hominem commendat ad mercedem, ejusque contrarium polluit hominem coram DEO; quale honestum est castitas, seu continentia lege DEI imperata. Hoc non commendat DEO hominem ad mercedem, neque ejus contrarium polluit

polluit hominem coram DEO, et huiusmodi honestum est Matrimonium, teste Apostolo, 1. Corinb. 7. 38. et Heb. 13. 4. Illud dici potest HONESTUM LAUDABILE, nam gloria, & honor, & laus promittitur facientibus ipsum, Roman. 2. 10. & 1. Corinb. 4. 5. Hoc dici potest HONESTUM IRREPRÆHENSIBILE, quia non est inhonestum, seu peccatum, sed absque peccato fit: illud est HONESTUM FORMALITER, ET POSITIVE, SEU INCLUSIVE, quia in se formaliter includit honestatem moralem: hoc autem HONESTUM EST EXCLUSIVE, ET PER CONSISTENTIAM SEU COMPOSSIBILITATEM, (ut ita loquar) CUM HONESTO FORMALI ET POSITIVO: nam honestum tantummodo in se irrepræhensibile ideo honestum dicitur, quia fit sine peccato, quemadmodum Apostolus ait posse sine peccato contrahi nuptias, & hæc est ejus consideratio exclusiva, qua excluditur turpitudine: itē quia fieri potest salva honestate laudabili, & cum honesto laudabili cōsistit: nam cum castitate, seu cōtinentia lege DEI imperata cōsistit matrimonium; et hæc est ejus consideratio socialis, sive quoad consistentiam cum honesto formali. Nō igitur omnis actio est vel honesta priori sensu, vel inhonestæ; nā datur medium genus actionum, quæ suo quidem modo honestæ sunt, quia irrepræhensibiles: at neque priori modo honestæ, neque inhonestæ. Et hæc secundum speciem suam sunt mediæ. Et considerantur bifariam secundum duplicem oppositionem: Nam actio mediæ honesta vel opponitur alii actioni mediæ etiam honestæ, vel opponitur actioni inhonestæ. Prior oppositio existit ex specie ipsarum actionum: altera oppositio ex ratione honestatis. E. g. Conjugium secundum speciem actionis, semoto moralitatis respectu, opponitur cœlibatui: at secundum rationem honestatis moralis utrumque opponitur fornicationi. Priori modo consideratum honestum medium non est necessarium, sed liberum, quia vel eligi vel omitti potest absque peccato. At posteriori modo spectatum habet quandam necessitatem moralem, nempe hypotheticam, ut scilicet, sine peccato fiat, modo fiat; et hæc necessitas non attingit ipsum actum, sed modum actus. Nam

Duplex consideratio rei mediæ honestæ secundum duplicem ejus oppositionem.

Necessitas quædam hypothetica attingens modum actus secundum finem

suam speciem
indifferentis:
salva indiffe-
rentia & liber-
tate ipsius
actus.

actus ipsius, vel præstatio, vel omissio libera est: at suppo-
sita actus præstatione, vel ommissione, necesse est eam fieri
absque peccato, et salva honestate laudabili. Hoc sensu
Apostolus dixit liberam quidem esse viduam ut nubat cui
velit, hanc tamen addidit conditionem necessariam, ut, si
nupserit, nubat tantummodo in DOMINO, 1. *Corinth.* 7.
39. Hæc adjecta conditionata necessitas non facit ipsum
actum nubendi esse necessarium, aut etiam abstinentioniam à
nuptiis esse necessariam; sed nubendi, vel non nubendi, li-
bertatem relinquit. Ad illud igitur quod objicitur de om-
ni actione quod sit honesta, vel inhonesta: atque si non
honesti, quod sit inhonesta. RESPONDEO; Si nullo mo-
do sit honesta, est inhonesta: at fieri potest ut actio sit uno
modo honesta, quæ alio modo non sit honesta, nec tamen
propterea inhonesta; ut sunt omnes actiones honestæ libe-
ræ ac licitæ, quæ non sunt imperatæ ac necessariæ, et tales
sunt actiones secundum speciem suam mediæ, seu indiffe-
rentes.

Objectioni de
honesto & in-
honesto, dire-
ctæ responde-
tur.

Respondetur
ad secundum
membrum quæ-
stionis.

XVI, Et si autem media secundum speciem suam
spectata, neque bona sint, neque mala; quandoque tamen
eorum individua, non quidem ex natura sua, sed per acci-
dens, ex circumstantiis, in ipsa praxi induunt rationem bo-
ni, aut mali; prout scilicet vel necessitas adhærescentis bo-
ni, vel iniquitas adhærescentis mali, ea fieri, vel non fieri;
usurpari, vel non usurpari postulat. Vnde evenit nonnun-
quam ut quod heri facere, id ipsum hodie omittere expe-
diat, quod tamen postea vel facere, vel non facere poteris
arbitratu tuo. Exemplo sit trina merisio, vel tinctio in
Baptismo, quam olim ante exortum *Arianum* nemo ferè sine
scandalo omitteret, postea in quibusdam locis non poterat
sine scandalo usurpari, propter *Arianos*; tandem vel omitti,
vel adhiberi coepit libere, et quidem absque scandalo. Si-
cut docuimus supra Cap. 10. §. 6. Nec temporum so-
lùm, sed diversarum etiam eodem tempore Ecclesiarum
consuetudines diversæ in causa sæpe sunt ut res eadem in
una Ecclesia fieri non possit sine scandalo, in alia omitti non
possit,

Vide Lib. 2.
Cap. 6. 7.

possit, in tertia vel fieri vel omitti liberè possit. Neque in una fide quicquam officit consuetudo diversa.

XVII. Iam si quis ita argumentetur, ut inferre studeat necessitatem omissionis geniculandi in Cœna, in ECCLESIA SCOTICANA, ex hoc quod res secundum speciem indifferens, quandoque existat secundum individuum necessaria: retorquebo argumentum, & inde evincam necessitatem geniculandi hoc tempore, quia in re secundum speciem suam libera, necessitatem praxeos (salva iudicii libertate) imponit nobis necessitas obediendi Ecclesie, & necessitas ordinis, & decori, & pacis, & ædificationis. Et hanc obedientie in talibus necessitatem imposuit nobis Lex DEI. Adeo ut quamvis genuflexio in hujus Sacramenti celebratione non sit *antecedenter & immediate* de jure divino necessaria, quomodo necessaria est acceptio, & comestio, sed hoc respectu sit libera; *Consequenter* tamen & *mediante legitima Ecclesie autoritate* sit jam nobis necessaria, non quidem *necessitate rei*, sed *necessitate obedientie, & ordinis, & pacis, &c.* Cujus obedientie, & ordinis intuitu atque interventu ipsa genuflexio, aliqui in se media, evasit pro tempore quoad praxin necessaria etiam de jure divino, adeo ut omitti per inobedientiam & contemptum non possit absque peccato, id est, absque violatione juris divini. De tali necessitate egregie differit IOANNES CALVINUS, Lib. 4. Institut. Cap. 10. Sect. 5. 30. 31. Ejus verba invenies à nobis citata, Lib. 2. hujus IRENICI, Cap. 3. Num. 2. & 3. & Cap. 11. Num. 17. & Cap. 4. Num. 3.

Necessaria est privatis Pastoribus, & plebibus *Scoticis* hoc tempore geniculatio, estque hæc necessitas jam de jure divino non quidem antecedentes & immediate, sed consequenter & mediate; non necessitate rei, sed necessitate obedientie, & ordinis, & pacis, &c.

CAPVT XIII.

Proponitur questio, De necessitate & indifferentia individuorum actuum, cum argumento THOMÆ, §. 1. Opponentur THOMÆ, BONAVENTURA, SCOTUS, DURANDUS, & ipse THOMAS, §. 2. 3. 4. 5. *Aliter respondetur secundum communia principia*, per distinctionem inter actum ipsum, & ejus directionem fidemque agentis, & clarius explicatur status controversiæ nostræ, §. 6. 7. Conciliatur responsio cum doctrina THOMÆ, §. 8. Obiectio, §. 9. Solatio, §. 10. Regula, §. 11. Determinatio exercitii actus liberi nihil ei addit bonitatis, §. 12. Distinctio malitiæ, §. 13. Misericordia obstatu errantium, §. 14.

I.

*Proponitur
questio.*

ED quæres ex me, quid de illa THOMÆ AQUINATIS sententia judicandum sit, qua concludit necesse esse ut omnis actus hominis à deliberativa ratione procedens in individuo consideratus, bonus sit vel malus: idque hoc argumento, quod omnis actus à ratione deliberativa procedens, vel ordinetur ad debitum finem, puta ad gloriam DEI, (cum rationis sit ordinare) atque ita conveniat cum ordine rationis, & inde habeat rationem boni: vel non ordinetur ad debitum finem, & ex hoc ipso repugnet rationi, habeatque rationem mali. Sic THOMAS, in 1^a 2^a Quæst. 18. Art. 9.

*1. Responsio,
qua authori-
tati opponitur*

II. Respondeo. Opponere possemus THOMÆ, BONAVENTURAM, & SCOTUM, qui docent multos esse ejusmodi actus indifferentes etiam secundum esse

esse quod habent in esse morali. In 2. Sent. Distinct. 41. & DURANDUM, in 2. Sent. Distinct. 40. Quæst. 2. & ipsum THOMAM, in 2. Sent. Distinct. 40. Quæst. 5. ad 6^m & 7^m: Vbi THOMAS aliquos actus ponit indifferentes. *Isse modus dicendi*, (inquit BONAVENTURA) *quo quidam dicunt bonum & malum immediatè dividere actionem deliberativam, nihil enim facere hominem ex deliberatione quod DEUS non reputes ei ad præmium, vel non imputet ei ad aliquod demeritum: iste modus dicendi, aut multum ampliat viam salutis, aut multum coarctat. Nam ad hoc quod sit opus meritum, (meritorium opus, dicunt Scholastici, quod potius dicendum remunerabile apud DEUM) aut dicent requiri actualem relationem illius operis ad DEUM, & in particulari. Aut dicent sufficere relationem in habitu, & in universali. Si dicant quod requiritur relatio in particulari: nimis est arcta via salutis: Quia tunc in omni opere quod homo non refert actualiter in DEUM, demeretur & peccat, quod valde severum est dicere: si verò sufficeret intentio habitualis, & in universali, tunc quando aliquis proposuisset in corde suo servire DEO in principio anni vel mensis, vel septimana, vel diei, omnia opera que postea faceret, etiam nihil cogitans de DEO, essent sibi meritoria. Sed si hoc dicatur, valde ampliat & largatur via salutis: & in hoc auctoritatibus Sanctorum obviatur, qui dicunt eam esse valde arctam.* Hæc BONAVENTURA.

authoritas,
cum Autho-
rum rationi-
bus,

BONAVENTURA.

III. DURANDVS etiam, in lib. 2. Sent. distinct. 40. quæst. 2. §. II. *Dicendum (inquit) quod non omnis actus à deliberatione procedens est meritorius, vel demeritorius, vita eterna, sed sunt complures indifferentes, etiam in habentibus gratiam.*

DURANDVS

SCOTVS.

IV. SCOTVS autem, in 2. Sent. Dist. 41. tripartitam proponit distinctionem relationis actus ex charitate in finem ultimum: *Potest (inquit) actus referri ex charitate in finem ultimum tripliciter. Vno modo ACTUALITER, sicut cogitans actualiter de fine diligit illum, & vult aliquid propter illum. Alio modo VIRTUALITER, sicut ex cognitione & dilectione finis devenit ad volitionem huius entis ad finem, puta ex cognitione & dilectione DEI pertinente ad portionem superiorem, portio inferior considerat talem actum, puta penitentia, esse assumendum, & postea illum exsequitur volendo, non tamen tunc referendo in finem, quia nec tunc actualiter cognoscitur, nec diligitur. Tertio modo HABITUALITER, puta si omnis actus referibilis in finem, manens cum charitate, quæ est principium referendi, dicatur referri habitualiter.* Hæc SCOTVS. Qui ibidem concludit hominem non teneri referre semper actum suum in DEVM actualiter, vel virtualiter: DEVM enim non obligasse nos ad hoc. Ideoq. multos esse actus indifferentes, in quibus neque sit ea deordinatio quæ sufficiat ad rationem peccati, neque sufficiens ratio bonitatis ut sint meritorii; quia sola habitualis relatio non videtur sufficere ad meritum, neque ulla minor relatio quam relatio virtualis: Cum tamen existant multi actus humani liberè elicit, qui neque actualiter, neq. virtualiter ad finem ultimum referuntur, quamvis eis non desit relatio habitualis.

BONAVENTURA.

V. BONAVENTURA autem ibidem: *Non omnis actio (inquit) non ordinata ad DEVM tanquam ad finem, est mala. Quia quedam non ordinatur propter inordinatam conversionem ad creaturam; quedam verò non ordinatur propter operantis negligentiam; quedam verò non ordinatur propter operantis infirmitatem, & miseriam,*

miseriam. Prima differentia actionis non ordinata est mala malitiâ commissionis. Secunda est mala malitiâ omissionis. Tertia verò neutro modo est mala, sed est indifferens.

Concedendum est igitur quod divisio actionis per bonam & malam, non est per differentias immediatas, pro eo quod inter has differentias contingit reperiri medium: sive actio consideretur secundum genus operis, sive respectu operantis. Hæc ille. Quibus admissis labefactatur illa THOMÆ immediata distinctio.

VI. Verum quia ad præsentem nostram quæstionem nihil interest, sive THOMÆ, sive BONAVENTURÆ, & SCOTI amplectaris sententiam: Respondebimus secundum communia principia. Dicimus igitur distinguendum inter ipsum actum, & actus directionem fidemque agentis. Nam fieri potest ut actus secundum speciem suam bonus, neque ad rectum finem dirigatur, neque ex fide procedat: ut quando hypocritæ dant Eleemosynam: item ut actus in se malus bono quasi fine suscipiatur, nec tamen inde existit actus ipse licitus, quia non sunt facienda mala ut eveniant bona.

VII. Iam autem in quæstione de actibus mediis, quando actus medios, etiam quoad individuum, defendimus, nō negamus relationem, saltem habitualement, actus in DEVM esse necessariam: sed negamus actus ipsius necessitatem, & bonitatem remunerabilem remuneratione æterna. Et in hac cum fratribus quæstione hoc bonum est quod necessarium, seu ad quod nos DEVS obligat, hoc autem medium quod liberum. Neque controversia nostra est de hypothetica necessitate relationis, seu directionis omnium nostrorum actuum ad DEVM, ut aliquo sensu boni sint, aut non mali, si exerceantur. Etsi fateretur quoque THOMAS non esse necesse ut intentio actualis ordinans in finem ultimum sit semper conjuncta cuilibet actioni, sed sufficere ut aliquando actualiter omnes actuum nostrorum fines in finem ultimum referantur. Sicut fit quando aliquis cogitat se to-

2. Responsio, qua ostenditur illam ipsam Thomæ assertionem non obesse præsentis nostræ causæ. Quia hypothetica necessitas directionis & fidei, sub hypotheli, si fiat assueti, non importat necessitatem ipsius actus.

Sententia nostra quæstionis.

tum ad DEI dilectionem dirigere : Tunc enim (inquit THOMAS) quicquid ad seipsum ordinat homo, in DEVM ordinatum erit : & ut homo habitualiter in DEO constituat finem sue voluntatis, quæ habitualis ordinatio in actum quandoque exeat. Sic Sententiam suam explicat THOMAS, in 1. Sent. Distinct. 1. Quest. 3. & in 2. Sent. Distinct. 40. Quest. 5. ad 6^m. Scimus ex præcepto Apostolico, Sive edamus, sive bibamus, & quandoque, & ubicunque, aut cum quibuscunque, aut quicquid ederimus, aut biberimus, aut aliter fecerimus, illud omne ad DEI gloriam faciendum esse. 1. Corinth. 10. De hac directionis (saltem habitualis) necessitate, supposito actu, nulla est inter nos controversia, sed quæritur de necessitate ipsius actus signati, seu exercitii illius actus. Et dicimus Individuum actum à nobis saepe ex voluntate etiam deliberativa exerceri sine peccato, quem ex voluntate deliberativa omittere possemus, aut ejus oppositum indifferens facere etiam sine peccato, quamvis sive cessemus, sive hunc aut oppositum actum exerceamus, omnia in DEI timore, & ad DEI gloriam referenda sint. Et tales actiones earumq; omissiones appellamus indifferentes seu liberas, prout indifferens seu liberum opponitur necessario moraliter, quod vel necessario faciendum, vel necessario omittendum est, necessitate legis divina: quæ moralitatis actuum nostrorum suprema regula est. Quemadmodum quicquid non ex fide est, peccatum est. Roman. 14. 23. Non tamen ad evitandum peccatum necessaria mihi de omni actione est ea fides qua credā necesse mihi esse hoc agere: sed in multis sufficit ea fides qua veraciter ex idoneo fundamento credam licere mihi hoc agere; etiamsi simul credam certoque sciam licere mihi omittere eam actionem, aut etiam oppositam actionem indifferentem exercere. Ea enim bonitas quæ actionibus mediis accedit ex fide, aut ex directione in finem ultimum, non importat ipsarum actionum necessitatem, sed tantummodo necessitatem fidei in agente, & directionis actus

Thesis nostra per quam directe respondetur ad eam questionem quæ à fratribus movetur.

Necessitas directionis actus, & fidei in agente, non tollit indifferentiam, & libertatem ipsius actus.

actus in ultimum finem. Et hæc fides atque directio non sunt res mediæ, sed necessariae, etiam in actionibus, & omissionibus mediis. Salva tamen ipsarum actionum & omissionum libertate, & indifferentia. Neque ferendum est ut talè jugum conscientis Christianorum imponatur, per quod perpetuè trepidationi subjaceantur, ut scilicet omnem individuum actum existiment esse necessarium: hoc est vel necessariò exercendum, vel necessariò omittehdum. Nam dum cogitant aliquid facere, aut omitttere, de quo nihil præceptum esse inveniunt in sacris Literis, quonam se convertent hominum conscientia, et ubi securitatem invenient, nisi intelligant libertatem ipsis circa talia relictam esse, eaque libertate utendum absque transgressione generalium illarum regularum de Ordine, Pace, Decoro, Edificatione &c. Vidua nubens, aut nubit in DOMINO, aut non in DOMINO. Si hoc, peccat: si illud, rectè facit, nam præcipitur nubentibus, ut nubant in DOMINO. Et sic hæc actio, respectu adjecti modi, est vel bona, vel mala: quamvis in se sit mediæ, & libera, etiam quoad individuum. Quamvis enim nubenti necesse sit nubere in DOMINO, ut tamen vidua nubar non est necesse: sed, indifferens est, & liberum. Ideoque potest vidua sine peccato nubere, vel non nubere. Si SEMPRONIA vidua nubar TITIO, necesse est ut ei nubar in DOMINO: si, posthabito TITIO, nubar CAIO, necesse est ei nubar in DOMINO: si, utroque rejecto, nubar POMONIO, necesse est ei nubar in DOMINO; si nullis implicitis nuptiis cœlebs vivat, necesse est, cœlebs vivat in DOMINO: & tamen liberum est SEMPRONIAE viduæ, vel nubere, vel cœlibem vivere: atque, si elegat nubere, liberum est illi, arbitrato suo, cui velit nubere, sive TITIO, sive CAIO, sive POMONIO. Ex hoc exemplo patet generalem illam bonitatem, quæ omni actioni aut omissioni necessaria est, non imponere necessitatem ipsis actionibus, ut a nobis, necessariò, vel exerceantur, vel omittan-

Perniciosa & non ferenda conscientiam servitus.

Illustre exemplum.

Necessitas bonitatis illius generalis de qua loquutus est Thomas non imponit necessitatem agendi vel omitteendi.

tur : sed, ea non obstante : manere multas actiones medias, id est, liberas, etiam quoad individuum.

VIII. Neque repugnat THOMAS, dum contendit omnem actum individualem à voluntate deliberante procedentem esse vel bonum, vel malum, neque ullum esse actum ejusmodi, qui neque bonus sit, neque malus, quia (secundum THOMAE sententiam) quoad intentionem & directionem in finem erit vel bonus, vel malus. At non dicit THOMAS omnem actum, qui, si præstetur, erit sic bonus, esse præstitum necessarium; ejusque oppositum, omisso altero, præstari non posse sine peccato; adeoque nullum actum individualem esse liberum, qui sine peccato præstari, vel omitti, & cujus oppositum fieri liberè possit. Hoc non dixit THOMAS, neque ulli sano unquam in mentem venit.

Objeſſio.

IX. At, inquires, si omnis actio individualis sit vel bona, vel mala, saltem ratione directionis in finem ultimum, sequetur omnem actionem vel commendare hominem DEO ad mercedem, vel polluere hominem coram DEO. Quod autem commendat hominem DEO ad mercedem debet fieri, adeoque est factum necessarium: & quod hominem polluit coram DEO, debet non fieri, adeoque est omisso necessarium: omnis igitur actio individualis voluntaria, est legaliter necessaria, neque est ulla actio indifferens, seu libera, quæ sine peccato, vel fieri, vel omitti liberè possit.

X. Respondeo. Actionis individualis bonitas alia est actioni quidem necessaria, at ipsam actionem, non faciens necessariam; alia est necessitans, ut ita loquar, seu necessarius faciens ipsam actionem: Item, alia est bonitas actionis propter quam sit ipsa actio, alia autem sine qua non bene fit actio, quamvis propter eam non fiat. E. g. veritatem & pacem diligere & sectari actio bona est, bonitate legali necessitante hanc actionem, quia præcipitur ipsa actio at festucam de terra tollere, quam sine peccato illic relinquere posses, actio est bona quidem per bonitatem direct

Novum hoc commentum nihil habet præsidii in doctrina Thomæ; neque cuiquam sano unquam in mentem venit.

Respon.
Distinctio
bonitatis in
necessariam
& necessitan-
tem. Item in
eam propter
quam & eam
sine qua non.

directionis in finem ultimum, & per bonitatem originis, quia fit ex fide certaque scientia qua credis & scis licere tibi hoc facere: quæ bonitas huic, et omni humanæ actioni necessaria est, nec impedit quo minus actio ipsa sit indifferens: at non est bona bonitate aliqua necessitante hanc actionem. Item, in rebus mediis, quando actionem aliquam secundum speciem suam indifferentem prudens exerceo vel omitto, ad evitandam dationem scandali alioqui inevitabilem, aut propter necessitatem legitimæ obedientiæ, actio ea jam bona est bonitate morali, seu legali *propter quam* fit ipsa actio: at quando actio, quam exerceo, neque est secundum speciem, aut individuum lege DE I imperata, neque ulla specialis bonitas moralis et Theologica est causa specialis actionis; sed tantummodo actionem comitatur illa generalis bonitas originis ex fide, et directionis ad finem ultimum, actio ea bona quidem est bonitate generali, & concomitante sine qua non, at non est bona bonitate speciali, & propter quam, seu specialiter causante. His præmissis distinctionibus, facilis est propositæ objectionis solutio: nam actio bona bonitate necessitante, & bonitate propter quam, commendat hominem DEO ad mercedem ex promissione divina. At actio bona bonitate tantum concomitante, & actioni necessaria, sine qua non bene fit actio, non commendat hominem DEO ad mercedem. Quamvis ipsa bonitas generalis actionem comitans commendat hominem DEO ad mercedem, est enim necessaria, at actus non est necessarius: et absque hoc actu haberi potest bonitas ea generalis æque in omissione hujus actus, aut etiam in executione diversi, vel oppositi actus. Quocirca ut per hanc generalem bonitatem commendetur homo DEO ad mercedem, non est iste actus necessarius: sed manet homini, respectu istius actus, plena arbitrii libertas moralis, tum ea quæ exercitii seu contradictionis dicitur, tum etiam ea quæ specificationis seu contrarietatis libertas appellatur. Id quod supra illustravimus evidenti exemplo Matrimonii viduæ.

Bonitas actionis, alia est concomitans, alia causans actionem.

Solvitur ob-
jectio.

Duplex arbitrii libertas moralis.

Regula de actu
necessitate, & liber-
tate, seu indif-
ferentia.

X I. Be in genere, nullus signatus actus est necessarius, cujus bonitas omnis commendans. D E O hominem ad mercedem æque haberi potest omisso illo actu, aut in alio actu, sed talis actus, etiam quoad individuum, liber est & indifferens. Sin autem bonitas simpliciter necessaria haberi nequeat absque ipso signato actu, tunc actus ipse quoad individuum est necessarius, quamvis fortasse sit secundum speciem suam indifferens. E. g. nobis jam necessarium est in Cœna Domini genua flectere, ut habeatur necessarium bonum debitæ obedientiæ, & decentis uniformitatis in Ecclesia. S C O P I C A N A, & evitetur malum contemptus authoritatis Ecclesiasticæ & nefarii schismatis, & confusio-
nis.

Determinatio
exercitii actus
liberi, & prorsus indifferen-
tis, nihil ei ad-
dit bonitatis.

X I I. Bonitas homini simpliciter necessaria est, ut quicquid agit, ex fide agat, & ad D E I gloriam. At verò ut hunc liberum actum exerceat, ex fide & ad D E I gloriam, non est simpliciter sed tantum hypothetice necessarium, nempe, si exerceat hunc actum, necesse est ut id ex fide & ad D E I gloriam faciat: ipsa autem determinatio exercitii nihil addit bonitati illi quæ hominem D E O commen-
dat ad mercedem: nam æque haberi potest absque illa de-
terminatione.

Distinctio ma-
licie actuum,
alia est malitia
actum polluen-
s & impedi-
ens; alia est
tantummodo
polluens, si
adsit, non au-
tem impedi-
ens actum.

X I I I. Attendenda etiam distinctio malitiæ. Nam alia est malitia non solum polluens, sed etiam impediens actum, impedimento morali sive legali, quando scilicet ita inhæret actui malitia ut absq. ea malitia actus ille exerceri non possit: qualis est malitia adulterii, & malitiæ dati scandalii, aut impiæ inobedientiæ etiam in rebus secundum speciem suam adia phoris. Et ad evitandam hanc malitiam necesse est omittere ipsum actum. Alia est malitiæ actum quidem pol-
luens, si adsit actui, at non impediens actum, quia actus po-
test aut debet præstari absque ista malitiæ; neque propter istam malitiam omittendus est actus, sed, quoad ejus fieri potest, amolienda duntaxat ipsa malitiæ. Qualis est malitiæ ja-
stantiæ propter quam hypocrita pascit pauperem; nam ad evitandam istam malitiæ, non est necesse omittere ipsum
actum

actum pascendi pauperem, sed alio affectu præstandus est actus. Talis est malitia incredulitatis, quæ adhæret citi fidei, nec tamen propterea debemus non credere, sed credendum, & clamandum, *Credo DOMINE, succurre incredulitati meæ*; & non imputabitur incredulitas, sed fides, & pœnitentia apud DEI misericordiam prævalerunt per DOMINUM nostrum IESUM CHRISTUM. Si quis, in rebus mediis, aliquid licitum ab Ecclesia (salvis illis libertatis legibus, de quibus supra Cap. 11. Sect. 5. 6. 7.) præscriptum, agat, quod nesciat esse licitum, vel quod existimet non esse licitum; vel quod dirigat non ad DEI gloriam, sed ad illicitum aliquem finem; puta, si, jubente ECCLESIA, in sacra COENA flectat genua, nesciens hoc sibi per legem DEI licere, vel existimans non licere, vel actum illum dirigens ad illicitum finem, mala quidem erit illa genuflexio, malitia actum polluyente; at neque omitti pertinaciter potest ipse actus, absque peccato, quia non absque manifesto ECCLESIAE contemptu: neque excusat indocilis & pertinax inscitia. Debet autem sine ea malitia actus ipse exerceri: nam officium nostrum, & scire tenemur, & facere. Malitia verò impediens reddit ipsum quoque actum omissum legaliter necessarium.

Marc. 9. 24.

Pertinax inscitia non liberat à peccato contumacia.

XIV. At, inquires, obedire ECCLESIAE, in re aliqua, contra propriam conscientiam, non placet DEO, sed est peccatum; quia non ex fide. ROMAN. 14. 23. HEBR. 11. 6.

Obiectio.

Respondeo. Hoc quidem verum est: sed æquè verum est, peccare eum qui ex pertinaci conscientia errore contemnit DEI ECCLESIAM, *Matth. 18.* Talis error non facit bonam conscientiam, neque liberat ab officio necessario, aut à transgressionis pœna, *Luc. 12. 49.* Vide etiam *Hag. 4. 6. 12.* *Ioann. 16. 2.* *Rom. 10. 2. 3.* Hæc stultitia [*ἀφροσύνη*] polluit hominē, *Marc. 7. 22.* Polluta autem & Infidelibus, nihil est purū, sed polluta est eorū, tū mens, tum conscientia.

Respon.
Misericordia eorum qui salubribus Ecclesiae decretis per obstinatum conscientia errorē pertinaciter resistunt.

DEUM profitentur se scire, sed factis negant: cum sint abominandi, & immorigeri [ἀπειθεῖς] & ad omne opus bonum reprobi [ἀδόξωτοι.] ad Titum 2. 15. 16. Sic igitur errantes, siue obediant Ecclesiz, peccant, malitia actū polluyente, siue obedire detrectent peccant, malitia inobedientiam istā etiam impediēte, id est, propter quam vitari debebat inobedientia: atque ita inter duo genera funerum miseri, iniquitatis suæ laqueis undique irretiti tenentur. Vnicum remedium est, ut, deposito fastu, & abjecta pertinacia, humilem docilitatem induant, & discant veritatem, eiūque agnitæ ex fide obsequantur. Et veritas eos liberabit.

CAPVT XIV.

Respondetur ad Argumenta pro Paradoxo allata.

Primum argumentum, §. 1. Responsio, §. 2. 3. Secundum argumentum, cum responsione, §. 4. Tertium argumentum, cum responsione, §. 5. Quartum argumentum, cum responsione, §. 6.

I.

I.

OSTQUAM de re ipsa prolixè disseruimus, audiamus jam paradoxi abs te propositi probationes, quas adfers.

Omnis actio, inquis, est bona, vel mala; ergo nulla indifferens: probatur antecedens: Omnis actio, quæ bonitatis om-

nes

nes circumstantias habet, vel quæ aliqua destituitur, est vel bona vel mala: at omnis actio vel bonitatis circumstantias, &c. Ergo. In hoc argumentum incidit Ambrosius Catharinus in Synodo Tridentina, innixus auctoritati Thomæ.

II. Respondeo, omnem actionem esse bonam vel malam negant *BONAVENTURA*, & *SCOTUS*, & *DURANDUS*: quatenus autem secundum ipsius *THOMÆ* mentem admittenda sit hæc distinctio, ex superioribus patet: nempe non ita esse quamlibet actionem vel bonam, vel malam, ut vel exercenda, vel omittenda sit, necessitate legis divinæ. Quo concessio nihil eviceris, quod ad præsentem controversiam pertineat. Nam qui actionum indifferentiam apud nos oppugnant, eò collineant, ut libertatem Ecclesiæ adimant statuendi de ipsarum actionum exercitio, vel omissione.

III. Subjungis antecedentis quatuor probationes, ad præsentem inter nos quæstionem nihil pertinentes: ad quas tamen, quia abs te sunt propositæ, respondebimus. Ad primam: Bonitatis actionem necessitantis, ejusque indifferentiam, seu libertatem tollentis, necessaria circumstantia est præceptio divina, hæc omni non malæ actioni non adest. Neque est ullus actus malus, malitia impediente, nisi sit prohibitus. De mente autem *THOMÆ* supra abunde disseruimus. Quid *CATHARINO* visum fuerit nihil moramur.

IV. *Quæ actio, inquis, regitur ratione, prudentia, deliberatione, fide, vel non regitur, ea vel bona est, vel mala: at omnis actio hominis rationalis, prudentis, Christiani, ratione, &c. regitur, vel contra: Ergo.*

II.

Respondeo: Potest actio libera, seu indifferens istis regi, quia tale regimen non tollit indifferentiam, neque importat eam bonitatem quæ libertati opponitur, sicuti abunde patet ex eis quæ supra disseruimus, & exemplo illo matrimonii viduæ declaravimus.

L 4

V. *Qualis*

III.

V. *Qualis est finis proximus, talis actio. Hæc enim ab illo præcipue specificatur: omnis finis præcisè est bonus: Ergo.*

Respondeo: Hæc velle videris omnem actionem esse bonam, atque ita evertes illam disjunctionem; & concludes nullam esse malam: nam etiam male agentes habent sibi finem aliquem propositum. Deinde finis actionis proximus, sive internus, est ipsa actionis plena executio, quæ vel bona, vel mala, censenda est secundum morales regulas actionum. At vero non omnis actio, aut actionis plena executio, secundum eas regulas bona est. At *finis*, inquis, *omnis est præcisè bonus*: nempe vel verè vel secundum opinionem intendentis. At ea opinio non mutat naturam actionis, neque adfert veram bonitatem, neque liberat à malitia morali.

IV.

VI. *Omnis actio capax bonitatis, vel malitiæ (ut ita dicam) ea, si secundum DEI voluntatem optimam fiat, bona est, & si bona non est, saltem ut bona esset convenientius est, magisq; expedit: at omnis actio est capax bonitatis, &c. Ergo.*

Respondeo: Distinguenda est ea loquutio, qua dicis actionem fieri secundum DEI VOLUNTATEM OPTIMAM. Nam si per OPTIMAM VOLUNTATEM, intelligatur præceptio divina, erit actio haud dubiè bona, quippe præcepta, at non continuè erit ea actio mala quæ non fit secundum hanc voluntatem, nam sunt actiones multæ liberæ non imperatæ, ne tamen malæ, quia non sunt prohibitæ. Et convenientius est eas actiones esse liberæ, id est, neque bonas, neque malas, quia DEVS convenientius esse iudicavit eas, nec præcipere, nec prohibere. Sin autem per optimam DEI voluntatem, intelligatur optima, & sapientissima dispositio divina, quæ rerum actionumque naturas ordinèsq; distinxit; omnis quidem actio, quæ secundum eam fit, erit bona bonitate quadam naturali, seu bonitate congruentiæ: at non bonitate morali. Sic

DEVS

DEVS disposuit ut astra circumrotentur, mare aestuet, bos mugiat, canis latret, & ut hominibus quædam voluntariæ actiones sint legaliter necessariæ, quædam sint illicitæ, quædam verò nec necessariæ sint, nec illicitæ, sed liberæ, sive indifferentes. Quocirca ut actio moraliter bona sit, non sufficit quod fiat secundum hanc DEI OPTIMAM VOLUNTATEM. Neque convenientius est omnem actionem esse moraliter bonam, quia aliter secundum optimam suam voluntatem disposuit

DEVS. Quamvis hætenus bonam esse necesse sit, necessitate legali, omnē actionem voluntariam, ut nō sit mala, quo sensu omnis actio indifferens & licita potest dici bona: etiamsi non sit bona eā bonitate quæ indifferentiam et libertatem tollit.

ROM. xvj. 27.

*Soli sapienti DEO, Gloria, per IESVM
CHRISTVM, in sæcula. Amen.*

I R E N I C I

LIBER SECUNDUS,

Testimonia exhibens Ecclesiarum refo-
matarum & scriptorum Ecclesiasticorum,
DE PRÆMISSIS ALIISQUE AR-
TICVLIS ET QVÆSTIONIBVS:

Una cum pleniore dissertatione de politia Episco-
pali, et alia breviori de gestu Encharistico et mensali.

Adjectis etiam antiquitatis Testimoniis.

Quorum omnium notitia multum conducit ad hanc pa-
cificationem quam sincerè intendimus, & seriis suppli-
cationibus à DEO pacis flagitamus, & ex im-
mensa ejus indulgentia speramus.

CAPVT I.

Esse quasdam res etiam circa cultum diuinum
medias siue indifferentes.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 15. §. 19.

ERGATVR ne totus qui tingitur,
idque ter an semel, an infusa tantum NVM.
aqua aspergatur, minimum refert: sed
id pro regionum diversitate Ecclesiis
LIBERVM esse debet. Quanquam &
ipsum

ipsum baptizandi verbum mergere significat, & mergendi ritum veteri Ecclesia observatum fuisse constat,

Item, Cap. 17. §. 43.

II:

Quod ad externum actionis ritum spectat, in manum accipiant fideles, [Panem Eucharisticum] necne, inter se dividant, aut singuli quod sibi datum fuerit. edant: Calicem in Diaconi manu reponant, an proximo tradant: Panis sit fermentatus, an azymus: Vinum rubrum, an albu: nihil refert. HÆC INDIFFERENTIA SVNT, ET IN ECCLESIAE LIBERTATE POSITA. Quanquam certum est, veteris Ecclesie ritum fuisse, ut omnes in manum acciperent. Et CHRISTVS dixit, Dividite inter vos.

Idem, in Confutatione Hollandi.

III:

Is rebus, quæ suapte natura vitiosæ non sunt, liberè nos posse uti, aut ab illarum usu abstinere, observandum est. At ubi liquet rem malam esse, longè alia est servanda ratio.

Res erat media, hoc est, neque bona, neque mala, ad concordiam & conjunctionem Iudæorum ac Gentium fovendam, aliquam interdum ceremoniam observare: usque dum ceremoniarum abrogatio perfectè intelligeretur. Opera omnia sua natura, aut bona sunt, aut mala, aut media. Hæc Calvinus.

Plura autem adferemus in hanc sententiam testimonia infra Cap. 16. & alibi passim.

CAP.

CAPVT II.

Publicum in rebus mediis ordinem esse
necessarium.

IOANNES CALVINVS, Lib. 4. Institut.

Cap. 10. §. 27.

I in omni hominum societate necessa-
riam esse politiam aliquam videmus, NUM. I.
qua ad alendam communem pacem, &
retinendam concordiam valeat: si in
rebus agendis vigere semper aliquem ri-
tuum, quem non respui publica honestatis interest, at-
que adeo humanitatis ipsius; id in ECCLESIIIS præ-
sertim observandum est, quæ cum benè composita rerum
omnium constitutione optimè sustinentur, tum verò si-
ne concordia nulla sunt prorsus. Quamobrem si EC-
CLESIE incolumitati benè prospectum volumus, dili-
genter omnino curandum est quod Paulus iubet, ut de-
center omnia & secundum ordinem fiant. At cum in
hominum moribus tanta insit diversitas, tanta in animis
varietas, tanta in judiciis ingenisq; pugna; neque poli-
tia vlla satis firma est, nisi certis legibus constituta; nec
sine STATA QVADAM FORMA servari ritus quisciam
potest, huc ergo quæ conducunt leges, tantum abest ut
damnemus, ut his ablati, dissolvi suis nervis ECCLE-
SIAS, totasq; deformari ac dissipari contendamus. Neque
enim haberi potest quod Paulus exigit, ut decenter omnia
& ordine fiant, nisi additis observationibus, tanquam
VIXEVLIS quibusdam, ordo ipse & decorum consti-
tat.

*In Syntagmate Confessionum Fidei Ecclesiarum
Reformatarum.*

IN CONFESSIOE HELVETICA. Cap. 24.

- II. *Deligit quævis Ecclesia sibi tempus certum ad preces publicas, & Evangelii prædicationem, necnon Sacramentorum celebrationem. Non licet autem CIVIVIS PRO SVO ARBITRIO Ecclesia ordinationem hanc convellere.*

*Item in Confessione AVGVSTANA, Cap. de discrimine
Ciborum, & similibus.*

- III. *In hac corporali vita opus est traditionibus, hoc est, locorum ac temporum discriminibus, ut ordine gerantur res in Ecclesia, sicut præcipit PAVLVS, ut omnia fiant ordine, & ita ut deceant. Ideo & Ecclesia habet traditiones, hoc est, constituit quibus temporibus, ubi convenire populus debeat. Ad hunc CIVILEM finem licet condere Traditiones.*

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, quod datum est Imperatorie Majestati, in Colloquio Ratisbonensi, xiv. Iulii, Anno Dom. 1541. Sicut exstat apud Melchiorem Goldastum, Tom. 2. Constitutionum Imperialium. Philippus Melancthon in earesponsi illius parte, cujus ipse auctor est, sic loquitur, & cum eo reliqui Protestantes.

- IV. *Quia Caremonia invitare homines, & assuesfacere debent, tum verò etiam signa sunt ad admonendos & docendos rudes utilia, curandum est, per eos qui presunt, ut Caremonie utiles, & quæ aliquid gravitatis habent renuncantur, & absurde & indigne gravitate Ecclesiastica aboleantur.*

DANIEL

DANIEL CHAMIERVS, Lib. 1. de Sacramentis in
genere. Cap. 13. §. 8.

In posterioris ordinis accidentibus magnam agnoscimus
Ecclesia libertatem, ut sibi ipsa provideat, sed ex hoc axi-
omate. 1. Corinth. 14. Omnia decenter & ordine
fiant. Nimirum ut ne cuius liceat proprio suo motu & pri-
vato, quicquam immutare: sed communi consensu CON-
STITVTVS ORDO TENEATUR in singulis Ecclesijs.

V.

Hieronymus Zanchius, in quartam preceptum, intractatu
de disciplina Ecclesiastica, in fine.

Demonstravimus de principio, potestatem hanc fuisse à
CHRISTO Ecclesia traditam, ut scilicet pro circum-
stantiis locorum & temporum, proq. necessitate Ecclesia-
rum leges concipiat & canones. ——— Presbyte-
ros Ecclesia non sine causa Apostolus in Actis appellavit
omnes Episcopos, & eos iussit invigilare gregi: quoniam
ipsarum est una cum primario ipsorum Pastore, quem xat.
Exxxv solitum fuisse appellari Episcopum, cum reliqui no-
men retinuerint Presbyterorum, demonstravimus: ipso-
rum, inquam, est, curam totius Ecclesie suscipere, videre
qua necessaria sint, quæve conducant saluti Ecclesie, sive
in Ministerio verbi & Sacramentorum, sive in vita &
moribus, sive in disciplina pœnitentia, sive in Ceremoniis,
sive in necessitatibus pauperum: & dare operam, ut quæ
de his rebus constituta sunt, vel à DOMINO, vel
ab Apostolis, vel ab Ecclesia, ea servantur. Si quæ verò
constituta non sint, & tamen ad edificationem Ecclesie per-
tinerere videntur: de iis CERTÆ CONSTITVANTVR LEGES,
qua nomine totius Ecclesie, & pœorum principum auctori-
tate firmantur, & ab OMNIBVS observentur.

VI.

CAPVT III.

Ostenditur libertas & potestas ECCLESiarVM
determinandi de praxi in mediis: & neces-
sitas singulis incumbens parendi statutis
ECCLESIAE in talibus.

*In Confessione Fidei, nomine ECCLESiarVM GALlicarVM
scripta, Anno Dom. 1562. quae existat apud CALVINVM
in Opusculis, & rursus in Epistolis.*

NUM. I.

RATEMVR tum omnes, tum etiam sin-
gulas ECCLESIAS hoc jus habere,
ut leges & STATUTA SIBI CONDANT
ad politiam communem inter suos consti-
tuendam, cum omnia in Domo DEI ri-
tè & ordine fieri oporteat: ejusmodi por-
ro statutis OBEDIENTIAM deferendam esse, modo ne
conscientias adstringant, neque superstîtio illic adhibea-
tur: qui hoc detrectent, CEREBROSI & PERVICA-
CES apud nos habentur.

IOANNES CALVINVS, Lib. 4. Institut.
Cap. 10. §. 30.

II.

Quia autem in externa Disciplina & Ceremoniis, non
voluit DOMINUS sigillatim præscribere, quid se-
qui debeamus, (quod illud pendere a temporum conditio-
ne prævideret, neque judicaret unam sæculis omnibus for-
mam convenire) confugere hic oportet ad generales quas
dedit regulas, ut ad eas exigantur quæcunque ad ordinem
& decor

CAP. III. Ostenditur libert. & potest. &c. 97

& decorum præcipi necessitas ECCLESIAE postulabit. Postremò quia ideo nihil expressum tradidit, quia nec ad salutem hæc necessaria sunt, & pro moribus uniuscujusque gentis ac sæculi variè accommodari debent ad ECCLESIAE edificationem: prout ECCLESIAE utilitas requirit, TAM VSITATAS MVTARE, ET ABROGARE, QVAM NOVAS INSTITVERE CONVENIET.

Item, §. 31.

Iam verò Christiani populi officium est, quæ secundum hunc Canonem fuerint instituta, LIBERA QUIDEM CONSCIENTIA, NULLAQUE SUPERSTITIONE, PIA TAMEN ET FACILI AD OBSEQUENDVM PROPENSIONE servare, non contemptim habere, non SUPINA NEGLIGENTIA præterire: tantum abest ut per FASTVM ET CONTVMACIAM violare aperte debeat. Qualis (inquires) in tanta observantia & cautione conscientia libertas esse poterit? Imò verò præclare constabit, ubi reputabimus, non fixis esse & perpetuas sanctiones quibus astricti sumus: sed externa humane infirmitatis rudimenta. Vbi si imprudentia & oblivione quid erratum fuerit, nullum admissum est crimen: sin contemptu, improbanda est contumacia. ————— Quod si quis obstrepat, & plus sapere hic velit, quam oportet, videat ipse qua MOROSITATEM suâ ratione DOMINO approbet. Nobis tamen istud Pauli satisfacere debet, nos contendi morem non habere, neque ECCLESIAS DEI.

III:

Idem, in Epistolis, Genevæ impressis, in folio, apud Ioannem Vignon, Anno Dom. 1617. in Epistola ad Neocomenses, in Editionis illius Columna 63.

- IV. *Substantiam Ecclesiasticæ Disciplinæ exprimit disertis verbis Scriptura: forma autem ejus exercenda, quoniam à DOMINO præscripta non est, à Ministris constitui debet pro adificatione.*

In Constitutionibus Ecclesiæ Scoticæ, publicæ auctoritate impressis, cum Psalterio metrico, Cap. de offensis quarum est agenda publicæ penitentia, & de ordine procedendi in talibus casibus.

- V. *Atque ita parva offensa vel calumnia potest jure merei excommunicationem, propter offendentis CONTEMPTVM ET CONTVMACIAM.*

Item, Cap. de forma excommunicationis.

- VI. *Indulgentia & clementia cuilibet potius peccato concedi potest, quàm CONTEMPTVI salubrium admonitionum, justarumq; ac legitimarum constitutionum Ecclesiæ. — — — Qui fastuose contemnunt Ecclesiæ admonitionem privatam, aut publicam, se declarant contumaces esse, & rebelles, & prorsus impenitentes, ideoque IRRE MERITO EXCOMMUNICANDI SUNT.*

In Harmonia Synodorum BELGICARVM,

Cap. 14. & Can. 14.

- VII. *Crimina quæ in Ministris nequaquam tolerari debent, ea fere sunt hujusmodi, Hæresis, Schisma, MANIFESTVS ORDINIS ECCLESIASTICI CONTEMPTVS, Blasphemia, &c.*

C A P V T IV.

Conditiones tenendæ & cavendæ in constitutionibus Ecclesiasticis : quibus renecamur obedire in usu rerum mediarum. Item, rem necessariam non abjiciendam propter abusum, sed tollendum abusum : nec semper propter abusum necesse esse abjicere rem mediam, quæ interdum prudentius retinetur, aut toleratur.

IOANNES CALVINVS, LIB. IV. INSTIT.
CAP. IO. §. I.

SVS obtinuit, ut Traditiones humana vocentur, quæcunque de Cultu DEÏ præter ejus Verbum profecta sunt ab hominibus edicta. Contra has nobis est certamen, non contra sanctas & utiles Ecclesiæ Constitutiones, quæ vel ad disciplinam, vel honestatem, vel pacem conservandam faciunt.

ITEM, §. 2.

Hujus generis ergo Constitutiones hic impugnare animus est; quæ in hoc feruntur, ut animas intus coram DEÏ diligenter, & religionem injiciant, ac si de rebus AD SALUTEM NECESSARIIS præciperent.

ITEM, §. 5.

Notatu dignum est leges humanas, siue à Magistratu, siue ab Ecclesiâ ferantur, tamen si sint OBSERVATV NECESSARIÆ (de probis & justis loquor) ideo tamen NON LIGARE PER SE CONSCIENCIAM, quia tota observandi necessitas, ad generalem finem respicit, non autem consistit in rebus præceptis.

N 2

ITEM,

I.

II.

III.

Item, §. 8.

IV.

*Hominum constitutiones Verba DOMINI contra-
ria, sunt omnes illa quæ ad verum DEI CULTVM
figuntur pertinere, & quibus servandis conscientia ob-
ligantur, ac si observatu NECESSARIA essent. —*

*— Habemus ergo impias esse omnes Constitutiones,
in quarum observatione Cultus DEI situs esse fingi-
tur.*

Item, §. II.

V.

*Sunt alia quoque duo non levia vitia, quæ in iisdem
constitutionibus improbamus: 1. Quod magna ex parte
inutiles, interdum etiam ineptas observationes præscri-
bunt: Deinde quod immensa earum multitudo oppri-
muntur pie conscientie, & in Iudaismum quendam re-
volute, umbris sic adherescunt, ut ad CHRISTVM
nequeant pervenire.*

Item, §. 16.

VI.

*Quod si remotis circumstantiis, simpliciter habere libet
quæ sint omnium temporum humana Traditiones, quas ab
Ecclesia repudiari, & à piis omnibus improbari convenit:
erit illa, quam superius posuimus, certa & clara definitio;
esse omnes leges sine DEI VERBO in hunc finem ab
hominibus positas VEL MODVM CO-
LENDI DEI PRÆSCRIBANT, VEL CON-
SCIENTIAS RELIGIONE OBSTRINGANT,
QUASI DE REBUS PRÆCIPiant AD
SALVTEM NECESSARIIS. Si ad alterum,
vel ad utrumque istorum accedunt alia vitia; quod sua mul-
titudine Evangelii claritatem obscurant: quod nihil adi-
ficent,*

ficem, sed inutiles sint ac luforia occupationes; potius quàm vera pietatis exercitia: quid sint ad sordes ac turpem quaestum expositæ: quid sint observatu nimium difficiles: quid sint malis superstitionibus inquinatæ: hæc erunt ad-jumenta ut facilius deprehendamus quantum sit in ipsis mali.

Item, §. 27.

Id tantum semper in istis observationibus excipiendum est, ne aut ad salutem credantur necessaria, atque ita conscientias religione obstringant, aut ad DEI cultum conferantur, atque ita in illis reponatur pietas.

VII.

Item, §. 28.

Habemus ergo optimam & fidelissimam votam, quæ inter impias illas constitutiones distinguat, (quibus veram obscurari religionem & conscientias subverti dictum est) & legitimas Ecclesiæ observationes: si his meminerimus alterum semper ex duobus esse propositum, aut utrumque simul, ut in sacro fidelium cætu DECENTER peragantur omnia, & qua convenit dignitate; ut ipsa hominum communitas velut quibusdam humanitatis & moderationis vinculis in ORDINE retineatur, ubi enim semel PUBLICÆ HONESTATIS causa posita lex intelligitur, jam sublata est SUPERSTITIO, in quam incidunt qui humanis inventis DEI CULTUM metiuntur. Rursum ubi ad COMMUNEM USUM spectare cognoscitur, eversa est FALSA ILLA OBLIGATIONIS ET NECESSITATIS OPINIO, quæ ingentem terrorem conscientiis injiciebat, cum putarentur traditiones ad salutem necessariae. Siquidem hic nihil queritur, nisi ut cõmuni officio alatur inter nos charitas.

VIII.

ITEM, §. 29.

IX.

Decorum non vocabimus in quo nihil præter inane oblectamentum inerit: quale exemplum videmus in illo Theatrico apparatu, quo utuntur Papistæ in suis sacris: ut nihil quam inutilis elegantie larva, & luxus sine fructu appareat. Sed illud nobis decorum erit, quod ita erit ad sacrorum Mysteriorum REVERENTIAM aptum, ut sit idoneum ad pietatem exercitium: vel saltem quod ad ornatum faciet actioni congruentem, neque id ipsum sine fructu: sed ut fideles admoneas QVANTA MODESTIA, RELIGIONE, OBSERVANTIA, sacra tractare debeant. Porro ut pietatis exercitia sint Cæremonia, ad CHRISTUM recta nos deducant necesse est. Similiter ordinem non constituemus in illis nugatoriis pompis quæ nihil habent præter evanidum splendorem, sed in ea compositione quæ omnem CONFUSIONEM, BARBARIEM, CONTUMACIAM, turbas omnes, & dissidia tollat. Prioris generis exempla sunt apud Paulum, ut ne profana symposia cum sacra DOMINI Cæna commisceantur, ne mulieres in publicum nisi velata procedant: & alia plurima in quotidiano usu habemus: quale est, quod FLEXIS GENIBUS NVDOQUE CAPITE oramus: quod DOMINI Sacramenta non sordide, sed cum aliqua dignitate administramus: quod in sepeliendis mortuis quandam honestatem adhibemus, & quæ alia eodem pertinent. In altero genere sunt HORÆ publicis precationibus, concionibus, & mysticis actionibus DESTINATÆ: in ipsis concionibus quies ac silentium, loca destinata, hymnorum contentus, DIES celebrandæ DOMINI Cæna PRÆFIXI, quod Paulus vetat ne mulieres in Ecclesia doceant, & si
qua

qua sunt similia. In primis verò quæ disciplinam conser-
vant, ut CATECHESIS, censura Ecclesiastica, excom-
municatio, JEIVNIA, & quæ in eundem Catalogum re-
ferri possunt. Ita omnes Ecclesiasticas constitutiones, quæ
pro sanctis & salutaribus recipimus, in duo capita referre
licet: altera enim ad ritus & Ceremonias, altera ad Dis-
ciplinam & Pacem respiciunt.

Id est, ad de-
corum, & ad
ordinem.

HIERON. ZANCHIVS, in 4. Præceptum, Col. 765.

Demonstravimus potestatem hanc fuisse à CHRISTO
Ecclesie traditam, ut leges concipiat & canones: sed ita
ut primum non pugnent cum Verbo DEI, deinde NE IL-
LIS OBSTRINGANT FIDELIVM CONSCIEN-
TIAS. Denique ut omnia quæ constituuntur ad adifi-
cationem Ecclesie faciant.

X.

IOANN. CALVINVS, Comment. in Cap. 6. ad HEBR.
loquens de impositione manuum.

Quamobrem hodie retinenda pura institutio est: super-
stitio autem corrigenda.

XI.

PHILIPPVS MELANCTHON, in responso Protestantium,
de reformandis abusibus Ecclesiasticis, Anno Dom. 1541.

Curandum est per eos qui præsumt ut Ceremonia viles
& quæ aliquid gravitatis habent retineantur.

XII.

IDEM, IN CONFessione AVGVSTANA, CAP. DE
DISCRIMINE CIBORVM.

Homines imperiti doctrina Christiana, AFFIN-
CVNT SUPERSTITIOSAS OPINIONES
TRADITIONIBVS, easque per superstitionem suæ
modo

XIII.

modo cumulat: id quæsti sunt accidisse in Ecclesia non tantum recentiores, GERSON & alii quidam, sed AUGUSTINVS etiam. —————

Sunt autem duplices Traditiones, quædam flagitant opera palam pugnantia cum lege divina, ut prohibitio conjugii. Necesse est autem in Ecclesia exstare hanc regulam, oportet DEO magis obedire, quam hominibus. Ideo constat talibus Traditionibus humanis nequaquam esse obtemperandum. Alia loquuntur de rebus sua natura adiaphor-
is, ut de cibo, vestitu, & similibus rebus. Hæ Traditio-
nes sunt impia, cum proponuntur cum his opinionibus, quod mereantur remissionem peccatorum, QVOD SINT RES NECESSARIÆ, QVOD SINT CVL-
TVS DEI, id est, officia, quorum finis immediatus sit, ut per ea DEUS honore adficiatur. HAS PESTIFERAS OPINIONES necesse est in Ecclesia taxari. Ac propter has opiniones humani ritus inutiles, sunt abjiciendi, ut discrimina Ciborum, Monasticus vestitus, & similes mores superstitiosi, ut EZECHIAS aneum Serpentem com-
bussit, cum videret à multis coli. Sed quia hæc societas ho-
minum in hac corporali vita habet opus ordine, possunt ali-
qui ritus utiles ad hunc finem politicum retineri, sine su-
perstitiosis opinionibus, hoc est, ne judicentur esse cultus, aut res necessaria, ut populus sciat, quando catus in Templis convenire debeat ad Conciones, & ad usum Sacramentorum. Oportet enim Ministerium illud esse publicum. Prodest CERTA TEMPORA constitui. Ita servantur apud nos feria Diei Dominici, & pleraq; alia: retinentur visi-
tata historiarum discrimina in cantionibus, Natalis DO-
MINICI, Paschatis, Festi Ascensionis, Pentecostes, & aliis. Et magis amat populus has ipsas Caremonias post-
quam conscientia liberata sunt periculo, & illis INIVS-
TIS

CAP. IV. Conditiones tenendæ, &c. 105

TIS ONERIBVS, de quibus olim Monachi & canoneſta vociferabantur: & e regione utilitas monſtrata eſt, quod hi ritus ſerviant Miniſterio Evangelii. Item admoniti ſunt homines, finem eſſe POLITIVM harum ordinationum. Hac dextra interpretatio traditionum, reddit eas gratiores moderatis animis. Et quanquam opinio neceſſitatis & cultus detrahatur, tamen ſatis munita ſunt, quia docemus in Eccleſiis emendatis, utiles Cere- monias ſervire Miniſterio Evangelii, quare qui PETV- LANTER ET CVM SCANDALO has Cere- monias violant, hoc eſt, qui impediunt Miniſterium Evan- gelii, hos PECCARE dicimus. Certè modum Traditio- nem eſſe neceſſe eſt, & Conſcientiis conſuli oportet, ut intel- ligant humanos ritus, nec res neceſſarias, nec juſtitiam eſ- ſe. ————— Itaque non vituperamus jejunia, ſed ſuperſtitioſas opiniones, & LAQVEOS CON- SCIENTIARVM in traditionibus.

CAPVT V.

Error neceſſitatis aut immutabilitatis de rebus me- diis cavendus: ubi etiam de quibusdam juſtis cauſis mutandi vel abrogandi Ritum aut Conſuetudinem.

IN CONFESS. HELVETICA, ART. 27.

NDIFFERENS (dixit ad AV- GUSTINVM HIERONYMVS) illud eſt, quod nec bonum nec malum eſt; ut ſive feceris, ſive non feceris, nec juſti- tiam habeas, nec injuſtitiam.

NVM. I.

IN CONFESSIO NE SCOTICANA, ART. 20.

- II. *Altera generalium Conciliorum causa fuit propter bonam politiam constituendam, & observandam in Ecclesia, in qua (ut in DEI Domo) omnia decenter & ordine fieri convenit. Non quod eandem in omnibus politiam, eundemque prorsus in singulis Ceremoniis ordinem pro omnibus atatibus, temporibus, & locis constitui posse arbitremur: nam ut Ceremonia ab hominibus inventa tantum sunt temporales: ita ET POSSUNT ET DEBENT MUTARI, cum potius superstitionem pati, vel fovere, quam ipsarum usu, Ecclesiam DEI adificare, inveniuntur.*

HENRICVS BULLINGERVS, in sua ad CALVINVM Epistola, de diebus festis, & id genus aliis rebus, in lib. Epistolarum CALVINI, Col. 138. sic alloquitur CALVINVM.

- III. *Scio in huiusmodi rebus te nunquam fuisse morosum. Ego quidem in his eam libertatem servari cupio, quam video apud Ecclesias viguisse ab ipsis Apostolorum temporibus.*

MARTINVS CHEMNECIVS, in secunda parte examinis Concilii TRIDENTINI, in Sess. 13. Can. 10. pag. 110. Col. 2.

- IV. *Non sunt conscientis, tanquam NECESSARIA imponenda, quae non habent in Scriptura mandatum DEI.*

IOANNES CALVINVS, in opere illo Epistolarum, Col. 484.

- V. *Si penuria sit vini, exiguum quod suppetet aqua diluetur.*

CAP. V. Error necessitatis aut immutab. 107

re, ut toti Ecclesie sufficiat minimè absurdum erit. Si religio injicitur, ac si NECESSARIA foret mixtio, superstitione hoc non caret.

IDEM, LIB. 4. INSTIT. CAP. 10. §. 16.

Quod si remotis circumstantiis, simpliciter habere libet quæ sint omnium temporum humane Traditiones, quas ab Ecclesia repudiari, &c. Invenies supra, Cap. 4. Num. vi.

VI.

Idem, in Tractatu de necessitate reformandæ Ecclesiæ, paulò ante medium.

Quum putarentur observatu NECESSARIÆ esse hominum leges, corrigi debuit PERNICIOSVS HIC ERROR. Quæ externa politia causa feruntur leges, OBEDIENTER SERVANDAS esse, sicut dixi, non negamus; ad regendas conscientias non nisi vnus DEUS est legislator. Maneat ergo penes ipsam solum hac, quam sibi multis Scripturæ locis vindicat, auctoritas. In eare primum DEI HONOR, quem nullo modo imminui fas est: deinde SPIRITVALIS CONSCIENTIARVM LIBERTAS vertitur, quam Paulus hominum arbitrio subijci summopere veritat. Quod itaque OFFICII NOSTRI erat, ut fidelium conscientias indigna servitute, qua constrictæ tenebantur, eximeremus, eas ab hominum legibus liberas, & solutas esse docuimus. Hanc libertatem, quæ acquisita esse CHRISTI Sanguine non esse prostituentam. In hac causa, si quis nos reos faciat, trahat in eundem simul reatum & CHRISTUM, & Apostolos, necesse est.

VII.

In Conclusionē Harmoniæ Synodorum
BELGICARVM.

VIII.

Articuli hi ad legitimum Ecclesiæ ordinem spectantes, ita mutuo consensu sunt constituti, ut, si utilitas Ecclesiarum aliud postulat, MUTARI, augeri, & minui possint, & debeant. Non erit tamen privata alicujus, &c. Vide infra, Cap. 7. Num. I.

Daniel Chamierus, Lib. 6. de Eucharistia,
Cap. 4. §. 3. & §. 4.

Refert & approbat sententiam ALPHONSI DE CASTRO, & GREGORII DE VALENTIA, Græcos Schismaticis & Hæreticis annumerantium, non ideo quod utantur fermentato, seu in fermento conficiant, sed propterea quod putent non nisi in fermentato posse & debere Sacramentum confici. Addentium item necessitate præcepti Ecclesiastici Latinos azymo, Græcos fermentato uti debere.

IX.

Nos itidem (ait Chamier) sic sentimus: & utrovis pane confici posse Sacramentum: & retinendum cuique esse suæ Ecclesiæ morem.

CAP.

CAPVT VI.

Diversos esse posse ritus medios salva fidei & charitatis compage in diversis Ecclesiis; aut etiam in eadem Ecclesia, pro temporum aliarumque circumstantiarum varietate. Neque Ecclesiam unius temporis aut loci teneri alterius constitutione aut consuetudine in talibus. Salva tamen uniformitate unius ejusdemque particularis Ecclesie eodem tempore, de qua infra dicemus.

IOANNES CALVINVS, Lib. 4. Instit.

CAP. 10. §. 32.

*S*VMMA diligentia incumbendum est ne quis irrepat error — Ne Ecclesia Ecclesiam ob externa Disciplina VARIE- TATEM contemnat. Postremo ut nulla hic PERPETVAM legem nobis statuentes, totum observationum usum & finem ad Ecclesie adificationem referamus: qua postulante, non modo MV- TARI aliquid, sed quicquid ante in usu nobis observationum fuerit, INVERTI nulla offensione feramus.

NUM. I.

IN CONFESSIOE ECCLESIE SCOTICANE, ART. 20.

Non quod eandem in omnibus politiam, eundemque prorsus, in singulis Ceremoniis ordinem pro omnibus at- que temporibus, & locis constitui possit arbitremur: nam ut Ceremonia ab hominibus inventa tantum sunt tempora- les, &c. Sicut habetur supra cap. 5. num. 2.

I.I.

In Confessione Helvetica, Cap. 23.

- III. Neque oportet Preces publicas, quoad formam & tempus, in omnibus Ecclesiis esse pares. Libertate enim sua utantur Ecclesie qualibet.

Item, Cap. 27.

- IV. Quod si in Ecclesiis dispares inveniuntur ritus, nemo Ecclesias existimet ex eo esse dissidentes. Socrates, impossibile fuerit, inquit, omnes Ecclesiarum, quæ per civitates & regiones sunt, ritus conscribere. Nulla religio eodem ritus custodit, etiam si eandem de illis doctrinam amplectatur. Etenim qui ejusdem sunt fidei, de ritibus inter se dissentiunt. Hæc ille. Et nos hodie ritus DIVERSOS in celebratione Cæna DOMINI, & in aliis nonnullis rebus habentes in nostris Ecclesiis, IN DOCTRINA TAMEN ET FIDE NON DISSIDEMUS; neque unitas societasque Ecclesiarum nostrarum ea re discinditur. Semper verò Ecclesia in hujusmodi ritibus, sicut mediis, use sunt libertate. Id quod nos hodie quoque facimus.

Hæc omnia habentur in Confess. Helvetica, loco citato. Legatur Epistola Irenæi, ad Victorem, apud Eusebium, Lib. 5. Hist. Ecclesi. Cap. 26. Græcè: quod est Caput 24. in Editione latina.

IN CONFessione ANGLICANA, Articulo 34.

- V. Traditiones atque Cæremonias easdem non omnino necessarium est esse ubique aut prorsus consimiles: Nam & varia semper fuerunt, & mutari possunt pro regionum, temporum, & morum diversitate, modo nihil contra Verbum DEI instituitur. ————— Quali-
bet Eccl

CAP. VI. Diversos esse posse ritus, &c. III

bet Ecclesia particularis sive nationalis, auctoritatem habet instituendi, mutandi, aut abrogandi Caremonias, aut ritus Ecclesiasticos, humana tantum auctoritate institutos: modo omnia ad adificationem fiant.

IN AVGVSTANA CONFESSIOE, ART. 7.

Ad veram unitatem Ecclesie satis est consentire de doctrina Evangelii, & administratione Sacramentorum. Nec necesse est ubique similes esse traditiones humanas, seu ritus ab hominibus institutos. VI.

In Confessione Bohemica, Artic. 15.

Ne ob Caremoniarum, consuetudinum & rituum discrimina, que in variis Ecclesiis inter Christianos videre est, nec reclamant aut offiunt pietati, alii in aliis offendantur, aut se vicissim contemnant, oderint & persequantur. Ne etiam sectas aut seditiones excitantes, se ab Ecclesie unitate alienent & distrabant, cum nunquam in Ecclesiis eadem fuerint, nec nunc quoque sint. VII.

In Consensu Ecclesiarum reformatarum Majoris & Minoris Poloniz, Russiz, Lithuaniz, & Samogitiz, &c. In Synodo Sendomiriensi, habita Anno 1570. §. Ritus autem.

Ritus autem & Caremonias uniuscujusque Ecclesie, liberos hac concordia & conjunctione relinquimus. Non enim multum refert, qui ritus observentur, modo sarta tecta & incorrupta existat ipsa doctrina & fundamentum fidei, ac salutis nostre. VIII.

PETRVS MARTYR, in locis Commun. Class. 2.

CAP. 4. §. 39.

Neque existimo nimium esse contendendum, ut ritus IX.
O 4 & Car

*& Cæremonia sint eadem, & ubique modo eodem ser-
ventur. Sed hoc providendum est, ut cum Verbo DEI
minimè pugnent: imò ad illud quam maximè potest fieri
accedant, & pro viribus ædificatio, necnon decens ordo pro-
moveatur. ——— Imò hanc in ritibus varietate
tem non parum ad veram opinionem de Cæremoniis inducen-
dam conferre opinor: nempe ut omnes intelligant, eas
quæ divinis literis minimè traduntur, ad salutem non esse
necessariæ, verùm pro tempore & ædificationis gratia pos-
se commutari.*

HENRICVS BULLINGERVS, in Epistola ad CALVINVM:
quæ exstat in lib. Epistolarum CALVINI, Col. 170.

X.

*Quamquam nostra Disciplina vestra per omnia non re-
spondeat, illam tamen pro ratione temporum, locorum, &
personarum esse temperatam, nec ideo vestram velle sub-
versam, omnes concorditer consenserunt.*

PETRVS MARTYR, in Epist. ad IOAN. HOPPERVM,
Episcopum GLOCESTRIENSEM.

XI.

*Non me late Ecclesiarum auctoritatem, siue presen-
tium, siue præteritarum, non eo debere valere, ut illis
Verbi DEI veritas prematur; nam ea, etsi fractus il-
labatur orbis, inconcussa & immota permanere debet: sed
propter adiutoria id minimè faciendum esse contendo,
vel ut damnentur, vel ut de eis minus honestè loquamur.*

IOAN. CALVINVS, in Epist. ad MONSBEKGARDENSES:
quæ incipit, *Tametsi Neocomum.* in lib. epist. col. 56.

XII.

*Quod autem vos terret offendiculorum periculum, si
quam novam agendi formam receperitis quæ non sit nostris
Ecclesiis*

CAP. VI. Diversos esse posse ritus, &c. P13

Ecclesijs usitata, id quidem merito facitis: sed quia non eorum est perfectio, quin optemus adhuc progredi, hic timor vos impedire non debet ab ijs ritibus admittendis, quos alioqui non liceat penitus improbare.

Idem, in Epist. ad HALLERVM, de diebus Festis, quæ incipit, *Quod tibi nuper.* Col. 137.

Nec tamen est cur homines adeo exasperentur, si libertate nostra, ut Ecclesiæ adificatio postulat, utimur: quemadmodum nec vicissim præiudicio esse morem nostrum æquum est.

XIII.

AUGUSTINVS Epist. 86. ad CASVLANVM:

In his rebus, de quibus nihil certi statuit sacra Scriptura, mos populi DEI vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. De quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, oritur interminata luctatio, quæ labore sermocinationis cum certa documenta nulla veritatis insinuet, utique cavendum est, ne tempestate contentionis serenitas charitatis obnubiletur.
Sit ergo una fides uniuersa &c.

XIV.

GREGORIUS I. Papa ROMANVS, Epist. 41.
ad LEANDRVM.

In una fide, nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa.

XV.

HIERONIMVS, in Epist. ad LVCINIVM, quæ incipit, *Nec opinanti;* & apud GRATIANVM, 12. dist. illud.

Nec aliquorum consuetudo aliorum contrario more subvertitur.

XVI.

P

Idem,

Idem, in eadem Epist. de talibus consuetudinibus mediis loquens, Et apud Gratianum; 76. dist. utinam,

XVII.

Unaqueque Provincia abundet in sensu suo.

AVGVSTINI CANTVARIENSIS ANGLIÆ Archiepiscopi
Interrogatio tertia, cum Responsione GREGORII I.
Papæ ROMANI, in fine operum GREGORII, & apud
BEDAM, Lib. 1. Eccles. Hist. Gentis ANGLORVM,
Cap. 27.

INTERROGATIO AVGVSTINI.

XVIII.

*Cum una sit fides, cur sunt Ecclesiarum consuetudines
diversæ? Et altera consuetudo Missarum est in Romana
Ecclesia, atque altera in Galliarum Ecclesiis tenetur.*

RESPONDET GREGORIUS.

*Novit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudi-
nem, in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet, ut
sive in Romana, sive in Galliarum, seu in qualibet
Ecclesia aliquid invenisti quod plus Omnipotenti DEO
placere possit, sollicitè eligas: & in ANGLORVM
Ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præci-
pua, quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas.
NON ENIM PRO LOCIS RES, SED PRO BO-
NIS REBVS LOCA AMANDA SVNT. Ex singu-
lis ergo quibusque Ecclesiis, quæ piæ, quæ religiosa, quæ
recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud
ANGLORVM mentes in consuetudinem deponere.*

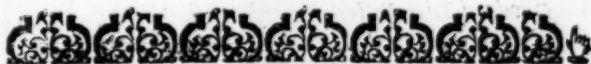
IRENÆVS, in Epist. ad VICTOREM, apud EUSEB.

Lib. 5. Cap. 24. &c.

XIX.

*Ἡ διαφωνία τῆς ὑψείας πλὴν ὁμονοίας τῆς πί-
στεως*

συνώνη. Id est, *Varia ac discrepans jejuniū ratio concordiam fidei plurimum cōmendat.*

CAPVT VII.

Non fas esse cuiquam recedere à recepta consuetudine, aut cōstitutione, aut eam mutare suo arbitratu : seruandam autem esse in una eademque particulari Ecclesia uniformitatem. Præsertim si diuersitas distractionem aut offensionem pariat.

IN HARMONIA SYNODORVM BELGICARVM,
IN CONCLVSIONE.

ARTICVLI hi mutari, augeri, & minui, postulante Ecclesiarum utilitate, possunt & debent: NON ERIT tamen privatæ alicuius Ecclesiæ id facere, sed dabunt OMNES operam, ut ILLOS OBSERVENT, donec Syn-

NUM. I.

do aliter constituatur.

Ioannes Calvinus, in Epistola ad Mensonem Poppium, in Lib. Epist. Col. 450.

Optandum quidem est, ut præter DOMINICVM pauci retineantur dies festi: ——— ut tamen obviam eatur dissidiis, cavendum est, ne quisque PROPRIO ARBITRIO ferias abrogans, emulationem accendat. Sed qui malum hoc sanatum cupiunt, studeant in eundem consensum fratres suos adducere.

12

Idem, in responsione ad duo certa Capita, in Lib.
Epist. Col. 478.

III.

*Quod ad Dies Festos, & certas alias Caremonias at-
tinet: ————— non censeo ut quisquam fratrum ea
de causa instet, ut ab Ecclesia, cui addictus est recedat, si
major pars gregis feratur in contrarium: quia in ejusmo-
di casibus satis esse mihi videtur, si quod rectum esse
novimus, à vobis procuratum sit. Quamvis enim quod ob-
truditur, & scandalum afferat, & malam causam trahat:
quia tamen PER SE DEI FERBO NON
REPVGNAT, concedi potest & maxime ubi MA-
IOR NUMERVS pervincit, quando ei qui MEM-
BRVM EST tantum illius corporis; NELLA RA-
TIO suppetit ulterius pergendi.*

Idem, in Epist. ad HALEERVM, in Lib.
Epist. Col. 137.

IV.

VARIETAS cum in Ecclesia ritè composita tole-
rabilis non foret; atque etiam apud externos suspensionem gign-
eret, non bene civibus inter se convenire, senatum
hortatus sum, ut commodo remedio in posterum hoc dissidium
tolleretur.

AVGVSTINVS Epist. 118. ad IANVARIVM,
Cap. 2.

V.

*Alia verò quæ per loca terrarum regionesq; varian-
tur, sicuti est quod alij jejunant Sabbato, alij verò non: alij
quotidie communicant Corpori & Sanguini DOMI-
NICO, alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies
intermittitur quo non offeratur: alibi Sabbato tantum &
DOMIN*

DOMINICO; alibi tantum DOMINICO: & si quid aliud huiusmodi animadverti potest, TOTUM HOC GENVS rerum liberas habet observationes. Nec Disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut EO MODO AGAT QVO AGERE VIDERIT ECCLESIAM ad quamcunque forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, INDIFFERENTER est habendum, & PRO EORVM INTER QVOS VIVITVR societate servandum est. Credo te aliquando ex me audisse, sed tamen etiam nunc commemoro. Mater mea Mediolanum me consecuta, invenit Ecclesiam sabbato non jejunantem, ceperat perturbari & fluctuare quid ageret, cū ego talia non curabam, sed propter ipsam consului de hac re beatissimæ memoriæ Virum AMBROSIVM, Respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id potius observaret. Cumque ego putassem, nulla reddita ratione, auctoritate sola sua nos voluisse admonere ne sabbato jejunaremus, subsecutus est, & ait mihi: CVM ROMAM VENIO, IEIVNO SABBATO; CVM HIC SVM, NON IEIVNO. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, EIVS MOREM SERVARE, si cuiquam non vis esse scandalo, ne quinquam tibi. Hoc cum Matri renunciaissem, libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tanquam eam COELESTI ORACULO susceperim. Sensi enim saepe dolens & gemens multas infirmorum perturbationes fieri, per quorundam fratrum CONTENTIOSAM OBSTINATIONEM, ET SUPERSTITIOSAM TIMIDITATEM, qui in rebus huiusmodi, quæ neque Scripturæ auctoritate,

Ambrosii iudicium, & consilium.

Augustini iudicium.

neque vniuersalis Ecclesie Traditione, neque vita corrigenda utilitate ad certum possunt terminum pervenire, tantum quia subest qualiscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in sua patria sic consuevit, aut quia ibi vidit ubi peregrinationem suam quo remōtiorē à suis, eo doctiorem factam putat, tam litigiosas excitant questiones, ut NISI QVOD IPSI FACIUNT, NIHIL RECTVM EXISTIMENT.

IN CONFESSIOE ANGLICA,
ARTIC. 37.

VI. Traditiones & Cereemonias Ecclesiasticas, quæ cum Verbo DEI non pugnant, & sunt autoritate publica instituta, atque probata, quisquis PRIVATO CONSILIO VOLENS ET DATA OPERA publicè violaverit, is, ut qui peccat in publicum ordinem Ecclesie, quique ledit autoritatem Magistratus, & qui infirmorum fratrum conscientias vulnerat, publicè, ut ceteri timeant, arguendus est.

Vide supra, CAP. 3.

CAP.

CAPVT VIII.

Cavendam esse morositatem in non admittenda
mutatione consuetudinis, & rerum media-
rum; omnemque contentionem
de rebus medijs.

IOANNES CALVINVS, ANGLIS

FRANCFORD: Lib. Epist. Col. 213.

QUIDEM ut in rebus medijs, ut
sunt externi ritus, facilem me, ac flexi-
bilem praebeo: ita non semper utile es-
se iudico, STVLTA eorum
MOROSITATI, qui nihil de
consuetudine sua remittunt, obsequi.
— amant ea quibus assueti sunt.

Hoc primo & NVGATORIVM, ET PVERI-
LE est: Deinde multum interest hac nova institutio à
mutatione. Ego verò, si quorundam infirmitas ad sum-
mum gradum non conscendat, ut vos ultra modum rigi-
dos esse nolim; ita rursus alios monitos esse cupio, NE
SIBI IN SVA INSCITIA NIMIS
PLACEANT: Deinde ne SVA PERVICA-
CIA sancti edificij cursum retardent. Tertio, Ne
STVLTA eos EMVLATIO abripiat. Nam quae
illis rixandi causa, nisi quia pudet MELIORIBVS
CEDERE? Sed ego frustra adeos sermonem conver-
to, qui fortè non tantum mihi tribuunt, ut consilium à tali
auctore profectum admittere dignentur.

Idem, ad MONS BELGARDENSES Lib.

Epist. Col. 56.

- II. *Suadeo ne vos NIMIS DIFFICILES AC MOROSOS, QVOD LICET, praebeatis. Nam ubi hanc vestram MODERATIONEM adverterit princeps, facilius adducetur ut nonnihil vobis ipse quoque vicissim concedat, praesertim ubi viderit vos non absque causa pugnare.*

Idem, ad BVLLINGERVM, Lib.

Epist. Col. 131.

- III. *Itaque sicuti in recusanda vñctione ejus Constantiam laudo: ita de pileo & veste lineam maluisse (ut illa etiam non probem) non usque adeo ipsum pugnare: idque nuper suadebam.*

Idem, ad IOANNEM KNOXVM,

Lib. Epist. Col. 328.

- IV. *In Ceremoniis confido tuum rigorem, quamvis multis displiceat, moderatum tamen fore, &c.*

Idem, ad GASPAREM OLEVIANVM,

Lib. Epist. Col. 455.

- V. *Quamvis breviter rem attigerim, agnoscis tamen quibus rationibus adductus agrotos non esse arbitrer à communicatione arcendos. Neque tamen ea de causa velim TVRBAS MOVERE. Scis in hac Ecclesia alium esse morem. Acquiesco, quia utile non esset contendere.*

Quanto magis de rebus merè indifferentibus contentionem refugisset CALVINVS.

Idem

Idem, ad N. N. Lib. Epist. Col. 480.

Quod si neque ista satisfaciunt fratribus, qui ZELO DVCTI NIMIS SVNT OPINIONIBVS SVIS ADDICTI; peto ab illis per DOMINUM, ut cogitent etiam atque etiam in quod discrimen Ecclesiam adducant. Habitatus istic ut precario. Vbi hoc notabitur, tam esse difficiles in multis rebus, annon VESTRA MOROSITAS tadium aliquod et animi alienationem allatura sit bonis illis et pijs senatoribus, à quibus tam humaniter excepti estis.

VI:

Idem, in Epistola ad FARELLVM, Lib.
Epist. Col. 11.

De Caremonijs effice apud fratres, ne eadem certent cum vicinis pertinacia. Ita fiet ut omnia nostra sim, nos AB OMNIBVS LIBERI, SERVI SIMVS PACIS ET CONCORDIÆ.

VII,

Idem, Comm. in 1. COR. Cap. 11. vers. 16.

Pernitiosa res contentio, ideoque arceri debet ab Ecclesijs. Et AVCTORITATE MAGIS COMPESCENDI SVNT PERVICACES et rixandi cupidi, quam refellendi longis disputationibus. Nunquam enim contentionum erit finis, si certando velis hominem pugnam vincere, quia CENTIES VICTVS, nunquam fatigabitur. Diligenter ergo notemus locum istum, ne abripi nos supervacuis disputationibus sinamus: modò tamen contentiosos NOVERIMVS DISCERNERE.

VIII,

Vide eundem in Lib. Epist. Col. 323, & alibi passim.

CAPVT IX.

De recto usu libertatis Christianæ in
rebus mediis.

IOANNES CALVINUS, AD FARELLVM, LIB.
EPIST. COL. II.

I.

*OS ab omnibus liberi, serui simus pa-
cis & concordia.*

Idem, Lib. 4. Instit. Cap. 10. §. 32.

II.

*Hæc autem cognitio facit vt sua cuique
in his rebus omnibus libertas constet, & QVANDAM
nihilominus sæ quisque LIBERTATI NECES-
SITATEM vltro imponat, quatenus aut illud quod
diximus τὸ πρῶτον, aut charitatis ratio exiget.*

Idem, in Lib. Epistolarum, Col. 322.

III.

*Æquissimum est, CHRISTI iugum admittere,
illudque agnoscere, legitimum libertatis nostræ usum ab
EFFRÆNI LICENTIA remotum esse.*

CAP.

CAPVT X.

De officio & potestate Magistratus civilis circa res Ecclesiasticas, eiꝛue debita in tālibus obedientia.

IN CONFESSIOHE HELVETICA, ART. 30.

MAGISTRATVS Officium prae-
cipuum est, pacem & tranquillitatem pub-
licam procurare & conservare. Quod
sanè nunquam fecerit felicius, quam cum
fuerit verè timens DEI & religiosus,
qui, videlicet, ad exemplum sanctissi-
morum Regum Principumq; populi DOMINI, ve-
ritatis predicationem, & fidem sinceram promoverit, men-
dacia & superstitionem omnem cum omni impietate & ido-
latria exciderit, Ecclesiamq; DEI defenderit. Equi-
dem docemus RELIGIONIS CVRAM IMPRI-
MIS PERTINERE AD MAGISTRA-
TVM sanctum. Teneat ergo IPSE in manibus Verbum
DEI, & ne huic contrarium doceatur PROCV-
RET, bonis item legibus ad Verbum DEI compositis,
moderetur populum sibi à DEO creditum, eundemque
in Disciplina, Officio, obedientiaq; contineat. Indicia exer-
ceat iussè judicando, ne respiciat personam, aut munera
accipiat, viduas, pupillos, & afflictos asserat, injustos, im-
postores & violentos coerceat atque adeo & excindat. Ne-
que enim frustra accepit à DEO Gladium. Stringat

ergo hunc DEI Gladium in omnes maleficos, seditiosos, latrones, vel homicidas, oppressores, blasphemos, perjuros, & in omnes eos, quos DEUS punire ac etiam cedere iussit. Coerceat & HÆRETICOS (qui verè Hæretici sunt) INCORRIGIBILES, DEI Majestatem blasphemare, & ECCLESIAM DEI CONTRIBUERE, adeoq. perdere non desinentes. ——— Subditi omnes honorent & reverentur Magistratum, tanquam DEI Ministrum: ament eum, faveant ei. & orent pro illo, tanquam pro Patre: OBEDIANT item omnibus ejus iustis & aequis Mandatis: ——— qui enim Magistratui se opponit, iram DEI gravem in se provocat. DAMNAMVS itaque omnes Magistratus contemptores, rebelles, Reipublica hostes, & seditiosos nebulones, denique omnes quotquot officia debita prestare, vel palam, vel arte renuunt.

In Confessione ANGELICA, Art. 37.

II. Regia Majestas, in hoc ANGLIÆ Regno, ac ceteris ejus Dominiis, summam habet potestatem ad quam omnium statuum hujus Regni, sive illi Ecclesiastici sint, sive Civiles, IN OMNIBVS CAUSIS SUPREMA GUBERNATIO pertinet, & nulli externa jurisdictioni est subiecta, nec esse debet. Cum Regia Majestati summam gubernationem tribuimus, quibus titulis intelligimus animos: quorundam CALUMNIATORVM offendi, NON DAMVS Regibus nostris, aut Verbi DEI, aut Sacramentorum administrationem; quod etiam Injunctiones, ab ELIZABETHA Regina nostra nuper editæ, apertissime testantur. Sed eam tantum prerogativam quam in sacris Scripturis à DEO ipso, omnibus p̃ys Principibus videmus semper fuisse attributam: hoc

ss, n.

est, ut OMNES status atque ordines fidei suae à DEO commissos, siue illi Ecclesiastici sint, siue Civiles, IN OFFICIO CONTINEANT, & contumaces ac delinquentes Gladio CIVILI coercuant.

In Confessione SCOTICANA, Art. 24.

Regum, Principum, Gubernatorum, & Magistratum, esse POTISSIMUM ET IMPRIMIS Religionis purgationem & conservationem, affirmamus. Adeo ut non tantum propter civilem politiam, sed etiam propter conservationem verae Religionis, & ut Idololatria & Superstitio quavis supprimatur, à DEO sint ordinati: ut in Davide, Iosaphato, Iosia, Ezechia, & alijs, summus laudibus propter singularem zelum ornatus, est videre. Ideo confitemur & profitemur quod qui suprema auctoritate RESISTUNT, usurpantes quod ad illius munus pertinet, illi DEI ordinationi resistunt, ideoque coram illo innocentes esse non possunt. Et praeterea affirmamus quod quicumq; AUXILIUM, CONSILIUM, ET CONSOLATIONEM Principibus, & Gubernatoribus, fideliter in executionem muneris incumben- tibus, negant, idem auxilium, consilium, & suppetias DEO, qui haec per praesentiam sui vicem gerentis petit, recusant.

III.

In Confessione BELGICA, Art. 36.

Magistratum est non modò de civili Politia conservanda esse sollicitos, verum etiam dare operam ut sacrum Ministerium conservetur, omnis Idololatria, & adulterinus DEI Cultus è medio tollatur, regnum ANTICHRISTI diruatur, CHRISTI verò regnum propagetur. Deniq; horum est efficere, ut sacrum Evangelij verbum vndiq;

IV.

predicetur, ut singuli purè DEUM colere & venerari ex præscripto Verbi ipsius liberè possint. Caterum cuncti homines, cuiuscunque sint vel dignitatis, vel conditionis ac status, legitimis Magistratibus subiaci debent, illisq. vectigalia, ac tributa pendere, & eis IN OMNIBVS OBSEQUI AC OBEDIRE QUAE VERBO DEI NON REPVGNANT.

In Confessione Augustana, Art. 16:

- V. Christiani necessariò debent obedire presentibus magistratibus ac legibus, NISI QVVM IVBENT PECCARE: tunc enim magis debent obedire DEO quam hominibus.

In Confessione SAXONICA, Art. 23.

- VI. Magistratui politico subditi debent obedientiam, non solum propter iram, id est, metu pænæ corporalis ab ipsis Magistratibus; sed etiam propter conscientiam, id est, CONTVMACIA EST PECCATVM OFFENDENS DEVM, ET AVELLENS CONSCIENTIAM A DEO. — — — Vult DEUS Magistratum voce prophanæ Leges, prohibentes cultum idolorum, blasphemias, perjuriam, injustas cædes, vagas libidines, &c. Et officium Magistratus est ut sit legum divinarum custos, in puniendis omnibus qui eas violant. Item, Officium est Magistratus politici etiam addere naturali legi aliquas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis naturæ. Itaque & harum legum custos in puniendo sit: sed nequaquam ferat aut defendat leges pugnantes cum jure divino & naturali. — — —
— — — quamquam antea multi in imperiis negligunt gloriam

CAP. X. De officio & potestate Magistratus. 127

riam DEI, tamen hac PRÆCIPUA CURA esse
debebat audire & amplecti veram doctrinam de Filio DEI,
& Ecclesias fovete. — ipsi quoque Reges & Princi-
pes sint membra Ecclesie, & doctrinam RECTE IN-
TELLIGANT, NON ADIVVENT EOS
QUI FALSAM DOCTRINAM STABI-
LIVNT, & injustam severitatem exercent, sed sint memo-
res hujus dicti: Glorificantes me glorificabo. —
— & cum sint inter præcipua Ecclesie membra, VI-
DEANT UT IUDICIA IN ECCLESIA
RECTE EXERCÉANTUR: sicut Constantinus,
Theodosius, Arcadius, Martianus, Carolus Mag-
nus, & multi pii Reges curaverunt rectè exerceri iudicia
Ecclesie.

In Conciliis omnibus æcumenicis, per primos mille an-
nos, patres se profitentur jussu & sanctione impe-
ratoris,

Κελεύει, προσέξῃ, κατὰ θέλημα, κατὰ κέλευ-
σιν, τῶν βασιλέων, vel τῆ βασιλείας, προσαγματι-
βασιλικῶ, congregatos esse.

VII.

In Sermone prophanetico Sextæ æcumenicæ Synodi, ad
Constantinum Imper. quæ exstat in actione 18, illius
Synodi, sic loquitur Synodus.

Τὶς καὶ μάλιστα βασιλεὺς προπεθέσειον, ἢ πρὸ
πάντων εὐσεβείᾳ κατακοσμεῖν τὸ ὑπῆκοον, δι' ἃ καὶ
τοῖς ἄλλοις εὐδαιμονεῖ, τὸ πολίτευμα: id est, Quid ve-
re est, & præsertim quod Regem magis deceat, quam præ
omnibus pietate adornare subditos: per quod & in aliis
feliciter respública.

VIII.

IN SYNODO PARISIENSI, IVSSV LO-
DOVICI ejusque Filii LOTHARII Augusto-
rum habita, in causa reformandæ disciplinæ Eccle-
siasticæ: ANNO DOMINI 829. Lib. 2. Cap. 2. cita-
tur & approbatur illud ISIDORI dictum.

- IX. *Principes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potesta-
tis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem
DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM
MVNIANT. Caterum intra Ecclesiam potestates ne-
cessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos
sufficere per doctrine sermonem, potestas hoc imperet
per discipline terrorem. Sæpe per regnum terrenum,
cælestē regnum proficit, &c.*

Item, Cap. viij. dicunt patres illi
PARISIENSES.

- X. *Sicut subjecti, à Rege sibi volunt piè & justè opitu-
lari, ita SPECIALITER EI PRIMVM
AD SALVTEM ANIMÆ SVÆ PRO-
CVRANDAM, deinde generaliter ad honestatem
& utilitatem regni, secundum DEI voluntatem, dis-
ponendam atque ministrandam, indissimulanter atque
irretractabiliter solatium opportunum debent exhibere.*

CAP.

CAPVT XI.

De iure præſidentia, & regiminis
EPISCOPALIS.

Proponitur quaſtio ; & impeditur obſcientium concluſio, §. 1. Qui primi hac de re controverſiam moverint : ubi de hæreſi Aërii, & ſententia Hieronymi qui fuit ab Aërii hæreſi alienus, §. 2. 3. Ab eadem hæreſi aliena reſormata Eccleſia, earumque Doctores, §. 4. Id oſtenditur de Eccleſiis reſormatis, earumque Doctores, NVM. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XVIII. Idem oſtenditur de Hieronymo, NVM. XIII. XIV. XV. XVI. Politiam Epiſcopalem ita eſſe humanam ut etiam ſit divina, ſecundum doctrinam reſormatarum Eccleſiarum, & Doctores earundem, §. 5. et NVM. XVII. Iudicium Eccleſiæ Scoticanæ, NVM. XVIII. Antiquus Canon contra Clericos rebellantes adverſus ſuum Epiſcopum, NVM. XIX. Sequuntur duodecim Propoſitiones earumque exegetica confirmations, quibus oſtenditur præſecturam Epiſcopalem, et obediendi Epiſcopis neceſſitatem eſſe de iure divino : appellationem verò Epiſcopi eſſe huic officio appropriatam iure Eccleſiaſtico, æcumenico, et Apoſtolico.

Non tamen nulla eſt Eccleſia quæ caret Epiſcopo. Vbi de ordinatione Miniſtrorum, et Chorepiſcopi. Item, de Sacerdotibus, eorumque Sacrificio, PROP. 13. De Claſſium Preſbyteralium Moderatoribus, PROP. 14. De Metropolitanis, et Patriarchis, PROP. 15. Papam Romanum eſſe Antichriſtum: ubi de ejus primatu et infallibilitate, PR. 16. Appendix de Doctores.

§. I.

ISPUTANT quidam Fratres ſit ne præſidentia & regimen Epiſcopale juris divini an humani ſive Eccleſiaſtici. Et quia præcipui huius diſceparationis in cultatores hunc ſibi habent propoſitum

Proponitur
quaſtio.

Impeditur
objicientium
conclusio.

finem, ut præsentiam & regimen EPISCOPALE contemnunt & ex ECCLESIA eliminant. Primo loco querendum ab eis, num omnis humana constitutio sit abominanda, & contemni sine culpa possit aut debeat. Hoc si asserant, convincuntur perniciosi erroris, & abominandæ arrogantiae, ex eis quæ supra allata sunt, CAP. 3. & CAP. 7. Sin autem ingenuè fateantur, sicut necesse est, multa esse autoritate Ecclesiastica utiliter constituta, quæ subditis contemnere nec expediat, nec per ipsam DEI Legem liceat, quamvis res ipsæ secundum DEI Legem sint in se indifferentes; quid, obsecro, obtinebunt pro fine illo suo assequendo, etiamsi largiremur præsentiam & gubernationem Episcopalem jure Ecclesiastico esse introductam? Cum licitis Ecclesiæ constitutionibus obedientiam de jure divino debeamus.

Qui primi
disceperunt
de politia
Episcopalis
jure
divino.

II. Episcopos jure divino Presbyteris præesse nemo primis Ecclesiæ Christianæ & quidem multis seculis dubitasse aut de ea disceptasse legitur, præter *Aerium* & *Hieronymum* Presbyteros: quorum alter, nempe *Aerius*, est propter suam opinionem Hæreticus judicatus, sicut ex *Epiphanio* & *Augustino* constat; alter verò, nempe *Hieronymus*, nunquam propterea est Hæreseos insimulatus. Itaque discrimen aliquod fuisse oportet inter opinionem *Aerii* hæreticam, & opinionem *Hieronymi*.

Intereos
disceperunt
propter
quod
Aerius
judicatus
est
hæreticus,
non
autem
Hieronymus.

Ambo prærogativam Episcopi supra Presbyteros ad jus Ecclesiasticum retulerunt: sed hoc discrimen fuit; quod illam Ecclesiasticam constitutionem *Hieronymus* reverenter suscepit, eique se obedienter subjecit, tanquam non illicitæ, sed utili, & laudabili. *Aerius* autem Hæreticus constitutionem illam damnans dicebat Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni: sicut disertè scribit de eo *Augustinus* ad QVODVLTDEVM, Hæresi 53. Vbi etiam monet occasionem in Hæresin incidendi *Aerio* hanc fuisse, quod doluerit se Episcopum non potuisse ordinari. Quod & prolixius declarat *Epiphanius*, in *Panario*, contra Hæreses, lib. 3. Tom. 1. Hæresi 75. Quam

revera

reverenter autam atque obedienter Episcopalem præsentiam suspexerit *Hieronymus*, & quam utilem Ecclesiæ hanc politiam judicaverit, liquidò patet ex plurimis ejus scriptis tum ad Episcopos, tum de Episcopis; ubi de iis eorumque præsentia honorificè loquitur: tum etiam ex iis ipsis locis in quibus de identitate Presbyteri & Episcopi disserit, nempe *Epist. ad Evagrium*, & *Comment. in Epist. ad Tit. CAP. I.*

III. Frustrâ igitur, & imperitè *Hieronymi* auctoritatem prætendunt illi qui hanc politiam cum *Aërio* Hæretico insolenter contemnunt, et tanquam Verbo DEI repugnantem explodendam ex Ecclesia clamitant. Ob hanc enim insipientiam *Aërius* meritò judicatus est Hæreticus: à qua *Hieronymus* longissimè absuit.

Noltri *Aërii* ni frustra prætendunt auctoritatem *Hieronymi*.

IV. Quidam reformatæ Ecclesiæ Doctores *Hieronymum* imitati, gubernationem Episcopalem Ecclesiastici quidem juris esse censuerunt, ab *Aërio* tamen insania alienissimi fuerunt. Sicut patebit ex hisce paucis Testimoniis quæ nunc subjungam.

Ab eorum *Aëriani* (mo alienissimi reformatæ Ecclesiæ Doctores.

IN CONFESSIOE FIDEI, NOMINE
ECCLESIARVM GALLICARVM, scripta
Anno Domini 1561. apud CALVINVM
in OPVSCVLIS.

INTEREA tamen Ecclesiæ auctoritatem, vel Pastorum & Superintendentium, quibus Ecclesiæ regende provinciam mandata est, sublatam nolumus. Fatemur ergo Episcopos, sive Pastores reverenter audiendos, quatenus pro sua functionis ratione Verbum DEI docent.

NVM. I.

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, Anno Domini 1541. apud Melchiorum Goldastum, Tom. 2. Constitutionum Imperialium. Mar-

tinus Bucerus, in illa responsi parte cuius ipse est Author, & cum eo reliqui PROTESTANTES sic loquuntur, §. 3.

II.

Quum singula oppida paulo populosiora suos proprios Episcopos & Curatores Religionis habere debeant: nec utile sit plures cuique Ecclesias committi, quam quot commodè curare & per se quot annis, absque detrimento Ecclesie sedis sue invisere possit: ne Ecclesia necessaria cura, ut jam diu factum est, frudentur, & illud curandum erit, ut singula oppida aliquanto frequentiora, Ministros ejusmodi habeant, quibus plena sacri Ministerij potestas committatur, quo quisque & sua, cui præcipuè addictus fuerit, & vicinis minoribus Ecclesiis necessariam Religionis curam impendere, & eas, tam annua inspectione, quam aliis Ministeriis, quæ ista cura requirit, in officio pietatis continere possit. Annuitendum itaque est, ut ea omnino procuratoris Ecclesiastica ratio & distributio, quam Canones Episcopis & Metropolitanis præscribunt, restituatur, & servetur. Nam & antehac in amplioribus diocesium, quia singuli sufficere non poterant, plures suffraganei, Archi-presbyteri, atque Archi-diaconi constituti fuerunt. Quantum enim damni Ecclesiis hoc dederit, quod non singula quibus opus erat, idoneos Ministros habuere, ac verè Episcopali cura & inspectione destituta fuerunt, nemo verbis explicare satis poterit.

Item, §. 3.

III.

ECCLESIIS tam Cathedralibus, quam iis, quæ secundum Canones debebant habere suos proprios Episcopos, Ministri, & Pastores, modo & ratione, quam veteres

zeres Canones præscribunt, ordinentur, qui curam animarum, totumque Pastorale munus, docendo, Sacramenta exhibendo, & Disciplinam exercendo, per se præstare valeant: qui etiam ad Synodos statis temporibus, ut Canones præcipiunt, singuli cum duobus Presbyteris, aut singulis conveniant, potestatemque habeant dicendi sententias in Synodis, & faciendi iudicium Ecclesiasticum, quod Synodis Canones facere concedunt & præcipiant.

In generali Synodo PETRICOVIENSI
Ecclesiarum reformatarum POLONIÆ,
&c. ART. 6.

Constitutum est, ut nullus Patronus recipiat ac in Ecclesia docere patiatur ullum Ministrum, nisi qui est à Superattendentibus ac Senioribus nostrarum Ecclesiarum legitime ordinatus ac missus.

IV.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 10. § 6.
loquens de Papisticis Episcopis.

Sane si veri Episcopi essent, aliquid eis in hac parte auctoritatis tribuerem, non quantum sibi postulant, sed quantum ad politiam Ecclesiasticam ordinandam requiritur.

V.

Idem, de iisdem, in Tract. de necessitate
Reformandæ Ecclesiæ.

Utinam verò, quam jactant possessionem, suo merito retinuisent. — — — munus suum, plebem pascendo, impleant, si pro Episcopis agnoscere volunt. Ut potestatem nominandi & ordinandi resineant, justum illud & fœdum doctrina vitæ examen resituant: quod jam multis seculis inter eos obsolevit.

VI.

Idem, Lib. 4. Institut. Cap. 4. §. 1.

VII.

Veteris Ecclesie forma nobis divina institutionis, de ordine gubernanda Ecclesie, Imaginem quandam oculis representabit. Tametsi enim multos Canones ediderunt illorum temporum Episcopi, quibus plus viderentur exprimere quam sacris literis expressum esset, ea tamen cautione totam suam æconomiam composuerunt ad unicam illam Verbi DEI normam, ut facile videas nihil ferè hac parte habuisse à Verbo DEI alienum.

Item, §. 2

VIII.

Quibus docendi munus injunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros. Illi ex suo numero in singulis civitatibus unum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi: ne ex æqualitate, VT FIERI SOLET, dissidia nascerentur. — Singula Presbyterorum Collegia politie tantum & pacis conservande gratia uni Episcopo suberant: qui sic alios dignitate antecedeat ut fratrum cætui subjiceretur.

Item, §. 4.

IX.

Quod autem singule Provincie unum habebant inter Episcopos Archi-Episcopum: quod item constituti sunt Patriarchæ, qui essent ordine & dignitate Archi-Episcopis superiores, id ad disciplinæ conservationem pertinebat. — Si rem intuemur, reperiemus veteres Episcopos non aliam regende Ecclesiæ formam voluisse fugere ab ea quam DEVS Verbo suo præscripsit.

Item, §. 15.

X.

Suos Presbyteros quisque Episcopus cum Presbyterorum collegio

legio ordinabat. Quanquam autem idem agebant omnes: quia tamen praibat Episcopus, & quasi ejus auspiciis res gerebatur, ideo ipsius dicebatur ordinatio.

Hieronymus Zanchius, in quantum Præceptum, Col. 732. et 733.

Non ita multò post Apostolos, obtinuit consuetudo, ut ex multis Pastoribus unus praeficeretur reliquis. —

XI.

Hoc non ex ordinatione divina, sed ex consuetudine Ecclesiastica, atque ea quidem minimè improbanda, profectum est: neque enim hunc ordinem prohibuit CHRISTVS, sed potius regulam generalem reliquit per Apostolum, ut in Ecclesia omnia fiant ad edificationem. Quia igitur constitutio hac facta fuit, ut tollerentur Schismata & dissensiones, ut Hieronymus testatur; atque ita ut melius seruarietur Ecclesie: idcirco damnari hac pie vetustatis ordinatio non potest. — Ecclesiastici Ministerij partitio ac distributio in Episcopum unum & multos Presbyteros, tolerabilis fuit: quia nihil habebat, pugnans cum Mandato DEI & Ecclesie: utilis erat ad evitandam avaritiam confusionemque & Schismata. —

Hec partitio pia est & Christiana: non damnatur in sacris literis, & non ita multò post Apostolos obtinuit in Ecclesia, & ad Ecclesie utilitatem & edificationem facit. Immo neque improbari potest, quod inter Episcopos unius Regionis constitutus fuerit unus primus, qui, in cætu aliorum Episcoporum, praeset aliis ut Rector & Consul in Senatu: & cujus esset reliquos convocare & ordinare, qui & Archi-Episcopus vocaretur. Neque enim hoc pugnat cum sacris Literis: & antiquissimus est ordo in Ecclesia. Hæc ibi. Vide supra Cap. 2. Num. 6.

FRANCISCVS IVNIUS, IN ANIMAD-
VERSIONIBVS, IN LIBRVM BELLARMINI, DE CLERICIS.

CAP. XIV. NOT. 2.

XII.

Hoc illud est quod negamus, discrimen istud Episcopi & Presbyteri à jure divino esse. Alioquin omnia hæc, ut juris humani, atque adeo (si ita placet) Ecclesiastici, concedimus fuisse jam olim observata; nec damnamus ea simpliciter, si non abusus accesserit. Hoc Aërius contra ordinem in universa Ecclesia receptum fecit: quid nobis cum Aërio? Hæc autem omnia quomodo non fecisset Episcopus, cui mandata erat auctoritas? Quomodo ordinationem fecissent Presbyteri seorsim, qui ex instituto Ecclesiæ, & conventionē communi, ac privata sua potestatem hanc cesserant Episcopo? ut dictum est supra, Cap. 3. Not. 59. & alibi: præsertim verò ex quo publica illa accessit Conciliorum auctoritas, & Ecclesiarum consensus. Etsi ne hoc quidem in Alexandrina Ecclesia suo tempore obtinuisse Ambrosius & Augustinus sum Auctores, sicut alibi diximus; sed Presbyteros absente Episcopo consignasse, atque consecrassē.

HIERONYMVS, in Epist. ad EVAGRIVM, quæ incipit, *Legimus in Esaiâ.*

XIII.

Quod postea unus electus est, qui ceteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est: ne unusquisque ad se trahens CHRISTI Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandria à MARCO Evangelistâ usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum,
Episcop

Episcopum nominabant: quomodo si exercitus imperatorem faciat: aut Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?

Idem, Comment. in Epist. ad Tit.

CAP. I.

Antequam Diaboli instinctu, studia in Religione fierent; & diceretur in populis, ego sum PAVLI, ego APOLLO, ego autem CEPHÆ: Communi Presbyterorum Consilio, Ecclesia gubernabatur. Postquam verò unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse, non CHRISTI: in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris: ad quem omnis Ecclesie cura pertineret: & Schismatum semina tollerentur.

XIV.

Idem, ibidem.

Hac propterea, ut ostenderemus apud veteres eosdem fuisse Presbyteros quos & Episcopos: paulatim verò, ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt se, ex Ecclesie consuetudine, ei qui sibi praepositus fuerit esse subiectos: ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis DOMINICÆ veritate, Presbyteris esse majores: & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes MOYSEN, qui cum haberet in potestate solus praesse populo ISRAEL, septuaginta elegit cum quibus populum judicaret.

XV.

Idem, Idem,

Idem, in Dialogo adversus Luciferianos.

XVI.

ECCLESIAE *salus in summi Sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quaedam, & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur Schismata, quot Sacerdotes.* Hæc HIERONYMVS.

V. Ecce, sicut monuimus, HIERONYMVS prærogativam Episcopi, quem summum Sacerdotem vocat, supra reliquos Sacerdotes, sive Presbyteros, ad Ecclesiasticam quidem refert consuetudinem; ut eam nec damnandam, nec dispositionis DOMINICÆ veritati repugnantem; sed, ut antiquissimam & œcumenicam, ita etiam necessariam & utilissimam judicat. Eumque sequuti reformatæ Ecclesiæ memorati Doctores hanc politiam agnoscunt esse piam & Christianam, à Verbo DEI non alienam, sed ei convenientem, & Ecclesiæ utilem, & necessariam, & facientem ad ejus ædificationem, & pacem, & ad idoneam averruncationem confusionis & animarum; neque eam absque Hæresi damnari posse. Sicut ex ipsorum verbis superius allatis clarissimè constat. Jam autem talis Ecclesiastica constitutio est etiam aliquo modo divina, quia apertissimè reducitur ad generales illas regulas constitutionum Ecclesiasticarum in Scriptura positas, de decore, & ordine, & pace, & ædificatione. Et quamvis res ipsæ constitutæ, humani sint sive Ecclesiastici juris: ipsa tamen obligatio, ad reverentiam & promptam obedientiam talibus Ecclesiæ constitutionibus exhibendam, est juris divini; juxta illa dicta, *Si non audierit Ecclesiam, sit tibi velut Ethnicus, aut Publicanus*, MATTH. xvij. Spiritus Prophetarum, subjecti sunt Prophetis: non enim confusionis DEVS est, sed pacis. Item, *Omnia fiant ordine & decore*, I. CORINTH. xiv. *Obedite Præpositis vestris, et subditi estote*, HEBR. xij. Quod dixi licitas aut laudabiles Ecclesiæ constitutiones esse aliquo modo divinas; id explicat

CAP. XI. DE EPISCOPIS. 139

explicat CALVINUS his verbis quæ subjiciam; allato Geniculationis exemplo.

IOANNES CALVINUS, LIB. IV. IN.

STIT. CAP. X. §. 30.

Hic testari operapretium est, eas demum humanas constitutiones me probare quæ & DEI authoritate fundata, & ex Scriptura desumpta, adeoque prorsus divina sint. Exemplum sit in GENICVLATIONE, quæ fit dum solennes habentur Precationes. Queritur sit ne humana Traditio, quam repudiare vel negligere cuius liceat. Dico SIC ESSE HUMANAM, VT SIMVL SIT DIVINA. DEI est quatenus pars est decori illius cuius cura & observatio nobis per Apostolum commendatur: Hominum autem, quatenus specialiter designat quod in genere fuerat indicatum magis quam expositum. Ab hoc uno exemplo aestimare licet quid de toto hoc genere sit sentiendum: nempe, quia DOMINUS, & totam vera iustitia summam, & OMNES CVLTVS NVMINIS SVI PARTES: & quicquid ad salutem necessarium erat, sacris suis Oraculis tum fideliter complexus est, tum perspicue enarravit: in his solus MAGISTER EST audiendus. Quia autem in externa disciplina & Cæremoniis non voluit sigillatim præscribere, &c. Vide reliqua supra CAP. 3. NUM. 2. & 3.

XVII.

Quodnam autem fuerit reformatorum Ecclesiæ SCOTICANÆ, adeoque ipsius nostræ Ecclesiæ reformatæ de hac pollicita iudicium, patet ex illa constitutione Ecclesiastica, de electione Superintendentis, quæ existat in Libro illo constitutionum Ecclesiasticarum, qui præmittitur PSAL-

TERIO nostro metrico. Vbi beatæ memoriæ reverendus Pater, Magister IOANNES KNOXVS, publica ad hoc ipsum Ecclesiæ autoritate instructus, preces concipit publicas pro Magistro IOANNE SPOTSWODO, qui tunc admittebatur Ecclesiarum LOTHIANIÆ SUPERINTENDENS; DEVM autem orat D. KNOXVS in hæc verba,

XVIII.

Iudicium reformatæ Ecclesiæ SCOTICANÆ

Mitte huic nostro fratri, cui IN TVO NOMINE præcipuam Ecclesiarum in LOTHIANIÆ partibus curam imposuimus, eam Spiritus tui sancti portionem, &c.

Idem quoque D. KNOXVS his verbis Superintendenti illi benedicit;

DEUS, QUI TE VOCAVIT ad officium excubitoris erga populum suum, multiplicet dona gratiæ sue in Te. Eumque sic hortatur:

Ne usurpes dominium, nec tyrannicam auctoritatem supra fratres tuos. — — — Et ita te geras in HAC SANGTA VOCATIONE cum ea sobrietate, ut DEUS tuo Ministerio glorificetur.

Plura iudicium Ecclesiæ nostræ reformatæ, de hac pollicita evidenter declarantia inveniet lector apud Episcopum BRECHENENSEM, in defensione Synodi PERTHENSIS, in discussione iuramenti: deprompta ex Libro primo Disciplina, conscripto, ANNO 1560. Vbi de Superintendentium sive Episcoporum distinctis diæcesibus eorumque functione & potestate.

IN QUARTA ACTIONE CONCILII CHALCEDONENSIS œcumenici quarti, statim post lectam ARCHIMANDRITARVM Epistolam, ad Concilium CHALCEDONENSE, quæ incipit, *Ad primam vocationem.* Lectus est antiquus Canon olim in Concilio Antiocheno conditus, cuius hæc sunt verba:

XIX.

Pœna constituta in Clericos contumaces suo Episcopo.

Si quis Presbyter aut Diaconus suum contemnens Episcopum, ab Ecclesia se separaverit & seorsum collegerit, & aliarum constituerit, & evocanti Episcopo acquiescere et obedire noluerit, & prius & secundo vocanti; hunc omni-

no dam

CAP. XI. DE EPISCOPIS.

141

no damnari, nec unquam curationem mereri, nec recipere eum posse honorem [ordinamus.] si autem permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiae; per extraneam potestatem, tanquā seditiosum, debere everti. [seu coerceri.]

Vide infra
prop. 12. &
cap. 19. part.
3. num. 5.

Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος τῇ ἰδίᾳ ἐπισκόπῃ, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, ἢ θυσιαστήριον ἔστησε, ἢ τῇ ἐπισκόπῃ προσκαλυμμένην ἀπειθοίη, καὶ μὴ βέλοιοτο αὐτῷ πείθεσθαι, μηδὲ ὑπακούειν, καὶ πρῶτον, καὶ δευτέρου καλῶν, τῶτον κατὰ τὴν παντὶ ὡς, καὶ μηκέτι θρασυπείας τυγχάνειν, μηδὲ ἀπὸ λαμβάνειν αὐτὸν διώκειν τὴν τιμὴν. εἰ δὲ ἐπιμένῃ θρασυῶν, καὶ ἀναπειλῶν τὴν ἐκκλησίαν, ἀφ' αὐτῆς ἐξώθει ἐξουσίας, ὡς σασινώδης, αὐτὸν ἐπικρίνειν.

Hoc Canone per ABTIVM, Archidiaconum praefecto omnes Patres Synodici (NUM. 630.) in Concilio CHALCEDONENSI clamaverunt; *Hae iuxta regula, hac regula Patrum. ἔστι δὲ ὁ κανὼν, ἔστι ὁ κανὼν τῶν ἀγίων πατέρων.*

Ex his omnibus evidenter efficitur non posse hanc politiam absque haeresi damnari, aut absque scelere contemni, etiam si concedatur eam jure Ecclesiastico esse introductā.

Sed quæres fortasse, quid revera sentiendum sit de hujus gubernationis jure, sit ne ex juris divini, an Ecclesiastici. Respondendo breviter; & absque contentionis studio, quid vero propius videatur, candidè indicabo, his paucis propositionibus.

PROPOSITIO I.

EA est Ministerij Evangelij ratio de jure divino, ut ei non repugnet Ministrorum disparitas, sed possit ei congruenter convenire.

Veritas hujus propositionis manifesta est ex historia Apostolorum & Evangelistarum, et Presbyterorum oppidatim constitutorum: et ex verbis Apostoli, πρῶτον, δευτέρου, τρίτου, ἑκτον, ἑπτον, ἔκτον. 1. COR. 12. 28.

Primis duodecim propositionibus, eorumque exgeticis affirmationibus ostenditur praefaturam Episcopalem, & obediendi Episcopis necessitatem, esse

de jure divi-
no, appellatio-
nem vero E-
piscopi esse
huic gradui
appropriatam
jure Ecclesia-
stico, œcume-
nico, & Apo-
stolico.

PROPOSITIO II.

DE Jure Divino est, ut sit sociale Ministerium, hoc est, ut unusquisque Pastor societatem aliquam Pastorum agnoscat, cui subjectionem & obedienciam debeat.

Iuxta illud, spiritus Prophetarum, subiecti sint Prophetis. I. CORINTH. XIV. 32.

PROPOSITIO III.

IURIS Divini est, ut singule societates, sive Collegia Pastorum suas certas habeant regiones, & limites, jam post Apostolos.

Legimus enim Apostolos constituisse & constitui jussisse Presbyteros κατ' ἐπαρχίαν, & κατὰ πόλιν, Ecclesiastim, ut ita loquar, & oppidatim, ACT. 14. 22. ad TIMYM I. 5. Vocavit ad se Apostolus PAULVS Presbyteros Ecclesiæ EPHESINÆ eisque curam demandavit illius gregis, super quem Spiritus sanctus constituit eos Episcopos, ACT. 20. Aliarum etiam Ecclesiarum Pastoribus commendavit proprios ipsorum greges. Vnde meritò statutum est in Concilio CARTHAG. 3. CAN. 20. Vt à nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ. Item, CAN. 37. Vt Clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas Episcopus loci, vel Presbyteri locorum perviderint.

PROPOSITIO IV.

DE Jure Divino necessarius est societati, sive Collegio Pastorum, Præses aliquis, & Moderator, qui auctoritate publica instructus reliquos convocet, & cum iis judicia exercent Ecclesiastica, Clericos ordinet, conventum moderetur, Ecclesias visitet, sententias pronunciet, easque executioni pro officio mandandas curet, cui reliqui subijci

in DOM

*in DOMINO, & obedire tenentur, se legitime geren-
ti in sua προνομία.*

Hoc ipsa postulat conservandi ordinis & decori atque evitandæ confusionis necessitas. Et clariùs etiam elubricet per exegeſin ſequentis propoſitionis. Neque negant etiam Episcopalis præſidentiz adverſarii neceſſitatem Moderato-
rum, ſive Præſidum.

PROPOSITIO V.

IURI Divino congruit, poſt Apoſtolos omnium ſocie-
tatum communes Moderatores, ut unicuique diaceſano
Paſtorum Collegio unus præſit Moderator, potius quam
plures.

Hoc ipſa ratio tuendi ordinis, & pacis, ac vitandæ con-
fuſionis dictat. Idque ipſum patet ex Apoſtolica ſcribendi
ratione ad TIMOTH. & TIT. 1. TIM. 3. & CAP. 5.
verſ. 19. & ſeqq. & CAP. 1. verſ. 3. & ſeqq. & ad TIT.
CAP. 1. verſ. 5. & ſeqq. & CAP. 3. verſ. 10. Item, ex
Epiſtolis APOCALYPTICIS, ad Angelos Eccleſiarũ, Apoc.
2. & 3. In quibus Scripturarum locis ordinatio Paſto-
rum, judicia Eccleſiaſtica, excommunicatio Hæreticorum,
& coërcitio inordinatè viventium, & ſimilia publicæ auc-
toritatis negotia, quamvis communi Compresbyterorum
conſenſu peragenda ſint, tamen uni ſpeciatim commen-
dantur, & injunguntur, & ob eorum neglectum acres ob-
jurgationes in illum unum proximè diriguntur; quamvis
in cæteros etiam Compresbyteros ejuſdem reos ſocordiz
redundent, ipſe tamen ſingulariter admonetur, laudatur,
repræhenditur, tanquam aliorum Præſes & Rector, qui
ratione ſuz προνομίας reliquos ad officium faciendum
exſtimulare et adigere ex officio debuerat, eiſque ſuo ex-
emplo præluceſcere. Vnde antiquis Canonibus conſtitutum
eſt, ut in una Diaceſi non niſi unus ſit Episcopus. Quibus

In tract. de
cura & resi-
dentia pasto-
rali.

autem casibus possint esse duo Episcopi in una diœcesi, aliàs docuimus.

PROPOSITIO VI.

IURI *Divino consentaneum est, ut Moderator, sive Præses fratrum ordinarius, non nisi propter culpam aut infirmitatem se abdicet officio illo, vel ab eo amoveatur.*

Nam cum sit hæc cura divinitus ei imposita, sitque pars Ecclesiastici Ministerii, et omne Ecclesiasticum Ministerium ordinarium, secundum institutionem divinam sit perpetuum, et omnis Episcopus, et Presbyter, et Diaconus in sua quisque statione sibi dictum existimare debeat quod Archippo dici jubetur, *Vide ut ministerium quod accepisti in DOMINO, impleas: COLOSS. 4. 17. Et quod ait DOMINVS apud LVCAM, Nemo qui manu sua admota aratro, respexit ad ea quæ à tergo sunt, aptus est regno DEI: LVC. 9. 62.* Cum inquam hæc ita se habeant, et perpetua unius idonei præsentia ad cavendam ambitionem et seditionem inter fratres etiam conducat; haud dubiè, juri divino et naturali sicut et Ecclesiastico congruit, ut idoneus moderator, nec ipse stationem deferat, nec ab officio amoveatur, citra culpam, aut casum infirmitatis, aut aliquam similem rationem propter quam quilibet pastor, ab officio vel officii executione desistere teneatur. Hæc autem moderatiois potestatis et dignitatis circularis per fratres circumgyratio aut annua translatio, nuperum est inventum, antiquitati incognitum, et sacrarum Scripturarum munimine destitutum. Et quamvis rebus adhuc turbatis, necdum firmatis, haud ineptè à quibusdam usurpatum; non tamen (constabilita nunc per DEI gratiam reformatione) in Ecclesiis constitutis et ordinatis retinendum.

PROPOSITIO VII.

Moderator Fratrum debet ipse etiam censura esse
subjectus. Vide supra,
Nom. 3.

Iuxta illud, Dic Ecclesiae, MATH. 18. & Spiritus
 Prophetarum, subjecti sunt Prophetis, 1. COR. 14.

PROPOSITIO VIII.

Debet praesse cum mansuetudine absque tyran-
 nico fastu, & dominatione.

Huc pertinet quod ait DOMINVS Discipulis:
 Scitis quod Principes Gentium dominantur in eas: & qui magni
 sunt, licentia utuntur in eas. Verum non ita erit inter vos:
 sed quicumque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester minister:
 & quicumque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus. Si-
 cut Filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut mi-
 nistraret, MATH. 20. 25. 26. 27. 28. Ibi enim non pro-
 hiberi disparitatem, sed fastum & tyrannidem patet ex il-
 lis verbis, Sicut Filius hominis, &c. Huc pertinet ille Con-
 cillii CARTHAGINENSIS quarti, Canon 32.
Ut Episcopus quolibet loco sedens, stare Presbyterum non
patiatur. Item, Canon 35. Ut Episcopus in Ecclesia,
& in confessu Presbyterorum, sublimior sedeat; intra do-
mus verò collegam se Presbyterorum esse cognoscat.

PROPOSITIO IX.

IURIS Divini est, ut Moderator nihil pondero-
 sum gerat absque consensu Compresbyterorum.

Iuxta illa dicta, dic Ecclesiæ. Et spiritus Prophetarum, subjecti sunt Prophetis; id est, moderatori ejusque assessoribus, sive synedrio Prophetarum. Id quod CYPRIANVS, Episcopus CARTHAGINENSIS, diligenter à se observatum esse testatur, Epist. 6. vel in alia Editione, Lib. 3. Epist. 10. Vnde statutum est, in Concilio CARTHAGINENSI 4. Can. 23. *Vt Episcopus nullius causam audiat absque presentia suorum Clericorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi presentia Clericorum firmetur.* Hæc ibi. Interuit etiam hunc canonem Decreto GRATIANVS Caus. 15. Quæst. 7. Can. EPISCOPVS.

PROPOSITIO X.

QUI Compresbyteris præponitur, is manet adhuc *de iure divino Presbyter, & ad Presbyteralis Officij executionem tenetur.*

Constituiebant Apostoli oppidatim primò quidem Presbyteros, qui communi consilio Ecclesiam illam regerent sub inspectione Apostoli, aut viri alicujus Apostolici, deinde autem multiplicatis & firmatis Ecclesiis, uni ex Presbyteris in excelsiori gradu collocato Superintendentia, & *πρωτοπρεσβυτερος*, inter Fratres onus imponebant, in Schismatis remedium, ne unusquisque ad se trahens *ΧΡΙΣΤΙ* Ecclesiam rumperet. Sicut patet ex confirmatione propositionis quintæ: & propositionis undecimæ. Ita tamen ut præpositi illi non desinerent esse Presbyteri, neque eximerentur à necessitate prædicandi, propter accessionem oneris gubernationis. Quemadmodum generalis Apostolorum præfectura, omniumque Ecclesiarum cura, non liberabat eos ab onere prædicationis, neque per illam suam prærogativam Apostolicam desinebant esse *Presbyteri laborantes in Verbo, & dispensatores Mysteriorum DEI.*

(1. Pet

(1. Pet. 5. 1. & 2. Ioan. 1. & 3. Ioan. 1. & 1. Cor. 4. 1.) Quando Presbyter fit Episcopus, non desinit esse Presbyter, neque mutatio est, sed accessio oneris. Ideo & hoc faciendum quod præ aliis impositum est Episcopo, nec illud negligendum quod eidem homini adhuc Presbytero constanter incumbit. Ita alios exstimulare & adigere debet ad Ecclesiarum ipsis commissarum pastorem curam, ut ipse boni Pastoris exemplum in se præbeat, habens, sicut alii Presbyteri, suam peculiarem plebem, seu gregem cui verbi pabulum diligenti prædicatione dispēset, & suam habens (jam post paræciarum, seu parochiarum distinctionem) peculiarem Ecclesiam parochialem, quæ ipsi sit Cathedralis, id est, ad quam constanter resideat, faciens opus illud Evangelistæ, quod TIMOTHEO imperatur, 2. Tim. 4. 1. 2. 5. *Id est, prædicans Verbum, instans opportunitate, importune, arguens, objurgans, exhortans cum omni lenitate & doctrina, vigilans in omnibus, mala perferens, Ministerii sui plenam fidem faciens.* Præcipuum & excellentissimum opus in quolibet Ministro Verbi est ut *perduret in oratione & administratione Verbi*, Act. 6. 5. *Neque æquum est cum derelicto Verbo DEI ministrarere mensis*, Vers. 2. Neque fas est Vicario alicui prædicandi provinciam relinquere, nisi velit etiam per vicarium salvus fieri. *Vnusquisque enim mercedem propriam accipiet secundum proprium suum laborem*, inquit Apostolus, loquens de labore prædicationis, 1. CORINTH. 3. 8. Neque satis est ad rationes uniuscujusque nostrum, si de aliorum talentis DOMINVS noster lucra percipiat, sed necessaria est unicuique sedula negotiatio de proprio talento, quod accepit, neque illud in alium transferre potest. Quod si quisquam dicitur Episcopus, qui non accipit à DOMINO talentum pastorale, seu peritiam prædicandi & regendi, si non est *didaxitudo*, cucurrit non missus, vñ illi, IEREM. 23. fur est, & latro, per fenestram

Vide supra,
num. 5. & 3.

ingressus, non Pastor. IOAN. 10. *Oportet Episcopum esse διδάσκον.* 1. TIMOTH. 3. 2. id est, aptum, promptumque ad docendum, & in docendo diligenter occupatum. *Va jam mihi est, si minimè predicavero*, inquit AMBROSIVS, Episcopus MEDIOLANENSIS, Lib. de Dignitate Sacerdotali, Cap. 1. Expedi tamen, imò necesse est, adjungi Episcopo unum aut plures Presbyteros collegas, ad peculiarem illum gregem parochialem communi opera pascendum, ne nimio Episcopus onere prægravatus non queat publicæ etiam curæ sufficere. Et ne Episcopo alias Ecclesias ex officio visitante, aliisve publicis congruisque curis intento, grex ejus parochialis Pastoralis custodia, & necessario verbi pabulo destituatur. IRENÆVS, apud EVSEBIUM, Lib. 5. Hist. Eccles. Cap. 24. 25. in Epistola sua ad VICTOREM, Episcopos ROMANOS, ANICETVM, PIVM, HYGIVM, TELESPO-
RVM, SIXTVM, vocat Presbyteros. *Omnis Episcopus Presbyter est, non omnis Presbyter Episcopus: hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est*, inquit AMBROSIVS, vel quisquis Author est illius Commentarii: certè AMBROSIO non citerior, nam DAMASO erat contemporaneus, in 1. TIM. 3. Alibi etiam AMBROSIVS, *Honor quidem*, inquit, *Episcopalis coram hominibus præclarus est; sed si ruinam sustineat, dolor magnus est. Nam quanto præ cæteris gradus Episcopalis altior est, tanto, si per negligentiam delabatur, ruina gravior est. Magna sublimitas, magnam debet habere cantelam; Honor grandis, grandiori debet sollicitudine circumvallari.* Hæc AMBROSIVS, Libro de Dignitate Sacerdotali, CAP. III. De hoc autem Argumento prolixè, ex facris

cris Scripturis, & Patribus, disseruimus in Tractatu nostro, De Cura & Residentia Pastoralis.

PROPOSITIO XI.

QUOD Presbyter, Compresbyterorum, Preses, & Moderator ordinarius appellatus sit peculiari-
ter EPISCOPVS, ceteris PRESBYTERORVM
vocabulo contentis; id non est contra Legem Divinam
factum, sed congruenter LEGI DIVINÆ intro-
ductum est jure Ecclesiastico, œcumenico, & Apostoli-
co, & perpetuo seculorum omnium usu irreprehensibili-
ter servatum. Idcirco cum de re constet turbas jam
de hac nomenclatura cedere, & tumultuari insolentissi-
ma insania est.

Hujus PROPOSITIONIS veritatem sic osten-
do: Non est contra jus divinum; nam vocabulum
communius lex divina non vetat certo aliquo sensu ap-
propriare; neque vetat novis etiam vocabulis antiquam
doctrinæ veritatem exprimere, prout Ecclesiæ ædifica-
tio postulaverit. Apostoli & Episcopi, cum ipso
CHRISTO Diaconi dicuntur, 2. CORINTH.
6. 4. MATH. 20. 28. ROM. 15. 8. & 1. TIM. 4.
6. CHRISTVS Apostolus, & Episcopus, HEB.
3. 1. & 1. PET. 2. 25. Apostoli Presbyteri, 1. PET.
5. 1. & 3. IOAN. 1. Presbyteri Apostoli, 2. COR. 8.
23. Apostolus PAULVS Doctor, 1. TIM. 2. 7.
EPISCOPI ANGELI nuncupantur, A-
POCALYP. 1. & 2. & 3. Quam multa etiam à veteri

Ecclesia propter doctrinæ commoditatem vocabula contra SAMOSATENIANOS, SABELLIANOS, ARIANOS, aliosque Hæreticos sunt introducta, sine additione ad sacras Scripturas, vel earundem diminutione, quoad ipsam doctrinæ substantiam: ut Trinitas, Persona, Cōsubstantialis, &c. Non enim in nominib⁹, sed in reb⁹, sita est nostra Religio, ut rectè monet GREGORIUS Theologus, in Oratione quam habuit coram centum & quinquaginta Episcopis, in Concilio œcumenico secundo, CONSTANTINOPOLI celebrato, Anno 382. Cum igitur rei ipsius æquitas ex superioribus propositionibus manifesta sit, patebit insolentissimæ esse insanix de hac nomenclatura tumultuari, si ostendero eam jure Ecclesiastico, œcumenico, & Apostolico esse introductam, & hucusque in universali Ecclesia irreprehensibiliter consuetam. Nihil apud me distat in verbo, quod non distat in sensu, inquit AMBROSIVS, Lib. 2. Comment. in LUCÆ EVANG. in illa verba, & posuit in præsepio. Certè ubi constat de re, stultum & importunum est inutiliter certare de vocabulo, λογομαχεῖν εἰς ἃδὲν χεῖρῶν: Quod prohibet Apostolus, 2. TIM. 2. 14. Ecclesiastico & œcumenico jure introductum esse hunc vocabuli usum patet ex ipsius HIERONYMI verbis supra citatis, (Num. 13. et 14.) ait enim jam inde à MARCI Evangelistæ temporibus, non solum in ALEXANDRINA Ecclesia unum ex Presbyteris in excelsiori loco collocatum, cæterisque superpositum, appellatum esse EPISCOPVM: sed idem etiam toto orbe decretum esse. Idipsum verò esse etiam juris Apostolici, id est, ab ipsis Apostolis institutum, vel saltem approbatum, inde patet, quia à MARCI Evangelistæ temporibus hoc obtinuit. Iam autem MARCO mortuo, Anno 8. Imperii NERONIS, successit ANIANVS, Episcopus ALEXANDRINVS, testibus EVSEB. lib. 2. Hist. Eccles. cap. 23, & HIERONYMO, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 18. PETRVS autem

tem & PAVLVS Apostoli supervixerunt, curam agentes Ecclesiarum, usque ad Annum 14. NERONIS, eodem teste HIERON. in Catal. script. Eccl. cap. 1. & 15. IOANNES Apostolus usque ad TRAIANVM principem perseverans, totas ASIÆ fundavit rexique Ecclesias: ut loquitur HIERON. eodem lib. cap. 19. Et SIMON CANANÆVS, ad ejusdem TRAIANI tempora pervenit, ut scribit HIERONYMVS ibidem, cap. 9. Idem quoque HIERONYMVS, in illo Catalogo, cap. 11. scribit TIMOTHEVM fuisse EPHESIORVM Episcopum ordinatum à beato PAVLO. Et cap. 12. TITVM fuisse Episcopum CRETÆ. Et cap. 3. IACOBVM fratrem DOMINI cognomento justum, post Passionem DOMINI statim ab Apostolis HIEROSOLYMORVM Episcopum esse ordinatum. Et cap. 9. SIMONEM CANANÆVM, ejusdem IACOBI fratrem, successisse IACOBO in illum Episcopatum. Et cap. 27. POLYCARPVM, à IOANNE Apostolo, ordinatum esse SMYRNÆ Episcopum.

PROPOSITIO XII.

IN CHRISTUM peccat, quicumque, *sive Laicus, sive Clericus, Episcopi sui auctoritatem contemnit, ejusque justis mandatis, in eis quæ potestati Episcopali subsunt, obedientiam, oblinatè denegat.*

Hujus propositionis veritas ex eis quæ toto hoc Capite præmissa sunt luculenter patet. Quisquis DEI ordinationi resistit, is in DEVM peccat. Vide etiam cap. 19. part. 3. num. 4. dixi, *in eis quæ Episcopali potestati sunt.* quia si jubeat Episcopus emere aut vendere fundum, si hanc vel illam uxorem ducere, aut simile quidpiam quod ad curam Episcopalem non pertineat, non est necesse, in talibus, et obtemperare. At in eis quæ ex officio suo Episcopali tibi legitimè injungit, si neque contra fidem sit, neque contra bonos mores, teneris ei obedire, Hebr. 13. 17. quod

quidem per ea quæ hætenus dicta sunt, satis clarè demonstratum est, adijciam tamen uberioris doctrinæ gratia, nonnulla certa & genuina ex genuinis Epistolis antiquissimi scriptoris beati IGNATII, Episcopi ANTIOCHENI, quem HIERONYMVS in Catalogo scribit Marryrio coronatum esse Anno undecimo TRAIANI Imperatoris, ad cuius imperatoris tempora pervenit IOANNES Apostolus, eodem teste HIERONYMO, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Beati autem IGNATII in Epistola ad TRALLIANOS, hæc sunt verba: *Episcopo subiecti estote; velut DOMINO* (ὡς τῷ κυρίῳ:) ipse enim vigilat pro animabus vestris. — ἀναγκαῖον ὅτι ἐσὶν ὡς περ πατέρα, ἀνευ τῆ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς. Ἀλλ' ὑποτάσσασθε, καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, ὡς ἀποστόλοις Ἰησοῦ χριστοῦ, &c. id est, Necessè itaque est, quicquid facitis, ut sine Episcopo nihil tentetis. Sed & Presbyteris subiecti estote, ut CHRIS- TI Apostolis, &c. — αἰδέσθε δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, ὡς χριστόν, καθ' ἡμῶν δι' ὑπακούει διατάξαντο ἀπόστολοι, &c. id est, Reveremini autem Episcopum vestrum, sicut CHRISTVM, quemadmodum beati nobis præceperunt Apostoli. Qui intra Altare est, mundus est, quare & obtemperat Episcopo, & Presbyteris. Qui verò foris est, hic est, qui sine Episcopo, & Presbyteris, & Diaconis quippiam agit; & eiusmodi, inquinatam habet conscientiam, & infideli detrior est. Quid enim aliud est Episcopus, quam is qui omni principatu & potestate superior est; & quoad homini licet, pro viribus imitator CHRISTI DEI factus? Quid verò Presbyterium aliud est, quam sacerdotus, Consiliarius, & assessores Episcopi? [Τὶ δὲ πρεσβυτέρειν, ἀλλ' ἢ σύνημερον ἱερόν, σύμφωναλοι, καὶ συνέδρευται τῷ ἐπισκόπῳ;] — Antidotum vobis porrigo adversus pestilentem inobedientiam

CAP. XI. DE EPISCOPIS. 133

Inobedientium [τῶν ἀυποτάκτων] *mortum, quem fugite beneplacito CHRISTI DOMINI nostri.* Hæc ibi.

NICOLAUS VEDELIVS, Professor in Academia G E . NEVENSI, & Verbi DEI Minister, in sua exercitatione, in Epistolam IGNATII ad TRALLIANOS, Cap. 2. ait IGNATIVM hic inculcare hæc duo: 1. *Ne quicquam fiat sine Episcopo:* 2. *Ut obedientia deferatur Episcopo.* Et Cap. 9. Num. 7. ait potestates politicas Episcopo majores IN ECCLESIA non esse: hic autem IGNATIVM facere mentionem tantum ordinum Ecclesiasticorum, ac inter eos Episcopum omnium maximum esse, sicut docet IGNATIVS, adeo ut Episcopus superiorem se nullum in Ecclesia habeat: cæteri autem gradus Presbyterii & Diaconatus Episcopo subjiciantur. Vnde colligit VEDELIVS tyrannicè peccare & errare ROMANENSES, qui supra Episcopos cæteros ROMANVM Papam collocant, tanquam imperio, & potestate de jure divino superiorem.

Idem, IGNATIVS, in Epistola ad EPHESIOS, Enisimini, inquit, Charissimi, subjecti esse Episcopo, & Presbyteris [τῷ ἐπισκόπῳ, & τοῖς πρεσβυτέραις] & Diaconis. Qui enim his obedit, obedit CHRISTO, qui hos constituit [τῷ προχειρισμένῳ αὐτῆς] qui verò his reluctatur, reluctatur CHRISTO IESV. —

præfractus enim, contentiosus, & superbus est, qui non obtemperat superioribus. Idem quoque in Epistola ad PHILADELPHENSES: Episcopo attendite, & Presbyteris, & Diaconis. — Sine Episcopo, nihil facite. NICOLAUS VEDELIVS, in exercitatione in Epistolam IGNATII ad PHILADELPHENSES, Cap. 14. Iam, inquit, tempore IGNATII erat discrimen illud Presbyterorum & Episcopi, ut ex pluribus Epiſt. harum locis apparet.

Idem IGNATIVS, in epist. ad SMYRNENSES, Nesandas, inquit, hæreses: & eos qui schismata faciunt, fugite, ut fontem malorum. Omnes Episcopum sequimini, ut Christus Patre: & Presbyterorum collegiū, ut Apostolos: Diaconos reveremini,

ut ex DEI precepto ministrantes. Sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum qua ad Ecclesiam spectant. Rata Eucharistia [εὐχαριστία] habeatur illa qua sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. ——— qui honorat Episcopum, à DEO honorabitur: sicut qui ignominia afficit illum, à DEO punietur. Hæc IGNATIVS.

VEDELIVS autem, in exercitatione in illam IGNATIVI Epist. ad SMYRNENSES, CAP. 5. Recenset, inquit, Ecclesiasticæ ἱεραρχίας, (sit enim IGNATIVS vocat id, quod alij καταχρηστικῶς Hierarchiam vocant) gradus, qui quibus immediatè subsunt, indicat IGNATIVS: Laicos vult subesse Diaconis, Diaconos Presbyteris, Presbyteros Episcopo, Episcopum CHRISTO. Episcopus igitur nemini quam CHRISTO subest. Similiter is qui DIONYSIVM AREOPAGITAM se nominat, de Eccles. Hierarch. Cap. 5. dicit, Episcoporum Hierarchiam immediatè in CHRISTUM terminari. Hæc VEDELIVS.

Vexatissima est, inter Scholasticos Theologos, & Canonistas controversia, de numero ordinum Ecclesiasticorum. DIONYSIVS ille qui AREOPAGITA scribitur, antiquus quidem Author, illo tamen, de quo in Actis Apostolorum fit mentio, longè posterior, in Libro suo, de Ecclesiastica Hierarchia, non nisi trium ordinum Ecclesiasticorum meminit; nempe, Ordinis EPISCOPORVM, & ordinis PRESBYTERORVM, & ordinis DIACONORVM. Ordinem Episcoporum appellat τῆν τῶν ἱεραρχῶν τάξιν: & hunc vocat ordinem summum, supra quem in Hierarchiæ Ecclesiasticæ distinctione, non altius ascenditur, nisi ad ipsum DOMINVM IESVM CHRISTVM: Ideo & summum vocat hunc ordinem, & postremum respectu complementi in ascendendo:

Utrum Episcopatus sit ordo distinctus à Presbyteratu.

dendo: ejus verba sunt, Ἡ θία τῶν ἱεραρχῶν τάξις, πρῶτη μὲν ἐστὶ τῶν θεοπληκῶν τάξεων. Ἀπρωτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη πάλιν ἡ αὐτὴ καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἀποπλεῖται καὶ ἀποκληρεῖται πᾶσι τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας διακόσμησις. Ὡς γὰρ ἀπασαν ἱεραρχίαν ὁρῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποπεριβαλμένην, ἕτως ἰκάστην εἰς τὸν οἰκῶν ἐν θεῷ ἱεράρχην. id est, Divinus igitur Pontificum ordo primus quidem est eorum ordinum qui DEUM vident: summus autem. & postremus rursus idem est. In eo enim, & absolvitur, & expletur omnis Hierarchia nostra distinctio: ut enim Hierarchiam omnem videmus in IESUM definire; sic unamquamque in suum proprium divinum Pontificem. Hæc DIONYSIUS, lib. citato, cap. 5. ubi ordinem Presbyterorum appellat, τὴν τῶν ἱερέων τάξιν, Ordinem Sacerdotum: Ordinem verò Diaconorum vocat τὴν τῶν λειτουργῶν τάξιν, Ordinem Ministrorum.

PETRUS LOMBARDOVS, Episcopus PARISIENSIS, Lib. 4. sent. Disti. 24. ait Episcopatum, prout à Presbyteratu distinguitur, esse quidem dignitatem quandam & officium à CHRISTO in Ecclesia constitutum: at ordinem nullum agnoscit sublimiorem ordine Presbyterali; in quo ponit etiam Episcopos, ut reliquis Presbyteris, non ordine, sed dignitate & officio Superiores. Ideo duos tantum numerat ordines Ecclesiæ primarios; nempe, Presbyteratum, & Diaconatum. Et horum duorum supra alios inferiores ordines geminam commemorat prerogativam: 1. Quod hi duo per excellentiam dicantur sacri: 2. Quod hos solos habuerit primitiva Apostolica Ecclesia, & de his solis Apostolus præceperit: Apostolos enim in civitatibus ordinasse Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos: at alios inferiores ordines procedente tempore Ecclesiam sibi constituisse. Cui concordat, quod ait THOMAS, in quartum Sent. dist. 24. quæst. 2.

Art. 2, ad secundum : *In primitiva, inquit, Ecclesia, propter paucitatem Ministrorum, omnia inferiora Ministeria Diaconis committebantur. Hæc THOMAS. Idque ipsum confirmat ex DIONYSIO, de Eccles. Hierarch. CAP. 5.*

Enumerat autem LOMBARDVS, infra Diaconatum, quinque ordines, videlicet, *Subdiaconorum, Acoluthorum* (ακολυθων, EVSEB. lib. 6. Hist. cap. 35. μν. quos LOMBARDVS corruptè ACOLYTOS vocat, & alio portentoso vocabulo, *Ceroferarios*) *Exorcistarum, Lectorum, & Ostiariorum.* Et hunc septenarium numerum Scholastici Theologi Magistrum sequuti tuentur.

At Canonistæ ISIDORVM & GRATIANVM sequentes, Distinct. 21. CLEROS : & Distinct. 25. Can. PERLECTIS. Etiam Psalmistarum, sive Cantorum, adjiunt ordinem; & Episcopatum, prout à Presbyteratu distinguitur, affirmant esse verum ordinem, & imprimere Characterem. Ut sic habeant novem ordines, ad similitudinem celestis Hierarchiæ.

Opinio Iuristarum, inquit AVREOLVS, discordantium in hoc à Theologis est, quod Episcopatus est verus ordo — hæc est intentio communis omnium Iuristarum, & dicunt quod nos Theologi in hoc à vero deviamus. Hæc AVREOLVS, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. §. de primo.

De eadem controversia Angelus : *Sed Canonistæ, inquit, tenent quod sunt novem ordines secundum novem Hierarchias; scilicet prima tonsura, seu Psalmistatus, & ordo Episcopalis : & quod prima tonsura sit ordo, & quod Episcopatus sit ordo, & imprimatur Character.* Hæc ANGELVS, in Summa, Verbo, ORDO, Cap. 1. ubi se profectur sentire cum Canonistis.

Respondent Theologi, Psalmistatum, sive primam tonsuram, non esse propriè ordinem, sed dispositionem ad ordinem

ordines: *Et in hoc concordant communiter Theologi*, inquit ANGELVS, loco citato.

THOMAS: *Psalmistatus*, inquit, non est ordo, sed officium ordini annexum, in quartum Sent. Distinct. 24. Quæst. 1. Art. 1. ad quintum. Idem dicit BONAVENTURA, ibidem. Art. 2. quæst. 2.

De EPISCOPATV responder CAPREOLVS, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 1. Conclusionem secundam: *Episcopatus est ordo, accipiendo ordinem largè, prout ordo dicitur tam de Sacramento, quam de officio non Sacramento: non autem propriè & strictè, prout ordo est Sacramentum*. Hæc CAPREOLVS.

De Charactere responder THOMAS, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 2. ad secundum: *In promotione Episcopi datur ei potestas que perpetuo & indelebiter manet in eo, sicut Character, quia per consecrationem datur: quamvis dici non possit Character*. Hæc ibi.

BONAVENTURA, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. Quæst. 3. Tenet communis opinio, quod in Episcopatu Character novus non imprimatur: sed illi aliqua eminentia confertur, que semper manet cum ipso Characterè ordinis, ablata omni jurisdictione. Hanc ergo opinionem sustinendo, dicamus, quod Episcopatus, præcisè loquendo, non est ordo; sed ordinis eminentia, vel dignitas.

Idem ibidem, ad primum: *Quod*, inquit, obijci-
tur de ISIDORO & GELASIO; dicendum, quod ad eorum auctoritates, & consimiles, unica responsione potest responderi, quod ipsi nomen ordinis ampliant ad officia, & dignitates. Hæc BONAVENTURA.

AVREOLVS Articulo superius citato, ait, Episcopatum non esse diversum ordinem ab ordine Presbyterali; sed esse ampliationem potestatis in eodem ordine.

SCOTVS ait ordinem, propriè loquendo, non esse Sacramentum: Dico, inquit, quod loquendo propriè de Sacramento, ordo non est Sacramentum: quia omne Sacramentum, est signum sensibile; & ordo (ut dictum est) quidam gradus est spiritualis. Tamen accipiendo Sacramentum pro signo invisibili, sicut aliquid dicitur res, & Sacramentum, hoc modo potest dici Sacramentum. Hæc SCOTVS, in quartum Sent. Quæst. unica, Art. 3. Num. 8.

Hæc propterea commemoranda dæxi, ut manifestè ostenderem nihil esse in tota hac controversia, quod adverteretur propositionibus nostris, de jure divino officii & dignitatis episcopalis supra simplices presbyteros. Nam de hoc nõ est inter eos dissensio: sed unanimi consensu omnes, non solum canonistæ, sed etiam Theologi cum Magistro & cum Dionysio agnoscunt, Episcopatum esse ordinem distinctum à Presbyteratu; accipiendo ordinem pro officio in Ecclesia divinitus instituto: & in primitiva Ecclesia Apostolos, jussu CHRISTI, constituisse Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos; & esse hos tres distinctos ordines; cum hac subordinatione, quod Diaconi subsint Presbyteris; & utrisq; cum Diaconis tum Presbyteris præsit Episcopus, de jure divino. Neque nos aliud demonstratum ivimus. De sacramento autem & charactere dum ipsi inter se disceptant, nos instituti nostri interea memores, progrediamur.

PROPOSITIO XIII.

ECCLESIA Orthodoxam tenens Fidem, si careat Episcopo, sive Presbyterorum ordinario præfecto Diacesano, laborat quidem defectu quodam æconomico: at non propterea desinit esse vera Ecclesia, neque excidit potestate illa Ecclesiastica, quam habent alia Ecclesie ab Episcopis gubernatæ. Quamvis optandum & amittendum, ut habeat Episcopum.

Gradus

Gradus quidem Episcopalis, est juris divini; sic tamen ut Ecclesia esse non desinat, sed esse possit, & sit quandoque vera Ecclesia Christiana, in qua non reperitur hic gradus. Idque non solum ante Episcoporum institutionem, sicut videre est in Ecclesia *SAMARITANA*, per *PHILIPPUM* Diaconum recens fundata, antequam ibi ullus esset Episcopus. Act. 8. 12. Et in prima illa *ANTIOCHENA* Ecclesia, de qua legimus Act. 11. 20. 21. Et Ecclesia *LYSTRENSIS*, item *ICONIENSIS*, & *ANTIOCHIAE PISIDIAE*, quibus Apostoli *PAVLVS* & *BARNABAS* praefecerunt Presbyteros, καθ' ἐκκλησίαν, Act. 14. 20. 21. 22. Et Ecclesia *EPHESINA*, quando initio regebatur tantum à Presbyteris, nondum constituto illic proprio aliquo Episcopo, (erant enim Apostoli, & viri Apostolici quos consulerent) Act. 20. Quamvis postea acceperit Episcopum, qui dictus est Angelus Ecclesiae *EPHESI-NAE*, Apocal. 2. 1. Olim, inquit *PANORMITANVS*, Presbyteri in communi regebant Ecclesiam, & ordinabant Sacerdotes, & pariter conferabant omnia Sacramenta: sed postmodum, ad Schismata sedanda, fecerunt seu ordinauerunt Apostoli, ut crearentur Episcopi. Hæc *NICOLAUS ABBAS PANORMITANVS*, in lib. 1. decretalium, de consuetudine, CAP. QUANTO. Non solum, inquam, ante Episcoporum institutionem; sed etiam post constitutos in Ecclesiis Episcopos. Non enim ad esse, sed ad melius esse Ecclesiae necessaria est hæc œconomia.

IOANNES MAIOR, lib. 2. historiae de gestis *SCOTORVM*, cap. 2. scribit *SCOROS* per Sacerdotes, & Monachos, sine Episcopis, in fide eruditos esse, usque ad annum *DOM. 429.* adeo ut, primitiva Ecclesia *SCOTICA* plusquam ducentos & triginta annos floruerit absque regimine Episcopali. Nam Religionem Christianam suscepit *SCOTIA* anno *DOM. 203.* sicut consentiunt omnes Historici.

ECCELESTIA
SINE EPIS-
COPO.

Exemplum
in Ecclesia
SCOTICA.
NA.

Exemplum
in Ecclesia
Romana.

Non omnis
defectus illius
quod jure di-
vino præscri-
bitur, est defe-
ctus essentialis
auferens essen-
tiam Ecclesiæ.
Exemplum de
Diaconis, &
Episcopis.

ORDINA-
TIO MI-
NISTRO-
RUM.

Ecclesiæ etiam ROMANÆ, sede vacante, præfuerunt Presbyteri per undecim menses, & quindecim dies, post eadem XI S T S. secundi, Episcopi ROMANI, immanissima persecutione Comitia Pontificalia ROMÆ prohibente, Anno D O M. 259. ut scribit ONVPHRIUS in Chronico. Nec tamen desuit esse vera Ecclesiæ, aut potestatem habere veræ Ecclesiæ. De jure divino est, ut in Ecclesiis Diaconi sint Clerici, Canonice per manuum impositionem ordinati, & per totam vitam adstricti. Act. 6. & 1. Tim. 3. In nostra tamen Ecclesia SCOTICANA reformatâ id haberi nondum potuit, propter Ecclesiasticam paupertatem: bonis Ecclesiasticis secularium hominum sacrilegio direptis. Sic etiam, in nonnullis Ecclesiis reformatis, impedit magistratus civilis ne sint Episcopi. Sunt quidem hi defectus æconomici quoad *ἐκωνομίας*, sed non sunt defectus essentielles qui tollant essentiam aut potestatem veræ Ecclesiæ.

Valida est ordinatio quæ peragitur per Presbyteros in eis Ecclesiis, in quibus non est Episcopus, aut ubi non est Orthodoxus, sed notorius hæreticus & lupus: quamvis decentius fieret (si possibile) per Orthodoxum Episcopum & Presbyteros: aut etiam per solos Presbyteros, consentiente & concedente Episcopo. Nam Episcopo proprium de jure divino, est solum regimen, superinspectio, & *πρωτοβουλία* Gubernatrix sive Episcopalis, quam jurisdictionem vocant: reliquæ autem omnes pastoralis officii partes omnibus pastoribus, tum Episcopis tum Presbyteris, de jure divino communes sunt: quamvis non nisi decenter & ordine exercendæ, adeoque non sine Episcopo, aut Episcopi saltem consensu, in eis locis ubi Ecclesiam regit Episcopus. Vbi verò non est Episcopus, fieri debent omnia communi consilio & auctoritate Presbyterorum Synodice congregatorum. Quamvis, ut dixi, annuncandum sit, ut etiam æconomicus iste defectus tollatur, & uaqueque Diæcesis proprium habet Episcopum.

Aposto-

CAP. XI. De ordinatione Ministrorum. 161

Apostolus PAVLVS eam manuum impositionem, Ordinatio
Timothei.
per quam ordinatus est TIMOTHEVS, modò vocat
impositionem manuum suarum, 2. TIM. 1. 6. modò im-
positionem manuum Presbyterii, 1. TIM. 4. 14. id est,
confessus Presbyterorum, sic enim in NOVO TES-
TAMENTO passim, & apud antiquissimos scriptores
Ecclesiasticos, usurpatur hoc vocabulum. Quod autem
nonnulli Presbyterium hoc loco interpretati sunt cœtum
Episcoporum, nisi per Episcopos intelligas simplices Pres-
byteros, violenta est interpretatio, & sensus insolens. Et
quod alii ipsum gradum Presbyteratus intellexerunt, stare
non potest, nam gradus non habet manus, sed hominum
sunt manus. Sive igitur de TIMOTHEI ordinatione
in simplicem Presbyterum, sive de ejus ordinatione in
Episcopum loquatur Apostolus, haud dubiè nomine
Presbyterii intelliguntur simplices Presbyteri, illi scilicet
Ecclesiæ EPHESIÆ Presbyteri de quibus,
ACT. 20.

Neque hoc absurdum videri debet quod Presbyteri
Ecclesiæ una cum Apostolo imponant manus ordinatrices
ei qui ordinatur in ipsorum Episcopum. Nam hoc ritu
potestatem illam, quæ penes Presbyterorum Collegium
antea residebat, ei deferunt: non seipsos ea potestate sim-
pliciter denudantes, sed illi præfecturam & regimen con-
cedentes, ut posthac non nisi ex ejus autoritate & consen-
su potestas illa exerceatur. Nempe quamdiu in ea Ecclesia
erit Episcopus Orthodoxus.

Ordinant
Episcopum
Presbyteri.

Convenit illa HIERONYMI narratio in Epistola
ad EVA'GRIVM de Episcopis ALEXANDRINIS;
Presbyteri, inquit, *unum ex se electum, in excessiori gra-
du collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exer-
citus imperatorem faciat.* Hæc ille. Quibus verbis haud

X

obscu-

obscurè indicat Presbyteros ALEXANDRINOS initio ordinasse sibi Episcopum. Quam ordinationem ratam habuerunt ipsi Apostoli, sicut ostensum est, in exegeti propositionibus undecimæ.

Ordinatio
Pelagij 1. Episcopi Roma-
ni per Presby-
terum.

PELAGIVM, hujus nominis primum, Episcopum ROMANVM, ordinarunt duo Episcopi, & unus Presbyter OSTIENSIS, nomine ANDREAS, qui tanquam Episcopus munus illud ordinationis obivit: dum non invenirentur tres Episcopi, qui, secundum Canones, PELAGIVM ordinarent: subducentibus se reliquis Episcopis ab ejus communione, propter quandam de eo suspicionem. A qua tamen suspitione se postea PELAGIVS, jam Papa factus, purgavit, eosque sibi reconciliavit.

Canonibus
constitutum
est ut tres E-
piscopi ordi-
nent Episco-
pum.

Decretum verò erat in Concilio NICÆNO, Can. 4. ut ad ordinandum Episcopum, si non possent omnes provinciales Episcopi convenire, tres tamen omnimodo in unum convenirent, & absentes per scripta consentirent, & tunc ordinatio celebraretur, Metropolitano omnia rata habente & confirmante. DAMASVS Episcopus ROMANVS Epistola quinta ad prosperum NUMIDIÆ primæ sedis Episcopum, & alios Orthodoxos Episcopos, Quod enim, inquit, Episcopi non sint, qui minus quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam, ut bene nostis, prohibitum à sacris est patribus, ut qui ab uno, vel à duobus, sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Hæc DAMASVS. Item post DAMASVM, in Concilio AFRICANO ducentorum & septemdecim Episcoporum (cui præsedit CORNELIVS Episcopus CARTHAGINENSIS, & interfuit AUGUSTINVS Episcopus HIPONENSIS) Can. 16. Forma, inquit, antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint à Metropolitano directi, ad Episcopum ordinandum. Hæc Patres AFRICANI

CANI. Observa omnes tres simul ordinare, & omnes esse pariter ordinatores. Vide Glossam in Can. *Episcopus*, 23. Dist.

PELAGIUS igitur *ROMANÆ* Ecclesiæ Diaconus, cum eum ordinari ejusdem Ecclesiæ Episcopum juberet Imperator *IUSTINIANVS*, nec invenirentur tres Episcopi, ut canonibus satisfaceret, ejusque ordinatio valida esse posset, accepit ordinationem e manu unius Presbyteri & duorum Episcoporum. Atque ita canonica in hunc usque diem habita est ejus ordinatio. Hanc de *PELAGII* ordinatione historiam scripsit *ANASTASIUS* Bibliothecarius in libro Pontificali, in vita *PELAGII* Papæ primi. Qui ordinatus est, Anno DOMINI 555. Ut annotat *BINIVS* in parte secunda, tomi secundi Conciliorum. Hoc non fecisset *PELAGIUS* neque eam ordinationem agnovisset Ecclesia *ROMANA*, & *PELAGII* successores Episcopi *ROMANI*, nisi judicarent etiam *SIMPLICEM PRESBYTERVM*, in casu necessitatis, ESSE SUFFICIENTEM MINISTRVM AD CONFERENDVM QVEMLIBET ORDINEM ECCLESIASTICVM.

Quomodo canonica fuerit ordinatio *Pelagii*.

Presbyteri autem ordinatione per impositionem manuum Episcopi & Presbyterii citat *GRATIANVS*, ex Concilio *TOLETANO* vndecimo hunc Canonem; *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui presentes sunt, manus suas, juxta manus Episcopi, super caput illius teneant.* 23. Dist. Can. *Presbyter*. Observa autem tres saltem debere manus imponere, secundum analogiam ordinationis Episcopi.

Canon de ordinatione Presbyterii.

Per hanc autem impositionem manuum Presbyterii, non solum declaratur assensus fratrum, sed & ordo ipse confertur, & gratia ordini necessaria impetratur, quemadmodum per impositionem manuum Episcopi: cum quo Presbyteri manus imponunt, non tanquam duntaxat consentientes, (ad consensum enim sufficiunt suffragia, &

Presbyteri ordinatores cum Episcopo.

plebs etiam consentit, nec tamen ejus est manus imponere) sed tanquam ordinantes, seu ordinem conferentes, & ex potestate ordinandi divinitus accepta, gratiam ordinato, hoc adhibito ritu, apprecantes. Ut patet ex verbis Apostoli, 1. TIM. 4. 14. Vbi per illam impositionem manuum Presbyterii exstitisse ait in TIMOTHEO donum gratiæ [χάρισμα.] Quo quid amplius dici potest de impositione manuum Episcopaliū? Cū ipse Apostolus, de fructu impositionis manuum suarum loquens, non alio utatur vocabulo, nisi quod per eam exstiterit in TIMOTHEO donum gratiæ DEI, 1. TIM. 2. 6. Quibus autem non competit potestas ordinandi, illi orant etiam pro ordinato, at non hoc ritu orant, ut manus imponant, & per impositionem manuum ipsorum quodammodo adducant Spiritum Sanctum; nam hic precandigestus per impositionem manuum, in ordinatione & confirmatione, solis convenit eis qui ex officio habent potestatem benedicendi & ordinandi. Angelus in Summa, verbo, ORDO, Cap. 1. Art. 6. Ait manus impositionem non esse de substantia formæ ordinationis. Idem quoque sentit THOMAS in quartum Sent. Dist. 25. Quæst. 1. Art. 1. ad primam. Nos de hoc non certamus; sed asserimus hunc ritum ab Apostolis usurpatum esse in signum collati officii, & non futuræ gratiæ eis qui dignè ordinem susceperent: & adhibitionem hujus signi indicare potestatem ordinandi, ut patet ex sacris literis.

Soli Presbyteri ordinatores,

Habent Presbyteri de jure divino, ordinandi, sicut prædicandi & baptizandi, potestatem: quamvis hæc omnia exsequi debeant sub regimine & inspectione Episcopi, in locis ubi est Episcopus, sicut dictum est. In aliis autem locis, ubi Ecclesiæ communi tantum Presbyterorum Consilio administrantur, valida est & efficax ordinatio quæ fit per impositionem manuum solius Presbyterii. Quin & ubi est Episcopus, possunt Presbyteri ordinare, consen-

consentiente, licet non simul manus imponente Episcopo; cui propria de jure divino, est sola autoritas & præfectura Episcopalis, ut curet omnia decenter & ordine fieri in domo DEI, & nemini permittat licentiosè abuti quacunquesua potestate, sed ut omnes ordinatè ac decenter se gerant secundùm legem DEI, & legitimas Ecclesiæ constitutiones. Quod dixi Presbyteros, de jure divino, etiam ordinandi, sicut Prædicandi, & Baptizandi, habere potestatem; illud intelligendum est cum hoc discrimine; quod Prædicare & Baptizare possint, inconsulto Episcopo, aut Synodo, hoc est, non expectata ad singulas vices particulari commissione: ordinare autem non possint sine particulari commissione ab Episcopo, vel à Presbyterorum Diocesano Consilio in locis ubi non est Episcopus. Ratio discriminis est, quia ordinatio est negotium magis communiter attingens totam Diæcesin, & ad publicos præsides magis pertinens.

AMBROSIUS in Epistolam ad EPHESIOS, Cap. 4. *Apud ÆGYPTVM, inquit, Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus.*

AVGVSTINVS, siue quicumque author est illius operis, in quæstionibus ex utroque TESTAMENTO mixtim quæst. 101. *In ALEXANDRIA, inquit, & per totam ÆGYPTVM, si desit Episcopus, consecrat Presbyter.*

In Concilio ANTIOCHENO (quod celebratum est, ANNO DOMINI circiter 341. Cujus canones confirmati sunt in Synodo vniuersali quinisexta, Can. 2. quæ quinisexta Synodus celebrata est CONSTANTINOPOLI in TRVLLO, ANNO DOMINI 692.) in Concilio, inquam, ANTIOCHENO, Can. 10. conceditur Chorepiscopis, (qui duntaxat erant Presbyteri, non autem verè Episcopi) ut ordinent Lectores & Sub-Diaconos & Exorcistas: de superioribus verò

Discrimen
inter ordina-
tionem, & ver-
bi prædicationem, &c.

Ordinatio
per solos Pres-
byteros ostenditur ex cano-
ne Antiocheno.

ordinibus decernitur, ut nec Presbyterum, nec Diaconum ordinare audeant, *οὐχ αὐτῶν ἐν τῇ πόλει ἐπισκίπῃ, ἢ ὑποκείμεναι αὐτοῖς, καὶ ἡ χώρα*, id est (ex versione DIONYSII EXIGVI) *præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subiectus est.* GENTIANVS HERVETVS vertit, absque urbis Episcopo. At ex probatissima illa versione, quam sequitur ISIDORVS Episcopus HISPALENSIS, *præter conscientiam Episcopi.* Quæ versio optimè explicat mentem Concilii. Estque ipso rei usu & executione firmata; ut nimirum possent Chorepiscopi etiam Presbyteros & Diaconos ordinare, permittente, licet non simul ordinante, Episcopo loci; ut patet ex ISIDORO, Lib. 2. de officiis Ecclesiasticis, Cap. 6: ubi de Chorepiscopis, ea etiam ætate adhuc in Ecclesiis existentibus, loquens, ait; *Chorepiscopi, id est, Vicarij Episcoporum, juxta quod Canones ipsi testantur, instituti sunt ad exempla 70. Seniorum, tanquam Sacerdotes, propter sollicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis constituti, gubernant sibi commissas Ecclesias, habentes licentiam constituere Lectores, Sub-Diaconos, exorcistas: Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant præter conscientiam Episcopi, in cujus regione præesse noscuntur. Hi autem à solo Episcopo civitatis, cui adjacent, ordinantur.* Hæc ISIDORVS. Ex quibus patet illam DAMASI constitutionem, de abolendo Chorepiscoporum officio, non esse executione roboratam per Ecclesias; sed aliquot postea seculis permanisse in Ecclesiis Chorepiscopos, eosque, sicut Canone ANTIOCHENO præscriptum erat, à solo civitatis, cui adiacebant, Episcopo ordinatos esse; habentes licentiam constituendi inferiores Clericos, & superiores etiam consentiente Episcopo loci. Quum igitur praxis Ecclesiastica sit optima Canonum interpretes, præsertim tot sæculis continuata, & hac interpretatione, *præter conscientiam Episcopi*, tanquam suo seculo indubitata, & perpetuo

Eadem ostenditur ex Isidoro, & ex praxi veteris Ecclesie.

Damas. Epist.
5.

CAP. XI. De Chorepiscopis ordinantibus. 167

tuo rei ipsius ad eam usque ætatem usu firmata, utatur ISIDORVS, manifestum est hanc esse genuinam Canonis interpretationem. Floruit ISIDORVS, Anno DOMINI 630. Elapsis jam post Synodum illam ANTIOCHENAM annis paulo minus trecentis: & post DAMASVM annis plusquam ducentis. Eodem sensu beatus IGNATIVS jubet *ἀνευ τῆς ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν*. in Epist. ad TRALLIANOS, et alibi, *χωρὶς ἐπισκόπου μηδὲν ποιῆσαι*. Epist. ad PHILADELPHENSES.

Quod verò ait ISIDORVS Canones testari Chorepiscopos, ad exemplum septuaginta institutos esse, *tanquam Sacerdotes, Episcoporum Vicarios*, id habet ex Concilio *NEOCÆSARIENSI*, cap. 13. quod est in Græca editione, cap. 14. ubi dicuntur ad exemplum 70. instituti esse *ὡς συνάταρχοι*. Reliqua, de collatione ordinum, & ordinatione ipsorum Chorepiscoporum, desumit ISIDORVS, ex Canone illo decimo, Concilii *ANTIOCHENI*.

Quod autem ait ISIDORVS institutos esse Chorepiscopos, *propter sollicitudinem pauperum*; id clarius explicat *RABANVS MAVRVS*, Archi-episcopus *MOGVNTINVS*, lib. 1. de institutione Clericorum, cap. 5. (quod opus scripsit adhuc Presbyter) Vbi de Chorepiscopis hæc scribit; *Episcopi Apostolorum vicem in Ecclesia tenent: & Chorepiscopi, qui vicarii sunt Episcoporum, ad exemplum septuaginta seniorum constituti sunt: nec aliquid eis magis licet in Ecclesia ordinare aut constituere, nisi quantum eis conceditur a legitimis Episcopis, qui sedem & regimen integrum in Ecclesiis obtinent. Ordinati sunt autem Chorepiscopi propter pauperum curam, qui in agris & villis consistunt, ne eis solatium confirmationis deesset. — Hi autem a solo Episcopo civitatis, cui adjacent, ordinantur, sicut Presbyteri. Hæc RABANVS: de Chorepiscopis, etiam illa ætate adhuc existentibus. Quamvis jam*

Chorepiscopi
manus impe-
nebant cate-
chumenis.

angustioribus limitibus potestas eorum circumscriberetur, ut apparet ex concilio MELDENSI, quod, vivente RABANVS MAVRO, celebratum est sub CAROLO juniore FRANCORVM Rege, ann. Dom. 845. in quo Concilio, Cap. 44. decernitur, *Vt Chorepiscopus modum suum juxta canonicam institutionem teneat.* — neque ordines Ecclesiasticos, qui per impositionem manus tribuuntur, id est, non nisi usque ad sub-diaconatum, & hoc jubente Episcopo, & in locis, quibus Canones designant, agere presumant. Hæc habentur citato capite Concilii MELDEN-
SIS: videliquet coarctatam esse illo seculo Chorepiscoporum potestatem. Nisi dicas mendosam esse editionem, & pro hoc jubente Episcopo, legatur, nisi jubente Episcopo, quia in Canone ANTIOCHENO hoc dicitur, *ἡ ἐπισκοπή*, ut scilicet liceat illis jubente, aut permittente Episcopo etiam majores ordines conferre. Quod illis ANTIOCHENO Canone concessum est, & aliquot sæculis post Synodum ANTIOCHENAM illis permiserunt Ecclesiæ,

Canon Mel-
densis de chor-
episcopis:

Chorepiscopi habebant à suis Episcopis duos commissionum genera,

Haebant enim (ut ex eis quæ dicta sunt patet) Chorepiscopi a suis Episcopis duos commissionum genera: vnum commissionis ordinariæ & communioris, ex qua Lectores, & Sub-diaconos, & Exorcistas ordinare poterant; aliud genus commissionis extraordinariæ & particularis, ex qua poterant conferre majores ordines Diaconatus & Presbyteratus. Et hos quidem conferre prohibentur præter conscientiam Episcopi, id est, nisi singulis vicibus ad vnamquamque singularem ordinationem acceperint commissionem particularem ab Episcopo, quamvis ipse Episcopus non esset corporaliter præsens, suasque simul manus imponderet. Quod certe eis non concessisset Ecclesiæ, nisi judicasset *VALIDAM ETIAM ESSE EAM ORDINATIONEM, QUÆ PER SOLOS PERAGITVR PRESBYTEROS.*

Ostenditur
Chorepisco-

Porro Chorepiscopos illos, quibus potestas illa conceditur,

CAP. XI. De Chorepiscopis ordinantibus. 369

ditur, non fuisse verè Episcopos, sed tantum Presbyteros (qui regiunculis Diaceleos ab Episcopo præficiebantur, quales sunt nostri Moderatores Classium Presbyterialium) sicut manifestum est ex superioribus, ita etiam patet ex ipsis verbis Can. illius *ANTIOCHENI*; ubi dicitur *in Villis & Regionibus* constituti, & *subiecti esse* Episcopo, & *ab Episcopo civitatis, cui subsunt, ordinandi*. Ecce & locus, & subiectio, & ordinatio, arguunt non esse Episcopos, sed tantum Presbyteros.

pos ordinan-
tes fuisse tan-
tum Presby-
teros, non au-
tem Episco-
pos.

Idem patet ex Concilio *NEOCÆSARIEN-
SI*, quod *ANTIOCHENO* illo antiquius
fuit; ubi *CHOREPISCOPI* dicuntur constitui
ad exemplum & formam septuaginta Discipulorum.
CAP. XIII. id.

Eosdem duos Canones, Concilii *NEOCÆSA-
RIENSIS*, & Concilii *ANTIOCHE-
NI*, allegat *DAMASYS*, Episcopus *ROMA-
NVS*, in sua illa Epistola quinta, ad *PROSPE-
RVM NYMIDIÆ* primæ sedis *EPISCO-
PV*, & alios orthodoxos Episcopos; ubi affirmat, &
multis contendit, manifestè patere, quod nulli Chorepif-
copi sint Episcopi, & quod necesse sit ut se Presbyteros ef-
se fateantur, alioqui nihil futuros, nec in Sacerdotali Cata-
logo habendos, quum duo tantum sint ordines primi in
ECCLESIA, id est, *APOSTOLORVM*, & septuagin-
ta *DISCIPULORVM*.

Ridiculum autem, & puerile effugium est *BELLAR-
MINI*, *LIB. de CLERICIS*, cap. 17. ubi, fatetur qui-
dem Chorepiscopis à Concilio *ANTIOCHENO* concessum
esse, ut etiam Presbyteros & Diaconos ordinare possent,
si id Episcopus loci permitteret: sed dum imperitè con-
tendit ordinationem ita esse *EPISCOPORVM* pro-
priam, ut nullo modo *PRESBYTERIS* permitti
possit, confingit nobis novum quoddam & antea in-
auditum *CHOREPISCOPORVM* genus; & ait

Insuper Bel-
larmi effu-
gium.

Chorepiscopos illos, de quibus ibi loquitur Canon Concilii ANTIOCHENI, fuisse veros Episcopos, alios à Chorepiscopis illis qui tantum sunt Presbyteri. Quum tamen id disertè perneget DAMASVS, Epistola citata, postquam consideravit illa ipsa Canonis verba, quibus fretus BELLARMINVS audet DAMASO, & toti Antiquitati contradicere. Verba sunt: qui *Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati fuerint.*

Hac quidem verborum interpretatione usus est DAMASVS, non tamen inde sequitur eos fuisse veros Episcopos, sed tantummodo accepisse quandam ordinationem quasi Episcopalem, & non verè Episcopalem, sicut differit DAMASVS, probans veram illorum ordinationem esse secundum formam septuaginta Discipulorum, id est, tantummodo Presbyteralem.

Detestanda verò BELLARMINI impudentia est, aut miseranda imperitia, quando ait DAMASVM Chorepiscopis adimentem licentiam ordinandi, non loqui de iis Chorepiscopis, de quibus fit mentio in principio Canonis ANTIOCHENI: cum disertè ipsissima prima Canonis ANTIOCHENI verba citet DAMASVS, & eosdem illos, de quibus ibi fit mentio, neget esse veros Episcopos, aut habere auctoritatem Episcopalem: & de iisdem proferat antiquiorem illum Canonem NEOCÆSARIENSEM, ubi dicuntur constituti esse ad exemplum & formam septuaginta, *ὡς αὐτὰν ἑβδομήκοντα* ut comministri.

Quamvis autem Presbyteri quandoque dicantur successisse Apostolis, in veterum scriptis, nusquam tamen dicuntur Episcopi successisse septuaginta Discipulis.

Quamvis etiam DAMASVS conjecturam illam, de ordinatione Chorepiscoporum aliquando per plures Episcopos, admiserit ex quodam Grammatico intuitu pluralis numeri nominis *Episcoporum*: neque de ea quæstione
certare

CAP. XI. De Chorepiscopis ordinantibus. 171

certare voluerit, quia existimabat se posse compendiosius ora obturare suis adversariis, si evinceret nullum Chorepiscopum, sive ab uno, sive à pluribus ordinatus esset Episcopis, esse aut unquam fuisse Episcopum; sed omnes esse semperque fuisse simplices duntaxat Presbyteros: quamvis, inquam, conjecturam illam, utpote, causæ suæ nihîl officientem, admiserit DAMASVS: quia tamen nullum ejus vestigium exstat in Historiis, aut Canonibus Ecclesiasticis, præter meram illam conjecturam Grammaticalem, eique repugnant ipsa Canonum verba, & nota Ecclesiæ praxis: & potest ea pars Canonis ANTIOCHENSIS commodè, imò commodius & simplicius aliam interpretationem recipere; neque rem à se visam vel fando auditam, aut in Historiis lectam, profitetur DAMASVS, sed tantum dicit sibi ita *VIDERI* ex plurali numero nominis *EPISCOPORVM*: poterimus, sine DAMASI contumelia, simpliciorum sensum investigare, qui ad propositum DAMASI non minus faciat, ejusque conclusionem corroboraret. Verba Canonis sic se habent, *ὅτι ἡ χειροθεσία ἐστὶ ἐπισκόπων ἐκληφότες*, placuit sanctæ Synodo, ut noscant suum modum. Et in fine Canonis, absque ulla distinctione variæ ordinationis, dicitur constitui debere Chorepiscopos ab Episcopo civitatis cui subjiciuntur: nempe, eos ipsos Chorepiscopos, de quorum officio & potestate loquebantur Patres toto illo Canone; nam nusquam compareret, vel levissima aliqua distinctionis aut diversitatis umbra. Quocirca certior & simplicior videtur hæc, quam subjiciam, interpretatio: ut, scilicet ἡ χειροθεσία hoc loco accipiatur, non passivè pro ea manuum impositione, per quam ordinabantur ipsi Chorepiscopi, sed activè pro ea manuum impositione cujus exercendæ potestas concedebatur Chorepiscopis; & ἐπισκόπων intelligamus possessivè, ac si diceret eam impositionis manuum potestatem, quam possident Episcopi, & ἐκληφότες interpretemur acceptionem per delegatio-

Simplicissima
& certissima
interpretatio
χειροθε-
σίας ἐ-
πισκό-
πων
in Canone
Antiocheno.

nem ab Episcopo loci, qui Chorepiscopos sua armabat potestate, sicut quilibet delegans delegatos, ut non minus valida haberetur & esset ordinatio illa quæ per Chorepiscopos ex delegatione perageretur, quàm ea quæ fiebat per impositionem manuum ipsius Episcopi. Qui assumebat Chorepiscopos ad sustinendum congruam partem sollicitudinis, suam illis potestatem ad certas res gerendas impertiens, servata sibi interim Episcopali potestatis plenitudine. Concilium autem ANTIOCHENVM, præscribit Chorepiscopis regulas exercitii hujus potestatis, per delegationem seu commissionem acceptæ, quas transgredi non audeant. Addita sanctione in transgressores, ut eo ipso priventur honore cujus participes facti sunt.

Neque huic expositioni repugnat Latina illa versio, qua usus est DAMASVS; *Qui in vicis & possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum acceperint.* Quorum verborum simplicissima est ea expositio, quam præmisimus: & ita debere exponi patet etiam ex eo, quod describantur toto illo Canone ea quæ omnibus Chorepiscopis, tum antea secundum Canonem NEOCÆSARIENSEM ordinatis, tum postea secundum eundem NEOCÆSARIENSEM, & hunc ANTIOCHENVM Canonem ordinandis. Sicut clarissimè patet ex ipso Canone ANTIOCHENO, quem mox integrum subiciam. Illa autem verba in versione qua usus est DAMASVS. *Et ut Episcopi consecrati fuerint,* addidit interpres Latinus de suo, per modum exegeseos, ut ostenderet eam manus imponendi seu ordinandi potestatem concessam esse Chorepiscopis, Episcoporum vicem in hoc negotio gerentibus, per quam erant illi, non quidem veri Episcopi, sed ut Episcopi, sive quasi Episcopi, in illis casibus ad quos se extendebat commissio eis ab Episcopo data. Nam in negotiis jurisdictionis non est illicitum quandoq. adhibere Vicarium ut συλλειτουργον ut comministrum. Observa etiam frau-

dem

dem BELLARMINI, nam cum verba Can. ANTIOCHENI, tum in græca, tum in latina apud DAMASVM editione, sic se habeant, sicut ea retulim⁹, ille, ut incauto lectori imponeret, aliam verborum faciem nobis pingit, & Synodū sic loquentem inducit; Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis acceperunt, & ut Episcopi sunt ordinati, &c. ac si loqueretur Synodus, de certo quodam genere Chorepiscoporum, distincto ab aliis Chorepiscopis, quibus non competeret ea χειροτοσία ἐπισκόπων: cum tamen Synodus manifestè loquatur de Chorepiscopis absolute, nulla prorsus adhibita distinctione, nisi dicas esse unum genus Chorepiscoporum, qui in vicis & regionibus erant dicebatur⁹ Chorepiscopi, & aliud genus eorū qui neq. in vicis, neq. in regionib⁹ erant constituti, neq. dicebantur Chorepiscopi. Quæ absurda foret distinctio, isti enim non essent omnino Chorepiscopi. Synodus non dicit, Qui manus impositionē ab Episcopis acceperunt, sicut fingit BELLARM. sed ait, ETIAMSI [ἐὰν] manus impositionem Episcoporum acceperint. Hoc absolute pronuncians de omnibus quibuscunque CHOREPISCOPIIS.

Atq. ut clarissimè pateat ex ipsius canonis ANTIOCHENI verbis, potestatem, quæ illic conceditur, concedi omnibus Chorepiscopis, etiā postea ordinandis: neq. esse ullum Chorepiscoporum genus, quod inde excludatur: ipsum canonē integrum exhibemus: Qui sunt in vicis, aut regionibus, sive qui Chorepiscopi appellantur, etiamsi manus impositionem Episcoporum [χειροτοσίαν ἐπισκόπων] acceperint, placuit S. Synodo, ut noscant summo modum [εἰδέναι τὸ ἐκείνῳ μέτρον] & gubernent subiectas sibi Ecclesias, et contenti sint horum cura et sollicitudine: constituent verò Lectores, & Subdiaconos, et Exorcistas, et horum promotio ipsis sufficiat. Neque Presbyterum verò, neque Diaconum ordinare audeant, præter conscientiam Episcopi civitatis, cui ipse, cum regione, subiectus est. Si quis autem ausus fuerit transgredire definita sunt, ut privetur illo eo ipso honore cuius particeps est. Chorepiscopus autem fiat [seu ordinetur] ab Episcopo civitatis, cui subijcitur. Hactenus verba Canonis.

Canon Antiochenus, de Chorepiscopis.

Quilibet sanus facile perspicit, hoc canone describi quid omni Chorepiscopo concedatur: & severè mandari ut hos communes limites nullus omnino Chorepiscopus, cuiuscunque, prærogativæ fiducia, transgrediatur, & hanc esse ipsissimam Concilii *ANTIOCHENI* mentem, longo etiam usu manifestatam, luculenter superius demonstratum est.

Et quamvis jam abunde confutatum sit illud *BELLARMINI* figmentum, liber tamen, ad cunulū, huic *IESUITÆ* etiam ea opponere quæ scripsit alius *IESUITA GABRIEL VASQUEZ*; qui in Commentario in tertiam partem *THOMÆ*, Disputatione. 238. Cap. 7. alii tamen. Postquam proposuisset istud *BELLARMINI* somnium, hæc subiungit verba; *Alij tamen* (inquit *VASQUEZ*) *non minoris autoritatis existimant Chorepiscopos fuisse tantum Presbyteros. Ita expressè sentit ATALIA de traditionibus Ecclesiasticis, 3. part. Consideratione 4. ubi hanc rem ex professo disputat; & noster FRANCISCUS TYRRIANVS, in annotationibus ad Concilium NICENVM, can. 54. ait ordinem Chorepiscoporum non fuisse nisi Presbyterorum tantum: eandem sententiam sequuntur docti aliqui recentiores, pro qua citant DEMOCAR, Lib. 3. de Sacrificio, cap. 4. & SOTERIAL. verbo Chorepiscopus, quos ego non legi. Porro DAMASVM duo illa genera Chorepiscoporum minime distinxisse, sed de omnibus, etiam illis, quorum meminit Concilium ANTIOCHENVM, pronunciaſſe, veros non esse Episcopos; ita ut si Presbyteri esse nolent; nihil omnino essent, probat ex instituto ATALIA loco citato. Potestque ex ipso DAMASO suaderi. — nunquam dicit [DAMASVS] hos Chorepiscopos diversos esse a prioribus, aut verè Episcopos esse; imò verò ex professo probat, licet a pluribus consecrati, verè tamen Episcopos non esse. Hæc VASQUEZ.* Idem

CAP. XI. Valide ordinant Presbyteri. 173

Idem quoque disput. 243. cap. 4. §. *demum*. ait confirmari posse ex Canone illo *ANTIOCHENO*, quod possit Presbyter diaconatum & Presbyteratum conferre ex commissione.

Ex his omnibus manifestum est licuisse Presbyteris in veteri Ecclesia, ut etiam soli, non præsente Episcopo, ordinarent Presbyteros & Diaconos; eamque ordinationem validam habitam esse. Quamvis, ad Disciplinæ conservationem, prudenter constitutum sit, ut non nisi permittente Episcopo loci id facerent. Nempe, in quibus locis Ecclesiam regebat Episcopus, nefas erat ejus auctoritatem contemnere. At verò in iis locis, ubi tantummodo communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernantur, sufficit, tum ad ordinationis valorem, tum ad Disciplinæ reverentiam, ut permittente illo Presbyterorum cœtu, penes quem pro tempore est suprema in illis Ecclesiis auctoritas, ordinationes peragantur.

Ceteriorum seculorum quidam scriptores, invalescente Papali tyrannide, ea quæ omnibus olim Episcopis erant communia, uni Papæ *ROMANO* appropriare conati sunt. Proinde cum negare non possent etiam Presbyteris convenire ordinis collationem; & viderent decori & ordinis gratia constitutum esse, ut, ad illius Ministerii executionem, expectarent commissionem ab Episcopo, operam dederunt Scholastici Theologi, & Canonistæ, ut omnem dandæ commissionis potestatem, ad unum Episcopum *ROMANVM* revocarent. Idcirco quamvis non asserant Presbyteros posse ordinare ex commissione accepta ab Episcopo loci, sicut olim licebat; aiunt tamen Presbyteros, qui non sunt Episcopi, posse conferre etiam majores ordines, accepta commissione à Papa *ROMANO*.

PETRVS AVREOLVS in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. §. *Secundo dico*: & apud *CAPREOLVM*, Distinct. 25. Art. 2. *In habent* (inquit) *animam rationalem quandoque impeditur actus rationis, &*

Valida ordinatio per solos Presbyteros.

Idem probatur testimoniis Scholasticorum Theologorum, & Canonistarum.

postea removetur impedimentum; non datur nova anima vel forma, sed tantum removetur illud quod impediebat prius animam, ne exiret in actum rationis. Sed ORDINARE IN SACERDOTE EST ACTVS CONVENIENS SACERDOTI, IN QUANTVM SACERDOS EST; & tantum est actus impeditus in eo. Probo, quia nemo dat quod non habet, sicut in naturalibus, ubi forma transfundit seipsam: Ergo non Sacerdotis non est ordinare in Sacerdotem: sed hoc pertinet ad Sacerdotem, qui habet formam illam in actu potentem transfundere seipsam. Vnde Papa non posset ordines committere, nisi Sacerdoti, ut Diacono, vel Laico; POTEST AUTEM COMMITTERE CIVICVQVE SACERDOTI: Ergo videtur, quod conferre ordines sit pertinens ad Sacerdotem. Probo, quia PONE, QVOD SIT SACERDOS, OMNI ALIO CIRCUMSCRIPTO, POTEST PAPA COMMITTERE EI ORDINES: Pone autem alia omnia, & circumscribe Sacerdotium, non poterit Papa committere potestatem ordinandi: hoc videtur satis rationale, quia omnis forma, ex quo est in actu, videtur, quod possit se communicare infra eandem speciem [apud Capreolum est, in eandem speciem:] ERGO SACERDOS HOC MODO, QUANTVM EST EX POTESTATE SIBI CONVENIENTE ABSOLVTE, POTERIT ORDINES CELEBRARE: Ergo si potestas illa modo sit impedita, sicut est de facto, & impedimentum removeatur per hoc, quod sit Episcopus, NON DATVR EI NOVA POTESTAS, sed tantummodo pristina potestas prius impedita reducitur ad usum

CAP. XI. Valide ordinant Presbyteri. 177

usum impedimento remoto, & hac reductio illius potestatis ad usum dicitur ampliatio potestatis. Hæc **AV. REOLVS.**

De Consecratione, Dist. 5. Can. manus, in glossa, irritum; habentur hæc verba:

Ex demandatione Papa quilibet conferre potest quod habet: unde ordinatus ordinem quem habet conferre posset; & confirmatus confirmationem.

In Decretalibus GREGORII IX. De Consuetudine, cap. 4. quanto, in glossa, reservata:

Dico quod Papa potest hoc delegare simplici Sacerdoti, & non Laico, sicut credo; & sic ex tali delegatione, & in adminiculo habiti Sacramenti, potest conferre quicquid habet. Hæc ibi.

NICOLAUS, ABBAS PANORMI.

TANVS, ibidem.

Ego potius putarem ut Sacerdoti hoc possit delegare indistincte: quia licet de Sacramento Eucharistia sit dispositum institutione DOMINICA, qui habeant illud administrare: hoc tamen NON EST DISPOSITVM IN COLLATIONE ORDINVM. Nam olim Presbyteri in communi regebant Ecclesiam, & ordinabant Sacerdotes. Vnde quemadmodum olim poterant, ita videtur quod Papa possit hoc concedere Sacerdoti, maxime delegando, quum nihil exerceat delegatus nomine proprio. Hæc **PANORMITANVS.**

ANGELVS, de Clavasio, in Summa, verbo
Ordo, Art. 2.

Utrum Papa possit dare licentiam non Episcopo conferendi ordines sacros? Resp. INNOCENTIVS, in can. quanto, de consuetudine; quod sic, dummodo ille, cui datur talis licentia, habeat ipsos ordines quos alteri vult dare; alias non. Hæc ANGELVS.

Potest ordinatio validè peragi per solos Presbyteros.

Ex his evidenter sequitur ordinationem, quæ per solos Presbyteros peragitur non esse de jure divino invalidam, neque ordinationem esse de jure divino ita propriam Episcoporum, ut non possit validè peragi per solos Presbyteros: alioqui non posset Papa Presbyteris committere ordinationem Presbyteri. Nam *in jure divino non potest Papa dispensare*, sicut diserte loquitur BELLARMINVS, Lib. 2. de Conciliis, Cap. 18. §. pars prima. Idemque docet INNOCENTIVS Papa, extra de rest. spol. cap. *litervas*. Et rursus BELLARM. Lib. de Matrimonio, Cap. 11. §. prima propositio. *Ea quæ sunt ordinum*, inquit AVREOLVS, omnes recipiunt immediatè à CHRISTO, ita quod in potestate nullius, imò nec Papæ est illa auferre: quæ sunt autem jurisdictionis, potest ea Papa suspendere. Hæc AVREOLVS, in quartum Sent. Dist. 24. Art. 2. §. *tertia ratio*.

Consentiunt autem Canonistæ ordinationem Clericorum esse in eis rebus quæ sunt ordinis, sicut expressè dicitur in Glossa, *de consecratione Ecclesiæ*, cap. *aqua*. Vbi etiam dicitur quod licet Episcopus committere valeat quæ jurisdictionis existunt; non tamen possit ea, quæ ordinis Episcopalis sunt, inferioris gradus Clericis demandare. Et quamvis ibi dicatur ordinatio esse ordinis Episcopalis; ex his tamen quæ præmisimus, evincitur eam esse ordinis Presbyteralis, saltem quo ad actum primum, sive quoad potestatem

CAP. XI. Ordinandi potestas non solis, &c. 179

potestatem absolutè; quamvis quoad actum secundum, sive quoad executionem, subjecta sit regalis decori, & ordinis, ac debitæ subjectionis. Nam ordinandi potestas in habitu sive actu primo non datur per commissionem temporariam, quia est sua natura perpetua, sicut rectè dicitur in Glossa citata, in cap. *aqua*, extra, de consecratione Ecclesie. Neque potest cuiquam convenire potestatis hujus exercitium per delegationem, nisi jam habeat virtute sui ordinis potestatem, in actu primo, à CHRISTO ipso immediatè acceptam, quando ipse ordinabatur. Atque hoc est illud *adminiculum ordinis*, de quo loquitur Glossa in Can. *manus*, Distinct. 5. de consecratione: ubi dicitur hoc adminiculum esse necessarium, alioqui ordinationem fieri non posse ex demandatione.

PETRUS de PALUDE, apud IOANNEM CAPREOLUM, in quartum Sent. Distinct. 25. Art. 3. contrariam sententiæ autorum allegatorum, de ordinum majorum collatione, tenens sententiam, sic loquitur: *Solus Episcopus jure suo potest ordines conferre, præcipuè majores. — Sed Papa potest committere simplici Sacerdoti confirmationem et minores ordines. Quia ministrum conferendi ordines summos CHRISTVS determinavit summum Sacerdotem, scilicet, Episcopum, QVEM MINISTRUM PAPA NON POTEST MUTARE: Ministrum verò confirmationis, et minorum ordinum CHRISTVS posuit Sacerdotem, quem Ecclesia determinaret.* Hæc PALUDANVS, quem sequitur CAPREOLVS.

Objectiones
Paludani &
Capreoli.

In his verbis vera falsis miscentur. Verum est, PAPA NON POSSE MUTARE MINISTRUM ORDINIS QVEM CHRISTVS DETERMINAVIT: Verum etiam est CHRISTVM Ministerium confirmationis, & minorum in Ecclesia officiorum concessisse Presbytero QVEM ECCLESIA

Responsio.

180   •   IRENICUM.   LIB. II.
 CLESIA DETERMINARET. At verò fal-
 sum est & gratis dicitur, neque probari potest, CHRIS-
 TUM DETERMINASSE VT SOLI
 EPISCOPI ESSENT MINISTRI OR-
 DINVM MAIORVM.

Argumentum verò PALVDANI & CA-
 PREOLI tale erit:

*Quod ministerium determinavit CHRISTVS pera-
 gendum tantummodo per Episcopum, illud non potest
 Papa committere non Episcopo: At Ministerium con-
 ferendi ordines maiores determinavit CHRISTVS,
 &c. Ergo. Respōdeo; Major pro nobis facit: Minor falsa est;
 pro qua aliam substituo veriore; quæ non erit nuda
 assertio, sicut illa PALVDANI & CAPREO-
 LI, sed idonea confirmatione muniatur; vnde sequetur
 opposita conclusio. Sic igitur argumentor:*

Argumentum
 pro veritate.

*Quod Ministerium solis Episcopis a CHRISTO
 tributum est, id non potest Papa, aut ullus Episcopus, aut
 Concilium committere Presbyteris non Episcopis: At Mi-
 nisterium conferendi ordines Diaconatus & Presbyteratus
 potest Papa, aut quilibet Episcopus, ex consensu Concilij
 Provinciæ in qua degit, committere Presbyteris non Episco-
 pis: ERGO MINISTERIUM CONFE-
 RENDI ORDINES DIACONATVS ET
 PRESBYTERATVS, NON EST SOLIS
 EPISCOPI A CHRISTO TRIBVTVM.*

Minorem de Papa probant testimonia superius allata
 ex AVREOLO, & PANORMITANO, & ANGELO, & GLOSSIS.
 Præterea, quilibet Episc. hoc potest, ergo & Papa Romanus.

De quolibet autem Episcopo, ex consensu provincialis
 Concilij, Minorem nostram confirmat Canon ANTI O-
 E H E N V S, & praxis veteris Ecclesiæ, quàm superius
 prolixè demonstravimus. Porro sic argumentor.

Aliud argu-
 mentum pro
 veritate,

*Quod Ministerium potest Papa, vel quilibet Episcopus, com-
 mittere Presbyteris, non Episcopis, illud CHRISTVS con-
 cessit fieri per Presbyteros, quos Ecclesia determinaret: At Ministe-
 rium*

CAP. XI. Ordinandi potestas non solis, &c. 181

vinum conferendi ordines etiam majores potest Papa, &c. ergo. Major est ipsius PALVDANI: Minor superius confirmata est.

Quid verò sibi volunt Cardinales Presbyteri & Diaconi, *judicantes, creantes, deponentes* Episcopos, id quod ab eis fieri scribit BELLARMINVS, LIB. de Clericis, CAP. 16. §. *At si consideremus*. Quo, inquam, jure hoc audent, si non possit Presbyteris demandari ordinatio Presbyteri? Nam, quoad potestatem ordinis, Presbyteros & Diaconos Cardinales minores esse Episcopis, non Cardinalibus, & respectu jurisdictionis in propriam Ecclesiam esse veluti Parochos Episcopis subiectos, agnoscit BELLARMINVS, eodem CAP. §. *Quantum*, & §. *Pari*. Fateatur etiam olim omni modo Episcopos quoscunque praelatos fuisse Cardinalibus, non Episcopis, imò etiam Cardinalatum gradum fuisse ad Episcopatum, §. *Neque*. Postea autem mutatum esse ordinem, & coepisse Cardinales Episcopis anteponi, §. *Postea*. Hoc quidem superbe & iniquè fit, sed ad hominem argumentatur. Si potuit hoc Papa mutare, ut Presbyteri illi & Diaconi, qui de jure divino, & cōsuetudine veteris Ecclesiæ erant minores Episcopis, anteponanantur Episcopis, eosq. *judicent, creent, deponant*; Cur dicit BELLARM. (eodem lib. CAP. xv. §. *At inquires*) ordinationem Sacerdotum ita propriam esse Episcoporum, ut nullo modo Presbyteris committi possit? Annon Episcopos *judicare, creare, deponere*, plus est, quàm ordinare simplicem Presbyterum? Et quemlibet Clericum deponere, plus est, quàm eundem ordinare, 15. quest. 7. can. *Sexta*, & can. *Episcopus*. Sive hæc ordinis esse dicant, sive jurisdictionis cujuscunque, nunquam evadent, quin fateri cogantur, *judicationem, creationem, depositionem* Episcoporum non posse ullis, neque ex officio proprio, neq. ex Papæ commissione competere, nisi clericis, adminiculū habentibus idonei ordinis. (Nō enim dicēt hæc cōvenire posse laicis.) Quo certè adminiculo carēt diaconi; nam quamvis cōsentire & subscribere

Typhus Cardinalium.

possint sententiæ creationis, vel depositionis Episcopi, non tamen possunt isti mensarum, & viduarum Ministri, ullo modo esse idonei qui Episcopum creent, vel deponant. Iniquum etiam est, & Antichristianum sapit factum, & tyrannidem, ut unius civitatis paucis Presbyteris & Diaconis committatur iudicium de aliarum civitatum Episcopis; quod exercendum erat per comprovinciales Episcopos, juxta veteres Canones, in codice Canonum Ecclesiæ AFRICANÆ, Cap. 125. et Concil. CHALCED. Can. 9. & Caus. 15. Quæst. 7. Can. FOELIX. Imò Canonibus cautum est, ut neque Presbyter quidem, aut Diaconus deponi possit à suo Episcopo, nisi à pluribus Episcopis audiatur reus, caus. 15. Quæst. 7. can. *si quis*: & can. *Felix*: & can. *si autem*: & tamen audent isti unius civitatis Presbyteri & Diaconi Episcopos aliarum civitatum deponere calcatis canonibus.

Sed ut hæc absurda præteream: Quæro ex ipsis Cardinalibus Presbyteris, cujus ordinis adminiculo capaces sint tantæ potestatis in Episcopos, si non adminiculo Presbyteratus? Nam de eorum Cardinalatu, seu ordine aut gradu Cardinalium, ultra adminiculū Presbyteratus considerato, appositissimè uti possumus verbis illis DAMASI, quæ scripsit de CHOREPISCOPIIS, Epistola quinta. *Eorum ordo non habet in divinis literis auctoritatem.*

—— Rogo ut manifestè prodatis quid sint, quoniam aut aliquid sunt, aut nihil. Nam manifestè patet, quoniam Episcopi non sunt: & si Episcopi non sunt, & Presbyteri esse despiciunt, quid erunt? —— Si verò nihil ex his sunt, quæ superius memoravimus, tunc necesse est, ut nihil sint ex his quæ Sacerdotibus debentur, & ideo nec in Sacerdotali catalogo habeantur. —— Restat enim, quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur: quia, ut dictū est, si nec Episcopi sunt, & plusquam Presbyteri esse ambiunt, per

per quod ostium intrabunt? Cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium, per quod Pastor intret. Audite Fratres, non me sed ipsam dicentem Veritatem; qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. Et reliqua. Cum etiam egregius predicator dicat: fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. Cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inveniantur posita, quicquid amplius positum in his invenitur, stare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus suis fundamentis & actionibus atque radicibus, ut evellatur necesse est, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Hæc D A M A S V S, loquens de Chorepiscopis, de suo quasi gradu (ut videtur) superbientibus. Quæ aptissimè conveniunt in Cardinales istos, qui nescio quem gradum Cardinalitium jactant: qui certè neque est Presbyteralis, cum per eum sese efferant supra Episcopos, id est, supra dignitatis fastigium summorum Pontificum: ut verbis utar D A M A S I: neque est Episcopalis, ut ipsi fatentur, & res ipsa clamat. Loquimur enim de Cardinalibus istis, qui Presbyteri dicuntur at modum ordinis Presbyteralis non tenent.

De CARDINALIUM origine & incrementis, legere poteris apud P E T R V M MOLINÆVM, LIB. de Monarchia temporalī, Pontificis R O M A N I, CAP. 3.

Sed ne à proposita quæstione divagetur oratio, jam abundè liquet, ex superiore dissertatione, SIMPLICES PRESBYTEROS ESSE IDONEOS MINISTROS AD VALIDE CONFERENDVM QVEMLIBET ORDINEM ECCLESIASTICVM: eosque hanc potestatem in actu primo, sive in ipsa aptitudine, habere immediatè à CHRISTO, vi sui ordinis Presbyteralis, quamvis ad exercitium requiratur, ut habeant com-

missionem ab Episcopo, vel ab eis Clericis, qui, pro tempore, rerum summæ præsumt in ea Diœcesi.

Quæstio de
prohibitis, or-
dinantibus.
De Episco-
pis prohibi-
tis, &c.

Superest dubitatio de prohibitis, sive Episcopis, sive Presbyteris, utrum validè ordinent, nec ne.

Communis Sorbonistarum & Canonistarum sententia est, Episcopum etiam prohibitum, imò hæreticum, excommunicatum, (non pauci etiam, degradatum) retinere potestatem ordinandi, & validè ordinare.

BONAVENTURA, in quartum Sent. Dist.

25. Art. 1. quæst. 2.

BONAVENTURA,

Per illustrissimum Doctorem AUGUSTINUM apertè est nobis hæc quæstio patefacta, quod sacramenta Ecclesiastica apud hæreticos, qui formam Ecclesiæ servant, & intentionem habent faciendi quod facit Ecclesiæ, sunt quantum ad veritatem, quamvis non sint quantum ad utilitatem. — — —

& ideo in omnibus Sacramentis, quæ habent veritatem differentem ab utilitate, generaliter verum est, quod apud hæreticos possunt esse: omnia autem Sacramenta sunt talia, præter Sacramentum penitentiae, cuius res est interior contritio, sine qua nulla vera est absolutio, & cum qua nulla absolutio est vana, vel inutilis: ideo omnia possunt dispensare & dispensant veraciter, præter solam absolutionem penitentiae: & ideo nulla iterantur præter illam, nisi forte nullio extrema: & sic cum ordo habeat characterem, qui præter Spiritus sancti gratiam, qua peccata delentur, existit; dicendum quod per eos potest veraciter dispensari.

Idem ibidem.

Summus Pontifex auferre potest jurisdictionem, & potestatem quæ consequitur ipsam: unde potest excommunicando auferre potestatem absolvendi & excommunicandi; sed non ordinandi: quoniam character auferri non potest, ideo potestas, quæ consequitur

quirit charactrem, de facto asferri non potest. —
 Quia character immediatus DEO imprimitur & est in om-
 nibus equalis. — Si ipse [PAPA] prohibeat, non po-
 test talis potestas licite exire in actum, tamen quia ab ipso non
 dependet secundum rem, de facto facit, sicut & alius. HÆC
 BONAVENTURA.

THOMAS, in quartum Sent. Distinct. 25.

Quæst. 1. Art. 2.

Ordinum potestas non amittitur propter hæresin, vel aliquid huiusmodi: Ergo nec potestas ordines conferendi. Præterea sicut baptizans exhibet tantum Ministerium exterius, ita & conferens ordines, DEO interius operante: Sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia præcisus amittit baptizandi potestatem; ergo nec ordines conferendi. — quidam dicunt quod heretici quamdiu ab Ecclesia tolerantur habent potestatem ordines conferendi; non autem postquam ab Ecclesia fuerint præcisi: & similiter nec degradati & alij huiusmodi. Et hæc est prima opinio. Sed hoc non potest stare: quia omnis potestas, quæ datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest: sicut nec ipsa consecratio annullari. Quia etiam Altare vel Chrisma semel consecrata, perpetuo sacrata manent. Vnde, cum Episcopalis potestas, cum quadam consecratione detur, oportet quod perpetuo maneat, quantumcunque aliquis peccet, vel ab Ecclesia præcidatur. Et ideo alij dixerunt, quod præcisi ab Ecclesia, qui in Ecclesia potestatem Episcopalem habuerunt, retinent potestatem alios ordinandi & promovendi: sed promoti ab eis hoc non habent. Et hæc est quarta opinio. Sed hoc etiam esse non potest: quia si illi, qui fuerunt in Ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet quod

THO-
MAS.

exsequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt: & ideo verè tribuunt omnem potestatem, qua consecratione datur: & sic ordinati ab eis, vel promoti, habent eandem potestatem, quam & ipsi. — — —
 Vera Sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, (nisi fortè in Baptismo in articulo necessitatis) non propter inefficaciam Sacramentorū, sed propter peccata recipientium ab eis Sacramenta contra prohibitionem Ecclesie.
 Hæc THOMAS.

PETRVS AVREOLVS, in quartum Sent. Distinct.
 24. Art. 2. §. Tertia ratio.

AVREOLVS. Non potest Papa Episcopo quantumcunque degradato ordinandi potestatem auferre.

Idem, in quartum Sent. Distinct. 25.
 .. Art. 1. §. Nunc secundo.

Ordinis Minister idoneus est Episcopus, sive degradatus, sive excommunicatus. — — — Quia Episcopo in consecratione committitur indelebilis potestas. Hæc AVREOLVS.

IOANNES CAPREOLVS, in quartum Sent.
 Distinct. 25. Art. 3.

CAPREOLVS. Heretici, Schismatici, & degradati, dum tamen sint ritè ordinati, & acceperint potestatem Episcopalem, possunt ordinare, non obstante prohibitione Ecclesie. — — —
 Vbi est sufficiens potestas conferendi ordines, nulla prohibitio Ecclesie, nec aliquod peccatum potest illam impedire, ne exeat in actum. Hæc CAPREOLVS.

CAP. XI. De prohibitis ordinantibus. 187

ANGELVS, de Clavasio, in sua Summa,
Verbo, ORD O. Cap. 2.

Episcopus qui resignavit Episcopatu, vel degradatus, hareticus, aut excommunicatus est, si fuit legitime Episcopus ordinatus, confert ordines. HÆC ANGELVS.

ANGE-
LVs.

His se adjungit GABRIEL VASQUEZ, IESVITA, in tertiam partem THOMÆ, Disputatione 243. Cap. 1. §. ET QVAMVIS. De Episcopo, inquit, haretico, excommunicato, & suspensio Scholastici omnes, & Summissa, qui de hac re mentionem faciunt, consentiunt, & merito affirmant habere potestatem ordinandi quosunque Ministros, ac proinde, si ritum Ecclesia Catholica in materia & forma servant, verum ordinem conferre. Nec de hac re ullo modo dubitari potest. Item, §. IDEM QVOD. Ecclesia impedire non potest effectum Sacramenti, neque mutare materiam, aut formam, aut Ministrum illius. Quare licet Ecclesia excommunicet Episcopum, nihilominus quia nequit Characterem illius delere, aut potestatem auferre; non potest impedire effectum consecrationis, & ordinationis ab eo facta: ac proinde, omnes ab eo ordinati verè ordinati manere debent. Item, §. ET PRIMVM. Sicut baptismus, ab hareticis secundum ritum Ecclesia Catholica collatus, verus est, & nullo modo repetendus; ita etiam & ordo ab hareticis Episcopis collatus verus est, neque repeti debet. Item, §. HANC SENTENTIAM. Hanc sententiam, quod attinet ad Episcopum heticum, aut excommunicatum, aut suspensum ordinantem, ut ordo ab eo collatus verus sit, docent S. THOMAS, in quartum Sent. Distinct. 25. Quæst. 1. Art. 2. ALBERT. Art. 1. S. BONAVENTURA, Art. 1. Quæst. 2. RICHARD. Art. 1. Quæst. 2. SCOT.

VAS-
QUEZ.

Quaest. 2. §. de secundo Art. THOMAS de ARGENTINA, Art. 2. Conclus. 1. & 2. Durand. Quaest. 1. Num. 4. PALVDAN. Quaest. 1. Art. 1. CAPREOLVS, Quaest. 1. Art. 3. ad secundum AVREOLI, contra ambas conclusiones. Supplementum GABRIELIS, Quaest. 1. Art. 2. Conclus. 1, 3, 4. ALMAIN. Quaest. 1. non longè ante finem §. de secundo principali. DOMINIC. SOTVS Quaest. 1. Art. 1. PETRVS de SOTO, Lib. de institutione Sacerdotum, Lect. 5 de Sacramento ordinis, §. quod dicitur ad Ministrum. SYLVEST. in sua Summ. Verb. Ordo, 3. Quaest. 6. & ANGEL. verbo etiam. Ordo. 2. Num. 3. atque omnes eodem nituntur fundamento, videlicet, quod potestas semel per consecrationem Episcopi collata ad ministrandum hoc sacramentum, neque per haeresin neque per excommunicationem, aut suspensionem tollatur: hinc enim rectè inferunt, sacramentum secundum ritum a CHRISTO institutum ab Episcopo collatum verum esse. Item §, EGO QUI. DEM. Ego quidem fateor, GRATIANVM in ea fuisse sententia, ut ordinationem factam ab haeretico excommunicato, qui nunquàm fuit inter Catholicos, veram non esse putaret. — & idè sensisse Pallem: — Sed dicendum, immeritò eos in praedicta sententia fuisse. Hæc VASQ. qui etiam ead. disp. cap. 2. contendit Episcopum degradatū esse sufficientem Ministrum ad conferendum ordines: & ordinationem ab eo factam veram esse & firmam.

Quid de his sentiendum sit, inferius dicemus.

Sed de Presbyteris, non levis quaestio est. Numeriam ij qui concedunt Presbyteris potestatem ordinandi ex commissione, negant Presbyteros prohibitos valide ordinare, ut patet ex Glossa in Can. Manus. Dist. 5. de consecratione. Vbi dicitur, Quod cum collatio Sacramenti competit alicui ratione ordinis & officij, etiam prohibitus conferre potest

re potest: ubi verò ex adminiculo ordinis & demandatione, ut confirmatione in fronte Sacerdoti, vel collatio ordinis competit non Episcopis, in eo casu prohibitus nihil agit. Hæc ibi.

Augent difficultatem ea quæ superius dicta sunt: nam communis Theologorum & Canonistarum sententia est, ea quæ conveniunt Episcopo aut Presbytero vi ordinis, ea inquam quæ ordinis sunt, non tolli per ullam Ecclesiæ prohibitionem. Ordinatio autem eis quæ ordinis sunt annumeratur, extra, de consecratione Ecclesiæ, cap. 9. *Aqua*, in Glossa. Præterea ea quæ sunt ordinis Episcopalis, non potest Episcopus demandare aut delegare alijs qui sunt interioris gradus, secundum Glossam in cap. *Quanto*, de consuetudine. Neque conferuntur hæc per demandationem, sed per ordinationem seu consecrationem, suntque perpetua neque adimi possunt. Secundum glossam in cap. *Aqua*, de consecratione Ecclesiæ. Et inde nos supra evicimus Presbyteros vi sui ordinis habere potestatem conferendi majores ordines: id quod etiam ex Sacra Scriptura superius demonstravimus. Porro valor ac veritas ordinationis illius, quæ ex delegatione peragitur, non videtur provenire, neque dependere a delegatione, sed a potestate ordinandi, siue adminiculo ordinis in ordinante. Nam si Papa delegaret Laico ordinationem, nihil efficeret Laicus, neque esset valida aut vera ea ordinatio, sicut habetur in Glossa, in Can. *Manus*, dist. 5. de consecratione. Et extra, de consuetudine, cap. *Quanto*, in Glossa. Vnde videtur quòd neque Presbytero possit Ecclesia auferre ordinandi potestatem, cum ordinatio sit in eis quæ sunt ordinis, & vi ordinis Presbyteralis competat Presbytero. Imò, PETRVS AVREOLVS, in quartum Sent. Dist. 24. Art. 2. § SECUNDO DICO, disertè affirmat ordinare in Sacerdotem esse actû convenientem Sacerdoti, in quârum Sacerdos est: & tantum esse impeditum in eo hunc actû. Et quando Presbyter fit Episcopus, non dari ei novâ potestatem,

sed tantummodo pristinam potestatem, prius impeditam, reduci ad usum, impedimento remoto. Vnde adhuc crescit difficultas; nam quod Presbytero convenit in quantum Presbyter est, sive ex ordine & vi ordinis sui Presbyteralis, videtur non posse in eo iuste impediri per auctoritatem Ecclesiasticam, absque ipsius Presbyteri culpa, per quam mereatur illam impeditionem. Adhæc, si verum sit quod asseribamus, propriam Episcopo de jure divino esse solam jurisdictionem, & cum concesserimus ordinationem esse in eis quæ ordinis sunt, & ostenderimus eam esse ordinis Presbyteralis, videtur ordinationem non convenire Episcopo, qua Episcopus est, sed tantum qua Presbyter; adeoque eam æqualiter convenire omnibus Presbyteris; & iniquè factum esse a patribus jam inde ab ultima Ecclesiasticæ antiquitatis memoria, quod ordinationem reservaverint Episcopo. Ex altera parte, si dicamus eam ordinationem esse veram ac validam, quam peragit Presbyter, prohibente Episcopo, videtur introduci horrenda confusio: ut scilicet, quilibet Presbyter vel solus, vel saltem duobus aut tribus sibi associatis Presbyteris, multiplicare possit pro sua libidine, invito Episcopo, veros Presbyteros. Idem etiam incommodum sequi videtur ex eis quæ præmissa sunt de Episcopo prohibito, hæretico, excommunicato, degradato. Quomodo enim stabit Ecclesiæ *ἐννομία*, nisi tales etiam Episcopi cohibeantur, ita ut ordinationem, quam peragunt, irrita censeatur?

Sternitur
via ad solutionem
dubiorum.

Definitio
ordinis sacri.

Pro horum dubiorum solutione, explicanda est distinctio ordinis & jurisdictionis. Et inde patebit facilis via ad evitandum omnia illa incommoda.

Ordo sacer est spirituale officium, & potestas in Ecclesia DEI, divinitus data homini, ad opus Ministerij, ad ædificationem corporis CHRISTI. Hanc definitionem confirmant verba DOMINI, *Matth. 24. 45. & Apostoli PAVLI, Ephes. 4. 11. 12. 13.*

Et est vel idem cum jurisdictione, ut Episcopatus, vel
ab ea

ab ea distinctus, ut Presbyteratus, & Diaconatus.

Explicatur
distinctio or-
dinis & juris-
dictionis.

Vt autem intelligatur illa distinctio ordinis & jurisdictionis, recurrendum est ad fundamentalem ordinem, nempe, PRESBYTERALEM, qui reliquos ex se quodammodo emisit. Et propter quem reliqui sunt instituti. Eorum quæ conveniunt PRESBYTERIS, vi ordinis sui Presbyteralis, & quæ per sui consecrationem, sive ordinationem acceperunt Presbyteri, duo sunt genera: alia enim immediatè conveniunt singulis personaliter; alia verò immediatè conveniunt, non quidem singulis personaliter, sed conjunctis collegialiter, sive presbyterio. Singulis autem personaliter non conveniunt nisi mediatè, id est, interposita nova commissione ab auctoritate publica ad quam pertinent immediatè. Prioris generis sunt, Verbum prædicare (nempe, ex officio, & cum auctoritate Pastoralis) ægros visitare, baptisma, & Cœnam DOMINICAM administrare, offendentes admonere, pœnitentes nondum excommunicatos reconciliare, &c.: quorum omnium habet presbyter, vi sui ordinis plenariam potestatem, tum QVOAD APERTUDINEM, tum QVOAD EXSECVTIONEM: hujus etiam prioris generis est ea potestas quarundam rerum, quam habet presbyter, vi sui ordinis, QVOAD APERTUDINEM; licet earum potestatem non habeat, QVOAD EXSECVTIONEM; cujusmodi sunt Ecclesias visitare, catechumenis manus imponere, Ministerii candidatos ad publicum examen admittere, presbyteros & diaconos ordinare, suspendere, deponere; contumaces excommunicare, excommunicatos pœnitentes reconciliare, compresbyteros ad synodum vocare, canones Ecclesiasticos condere, &c. Ad talia enim nemo aptus est, nisi presbyter; sed non obtinent singuli in collegio presbyteri personaliter, vi sui ordinis, potestatem executionis horum; quamvis habeant singuli potestatem aptitudinis, per quam idonei sunt, qui istis etiam peragendis adhibeantur, per novam commissionem ab eis penes quos est plenariæ executionis potestas. Talia ad prius genus pertinent, si considerentur.

derentur, quoad aptitudinem; at quoad executionem, sunt posterioris generis.

Potestas autem plenaria executionis talium rerum, quæ publicam auctoritatem magis immediatè attingunt, fundata quidem est in ordine presbyterali, quia nemo nisi presbyter ejus est capax, & quilibet presbyter, vi sui ordinis, habet jus suffragii in suo collegio, quamvis non habeat jus & potestatem pronunciandi sententiam, & executioni mandandi: at non existit personaliter in singulis vi ordinis, nisi accedat publica auctoritas, quempiam è presbyterorum numero muniens hac potestate per commissionem, seu delegationem: & tunc ille presbyter negotia illa auctoritatis publicæ, ipsi commissa, exsequitur non suo privato, sed publico synodi seu presbyterii delegantis nomine & auctoritate, tanquam delegatus, non autem faciens tanquam ex officio proprio. (Hæc intelligenda sunt de presbytero habente collegas; quorum collegio subjiciatur. Nam si solus sit, mox dicemus quid facere possit, & debeat.)

Quænam
sit ordinis, &
quæ sit potestas
ordinis.

Ea autem quorum habet quilibet presbyter, vi sui ordinis, plenariam potestatem, etiam quoad executionem, adeo ut ad ea exsequenda non egeat ulla nova commissione sed sufficiat ei ipsius ordinatio, per quam accepit ordinem, & omnem potestatem quæ consequitur ordinem in singulis ordinatis; EA, INQUAM, SVNT ORDINIS; & ea potestas est POTESTAS ORDINIS. Et quamvis talium executionem possit etiam prohibere Ecclesia, si tamè contra Ecclesiæ prohibitionem, ea exequatur, quamdiu manet Presbyter, non depositus valida est executio, quia valor executionis in talibus dependet ab ipso ordine Presbyterali, & per ordinem perfectè habetur; ordo autem, & per consequens executionis valor sicut per nudam commissionem non datur, ita nec per nudam prohibitionem aufertur. Ideo Presbyter prohibitus baptizare, aut conficere Eucharistiam, si baptizet aut conficiat, validè baptizat & conficit. Etiam

CAP. XI. De prohibitis ordinantibus. 193

si peccet, contemnens legitimam Ecclesiæ auctoritatem. *Nulta fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem*, inquit INNOCENTIVS Papa, 3. extra, de regularibus, & transeuntibus ad Religionem, cap. 16. *Ad Apostolicam.*

At ea quorum habet Presbyter potestatem, vi sui ordinis, quoad aptitudinem tantum, non autem quoad executionem, validè quidem fiunt a Presbytero (habente collegas) per delegationem, sive ex commissione, nam, **ORDO DAT APTITUDINEM, COMMISSIO EXECUTIONEM**: at non validè fiunt absque commissione publicæ auctoritatis: nam etiamsi valor talium exsequutionum, quæ requirunt adminiculum ordinis Presbyteralis, non existat absque adminiculo illius ordinis; in ijs tamen quæ, quoad exsequutionem, immediatè tangunt auctoritatem publicam, non sufficit ordo, pro ut est in singulis, ad executionis valorem, sed necesse est accedat publicæ auctoritatis adminiculum. Ordo igitur in talibus est causa sine qua non, sed non est causa adæquata valoris exsequutionis. Quemadmodum etiam commissio non facit executionem validam, sine adminiculo ordinis in accipiente commissionem. At ij penes quos est publica auctoritas, validè agunt ex auctoritate, quia & habent ordinem, per quem ijs competit potestas aptitudinis; & habent auctoritatem publicam, sive jurisdictionem, per quam obtinent potestatem plenariæ & validæ executionis. Illud enim unusquisque validè agit quod secundum potestatem, quam habet, agit: ultra potestatem autem, quam quisque habet nemo validè agit. Et hæc potestas publica est **IURISDICTIO**, & ea quæ ad ipsam immediatè referuntur, sunt jurisdictionis, quia publicam juris publici postulant dictionem.

Cum verò ex collegarum in publicis judicijs æqualitate, dissidia & factiones nascerentur, placuit Spiritui sancto, & Apostolis, ad tollenda seditionum plantaria, & ne

Quæ nam
sint jurisdi-
ctionis, & quæ
sit potestas
jurisdictionis,

Origo &
natura ordinis
Episcoporum.

vnusquisque ad se rapiens CHRISTI Ecclesiam rumpe-
ret, quo omnia tranquillius, decentius, & ordinatius pro-
cederent, hanc publicæ jurisdictionis potestatem vni è
Presbyterorum collegio electo tradere; non privando col-
legium jurisdictionis potestate, sed ipsum talis præsi-
dentis subsidio corroborando. Singulis etiam Presbyteris re-
lictum est illud suffragij jus quod habent & adhuc reti-
nent vi sui ordinis. Potestatem autem illam gubernatri-
cem & publicam fratres convocandi, suffragia rogandi,
sententias definitivas pronunciandi, canones condendi, or-
dines sacros conferendi, excommunicandi, excommunica-
tos reconciliandi, &c. Per se vel per suos delegatos, & com-
missiones ad ea facienda dandi; quæ collegialiter tantum
diffusa cõveniabat toti Presbyterio, dederunt Apostoli etiã
Episcopo personaliter: atque ita, quod antea erat tantum
collegiale, evasit etiam officium personale. Et cum perpe-
tua potestas spiritualis personis singularibus a DEO data
in Ecclesia ad opus Ministerij, & ædificationem corporis
CHRISTI, sit ordo Sacer, existit per hanc potestatem
in persona Episcopi, novus ordo Sacer in Ecclesia, nempe,
ordo Episcopalis. Cujus vi Episcopus haberet eam pote-
statem, quam collegialiter Presbyterium obtinebat, nem-
pe, potestatem publicæ jurisdictionis, & executionis earum
rerum, quas exequi non potest simplex Presbyter, vi ordi-
nis sui Presbyteralis, sine commissione ab auctoritate pub-
lica gubernatrice.

Non autem sic est concessa hæc potestas Episcopo, ut
neglectis Fratribus, negotia Ecclesiastica suo arbitratu ad-
ministraret, sed ut ex eorum consensu ea gerat: neque eos
præ se contemnat, sed tanquam collegas Conpresbyteros
honoret, sicut supra docuimus.

Non enim est adempta Presbyterio jurisdictio, sed ma-
nens in Presbyterio collegialiter, communicata est Episco-
po personaliter, tanquam perpetuo collegij præsidi. Ut
post institutos Episcopos, illud Presbyterium quod habet
Episc

CAP. XI. De præhibitis ordinantibus. 193

Episcopum, jurisdictionem exerceat non sine suo Episcopo, sed cum eo, & sub ejus inspectione, & regimine: quemadmodum neque Episcopo eam potestatem exercere fas est, seorsum absque Presbyterio. Non enim opponuntur, sed componuntur Episcopus & Presbyterium. Potestas jurisdictionis non alia atque alia, sed una eademque integra manet aliter in Presbyterio, nempe, collegialiter, & aliter est in Episcopo, nempe, personaliter, cum mutua relatione, & obligatione, tum collegii ad suum præsidem, qui etiam collegii pars est, & præsidis ad collegium cui præest.

Si tamen totum Presbyterium, vel morte corporali, vel hæresi deficiat, cessat ea obligatio, & poterit Catholicus Episcopus, jam solus, ordinare sibi Compresbyteros Catholicos: & sic, vice versa, si vel morte, vel hæresi deficiat Episcopus, & maneat Presbyterium Catholicum, vel si sit Presbyterium quod regi non soleat ab Episcopo, poterit jam Presbyterium Catholicum, Episcopo Catholico destitutum, validè exercere potestatem jurisdictionis, ordinando Presbyteros, excommunicando contumaces, &c. Nisi fortè spes certa sit habendi Episcopum Catholicum intra brevè tempus, quod præstolari poterunt.

Quæri solet, utrum Episcopus, sit propriè Pastor totius Diæceseos, an tantum unius illius Parochiæ, cui Presbyteralem ordinariè curam impendit. Respondeo: Quoad curam Presbyteralem est Pastor suæ Parochiæ, non autem totius Diæceseos; at quoad jurisdictionem, sive curam Episcopalem, Pastor est totius Diæceseos. Teneatur parochiæ suæ præstare ea quæ diximus esse ordinis presbyteralis: Diæcesi verò ea quæ sunt jurisdictionis, sive ordinis Episcopalis. Non solum à pabuli præbitione, sed etiam à gubernatione, & rectorali custodia meretur aliquis nomen pastoris. Episcopus, ex consilio presbyterii, aliis etiam suæ Diæceseos parochiis indigentibus prospicere debet de spiritali pabulo pro ratione sui officii. Sicut provideret presbyterium, cui non esset Episcopus.

Libertas
Episcopi, &
libertas Presbyterii.

Episcopi
sunt Pastores.

Discrimen
prohibitorum.

Ex his patet Presbyterum ab Episcopo suo, vel à Presbyterio, cui deest Episcopus, legitime se gerente, prohibitum, non validè ordinare: Episcopum verò cum suo presbyterio à Synodo Episcoporum, cui subest, etiam legitime se gerente, prohibitum, validè ordinare. Ratio discriminationis est, quia plenariam ordinationis executionem, vi ordinis sui Episcopalis, habet Episcopus, & potestate collegiali eam habet presbyterium: non autem simplex quilibet presbyter, vi ordinis sui presbyteralis.

Per hæc facilem habemus, & expeditam viam dissolvendi omnia illa dubia, quæ superius propoſita sunt.

Sol. dub.
ordinatio cu-
jus sit ordinis.

CANONISTÆ dicunt, Ordinationem esse ordinis EPISCOPALIS: nos dicebamus, eam esse ordinis PRESBYTERALIS. Conciliatio est: quoad potestatem aptitudinis est ordinis Presbyteralis; at, quoad potestatem plenariæ executionis, est ordinis EPISCOPALIS.

Sol. dub. de
demandatione
eorum quæ
sunt ordinis.

Quidem Theologi, & Canonistæ, aiunt, Ordinationem peragi posse ex commissione; alii id negant, hoc argumento, quod ea quæ sunt ordinis, non possint demandari Clericis inferioris ordinis. Respondeo: Quæ sunt ordinis Presbyteralis, qui purus est, & fundamentalis ordo, ea non possunt demandari inferioris ordinis Clericis; (nam etiam prædicare EVANGELIUM ordinariè per delegationem non est concedendum hominibus non presbyteris, quamvis id eis concedi possit nonnunquam ad exercitium, aut ad experimentum, aut ad necessarium, pro illa vice, adjumentum: Nam illud præceptum, I TE, DOCETE, &c. MATH. XXVIII. Presbyteris datur, non autem inferioribus Clericis, qui non missi sunt ad prædicationem EVANGELII, sed ad inferiora quædam Ministeria obeunda: Pastoribus et Doctoribus commissa est EVANGELII prædicatione;) At verò demandari possunt ea quæ sunt ordinis EPISCOPALIS, quia hic ordo prout à Presbyterali distinguitur, jurisdictionalis est, ut ita loquar, neque

Ordo juris-
dictionalis.

CAP. XI. De prohibitis ordinantibus. 197

neque aliud quicquam nisi mera jurisdictio; qualem habet presbyterium, Episcopo destitutum, supra singulos presbyteros: quæ autem sunt jurisditionis, ea inferioribus Clericis demandari posse omnes fatentur.

Hinc liquet quo sensu rectè dici possit Episcopo propriam esse de jure divino solam jurisditionem, sicut nos supra asseribamus: et nihilo minus Episcopatum esse ordinem sacrum à presbyteratu distinctum, quia est spiritalis potestas jurisditionis.

Quomodo
Episcopo sit
propria sola
jurisdictio.

Ex his etiam patet ordinem in presbytero esse à jurisditione distinctum; ordinem verò in Episcopo, quæ Episcopus est, nihil aliud esse quam ipsam jurisditionem, contra communem errorem Sorbonistarum, et Canonistarum. Et contra inanem illam responsionem *BELLARMINI*, LIB. 2, de *ROMANO* Pontifice, CAP. XXV: ubi respondens ad argumentum *NILII* sumptum ab æqualitate omnium Episcoporum, cum omnes sint ejusdem ordinis, et dignitatis; et Papa *ROMANVS* nihil sit amplius, quam Episcopus, ut constat tum ex eo, quod ab Episcopis ordinatur, tum ex eo quod *DIONYSIVS* nullam agnoscit in Ecclesiastica Hierarchia dignitatem Episcopali majorem; unde infert *NILVS* Papam non minus teneri legibus Conciliorum, & judicari posse, quam Episcopos ceteros: Ad hoc, inquam *NILII* argumentum respondet *BELLARMINVS*, Episcopos pares esse ratione ordinis, non tamen ratione jurisditionis: hujus enim ratione Episcopum *CONSTANTINOPOLITANVM* majorem, esse Episcopo *CÆSARIENSI*: Pontificem autem *ROMANVM* non ideo judicari non posse, quia dignitatem, vel ordinationem habeat Episcopali majorem; sed quia Episcopalem jurisditionem amplissimam habeat, ita ut omnibus præsit, nulli subjectus sit. In qua responsione sunt hæc absurda: 1. Ordinem Episcopalem a jurisditione Episcopali distinguit ac si jurisdictio esset

In quibus
sit distincta ju-
risdictio ab or-
dine.

aliquid diversum ab ordine, aut latius patens : quasi verò esset vlla jurisdictio Episcopalis, quæ non habeatur per ordinem Episcopalem. Nam si non habeatur vi ordinis Episcopalis, jam non erit ea jurisdictio Episcopalis, sed alterius, conditionis. 2. Cum quæstio illic sit de jurisditione, quæ sit juris divini, adfert ille exemplum jurisditionis Patriarchalis Episcopi *CONSTANTINOPOLITANI*, quæ non est Episcopalis, aut divinitus instituta jurisdictio, sed honor quidam vltro habitus illi Episcopo, ex institutione humana, sive Ecclesiastica, non eximens eum ab obedientia aut censura Canonum. De quo honore plura inferius dicemus propos. 15. 3. Imperitè interpretatur jurisditionem Episcopalem, ac si esset supra Episcopos, cum omnis jurisdictio Episcopalis non nisi Diæcesanos inferiorum ordinum Clericos & Laicos spectet. Nemo enim per Episcopalem jurisditionem est Episcoporum Episcopus, sed suæ quisque diæceseos est Episcopus. Neque datur altior jurisdictio vlla Ecclesiastica personalis de jure divino; supra hanc autem est potestas Synodica. 4. Denique absque vlla idonea probatione, impudenter petit principium, sumens quod est in quæstione, quando ait Papam omnibus præesse, nulli subiectum esse. Quod quid aliud est, quàm palam profiteri Papam esse illum Antichristum? De quo infra Propos. 16.

Alia est observanda distinctio : demandari possunt ea quæ sunt jurisditionis, puta executio earum rerum quas supra memoravimus, at non potest demandari ipsa jurisdictio sive potestas seu ordo Episcopalis : nam hoc esset non facere delegatum, sed Coëpiscopum; neque esset delegatio, sed associatio.

Objiciebatur, iniquè facere Ecclesiam quæ immerentes Presbyteros impediatur ab executione potestatis ordinandi, cum eam habeant vi sui ordinis, qua Presbyteri. Respondeo, nihil adimit Presbyteris Ecclesia quod habent vi ordinis Presbyteralis; nam relinquit eis potestatem ap-
titudinis

Demandan-
tur ea quæ
sunt jurisdi-
ctionis, non
ipsa jurisdi-
ctio.

Sol. dub.
de impeditio-
ne Presbyte-
rorum.

titudinis: potestas autem validæ executionis non competit Presbytero qua Presbyter est, (nisi accedat jurisdictionis potestas) sed Episcopo qua Episcopus est; aut etiã soli Presbyterio sive Synodo Presbyterorũ, qua Presbyteriũ est seu synodus, in locis illis ubi non est Episcopus: & hanc quidem potestatem non potest adimere Ecclesia Episcopo, aut Presbyterio, immerenti. Neque adimit: sed eam obtinet Episcopus, personaliter; & Presbyterium collegialiter.

At verò si Episcopus aut Synodus notoriè defendat hæresin, neque ordinationem collaturus sit Episcopus, aut synodus, nisi cum obligatione ad hæresin, fugiendi sunt lupi illi; neque potest injusta eorum intercessio impedire conservationem ordinis, per ministerium residuorum Presbyterorum orthodoxorum, in Ecclesia: quos in tali casu oportet resistere illicitis conatibus Episcopi & collegarum, & in reformationem diligenter incumbere. Neque de auctoritate sua dubitent, cum CHRISTVS promiserit se non defuturum duobus aut tribus congregatis in NOMINE ipsius, MATH. CAP. XVIII. Quando igitur Ecclesiam sic occupat, & inundat hæresis & obstinatio, ut tantum duo vel tres presbyteri relinquantur orthodoxi, ad illos paucos pertinet plenaria potestas Ecclesiastica. Duo vel tres sunt presbyterium, quando plures non inveniuntur. In:ò unus, cum cœtu orthodoxo, quando non sunt alii orthodoxi, habet eam potestatem Ecclesiasticam, qua nulla apud orthodoxos pro tempore aliorum reperitur, et quam haberet presbyterium vel Episcopus orthodoxus. Nam deferere Ecclesiam nefas: fas autem non esse à notoriis hæreticis ordinationem petere, aut scienter suscipere, (et præsertim cum impia obligatione conjunctam) docent THOMAS, in quarum Sent. Distinct. 25. Quæst. 1. Art. 2. Quem sequitur CAPREOLVS, ibidem Art. 3. et ANGELVS, in Summa, Verbo, *Ordo*, cap. 2. et est communis sententia.

Et BELLARMINVS contendit Hæreticum mani-

Quo casu
validè ordi-
nent Presby-
teri etiam pro-
hibiti.

Penes or-
thodoxos re-
sidet authori-
tas.

Non est pe-
tenda aut
scienter susci-
pienda ordi-
natio à noto-
riis hæreticis.

festum ipso facto esse depositum. Idque probat auctoritate beati PAULI, qui in EPIST. ad TIT. CAP. 3, jubet hæreticum post duas correptiones vitari: *Id est*, inquit BELLARMINVS, *postquam manifestè apparet pertinax, & intelligit [Apostolus] ante omnem excommunicationem, & sententiam judicis: ut ibidem scribit HIERONYMVS.* Pergit BELLARM. Non Christianus, non potest ullo modo esse Papa: at Hæreticus manifestus non est Christianus, ut apertè docet CYPRIANVS, Lib. 4, Epist. 2. ATHANASIVS, sermone 2, contra ARIANOS. AVGVSTIN. Lib. de gratia CHRISTI, Cap. 20. HIERONYM. contra LVCIFERIANOS, & alij. Hæreticus igitur manifestus, Papa esse non potest. — Denique sancti Patres concorditer docent, non solum Hæreticos esse extra Ecclesiam; sed etiam ipso facto carere omni jurisdictione & dignitate Ecclesiastica. CYPRIANVS, Lib. 2, Epist. 6, dicimus, inquit, omnes omnino Hæreticos, atque Schismaticos, nihil habere potestatis ac juris. Et Lib. 2, Epist. 1, docet Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes suscipiendos ut Laicos, & si antea in Ecclesia Presbyteri, vel Episcopi fuerint. OPTATVS, Lib. 1. contra PARMENIANVM, docet Hæreticos & Schismaticos claves regni Calorum habere non posse, nec solvere aut ligare. AMBROSIVS, Lib. 1, de pœnitentia, Cap. 2: Et AVGVSTINVS, in Enchiridio, Cap. 65. Idem docet HIERONYMVS, Lib. contra LVCIFERIANOS. — Est ergo opinio vera Papam Hæreticum manifestum, per se desinere esse Papam, & caput, sicut per se desinit esse Christianus, quare ab Ecclesia posse eum judicari & puniri. — Fundamentum hujus sententiæ est, quoniam Hæreticus manifestus, nullo modo est membrum Ecclesiæ. Hæc

BEL-

BELLARM. Lib. 2, de ROMANO Pontifice,
Cap. 30.

Quando igitur prædicto modo prævalet Hæresis & obstinatio, quid facient residui Catholici Presbyteri, aut solus residuus Presbyter cum, cætu Catholico? Mittent ne ordinandos ad eos qui ipso facto desierunt esse Christiani & sunt extra Ecclesiam, & carent omni jurisdictione, & dignitate Ecclesiastica, & qui ex præcepto Apostolico vitandi sunt: qui etiam neminem Ministrum ordinare consentiunt, nisi cum impia obligatione ad Hæresin? Cum igitur penes residuos illos Catholicos pastores jam resideat suprema potestas & jurisdictio Ecclesiastica, necesse habebit vel vnus ille Presbyter, multiplicatis fidelibus, collegas sibi ordinare. Et quamvis, extra casum huiusmodi necessitatis, canonibus constitutum sit, vt plures sint Presbyteri ordinantes, & vt ordinatio non sine Episcopo peragatur, tamen in talibus cæremonialibus, vbi manet essentia formæ, & nihil fit in contemptum Canonum, & servantur illæ regulæ de qualitatibus ordinandorum, quas præscripsit Apostolus, 1. TIM. 3, & ad TIT. 1. locum habet illa regula juris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*, extra, de regulis juris, Cap. 4. vbi adferuntur exempla Sabbati & jejunii.

Et in huiusmodi causis, vbi per graves dissensionum scissuras, non huius aut illius hominis periculum, sed populorum plurimorum, strages jacet, detrahendum est aliquid severitati, vt maioribus sanandis malis charitas sincera subveniat: vt loquitur AUGUSTINVS, apud GRATIANVM, 50. Distinct. Can. *Vt Constitueretur*. Agitur illic de admissione aut reditu ad clericatum post alicujus criminis pœnitentiam: idem quoque aptè convenit præsentī nostro negotio. Nam in casu à nobis proposito multorum populorum strages jacet & periclitatur Ecclesia. Et est casus extremæ necessitatis. Proinde locum habebit illud quod legimus apud GRATIANVM, Caus. 1, Quæst.

Casus necessitatis, in quo catholici presbyteri licet ac valide ordinant, quamvis ab Episcopis hæreticis prohibeantur, in quo vnus presbyter bene ordinat.

Regulæ de casu necessitatis.

Quod sit
etiam licite in
casu necessita-
tis, non est
trahendum in
ordinariam
consequen-
tiam.

1, *Can. Remissionem*, §. *Sed notandum: Necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem*. Et quod ait G E L A S I U S Papa; *Pro necessitate vel utilitate Ecclesie, mutilantur & laxantur precepta canonica: Caus. 1. Quæst. 7, Etsi illa*. Quamvis ex eo quod, magna necessitate cogente, dispensativè factum est, nullum sacris Canonibus fieri debeat præjudicium: sed *Canones proprium robur obtineant; & cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate*, sicut loquitur V A B A N V S 2, Papa Caus. 9, Quæst. 1. *Can. Ordinationes*. Neque quod certa causarum consideratione interdum de canonum rigore remittitur, in ordinariam trahendum est consequentiam: sed sublata necessitate, antiquis & ordinariis vivendum est regulis, Caus. 1, Quæst. 7, *Donatum*. Neque censendi sunt illi quicquam facere in Canonum contemptum, sed existimandi sunt mentem Canonum servare, qui faciunt quod in se est, & quoad patitur Ecclesiæ necessitas, & necessaria Fidei Catholicæ custodia, vt Canonibus adhærescant.

Necessitas
Protestantium
qua coacti
sunt uti ordi-
natione Pres-
byterali.

Et hæc fuit conditio P R O T E S T A N T I V M, in reformatione Ecclesiæ, in G E R M A N I A, aliisque transmarinis Regionibus: Qui extrema Ecclesiæ necessitate adacti, vel invitati, necesse habuerunt, misso pro tempore Canonum rigore, saluberrimum adhibere temperamentum; vt & Presbyteri ordinarent, & tamen Disciplina pristina in hoc conservaretur, vt nemini nisi secundum ordinem publicum vocato & ordinato concederetur publica verbi in Ecclesia, & Sacramentorum administratio. Ex animo optantes, vt potius secundum veteres Canones ordinarent Episcopi: sed quoniam id ab Episcopis impetrare non potuerunt, absque nefariis obligationibus; & Episcopi, iterum atque iterum moniti, non destiterunt divinæ veritati resistere, ejusque sinceros prædicatores & professores immaniter persequi; coacti sunt ad residua reme-

remedia a DEO ipsis relicta confugere. Neque potuit iniusta Episcoporum jam notoriè Hæreticorum prohibitio invalidam reddere eam ordinationem, quam peragebant Catholici Ecclesiarum Pastores, penes quos erat summa pro tempore potestas Ecclesiastica inter Catholicos in illis Regionibus.

Hoc a se factum esse nullo Canonum contemptu, sed officij necessitate, protestati sunt GERMANI PROTESTANTES in Apologia Confessionis A V G V S T A N Æ, Cap. de numero, & vsu Sacramentorum, ad Artic. 14: vbi hæc eorum sunt verba; *Articulum 14, in quo dicimus, nemini nisi ritè vocato concedendam esse administrationem Sacramentorum, & verbi in Ecclesia, ita recipiunt, si tamen utamur ordinatione Canonica. Hac de re in hoc conventu sæpe testati sumus, nos summa voluntate cupere conservare politiam Ecclesiasticam, & gradus in Ecclesia factos etiam humana auctoritate: scimus enim bono & utili consilio a Patribus Ecclesiasticam Disciplinam, hoc modo ut veteres Canones describunt, constitutam esse, sed Episcopi Sacerdotes nostros, aut cogunt hoc doctrinæ genus, quod confessi sumus, abjicere ac damnare, aut nova & inaudita crudelitate miseros & innocentes occidunt. Hæc causa impediunt quo minus agnoscant hos Episcopos nostros Sacerdotes: ita sevitia Episcoporum in causa est, quare alicubi dissolvitur illa Canonica politia, quam nos magnopere cupiebamus conservare. Ipsi viderint quomodo rationem DEO reddituri sint, quod dissipant Ecclesiam. Nostre conscientie hac in re nihil habent periculi, quia cum sciamus confessionem nostram veram, piam & Catholicam esse, non debemus approbare sevitiam istorum, qui hanc doctrinam persequuntur. Et Ecclesiam esse scimus apud hos, qui verbum DEI rectè docent, & rectè admini-*

Protestantium protestatio de casu suæ necessitatis, in quo necesse habebant, unam ordinationem per Catholicos Presbyteros prohibitos ab Episcopis Papanis.

strant sacramenta; non apud illos, qui verbum DEI non solum edictis delere conantur, sed etiam recta & vera docentes trucidant: erga quos, etiam si quid contra Canones faciunt, tamen ipsi canones mitiores sunt. Prorsus hic iterum volumus testatum, nos libenter conservaturos esse Ecclesiasticam & Canonicam politiam, si modò Episcopi desinant in nostras Ecclesias servire. Hæc nostra voluntas & coram DEO, & apud omnes Gentes, ad omnem posteritatem excusabit nos, ne nobis imputari possit, quod Episcoporum auctoritas labefactetur, ubi legerint atque audierint homines, nos injustam servitiam Episcoporum deprecantes, nihil aequi impretare potuisse. Hæc PROTESTANTES, loco citato.

At quænam, inquires, necessitas jam vrget reformatas Ecclesias, in Regionibus transmarinis, quin possint habere Orthodoxos Episcopos, & ordinationem per Episcopos, secundum veteres Canones? Respondeo: 1. Quædam habent Episcopos Catholicos, quos Superintendentes, vel Superattendentes vocant. 2. Etiam extra casum necessitatis valida est jure divino ea ordinatio quæ peragitur auctoritate Presbyterij, cui non præest Episcopus, adeoque penes quod est suprema & absoluta ordinandi potestas, pro tempore, in illa Ecclesia: sicuti supra prolixè ostensum est. 3. Porro sua cuique Ecclesiæ hac in parte necessitas cognita est.

Fateor tamen eas tamdiu laborare defectu quodam æconomico, quamdiu carent Episcopis. Quamvis igitur etiam sine Episcopis valida sit ordinatio, & tota illarum Ecclesiarum Disciplina; oprandum tamen potius ut habeant Episcopos. Hoc enim divinæ institutioni convenientius est, & ad Ecclesiæ pacem, & decorum & ordinem accommodatius: sicut est a nobis in præcedentibus propositionibus earumque exegetibus, & in hac ipsa dissertatione demonstratum.

Cano;

Modernus defectus æconomicus, quarundam Ecclesiarum refecturum.

Canonibus constitutum est, ut non minus quam tres Episcopi sufficiant ad ordinandū Episcopum: PALLADIUS tamen SCOTORVM primus Episcopus, SERVANVM Episcopum, ORCADVM solus ordinavit, ut scribit IOANNES MAIOR, LIB. 2, de Gestis SCOTORVM, CAP. 2: ubi hæc adjicit verba; *Ex isto, inquit, patet quod Episcopus in necessitate ab uno Episcopo consecratur, & non est de Episcopi essentia quod à tribus ordinetur. Pecant tamen alter ordinantes, ubi Episcoporum trinitas haberi potest.* HEC MAIOR. Non tamen existimandum est PALLADIUM, prorsus solum ordinationem eam peregis-
 se, quamvis solus fuerit Episcopus: haud dubiè enim adhibuit secum Presbyteros saltē duos: quemadmodū fecerunt postea duo illi Episcopi qui sibi associarūt ANDREAM Presbyterum OSTIENSEM, ad ordinandum PELAGIUM, Episcopum ROMANVM. Sic apud GRATIANVM, 67 Dist. Can. Episcopus: solum Episcopum, interpretatur Glossa, sine aliis Episcopis, non exclusis Clericis.

Casus necessitatis dispensativæ in ordinatione Episcopi.

Nam etiam si casus incidere possit, ut necesse habeat Presbyter solus ordinare Presbyterum; ut in casu Hæreseos superius memorato: item, si quis Presbyter ad remotam Oceani insulam appellens, ibique relictus, barbaris prædicet EVANGELIUM, &, per DEI benedictionem, lucretur ingentem multitudinem, neque illi cum aliis orbis partibus intercedat commercium: necesse habebit, ea, quæ à Magistris suis accepit, proponere fidelibus hominibus, qui idonei futuri sint etiam alios docere, sicut monet Apostolus, 2 TIM. 2, 2. Eosque jam maturos secundum Canones qui habentur. 1 TIM. 3, TIT. 1, constituere Presbyteros κατὰ πόλιν, καὶ κατ' ἐκκλησίαν, oppidatim, & per singulas Ecclesias. Quamvis, inquam, iste casus incidere possit, vix tamen cogitari potest casus, in quo necesse sit Episcopo ut solus etiam sine Presbyteris ordinet Episcopum: nam ordinatio Episcopi

Alius casus, in quo unus presbyter bene ordinat presbyterum.

necessaria non est, nisi in multitudine Presbyterorum, ad vitandum Schisma, & decenter ac pacifice gubernandam Ecclesiam. Præsto igitur semper erunt Episcopo ordinatori aliqui saltem Presbyteri, qui cum illo in ordinatione concurrant.

Conciliatio
necessariæ soli-
tudinis cum
nostra secun-
da propositio-
ne, de sociali
ministerio.

Quod diximus, supra, Propositione secunda, de sociali Ministerio, illud ita intelligendum est, ut quilibet Pastor collegium aliquod Pastorum, cui subiciatur, agnoscat, vel affectu simul et actu, quando scilicet ei præsto est collegium Catholicorum Pastorum, cui subjici possit; vel saltem affectu, si non possit actu, in casu necessariæ solitudinis: paratus semper etiam actu subjectionem et obedientiam exhibere, quodcumque nactus fuerit collegas.

Ordinatio
per Episcopos
in Ecclesiis
reformatis
BRITANNI-
CIS.

Postquam de ordinatione Presbyterali, jam prolixius quàm intenderam disserui: subjungam brevem Dialogum, de ea ordinatione quæ in Ecclesiis BRITANNICIS reformatis fit Ministerio Episcoporum. Meminisse interim convenit eorum quæ supra citavimus ex THOMA, et AVREOLO, et CATREOLO, et aliis de veritate ordinis, quem confert Episcopus Hæreticus, prohibitus, excommunicatus, degradatus: non quod tali præsidio et tam misera defensione egeat nostra causa, sed quia conducent ad obturandum os imperitis et contentiosis quibusdam Papistis, qui illius doctrinæ, quam profitentur, ignari, caninam exercent facundiam contra DEI Servos. Cum interim non intelligant quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Audiamus Colloquentes CATHOLICVM & PAPISTAM.

CATHOLICVS.

QVId habes quod objicias contra eam ordinum Ministrationem, quæ ab ipso Reformationis exordio in ANGLIA in hunc usque diem, et nunc etiam DEI beneficium in SCOTIA peragitur per Catholicos Episcopos?

PAP.

PAPISTA. Episcopi vestri non sunt Catholici, sed sunt Hæretici, adeoq; ipso jure sunt Excommunicati, & omni dignitate Sacerdotali exciderunt.

CATH. Hæretici non sunt. sed quorsum tendit ista criminatio? Si negas Hæreticos & Excommunicatos validè ordinare, et verum ordinem conferre, contradicis Ecclesiæ ROMANÆ. Degradatos etiam Episcopos validè ordinare, docent THOMAS, et AVREOLVS, et CAPREOLVS, et ANGELVS, et Glossa, Caus. 9, Quæst. 1, in principio: et in Can. Ordinationes: Glossa, Nisi probare: et alii. Si hæc nescis, discere: si scis, cur gratis rixaris. Sed fac Hæreticos non validè ordinare, id nostrorum ordinationem non infirmabit; nam Episcopi nostri non sunt Hæretici, sed Orthodoxi.

PAP. Illi vestri Episcopi, qui Religionis reformationem (ut vocatis) primi amplexi sunt, à quibus sunt ordinati? annon à Papa Romano?

CATH. Dicere possum verum ordinem & ordinationem Episcopalem, per continuatam successionem in ANGLIA, jam totos mille annos, esse perpetuò conservatam in hunc usque diem, jam inde a tempore AVGVSTINI, ANGLORVM Episcopi, quem ordinavit ETHERIVS, Episcopus ARELATENSIS, (circa annum DOM. 600) teste BEDA, Lib. 1, Hist. Eccles. Gentis ANGLORVM, Cap. 27. Nos autem ETHERIVM, & AVGVSTINVM non accensimus Hæreticis, neque, GREGORIVM, Papam ROMANVM, cujus hortatu & missu venerat in ANGLIAM AVGVSTINVS. Quamvis citeriores quosdam ROMANOS Pontifices meritiò habeamus pro Hæreticis. Canonibus constitutum est, ut tres saltem Comprovinciales Episcopi, cum Metropolitanis consensu, ordinent Episcopum, sicut supra docuimus: & ut Metropolitanus à suis Comprovincialibus ordinetur, dist. 66, Archiepiscopus. Si servavit Ecclesia ANGlica

NA has regulas, non est passa intercideré ordinationem Episcopalem acceptam tempore *AVGVSTINI*. Sed fac Episcopos nostros ab ipso *LEONE*, Papa decimo, qui Religionis reformationi restitit, ordinatos esse; quid inde efficies?

PAP. Nempe, ut fatearis eos aut verum ordinem non accepisse, aut debuisse permanere in Fide ordinantis.

CATH. Annon jam consensimus verum ordinem accipi posse ab Hæretico ordinante? num propterea debet ille qui ab Hæretico ordinatus est, permanere in Hæresi seu Fide (vel potius perfidia) ordinantis? Quicquid veræ & Catholicæ fidei proficitur Papa, in eo libenter permanemus: at quam admiscuit perfidiam, meritò rejecimus. Sed ut argumenti tui imbecillitatem, clarissimo exemplo, tibi ob oculos ponam; quosdam olim in Hæresi Novatiana ab ipsis Catharis, sive Novatianis ordinatos Pastores, ad Ecclesiam Catholicam postea redeuntes, recepit prima œcumenica Synodus *NICENA*, aliique Catholi Patres, in suis ordinibus, (salvo illis gradu Presbyterij, imo etiam gradu Episcopali si vel non esset pro tempore alius illius civitatis Episcopus Catholicus vel placeret Episcopo Catholico eum sibi habere collegam) absque nova ordinatione, Concil. *NICEN.* Can. 8, & Caus. 1, Quæst. 7, Can. *Donatum*; & Can. *Saluberrimum*. Et idem scribit *HIERONYMVS*, in Dialogo adversus *LVCIFERIANOS*. *AVGVSTINVS* autem disertè scribit ordinem in ea Hæresi acceptum, in qua baptizatos recipimus, non esse iterandum, sed esse verum ordinem, Lib. 2, contra Epistolam *PARMENIANI*, Cap. 13. Et qui hoc postea negarunt fieri rectè posse, *LVCIFERIANI*, Schismaticis, & propter obstinatam animositatem etiam Hæreticis annumerati sunt. Et eam *AVGVSTINI* doctrinam tenet Ecclesia *ROMANA*. Vide Concil. *TRID.* Sess. 23, Cap. 4, & testimonia supra citata. Iam secundum

dum bellam istam tuam argumentandi solertiam, aut illi ab Hæreticis in hæresi ordinati non habebant verum ordinem, & sic contradicis Synodo *N I C Æ N Æ*, & *A V G V S T I N O*, alijsque orthodoxis Patribus, & Ecclesiæ *R O M A N Æ*: aut si verum ordinem acceperunt, debebant permanere in Fide ordinantium, id est, in Hæresi Novatianorum, aut *A R I A N O R V M*, aut alia quacunque Hæresi, in qua verum illum ordinem acceperunt. Viden' in quas te angustias præcipitaveris?

P A P. At ego te jam irretitum tenebo; ut, vel agnoscat Papam esse Catholicum, non autem Hæreticum; vel Episcoporum vestrorum, qui à Papa ordinati sunt, ordinationem esse saltem maledictam, & *D E O* exosam: nam qui ab Hæretico ordinem suscipit, ipsa ordinis susceptione peccat mortaliter; adeoque contrahit in ipsa sui ordinatione maledictionem.

C A T H. Qui à notorio Hæretico scienter petit aut suscipit ordinem, fatemur eum mortaliter peccare: at verò qui ab eo petit vel suscipit ordinem, quem non scit esse Hæreticum, eum excusat quoad petitionem aut susceptionem ordinis, probabilis ignorantia, *Caus. 9, Quæst. 1, Can. Ordinationes.* Quamvis peccet adhærendo ejus Hæresi; & quicquid maculæ contraxit ipse ordinatus per susceptionem immaculati ordinis ab Hæretico, id per Hæreseos desertionem aboletur. Propterea Patres Catholici quando Hæreticos Episcopos & Presbyteros pœnitentiam de Hæresi agentes in suis ordinibus receperunt, non eos rursus ordinarunt, neque exegerunt ab iis ut ordinem deponerent, sed ut Hæresin deponerent, & per hanc Hæreseos abdicationem fideique Catholicæ sinceram professionem cœperunt bene habere eum ordinem quem antea verè quidem at malè habebant. ut docet *A V G V S T.* lib. 2, contra epistolam Parmeniani, Cap. 13. sic etiam Episcopi nostri qui à Papa, vel a Papistis, in cordis sui simplicitate, ordinem susceperunt, excusantur per probabilem ipsorum ig-

norantiam, & cordis simplicitatem; & quicquid in Hæresi labis contraxerunt, id per Hæreseos Papisticæ seriam abnegationem deletum est: & ordo quem acceperunt, non est abolitus, sed firmus manifestumque magis salubriter postea habuerunt. Postea vero quàm eo devenit Papæ obstinatio in Hæresi, ut nobis jam manifestè innotescat eum esse notorium & contumacem Hæreticum, non amplius petimus nec suscipimus ab eo ordines. Quamvis ab illo ordinatos, & de Hæresi ejus ad Ecclesiam Catholicam venientes, suscipi posse, cum manuum impositione, existimemus in suis ordinibus, si examen sustinentes idonei inveniantur: quia ex charitatis lege judicamus illos per ignorantiam eum sequutos esse, ordinemque ab eo suscepisse. Approbamus enim illam regulam juris Canonici, ex B E D A sumptam, *Ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Extra de regulis juris, Cap. 2, *Esote.*

PAP. *Tota hæc tua argutatio nititur falsissima hypothesis: tum Papam Hæreseos insimulas: prophana hæc est calumnia, & impudentissimum mendacium.*

CATH. Non clamoribus & conviciis, sed idoneo aliquo argumento refellenda tibi erat mea Hypothesis, si eam velles convulsam. Sed ut te æquiores habeam, Hypotheses meæ veritatem demonstro, hoc argumento:

Qui doctrinam, de fide & moribus Christianis sacris Scripturis & Catholicæ antiquitati contrariam palam proficetur, mordicus retinet, & obstinatè defendit, ille est notorius Hæreticus, & ex præcepto Apostolico, etiam ante synodalem sententiam fugiendus, ut eversus & peccans, & suo precepto judicio condemnatus, Tit. 3, 10, 11. & 2, Ioan. 10. at Papa Romanus doctrinam de fide &c. Ergo:

Audi aliud argumentum:

Qui

Qui sacrarum Scripturarum, et Catholicæ antiquitatis doctrinam, de Fide et Moribus Christianis, multoties monitus, contumaciter rejicit, palam condemnat, ejusque Professores crudeliter persequitur, et trucidat, ille est notorius Hæreticus et Homicida: At Papa ROMANVS sacrarum Scripturarum, etc. Ergo.

P A P. Video quorsum tendas: id nempe satagis, ut me pertrahas ad examen doctrinæ per Scripturas, & Antiquitatem, laterem lavas: non hac in fœdera veni. Audi; Quam doctrinam Papa dicit esse Catholicam, aut mihi meus Sacerdos jurat esse Catholicam, ea mihi est Catholica: & quam ille asserit, aut hic jurat esse Hæreticam, ea mihi est Hæretica, hic terminus hæret.

C A T H. Si affirmanti, aut jurato credas, absque ulteriore examine; quilibet doctrinæ ventus te circumferet. Affirmabunt, et interposita animarum suarum pro nostris animabus sponsione, cum horrendis execrationibus, jurabunt ARIANI, EUTYCHIANI, aliique Hæretici suam fidem esse Catholicam, nostram vero, in qua contra eos consentimus, esse Hæreticam. Eisdem modis superstitiones suas Religioni Christianæ anteponent PAGANI, IVDAEI, MAHVETANI, etc.

P A P. Isti omnes mentiuntur; at Papa, ejusque Sacerdotes, non mentiuntur. Hoc tutum est, hoc tenebo; ne me interpellas.

C A T H. Quam sit hoc parum tutum monstrabimus PRO P. XVI. Tutius est DEO credere, quam homini. Ex personis probamus Fidem, an ex Fide personas? inquit TERTVLLIANVS, Lib. de præscriptionibus adversus Hæreticos, cap. 3. Idem quoque alibi; Non recipio, inquit, quod extra Scripturam de tuo inferis, LIBRO de carne CHRISTI, Cap. 7. Et alibi; Aufer Hæreticis quæ cum Ethnicis sapiunt, ut de Scripturis solis quæstiones suas fiant, & stare non poterunt. Lib. de Resurrectione carnis, Cap.

nis, Cap. 3. Audi beatorum Apostolum PAVLUM; Sed etiam si nos; aut Angelus è Cælo evangelizet vobis, præter id quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico; Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. GALAT. I. 8, 9. Sed quoniam eo impietatis atque infidelitatis devenistis, ut jam pluris apud vos sit posteriorum doctorum autoritas, quam ipsorum Apostolorum, & utrisque præferatis Papam ROMANVM: si non credis Apostolo, crede tamen S. AVGVSTINO, cujus hæc sunt verba, Lib. 3; contra literas Petiliani, Cap. 6. Proinde sive de CHRISTO, sive de ejus Ecclesia, sive de quacunque alia re quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, Licet si nos, sed omnino quod sequutus adjecit; Si Angelus de Cælo vobis annuntiaverit, præterquam quod in Scripturis legalibus, & Evangelicis accepistis, anathema sit. Item, Lib. 2. de doctrina Christiana, Cap. IX. In iis quæ APERTE in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa OMNIA quæ continent fidem morésque vivendi. Hæc AVGVSTINVS. Quod si neque AVGVSTINO credis; audi ZEPHERINVM, Papam ROMANVM; Sicut Stellas Cæli non exstinguit nox, sic mentes fidelium & inherentes firmamento sanctæ Scripturæ non obscurat mundana iniquitas. 30. Distinct. Sicut Stellas. Audi LEONEM, hujus nominis primum, Papam ROMANVM: Quid autem iniquius, quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas, nec ad Evangelicas auctoritates; sed ad semetipsos recurrunt. Et ideo magistri erroris existunt, quia

quia veritatis Discipuli non fuere. Hæc LEO, in Epistola ENCYCLICA, ad FLAVIANVM: quæ etiam invenies à GRATIANO citata, Caus. 24, Quæst. 3, *Quid autem.* Audi GREGORIUM,

PAP. *Adco, Vale.*

CATHOL. Vale: DEVS tui misereatur.

Hunc brevem Dialogum inseruimus propter imperitos quosdam Papistas.

Nunc, ut promissimus, aliquid dicendum de ea ordinatione quam peragit Episcopus Hæreticus, aut Excommunicatus, aut Degradatus. De Hæreticis, distinguit Glossa 1, Quæst. 7, *Si qui Presbyteri:* inter rigorem Paternæ Disciplinæ, et pietatem Matris Ecclesiæ. Aptior erit trimembris distinctio; inter justam severitatem paternæ Disciplinæ, & misericordiam licitam piæ Matris Ecclesiæ, & injustum rigorem morosorum. Secundum severitatem paternæ Disciplinæ, ad terrendum alios, quandoq. ab Hæresi redeuntes Clerici, quamvis à Catholicis ante Apostasiam ordinati, non recipiebantur in suis ordinibus, sed ad Laicam tantummodo communionem admittebantur: sicut pater ex Epistola CORNELII, Episcopi ROMANI, ad FABIVM, Episcopum ANTIOCHENVM, apud EVSEBIUM, hist. Eccles. lib. 6. cap. 35. *μν.* et ex CYPRIANO, lib. 2, epist. 1. et caus. 1, quæst. 7, can. *Si qui Presbyteri:* Quod tamen non de *spiratione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ*, ut loquitur AVGVSTINVS, apud GRATIANVM, 50, Dist. *Vt constitueretur.* Propterea nonnunquã, etiã ab Hæreticis ordinati recipiebantur in suis ordinibus, per misericordiã piæ matris Ecclesiæ, ut hac benignitate allicerentur errâtes, ad deserendũ errorẽ, et amplectendam veritatem, sicut statutum est in Concilio NICÆNO, Cap. 8, de Novatianistis: et factum legimus à LEONE, Episcopo ROMANO, Caus. 1, Quæst. 7, Can. *Donatam;* et Can. *Saluberrimum:* et rectè fieri docet AVGVSTINVS, Libro 2, contra Epist. PARMENIAN, CAP. XIII.

LVCIFER, Episcopus CARALITANVS, introducere conatus est rigidam quandam morositatem, asserens ne eos quidem qui in Ecclesia Catholica ordinati erant, & postea in Hæresin lapsi sunt, posse justè in suis ordinibus recipi, redeuntibus ab Hæresi. Quem Errorem refellit HIERONYMVS, in Dialogo adversus LVCIFERIANOS. Et meritò, quia repugnat, licet ac laudabili pietati matris Ecclesiæ, et Concilio NICÆNO. Quorundam autem Hæreticorum Clericis in Hæresi ordinatis, et ab Hæresi redeuntibus, hic favor conceditur, ut detur eis officium Clericale, inter Catholicos, etiamsi de novo ordinentur, et ita ordo, quem in Hæresi acceperunt, nullo loco habeatur. Et hunc solū favorē fortasse imperitus aliquis suspicabitur NICÆNOS Patres indulsisse Catharis sive Novatianis: Can. 8. quo exceperunt PAVLIANISTAS ad munus clericale idoneos: Can. 19. explicabo igitur mentem Concilij NICÆNI. Verba Canonis 8. de Novatianis hæc sunt. *De his qui se Catharos aliquando nominabant, si aliquando venerint ad Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, placuit sancto & magno Concilio, ut manuum impositionem accipientes, sic in clero permaneant.* ὡς ἐ χειροθετούμενος αὐτὸς μένει ἄτως ἐν τῷ κλήρῳ.

De PAVLIANISTIS verò sive SAMOSATENIANIS, (qui IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI, minimè baptizabant, sicut de eis scribit INNOCENTIUS primus, Episcopus ROMANVS, Epist. 22, ad Episcopos MACEDONIÆ) sic statuunt NICÆNI Patres, Can. 19. De PAVLIANISTIS ad Ecclesiam Catholicam confugientibus definitio prolata est, ut baptizentur omnino. Si qui autem de his præterito tempore fuerint in clero, siquidem immaculati & irreprehensibiles apparuerint, baptizati ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ

CAP. XI. De Hæreticis ordinantibus. 215

eclesia Catholica [ἀναβαπτισθέντες χροπονησάτων τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἁγιστάπ.]. Quod si discusso incongruos eos invenerit, abjici tales convenit.

Ex collatione horum Canonum manifestum est, ordinationem à PAVLIANISTIS factam pro non facta habitam esse. Et venientes ad Catholicam Ecclesiam non potuisse permanere in ordine quem nullum habebant; sed in ipsa Ecclesia Catholica quosdam eorum ordinatos esse, ordinem accipientes quem antea non habebant; sicut & baptismum. At ordinationem Catharorum, in ipsa eorum Hæresi factam, Patres NICÆNOS ratam habuisse, nec jussisse eam iterari, aut Catharorum Clericos, ad Ecclesiam Catholicam venientes, in Catholica Ecclesia ordinari χροπονησάων, sicut PAVLIANISTAS, sed tantum χροσθεταῖων, id est per impositionem manuum reconciliari & benedici, & sic concessisse eis ut in ordine MANERENT: quoniam scilicet prius habebant. Ea igitur manuum impositio non fuit ordinatoria, sed fuit reconciliatoria, fuit oratio super hominem. *Caus. 1. Quæst.*

1. *Manus.*

Idem, docet AVGVSTINVS, Lib. 2. contra Epistolam PARMENIANI, Cap. 13. Vbi his duobus utitur Argumentis 1. quorum baptismus verum est, eorum & ordinatio vera est; Nulla, inquit, ostenditur causa, cur ille qui ipsum baptismum amittere non potest, jus dandi amittere possit. Vtrumq; enim Sacramentum est, & quadam consecratione vtrumq; homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: ideoq; in Catholica vtrumq; non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte [Donati] venientes etiam prepositi, pro bono pacis, correcto Schismatis errore, suscepti sunt: & si visum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinati; sed sicut baptismus in eis, ita

ordinatio mansit integra: quia in præfione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum est, non in Sacramentis, quæ ubicunque sunt ipsa vera sunt. — Aliud est prorsus non habere aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Quicquid non habetur, dandum est cum opus est dari: quod verò perniciosè habetur, per correctionem depulsa perniciæ agendum est ut salubriter habeatur.

2. Hoc etiam argumento vitur *AVGVSTINVS*, sicut ordinati in Ecclesia Catholica, si ab ea recedant, non amittunt suos ordines, ideoque si eos Apostasiæ suæ pœniteat, redeantque ad Ecclesiam Catholicam, recipi possunt in suis ordinibus, & si recipiantur, non sunt de novo ordinandi: ita etiam qui ab Hæreticis in ipsa Hæresi ordinem habentibus ordinati sunt habent verum ordinem, neque, si ad Ecclesiam Catholicam veniant, sunt rursum ordinandi. Quapropter, inquit, sicut redeunti non redditur quod foris habebat, sic venienti non repetendum est, quod etiam foris accepit. Vnde consequenter intelligitur perversitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverso esse violandam: Constat enim eam in perversis & sceleratis hominibus, siue in eis qui intus sunt, siue in eis qui foris sunt, impollutam atque inviolabilem permanere: & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est dicuntur, cum illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium. Hæc *AVGVSTINVS*.

AVGVSTINVM imitati *PROTESTANTES TEVTONES*, in Apologia Confessionis *AVGVSTANÆ*, Cap. de numero & usu Sacramentorum. Et *IOANNES CALVINVS*, Lib. 4, Instit. Cap. 19, § 28, ordinem de Ministerio verbi & vero Presbyterij munere intellectum vocant Sacramentum. S. C. Q.

CAP. XI. De Hæreticis & excommun. 317

TVS quidem, in quartum Sent. Distinct. 24, Quæst. vni-
ca, dicit, *Quod loquendo propriè de sacramento, ordo
non est Sacramentum: quia omne Sacramentum, &c.*

Reliqua invenies supra à nobis citata, post Propositionem
duodecimam. Si cuiquam propositum est litigare de vo-
cabulo, non certabo. Certum est ordinem sacrum esse spi-
ritualem potestatem, in homine, à Deo institutam, cum
promissione gratiæ, *EPHES. 4. 8, 11. ROM. 12.*
6. & 2 TIM. 1. 6.

De excommunicatis distingui solet inter excommu-
nicatos à jure, & excommunicatos à iudice. Et hi rursus
vel in cumulo, vel nominatim excommunicantur. De or-
dinatione per excommunicatos, vide Caus. 9, Quæst. 1,
vbi Glossa discordat à Magistro, Ibidem dicitur, Hære-
ticos & Schismaticos ipso jure esse excommunicatos, *Can.*
Nos consecrationem, in Glossa.

De Excom-
municatis.

Excommunicatio privat communione, depositio or-
dine: sicut in Hæretico potest esse verus ordo, sic in ex-
communicato. Non enim excommunicatio per se, sed
quatenus conjunctam habens depositionem, pellit ab or-
dine. Neque habet omnis excommunicatio conjunctam
depositionem. Nam *excommunicatio incurritur, quan-
doque à jure, quandoque à iudice*, inquit *SCOTVS*, in
quartum Sent. Distinct. 25, Quæst. 1, Num. 11. At *de-
positio nunquam à jure, sed præcisè infligenda est à judi-
ce*, ait idem *SCOTVS*, ibid. Num. 4. Sed annon ag-
noscebamus, cum *BELLARMINO*, Hæreticos mani-
festos esse ipso jure depositos? Certè id agnoscimus de om-
nib⁹ Clericis Hæreticis, quoad jus liciti exercitij, & quoad
alios ut ab eorum communione abstineant: & eis non
obediant: sed non est accipiendum de omnibus Hæreticis,
quoad valorem exercitij, in Sacramentorum administra-
tione: licet injustæ eorum censura, etiam ipso jure nullæ
sint. Sive autem Episcopi Hæretici, vi sui ordinis, ha-
beant

beant potestate censuræ, siue nō habeant, (de eo enim nihil impræsentiarū affirmamus) haud dubie tamen per Hæresin exciderunt jure exercendi eam potestatem erga Catholicos; & per iniquitatem sententiæ, ipsa etiam sententia ipso jure nulla est.

Est & quædam excommunicatio partialis, seu potius suspensio alicujus Episcopi à communione Fratrum Comprovincialium, relicta ei interim administratione & communione suæ Ecclesiæ: de qua 18 Distinct. & Caus. 11, Quæst. 3. Episcopi si.

De Degradationis.

Degradatio vel est depositio alicujus ab uno gradu, reservato ei alio inferiori gradu; vel est amotio ab omni gradu clericali, & tunc idem est degradatio & depositio; quæ est totalis amotio à statu clericali. Ut scribit SCOTVS in quartum Sent. Dist. 25. Quæst. 1. Num. 4. ibidem tamen se explicans SCOTVS ait, per depositionem non auferri characterem ordinis, & per consequens, nec ipsos ordines susceptos: sed tolli licentiam exercendi actum cujusunque ordinis; & etiam privilegium quod competit ordinatis: & inde talem tradi curia seculari. Hæc SCOTVS.

In Glossa, Caus. 9. Qu. 1. in principio hæc ponitur regula; Hæc ergo sit fides tua quod Hæretici & excommunicati & depositi vera Sacramenta conferunt; & verum Corpus CHRISTI conspiciunt: ut not. 1. Quæst. 1. Dominus declaravit. 10. Sed è vestigio contradicitur huic Glossæ ibidem; Quod dicit 10. de deposito non credo esse verum: ut 50. Dist. Can. accedens. B. Ego posteriori Glossatori assentior: de deposito plena & perfecta depositione.

Est enim triplex depositio: Una est prorsus invalida & ipso jure nulla: Nam quemadmodum de excommunicatione, ita etiam de depositione verum est quod ait GREGORIUS Papa: Apud DEVM, & ejus Ecclesiam, nemo

Depositio prorsus invalida.

neminem potest gravare injusta sententia : ita ergo ea se non absolvi desideret, quia se nullatenus perspicit obligatum. *Caus. 11. Quæst. 3. Cui est. Timendam, ait VRBANVS, sententiam Episcopi, licet injustè liget: eodem, Quibus Episcopi.* Sed non est servanda: *Can. Si Episcopus. Eodem. Quando subditi excommunicantur ideo quia ad malum cogi non possunt; tunc sententia non est obediendum.* *Eadem Caus. 11. Quæst. 3. Si is qui præst.* Idem de depositione dicendum est. Talis fuit depositio Episcoporum Catholicorum, per ARIANOS & DIOSCORTIANOS aliosque Hæreticos. Nam etiamsi eos à sedibus suis vi abegerint, depositio tamen ipso jure nulla fuit. Alia est depositio semiplena; quando scilicet unius Ecclesiæ Episcopi excommunicant alterius Ecclesiæ Episcopos; vel diversarum Ecclesiarum Episcopi se invicem deponunt, neque tamen quisquam eorum à suis Comprovincialibus deponitur, aut in sua Ecclesia pro deposito habetur. Hæc potius denuntiatio est belli Ecclesiastici, & dissolutio Fraternalis commercii, & publica declaratio qua iudicium suum hi de illis, & de his illi profitentur; nempe, quod sint depositione digni. Si iustum sit iudicium, est semiplena depositio. Sic se invicem deposuerunt CYRILLVS ALEXANDRINVS, & IOANNES ANTIQCHENVS; ubi melior fuit causa CYRILLI. Postea autem reconciliati thronos sibi invicem restituerunt. Sic LEO, Episcopus ROMANVS, excommunicavit & deposuit DIOSCORVM, Episcopum ALEXANDRI-NVM; & DIOSCORVS, LEONEM: ubi melior fuit causa LEONIS. Sic etiam se invicem deposuerunt NICOLAVS primus, Papa ROMANVS, et PHOTIVS, Patriarcha CONSTANTINOPOLITANVS. Plurima huius imperfectæ depositionis exempla occurrunt in Historia veteris Ecclesiæ. Nec injusta illa, neque semiplena ista depositio evacuat ordinationes à deposito factas. Sed est tertium quoddam genus depositionis; quando nimirum, reus in suo foro, le-

Depositiō semiplena.

Depositiō plena & perfecta.

Tollit ordi-
nem & valo-
rem exercitii.

gitimè convictus alicujus criminis, depositionem merentis, per competentis judicis sententiam, adstipulante etiam illa Ecclesia, cum qua adhuc communionem proficitur, & in qua servit, deponitur ob officio & ordine Clericali.

Talem depositum puto non validè posse ordinare: quia jam caret ipso ordine. Hæc est plena & perfecta depositio. Cujus descriptionem per verba Canonum investigabimus: Sic enim de hac censura loquuntur Canones, ut pro eo quod diceret; *Hic delinquens deponatur*, Canones non solùm hoc dicant, sed etiam, *ab officio deponatur*, 50. dist. accedens. *Degradetur*, 46. Dist. Clericus maledicus. *Degradetur ab officio*: eadem Dist. Clericus qui. *Gratu careat*, 50. Dist. Clericum qui. *Proprio excidat gradu*, τὸ εἰκὸς ἐκπιπτῶ βαθμῷ, Concil. CHALCED. Can. 2. *Ab officij honore deponatur*, 50. Dist. Si Episcopus. *Ab officio retrahatur*, 46. Dist. Clericum. *Repellatur omnino à Sacerdotali honore, omnino deponatur, & ab omni Sacerdotio alienus sit*, Caus. 1. Quæst. 7, Si quis omnem. *A Sacerdotij ordine dejiciatur, sacro ordine privetur*, 50. Dist. Accedens. *Ecclesiastica dignitate careat*: 24. Distinct. Quando Episcopus. *A Sacerdotio cadat*, Caus. 1. Quæst. 7, Si quis omnem. *In clericali non permaneat*; 50. Dist. Ut constitueretur. *In ordinatione Ecclesiastica non habeatur*, 50. Dist. Si quis Presbyter. *Laicam tantummodo communionem accipiat*, 50. Dist. Si Episcopus. *Dejiciatur, & Laicam tantummodo communionem in fine vitæ accipiat*. (Hoc de eo dicitur qui Homicidij, aut facti, aut præcepti, aut Confilio, aut defensione post Baptismum conscius fuerit) 50. Dist. Si quis viduam. *Ab omni Sacerdotij officio maneat penitus alienus, concessa ei licentia Ecclesiam ingrediendi & communicandi, sicut Laico*, Caus. 11. Quæst. 3, *TEVGALDVM*. *Ab honore sive gradu separetur, & honore seu gradu nudetur*,

tur, NOVEL. 123, Cap. 21. *Sacro ordine careat*, 50. Dist. Per-
venit. *Ordinatione privetur*, Caus. 15, quæst. 8, Qui admisit.

Clerici igitur depositio plena & perfecta, est ejus degra-
datio & dejectio ab officio, honore, dignitate, ordine, &
communione Clericali; adeo ut jam sacro ordine careat,
nec in Clericatu permaneat, nec in ordinatione Ecclesiasti-
ca habendus sit, quippe ordinatione privatus, ordine & gra-
du nudatus, privatus, ab eoque separatus, ut illi in Eccle-
siasticis plus non sit relictum quam Laïco, puta ut Eccle-
siam ingrediatur, & Laïcam cum Laïcis, non autem Cleri-
calem cum Clericis, communionem accipiat.

Quid sit depo-
sicio Clerici,
plena & per-
fecta.

Laïca illa cōmunio non fuit cōmunio sub una tantum
specie, sicut pueriliter nugatur BELLARM. lib. 4, de Eucharis-
tia, cap. 24, §. *Sed neq. hæc*. Sed fuit sub utraq. specie cōmu-
nio extra cancellos sanctuarii, seu loci illius qui erat Episco-
po, et Presbyteris, et Diaconis tributus. Eratq. Laïcis, cele-
brationis tempore, inaccessus: et dicebatur etiam Presbyte-
rium & Diaconicum, *διακονικὸν*, et Sacrarium, et Secreta-
rium. THEODORETUS vocat τὰ ἐνδὸν τῶν κεικλιδίων, loca
intra Cancellos. THEOD. lib. 5, hist. Eccl. c. 17: Concil.
LAOD. can. 21: et dist. 23, can. *Non oportet Subdiaconos*: et
Conc. BRACARENS. 1, can. 31: et ex Concil. AGATHENSÍ,
apud GRATIAN. 23, dist. *Non oportet infasratos*: et, de con-
secratione, dist. 2, can. *Sacerdotum*. Hoc de Laïca commu-
nitione obiter sufficiat. Redeo ad Depositos.

Laïca com-
munio.

Distinguendum est inter licentiam exercitii, sive jus li-
citi exercitii, & exercitii sive liciti, sive illiciti valorem. Vel
potius distinguantur hæc tria; Potestas ordinis, Licentia
exercitii, Valor exercitii. Non à licentia exercitii, sed ab
ordinis potestate pendet exercitii valor, in ordinatione, &
quorumcunque Sacramentorum administratione. (Nam
de censuris alia est ratio, ut supra monuimus.) Ideo suspen-
si, excommunicati, hæretici, quamvis non licitè exercèant
ea quæ sunt ordinis clericalis, validè tamen in prædictis ea
exercent quamdiu ipsi servant ordinē, & potestatem ordinis;

quam ista non tollunt. At depositus depositione plena & perfecta non valide exercet ea quæ sunt ordinis, quia ipse caret ordine & potestate ordinis. Et jam non nisi Laicus est, et tanto deteriore conditione quam alii Laici, quod longè difficilior sit ejus restitutio, quam aliorum Laicorum promotio. De hoc vide apud *GRATIANYM*, Distinct. 50, et Caus. 1, Quæst. 7. *SCOTVS* non negat posse restitui depositos, *Quamvis*, inquit, *legitimè depositus non legatur postea restitutus*. In quartum sent, Distinct. 25, quæst. 1. Num. 5.

De Characte-
re.

Quid igitur dicemus de indelebili Characterē? nam ij qui negant vlla depositione tolli ordinem; verba Canonum, quibus depositi dicuntur ordine carere, &c. Aiunt esse intellegenda quoad executionem, non autem quoad Characterem. Et cum semper maneat Character, qui ordinatione impressus est, inde colligunt semper manere ipsum ordinem. Sicut semper manent Baptismus, & Confirmatio; neque possunt vel amitti vel iterari. In his enim tribus Sacramentis imprimi Characterem.

Respondeo: 1. Certum est, Baptismus non esse iterandum; qui autem Baptismus iterari non posse probat, per hoc quod in baptismo imprimatur Character indelebilis; Ille probat propositum manifestius per immanifestius, inquit *SCOTVS*, in quartum sent. distinct. 6, Quæst. 7, Num. 2. Item: *necessitas talis forma impressa non apparet, etiam secundum ea quæ sunt credita de baptismo: quia nec Scriptura sacra istud exprimit esse necessarium in Baptismo, nec sancti, explicitè; nec sequitur evidenter ex veritate Baptismi credita*. eadem Distinct. Quæst. 9, Num. 4. Item; *ROMANA* autem Ecclesia videtur sentire Characterem imprimi in Baptismo, sicut dicit *INNOCENTIVS* tertius, extra, de Baptismo. — Propter ergo solam auctoritatem Ecclesia quantum occurrat ad præsens, est ponendum Characterem imprimi. Eadem

dem Quæst. Num. 14. Hæc SCOTVS. Cur autem tantum tribuat SCOTVS Ecclesiæ ROMANÆ, vt quod neque ratione, neque experientia, neque per sacras SCRIPTURAS, neque Patrum testimonijs probari potest, id admittat propter solam auctoritatem Ecclesiæ ROMANÆ; indicat SCOTVS, loco proximè citato; nempe, *Quia, sicut habetur extra, de Hereticis, ad abolendam; sentiendum est de Sacramentis Ecclesiæ, sicut sentit Ecclesiæ ROMANA.* At nos nuperum illud decretum LVCII Papæ tertij (qui sedit Anno DOMINI millesimo centesimo octogesimo tertio) non tanti facimus, vt ex personis probemus fidem: sed potiùs ex fide probamus personas. *Non enim novis revelationibus nunc regitur Ecclesiæ,* vt rectè scripsit BELLARM. Lib. 4, de verbo DEI, Cap. 9. Hæc prima responsio est.

2. Quid sit Character, & in quo subiecto, nondum consenserunt Theologi. vide BONAVENT. in quartum Sent. Distinct. 6, Art 1, Quæst. 1. vbi variè adferuntur pugnantes sententiæ. THOM. in quartum Sent. Distinct. 4. Quæst. 1: SCOT. in quartum Sent. Dist. 6, Quæst. 10, & 11: vbi THOMÆ sententiam SCOTVS refellit.

3. Posito manere aliquem Characterem indelebilem, post depositionem, non tamen sequitur manere ipsum ordinem vel potestatem ordinis; aut depositum validè ordinare. Nam etiam in Inferno, in damnatis, & in anima etiam separata, manet ille indelebilis Character, vt docet BONAVENTURA, in quartum Sent. Distinct. 6, Quæst. 5, & SCOTVS ibidem, Quæst. 9, Num. 19. Nemo autem sanus dicet manere ordinem in Inferno, & posse eum, qui aliquando fuit Episcopus, jam validè baptizare & ordinare in Inferno. Neque obijci potest homines non esse idoneos in Inferno, qui baptizentur aut ordinentur; nam nulla ratio reddi potest cur Clerici retineant potestatem ad-

vam conferendi, magis quam Laici potestatem passivam suscipiendi: vtraque enim frustra & inutiliter manet.

4. *BONAVENTURA* ait eos, qui sunt in minoribus ordinibus constituti, posse licite redire ad laicatum: & tamen manere in eis Characterem; in quartum Sent. Distinct. 24, Art. 1, Quæst. 1. Ergo ex eo quod maneat Character, non sequitur ipsum quoque ordinem manere.

5. Si quæras ex *BONAVENTURA* ad quid igitur maneat Character: respondet ipse ibidem; *Character omnium ordinum manet in anima, sive revertentis ad Laicatum, sive morientis, ut signaculum distinctivum: & hoc vel ad gloriam, si bene usus est; vel ad ignominiam, si male: nec oportet quod maneat semper quantum ad usum Ministerij: quia iste usus quodam modo convertitur in premium, vel supplicium.* Hæc *BONAVENTURA*.

6. Manet quidem aliquid in deposito distinctivum, quo ab aliis Laicis distinguitur: ad distinctionem autem non est necessaria aliqua impressa forma, sed sufficit actus transiens in præteritum, nempe, quod sit aliquando ordinatus: ut docet *SCOTVS*, in quartum Sent. Dist. 6, Quæst. 9, Num. 10, & 18. Manet in deposito non Character præsentis alicujus officij aut potestatis, sed vestigium quoddam præteriti honoris & aliquando habitæ potestatis: per quod vestigium ab alijs Laicis, nunquam ordinatis, distinguitur: & perfecta sufficienti poenitentia, si idoneus inveniatur, & utilitas Ecclesiæ postulet, restitui poterit absque nova ordinatione. Veluti si Princeps aliquis satrapis suis imprimi vellet officiorum, quæ gererent, stigmata seu Characteres: Et candenti ferro inureretur brachio camerarj figura clavis, & brachio hipparchi, sive præfecti equitum, imago equi, & brachio pincernæ imago scyphi. Et postea accideret ut offensus Princeps illos merito ab officijs deponeret, aliisque officia illa donaret

naret: & hos etiam officiorum Characteribus signandos curaret. Stigmata illa quæ in nō depositis erāt Characteres præsentis potestatis, essent in depositis vestigia duntaxat præteritæ potestatis: neque jam magis validum esset quicquid isti depositi agerent eorum quæ ad officia illa pertinerent, quam si quisquam alius privatus illud ageret, qui tale officium nunquam gessisset. Quamvis in hoc sit discrimen, quod, si placeret Principi depositos istos restituere, non opus esset nova signatione: sed illud vestigium pristinæ potestatis evaderet rursus Character præsentis potestatis. Nolim quidem de hoc funem contentionis ducere: dixi tamen quid sentiam de depositis.

Hortor autem Papistas, ut Nulla posthac contra nostrorum Pastorum vocationem vitilitigatione, irritos suos conatus jam toties experti, convertant se ad suos Sacerdotes, ubi facilior erit victoria. Interrogent eos de ordine sui Sacerdotij; utrum sint Sacerdotes secundum ordinem AARON, an secundum ordinem MELCHISEDEC. Neutrum enim rectè dici potest. Videntur quidem TRIDENTINI Sacerdotium suum, quod appellant Sacerdotium NOVI TESTAMENTI, referre ad ordinem MELCHISEDEC, Concil. Trid. Sess. 22. Sed imperitè & sacrilegè.

De Sacerdotibus, & sacrificio Missæ.

Nam 1. Sacerdotium NOVI TESTAMENTI, secundum ordinem MELCHISEDEC, non convenit pluribus, sed uni CHRISTO, & per hoc differt à Sacerdotio Aaronico, HEBR. 7. 23, 24.

1.

2. Vnus ille nullos habet successores, nam in æternum habet Sacerdotium intransitivum ἀνεγκλήτων, HEBR. 7. 24.

2.

3. Nulli peccatori, aut habenti infirmitatem, convenire potest hoc Sacerdotium, HEBR. 7. 26, 27, 28.

3.

4. in Sacerdotio secundum ordinem MELCHISEDEC, est unum tantummodo Sacrificium, non plura, HEBR. 10. 12.

4.

F f

5. Sacrific

5. Sacrificium est ipse Sacerdos, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum DEO, *HEBR.* 7. 27. & 9. 14, 26. *EPHES.* 5. 2.

6. Hoc Sacrificium non *QUOTIDIE* neque *SÆPE* [*ἡ καθ' ἡμέραν, ἔδὲ πολλάκις*] offert, sed illud semel [*ἅπαρ ἱφάπαρ*] obtulit, nunquā postea offerendū. *HEB.* 7. 27. & cap. 9. vers. 12, 25, 26, 28. & cap. 10. vers. 10, 11, 12.

7. Post illam unicam oblationem semel peractam, nullus relictus est locus ulli novæ sive hujus ipsius sive alterius cujuscūq. sacrificij oblationi pro peccatis; *HEB.* 10. 12, 14, 18. est μία θυσία, unica victima sive hostia, vers. 12. μία προσφορά, ἱφάπαρ, unica oblatio semel facta, vers. 10, 14. ἐκ ἐτι προσφορά περὶ ἁμαρτίας, non est amplius oblatio pro peccato, vers. 18. Id est, neque alia res est, quæ in propitiationem offeratur, neque est alius actus oblationis propitiatoriz. *TRIDENTINI* aiunt *CHRISTVM* in Cœna novissima corpus & sanguinem suum, sub speciebus panis & vini; DEO Patri obtulisse; & Apostolos ibidem constituisse Novi Testamenti Sacerdotes, eisq. & eorum successoribus, ut offerrent, præcepisse, per hæc verba, *HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM.* Concil. *TRID.* Sess. 22, Cap. 1. At credendum potius sacre Scripturæ, quæ dicit eum non sæpe [*πολλάκις*], sed semel [*ἱφάπαρ*] se obtulisse. Et illa unica oblatione, semel facta, æternam redemptionem nactum esse, abolevisse peccatū, nos sanctificasse, & in æternum consummasse [seu cōsecrasse *ππιωκέναι*] eos qui sanctificātur. Et huic unicæ oblationi semel peractæ subjungit sacra Scriptura, τὸ λοιπὸν, *de cætero*, seu *id quod superest*, & ἐκ δευτέρου, *secundo loco*, expectationem complementi illius promissionis de subjectione inimicorum ejus, ut fiant scabellum pedum ejus; & ultimum ejus adventum in gloria, in die judicii, *HEB.* 10, 13, & Cap. 9, vers. 28.

8. Quotiescunq; *CHRISTVS* offertur in remissionem pecca-

peccatorū, toties moritur; non enim impetrat remissionem, nisi qua Mediator NOVI TESTAMENTI, ubi autem Testamentum est, mors intercedat necesse est Testatoris, & quotiescunque seipsum offert ad tollenda peccata, necesse est ipsum pati, HEBR. 9, 15, 16, 25. Inanissimum igitur est commentum Sacrificii propitiatorii incruenti.

9. In tota Cœnæ institutione & celebratione, nulla prorsus vel levissima sit mētio Sacrificii, aut Oblationis, aut Sacerdotii, nisi in illis verbis, *QVOD PRO VOBIS FRANGITVR, &, QVI PRO MVLTIS EFFVNDITVR IN REMISSIONEM PECCATORVM*. Quæ verba ipsam CHRISTI in Cruce passionem & mortem significant: in Missæ autem Sacrificio negāt Papistæ CHRISTVM in se quicquam verè pati, aut mori, aut Corpusejus verè frangi, aut Sanguinem ejus verè effundi. Vide, de cōsecratione, dist. 2, Can. *Ego BERENGARIVS*, in Glossa: & Concil. TRID. Sess. 13, Cap. 3.

10. In ipsa Cœnæ celebratione DOMINVS Oblationem PRO NOBIS, & IN REMISSIONEM PECCATORVM, nullam aliam commemorat, nisi eam qua Corpus ejus fractum est, & Sanguis ejus effusus, & ipse mortuus est. Et hanc Oblationem, hanc mortem nobis cōmendat in Eucharistia cōmemorandam, non iterandam. Impiè igitur faciunt, qui absque DEI Verbo remissionem peccatorum, et salutem, ex alia quacunque Oblatione, tanquam verè Propitiatoria, expēctant. Vtīmur Sacramento tanquā instrumento gratiæ, et symbolica cōmemoratione mortis CHRISTI, verique illius & proprii Sacrificii Propitiatorii pro nobis semel oblatis: sicut DOMINVS præcepit. At non tanquā vero & proprio Sacrificio propitiatorio, sicut ipsi vocant TRID. Sess. 22. can. 1; et can. 3, affirmantes, de Sacramento propriè, quod propriū est rei, et non nisi symbolicè et sacramentaliter cōpetit Sacramēto.

11. Cum illa verba Sacrificatoris, saltem mactationem significantia, *FRANGITVR, EFFVNDITVR*, intelligant

Papistæ non propriè, sed metonymicè, ut fractionem et effusionem in Sacramento Eucharistiæ ad solas referant species; illæso CHRISTI corpore et sanguine; de consecratione, *Distinct. 2. Ego Berengarius*, in Glossa; et Concil, *TRIDENT. Sess. 13. Cap. 3.* Cur tantopere urgent sensum proprium, vocabuli, *CORPVVS*? cum etiam *TESTAMENTVM* necesse est tropicè interpretentur. Si nulum admittunt in DOMINI verbis tropum, omnia propriè interpretentur: sin alicubi tropum esse contendant, cur tantopere averfantur tropicam expositionem vocabulorum, *CORPVVS, SANGVIS*, in subjectis earum propositionum, quarum attributa, *FRANGITVR, EFFVNDITVR*, ipsi tropicè exponunt?

12.

12. Cum solarum specierum fractio & effusio non possit esse pro nobis propitiatoria, seu meritoria remissionis peccatorum, & salutis æternæ; fractio autem & effusio illa, de qua in Cœnæ institutione loquitur DOMINVS, sit PRO NOBIS propitiatoria, et meritoria REMISSIONIS PECCATORVM, et salutis æternæ; certū est intelligi illam ipsam FRACTIONEM et EFFVSIONEM, quæ facta est in illa unica oblatione, qua se CHRISTVS tradidit pro nobis in oblationē et victimam DEO, in odorē bonæ fragrantiae, *EPHES. 5, 2.* Animā suā ponens pro ovibus, *IOAN. 10, 15.* Quemadmodum igitur fractio, quæ fit in celebratione Eucharistiæ, est ea ipsa fractio qua fractum est corpus CHRISTI morientis in Cruce; ad eundem etiam modum illud, quod in Eucharistia corpus CHRISTI appellatur, est illud ipsum verū CHRISTI corpus, quod ex Virgine sumptum, & in Cruce pro nobis verè fractum est. Ipse quidē CHRISTVS in ea celebratione immolatur, non tamen in seipso, sed in Sacramento. (Hæc duo inter se opponit *AVGVST. epist. 23.*) Ita etiam quod nobis sub specie panis datur in Cœna, est ipsissimum CHRISTI corpus, non in seipso, sed in Sacramento: hoc est, est ipsissimi illius corporis Sacramentum.

13.

13. Quod dicunt TRIDENTANI, *Sess. 22. Oblationis illius*

lius cruenta fructus per hanc incrementam, aberrans percipi; tantum abesse, ut illi per hanc quovis modo derogetur: salutarem enim illius cruenta oblationis virtutem, in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum, per hanc incrementam oblationem applicari. Hoc, inquam, nullum est virum ad suffulciendum eorum placita de vero, & proprio, & propitiatorio Sacrificio. Nam talis Sacrificii est mereri; applicatio autem fieri potest sine novo merito, sine nova oblatione propitiatoria. CHRISTVS illa sua unica oblatione meritus est, et impetravit peccatorum remissionem, ejusque applicationem omnibus illis quos ea oblatione sanctificavit, & consummavit in æternum: neque est amplius ulli oblationi pro peccato locus relictus, HEBR. 10. 10, 14, 18. Applicatur quidem illius oblationis salvifica virtus per Sacramenta, ut per media applicativa, sed non ut per sacrificia meritorie impetrativa. Fide applicatur nobis fructus passionis CHRISTI, sed fides nostra non est sacrificium propitiatorium. Sic de Baptismo. Certè aliud est applicare gratiam impetratam; ejusve applicationem, prece supplice, ex DEI reconciliati misericordia impetrare: aliud verò meritorie & expiatorie impetrare gratiam applicandam, aut ipsam applicationem. Hoc perfecte factum est per unicam illam unicumque verè propitiatorii sacrificii oblationem cruentam, à CHRISTO peractam: illa verò fiunt per Verbum & Sacramenta, & per Fidem, & per supplicationes, sine ulla nova oblatione propitiatoria, nam prima illa sufficit. Neque quicquam relictum est, quod per aliam aut alterius modi oblationem meritorie impetretur. DEVS enim quoad αὐτόν & meritum, perfecte propitius est nobis, per primam illam oblationem. Neque opus est alia Oblatione propitiatoria, neque ei locus esse potest: nisi (quod cogitatu blasphemum est,) dicatur CHRISTVM illa sui unica oblatione non obtinuisse æternam redemptionem

credentibus, non abolevisse eorum peccata, non sanctificasse eos, non consummasse in perpetuum; nos non habere perfectam redemptionem & peccatorum remissionem per Sanguinem ipsius, id est, per cruentam illam oblationem. Eucharistia igitur Sacramentum quidem est applicativum salutaris virtutis veri illius & proprii Sacrificij propitiatorii, semel à CHRISTO, cruenta immolatione, oblatus; sed ipsa non est verè & propriè Sacrificium propitiatorium.

14.

14. BELLARMINUS, Lib. 1, de Missa, Cap. 2, §. ult. affirmat ad verum Sacrificium requiri, ut id, quod offertur DEO in Sacrificium, planè destruat, id est, mutetur, & desinat esse id, quod antè erat: & in hoc maxime differre sacrificium à simplici oblatione, qua interdum ritu mystico elevabatur coram DEO, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur. Et ideo requiri in Sacrificio, ut non solum usus rei DEO offeratur, sed ipsa etiam substantia: & ideo non solum usus, sed substantia consumatur. Hæc BELLARMINUS. Hinc infero CHRISTVM in Cœna non verè sacrificari, quia non ita destruitur, ut quoad substantiam desinat esse id quod antè erat, sicut factum est in Cruce per separationem animæ à corpore. Audi lepidam responsionem ipsius BELLARMINI. eodem Lib. Cap. 27, §. Tertiò per. Quamvis corpus CHRISTI nullam in se lesionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia; tamen, amittit esse sacramentale, & proinde desinit realiter esse in altari, desinit esse cibus sensibilis. Hæc ille. Perinde ac si diceret, satis ad rationem veri Sacrificij fuisset, si CHRISTVS vestem suam ex lana aut lino aut etiam ex solis accidentibus confectam, tradidisset cruci affigendam, modo ille tamdiu lateret sub illa veste aut illis accidentibus, taceret spectator ridiculi dramatis, donec crucifixio illa peragere.

geretur; ipso interim illaeso, nullaque tristitia affecto, aut doloris sensum experiente. Certè hoc est impia Gnostico-
rum & Aphthardaitarum deliramenta ex orco arcessere;
sicut ostendemus argumento 16. Viden' quam sacrilegum
ludibrium sit Missa Papistica. Observa obiter, Papista-
rum futilitatem quando legunt apud GRATIANUM
illa AMBROSII verba, de consecratione Eucharis-
tiæ, *Operatorius est sermo DOMINI, ut sint quod
erant, & in aliud commutentur.* 2. Dist. de consecra-
tione, Can. *Panis est*, statim exclamant, perire substan-
tiam panis, & in aliam converti substantiam. Et tamen in
defensione Sacrificij Missæ illa verba, *Desinit esse id, quod
antè erat*, exponunt de accidentali duntaxat mutatione.
AMBROSIVS ait, elementa Eucharistica esse quod
erant: BELLARMINVS ait, victimam in vero Sacri-
ficio desinere esse id quod erat, & quidem per consump-
tionem substantiæ. Hoc obiter.

15. Scriptura dicit, castigationem pacis nostræ
CHRISTO esse impositam; & nos vibice ejus
sanatos esse, ESAI. 53, 5. Et DEVM proposuisse
CHRISTVM propitiationem, [ἱλασμεν] per fi-
dem, in ipsius sanguine, ROM. 3, 25. Et sanguinem
IESV CHRISTI purgare nos ab omni pecca-
to, 1, IOAN. 1, 7. Et absque sanguinis effusione non
fieri remissionem, HEBR. 9, 22. PETRVS Aposto-
lus ait CHRISTVM pertulisse peccata nostra in cor-
pore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ vive-
remus, ejusque vibice nos sanatos esse, 1. PETR. 2, 24.
Neque enim parvo constitit peccatorum remissio, ESAI.
53. MATH. 20, 28. LVC. 22, 44: ROM. 5. & 1.
PETR. 1, 19. Certè, sicut argumentatur Apostolus de
lege; *Si per legem est iustitia, igitur CHRISTUS
sine causa mortuus est*, GALAT. 1, 21. Siceriam de-

commenticia ista incruenta propitiatione dicere possumus; Si per oblationem incruentam propitiatorie obtineri potest *miserericordia & gratia, & donum penitentia, & eriminum, ac peccatorum etiam ingentium dimissio*: ut asserunt **TRIDENTINI**, Sess. 22, Cap. 2. Frustra **CHRISTVS** tanta ac talia passus & mortuus est. Neque dici potest necessariam fuisse oblationem illam cruentam, ut virtutem daret propitiatoriam huic incruentæ. Nulla enim oblatio dici potest verè ac propriè propitiatoria, nisi quæ non aliunde indiga, per se & ex se, virtute propria, non alterius cujusquam oblationis virtute, reconciliat: quæ est per se verum ἀντίλυτρον, 1. **TIM.** 2,6. Præterea peccata, quorum remissionem promeritus est **CHRISTVS** sua illa unica oblatione cruenta, ita plenè remittit **DEVS** propter unicam illam oblationem, & ita penitus obliviscitur, ut nullus locus reliquus sit ulli novæ oblationi pro peccatis, **H E B R.** 10. 10, 14, 15, 16, 17, 18.

16.

16. Omne Sacrificium est aliquid complexum, & coagmentatum ex materiali & formali; materia sacrificij est res ea quæ offertur; forma est ipse oblationis actus. Hæc forma non existit sine determinata materia: Et quemadmodum de Sacramento dicitur; *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*: ita etiam de Sacrificio, accedit oblatio ad materiam sive rem offerendam, & fit Sacrificium. Materia quidem Sacrificij potest esse sine forma; sed non est Sacrificium donec accedat forma. Idcirco **BELLARMINVS** Sacrificij propriè dicti genus ponit *oblationem*. Et sic explicat; *Dicimus esse oblationem, ut genus Sacrificij indicaremus: hoc enim loco Sacrificium accipimus PRO ACTIONE SACRIFICANDI: non pro ipsa victima, quæ Sacrificatur: tametsi ipsa etiam Sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro actione acceptum, species est oblationis: id enim*

*est Sacrificium quod propriè & per se ad actionem Sacerdotis pertinet. Hæc BELLARM. Lib. 1, de Missa, Cap. 2, §. Primo igitur. Et hoc sensu contendit Missam esse Sacrificium propitiatorium; eodem Lib. Cap. 5, & Seqq. & Lib. 2, de Missa, Cap. 1, & sequentibus. Actus autem oblationis tunc facit verum DEOque acceptum Sacrificium, quando fit secundum Legem DEI, & ut placeamus DEO. Vnde SAMUEL collatione instituta inter materiam victimarum umbratiliam, & obedientiam, ait; *obedire melius est quam Sacrificium; & audire, quam adeps arietum.* 1. SAM. 15, 22. CHRISTVS homo erat, antequam sacrificaretur; tunc autem evasit sacrificium, quando obedienter, juxta mandatum DEI, seipsum obtulit victimam DEO in odorem bonæ fragrantiae. Ipse fuit sacrificij materia, obedientia ejus in actu offerendi, fuit forma sacrificij; & hæc duo faciunt unum sacrificium propitiatorium. Quamvis enim huic materię nihil desit ad infinitum valorem, in ratione materię, ad rationem tamen perfecti sacrificij necessarius est actus oblationis & obedientię. Vnde virtus propitiatoria illius sacrificij in sacris literis tribuitur interdum obedientię, non exclusa materia, sed cum ejus connotatione. ROM. 5. PHILIP. 2. interdum verò materię, non excluso actu obedientię in offerendo, ut quando dicimur redemptionem habere in sanguine CHRISTI, & redempti esse pretioso ejus sanguine. COLOSS. 1, 14. & 1. PETR. 1, 19. Propitiatio igitur, & reconciliatio fit, valore quidem rei, sed obedienter oblata; & fit, merito quidem obedientię, sed præstita in oblatione illius rei. Et sive dicas rem esse Sacrificium, cum connotatione actus obedientię; sive dicas actum obedientię esse Sacrificium, cum connotatione rei obedienter oblata; sive dicas rem oblata, vel oblationem rei esse Sacrificium Propitiatorium; verum dicis, & congruenter sacris Scripturis. Hæc certa sunt, & indubitata. Hæc quæ DEVS*

conjunxit, homo ne separer. Hinc sic argumentor; qui verè offert DEO sacrificium pro hominibus verè ac propriè propitiatorium; illius in offerendo obedientia est verè & propriè propitiatoria, adeoque merito sui actus sive obedientiæ propitiat DEVM hominibus; ac solius CHRISTI obedientia in offerendo est verè & propriè propitiatoria, solus CHRISTVS merito sui actus seu obedientiæ propitiat DEVM hominibus; & hoc nulli alteri. Præter CHRISTVM, vel post CHRISTVM, vel cum CHRISTO, vel sub CHRISTO, vel ante CHRISTVM, vel quolibet alio modo convenit. Ergo solus CHRISTVS verè offert DEO sacrificium pro hominibus, verè ac propriè propitiatorium. Major est manifesta, ex fundamento posito de natura sacrificij. Minorem tradit Apostolus, in Epist: ad ROM. Cap. 5, vers. 16, 17, 18, 19: ubi docet, per unius CHRISTI obedientiam redundanter accipere gratiam, & donum justitiæ, & justificari in vitam, justosque constitui omnes eos qui peccatorum remissionem consequuntur.

17.

17. Qui asserunt Sacrificium Missæ esse verum et proprium Sacrificium propitiatorium; illi præbent patrocinium abomandis illis Hæreticis, Saturninianis, Marcionitis, & Manichæis, qui impiè dicebant CHRISTVM non verè, sed putativè, et in phantasmate passum esse: sicut de eis scripserunt TERTULLIANVS, Lib. de præscript. Cap. 46, et Cap. 51: et AVOVST. hæres. 46: quidenim opus fuit eum verè pati, cum offerre potuerit *Sacrificium inæruentum, divinum, verè ac propriè propitiatorium, & per illam inæruentam oblationem DEVM placare, & obtinere hominibus misericordiam, & gratiam in auxilio opportuno; & donum penitentia, & criminum ac peccatorum, etiam ingentium dimissionem?* sicut quotidie fieri per eam oblationem, quæ *Sacerdotum ministerio* peragit

peragitur, affirmant **TRIDENTIN** 1, Sess. 22. Cap. 2. Quanto magis id efficeretur per eam oblationem incruentam, quæ ab ipso **CHRISTO**, nullius alterius mediante sacerdotali opera, perageretur.

18. *Nemo sibi ipsi sumit honorem Sacerdotii, sed qui vocatur à DEO, sicut & AARON. Ita CHRISTUS non sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex; sed is, qui dixerat ei, Filius meus es tu; Ego hodie genui te. Sicut alibi dicit, Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec, Hebr. 5. 4, 5, 6. Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, ut rursus sumam eam. — Hoc mandatum accepi à Patri meo, inquit DOMINVS, apud IOANNEM, Cap. 10, vers. 17, 18. Legimus autem in sacris Literis, CHRISTVM constituisse in Ecclesia sua Pastores & Doctores, Æconomos, Episcopos, Presbyteros, Diaconos; at de institutione Sacerdotum, qui CHRISTVM immolent, nihil prorsus invenitur in sacris licetis. Quid ad hoc **TRIDENTINI**? furiosi bruta jactant fulmina; & sonitus imitantur olympi, instar **SALMONI** illius,*

*Qui, demens, nimbos, & non imitabile fulmen
Ære, & cornipedum cursu est imitatus equorum.*

ÆNEID. 6

*Si quis, inquit, dixerit, illis verbis, HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM, CHRISTVM non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, ut ipsi aliq̃ Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum: Anathema sit. Concil. **TRIDENT.** Sess. 22, Can. 2. Quid igitur? Num eo sensu accipiunt hoc loco verbum, FACITE, quo à **VIRGILIO** dictum est, Cum faciam vitula? at verba illa dicuntur Apostolis, etiam ut convivis [1. **CO. RINTH. 11. 25, 26.**] Et illo præcepto tenentur fideles*

accipere & comedere in commemorationem DOMINI, sicut tunc fecerunt Apostoli; quemadmodum Pastores tenentur panem accipere, & gratias agere; panemque frangere, & distribuere, &c. Sicut tunc fecit DOMINVS. Ut taceã *HOC* in latina versione, esse accusativi casus. Ineptum quoq. esse interpretari verbũ *FACERE*, sensu sacrificatorio, ubi nulla in tota reliqua narratione, sit sacrificij aut oblat. mentio. Sed *Catholici non tam inepte argumentantur*, inquit *BELLARMINVS*, loquens de Papis, Lib. 1, de Missa, Cap. 12, §. *Sed errant*. Quomodo igitur argumentantur? Responder eodem capite *BELLARMINVS*, DOMINVM iussisse Apostolos hoc facere, quod ipse DOMINVS fecit in Cœna. Ipsum autem DOMINVM in Cœna obtulisse corpus suum in sacrificium. Idque probat ex verbis DOMINI, *DATVR, FRANGITVR, EFFVNDITVR*, quæ verba sunt præsentis temporis, & præsentem significant *dationem ac fractionem corporis CHRISTI, & effusionem sanguinis ejus*, idque, pro vobis, pro multis; id est, DEO in sacrificium pro multis. Porro tamen eodem Cap. *BELLARMINVS*. ait, sanguinem *CHRISTI* in cœna non egredi re ipsa de corpore. Respondeo: Quis sit verus sensus illorum verborum DOMINI, quod pro vobis *DATVR, FRANGITVR, qui pro vobis EFFVNDITVR*, docuimus supra, Arg. 12. Deinde cum illa verba proferret DOMINVS, jam dederat, vel saltem dabat, discipulis panem fractum & calicem cū vino effuso: neque ipse tunc frangebatur, aut effundebatur.

Quæro etiã, utrũ *CHRISTVS* obtulerit in Cœna Corpus suum DEO in sacrificium sub speciebus panis & vini, ante prolationem illorum verborum, *HOC EST CORPVS MEVM*: an post: an ipsa prolotione, quam consecrationem vocant. Non ante; quia nondum erat ejus corpus sub illis speciebus, ut ipsi docent: non ipsa prolotione eorum verborum, nam verba illa non sunt sacrificatoria, neque oblationem significant: *CORPVS* quidem significat materiam sacrificij

sacrificij; sed verbum *EST*, non significat oblationem seu immolationem, ac si sensus esset, *HOC EST*, id est, *HOC IMMOLATUR*. Qua exponendi licentia introducta; non solum relinquetur significatio propria, quam tantis clamoribus urgent; sed etiam infinitas in Sacris *SCRIPTURIS* inuenimus factas immolationes. Neque post prolationem illorum verborum: quia, ut dixi, jam dederat Panem *DISCIPULIS*, aut saltem dabat, & illi accipiebant; & inter dandum pronuntiabat hæc verba, *ACCIPITE, EDITE, HOC EST CORPUS MEVM*, &c. Neque postea recepit ab eis legitur, ut offerret *DEO* in sacrificium; neque post prolata illa verba, *HOC EST CORPUS MEVM*; *Hic est Sanguis meus*, iteratò fregisse panem, aut effudisse vinum: sed tantum verbis illis exposuisse quid præcedenti illa *FRACTIONE* ante *DATIONEM* facta, & vino, jam in poculo, extra uvas, potabili, significare voluerit. Nempe ipsissimam illam cruentam sui oblationem, pro multis, tunc quidem futuram, nunc autem præteritam, *in seipsis*; in omni tamen *Æcclæ Cœnæ* celebratione præsentem *in Sacramento*. Rectè *AVGVSTINVS*, *in Sacramento*, *non quid sint, sed quid ostendant, semper attenditur: quoniam signa sunt rerum, aliud existentia, aliud significantia*. *AVGVSTIN.* Lib. 3, adversus *MAXIMVM*, Cap. 22. Cum igitur sacrificatores isti non possint vocations suæ tabulas ostendere; cogitent æqui rerum æstimatores, quo recidat illud *TRIDENTINORVM*, temeraria impierate & impia temeritate eructatum, anathema. *Sicut passeris est vagari, & ut hircinis est volare, sic maledictio sine causa prolata non veniet*, ait *SALOMON*, *PROV. XXVI, 2*. Interea timeant Sacrificatores isti Apostolicam illam anathematis denunciationem, in eos, qui nobis evangelizant, præterquam quod in *SCRIPTURIS* legalibus,

& Evangelicis accepimus, & *ALAT.* 1. 8, 9: *AVGVSTIN.* Lib. 3, contra literas *PETILANI*, Cap. 6.

OBIEC-
TIO.

Num igitur damnamus illam Patrum loquutionem, qua pastores appellabant, Sacerdotes, & Eucharistiæ celebrationem sacrificium?

RESP. I.

Respondeo. 1. Non damnamus. Attamen *ab initio non fuit sic.* Audiamus ipsum *BELLARMINUM*; Dico, inquit, *Primos Christianos, propter recentem memoriam Sacerdotij AARONICI, abstinuisse non solum à vocabulo templi, sed etiam Sacerdotij, ne viderentur adhuc durare Iudæica ceremonia.* Itaque *Apostoli, in suis Epistolis pro Sacerdotibus, Episcopos, & Presbyteros, pro Templis Ecclesias dicunt: Et similiter loquuntur IVSTINVS, IGNATIVS, & ceteri antiquissimi Patres.* Hæc *BELLARM.* Lib. de cultu Sanct. Cap. 4. §. *Ad testimonia Patrum.*

Profecto non dissimularunt Apostoli doctrinæ veritatem, sed abdicantes obtegumenta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque dolose tractantes verbum DEI, seiplos manifestatione veritatis commendarunt apud omnem conscientiam hominum coram DEO, 2. COR. 4, 2. Neque abstinuerunt à voce Sacerdotij, aut sacrificij, ubi verum, sive externum, sive spirituale Sacerdotium, aut sacrificium agnoverunt, *HEBR.* 2. 17. & 4. 14. & alibi passim in illa Epistola. *EPHES.* 5. 2. *ROM.* 12. 1. *PHILIPPENS.* 2. 17. & 4. 18. *HEBR.* 13. 25, 26. 1. *PETR.* 2. 5.

2. RESP.

2. Ex solo vocabuli sono postea ab hominibus introducto non potest sumi validum argumentum, pro confirmatione alicujus dogmatis, cujus veritas, quoad sensum, non potest ex ipsis scripturis demonstrari. Quemadmodum demonstrarunt Patres veritatem significatam vocabulis *ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, οἰκονομῶν, &c.*

3. Sanct

3. Sancti illi Patres, qui vocabulis sacrificii, sacerdotii, altaris, oblationis, missæ, usi sunt, procul erant ab errore istorum missificorum, qui, blasphemantes, jactant se propriè & verè offerre DEO ipsum CHRISTVM, speciebus panis & vini inclusum, in sacrificium verè propitiatorium. Nihil hujusmodi invenitur apud Patres.

3. Resp.

Vt omittam oblationem elementorum à populo factam, & quod res à populo oblatas acceperint ex offerentium manibus Pastores, easque in mensa DOMINICA collocarint, & prece supplice eas DEO obtulerint sanctificandas & consecrandas in sacramentum salutare populo. (Vide Distinct. 2, de Consecratione, Can. *Non oportet aliud*, & tribus sequentibus Canonibus.) Vt etiam omit- tam Eucharisticum sacrificium laudis, quod pij, in illa commemoratione mortis DOMINI, DOMINO offerrebant. Gemino adhuc sensu veteres celebrationem Cœnæ DOMINICÆ, appellabant SACRIFICIUM: 1. Impropiè & metonymicè, ex intuitu veri illius & proprii Sacrificii, quod CHRISTVS in passione pro nobis obtulit: cujus memoria et grata commemoratio celebra- tur in Eucharistia; quæ propriè et verè est Sacramentum commemorativum illius Sacrificii: impropiè autem, et per metonymiam signati pro signo, dicitur Sacrificium. Et hoc sensu dici potest etiam propitiatorium. Quia sym- bolice et commemorativè est illud ipsum Sacrificium ve- rè propitiatorium, quod CHRISTVS in passione pro nobis obtulit: seu potius sacramentalis commemoratio il- lius Sacrificii. Προσφέρομεν μὲν, ἀλλ' ἀνάμνησιν ποιούμενοι, τῆ θανάτου αὐτοῦ. Id est, Offerimus quidem, sed cōmemorationē facientes mortis ejus. — Τὸτο ἐκείνης τύπος ἐστὶ, καὶ αὐτὴ ἐκείνης. Id est; Hoc [Sacrificium] exemplum seu typus est illius [Sacrificii CHRISTI in passione] & idem cum illo. Ἐκείνην προσφε- ρομεν, Ἐ νῦν, πλὴν τότε προσερχοίμεθα, πλὴν ἀνάλωτον.

Quo sensu veteres Eu- charistiam ap- pellarint sa- crificium.

Τῆτο εἰς ἀνάμνησιν γίνεσθαι, τῷ τότε γινόμενῳ. τῆτο γὰρ ποιεῖτε, φησιν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. οὐκ ἄλλῳ θυσίαν, καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς τότε, ἀλλὰ τῇ αὐτῇ αἱ ποιεῖσθαι. μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας. Id est, Illud [Sacrificium] & nunc offerimus, quod tunc oblatum est. Quod non consumitur. Hoc in cōmemorationē fit illius quod tunc factum est. Hoc enim facite, inquit, in meam recordationem. Non aliud sacrificium, sicut Pontifex olim, sed eandē semper facimus: VEL POTIVS COMMEMORATIONEM SACRIFICII operamur. inquit IOANNES CHRYSOSTOMVS, Serm. 17, in Ep. ad HEB. inc. 10. In eandē sententiam AVGVSTINVS; Huius, inquit, sacrificii caro & sanguis ante adventum CHRISTI per victimas similitudinum PROMITTEBATUR: in passione CHRISTI per ipsam veritatem REDDEBATUR: post ascensum CHRISTI per SACRAMENTVM MEMORIÆ CELEBRATUR. Lib. 20. contra Faustum Manichæum, Cap. 21. Idem alibi; Nempe saepe ita loquimur, ut pascha propinquantē dicamus, crastinam vel perendinā esse DOMINI passionem, cum ille ante tam multos annos passus sit: nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus; Hodie DOMINVS resurrexit, cum ex quo resurrexit, tot anni transferant. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos, nisi quia istos dies secundū illorum, quibus hac gesta sunt, SIMILITVDINEM nuncupamus: ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus: & dicatur illo die fieri, propter SACRAMENTI CELEBRATIONEM, quod NON ILLO DIE, sed jam olim factum est. Nonne semel immolatus est CHRISTVS IN SEIPSO, & tamen IN SACRAMENTO non solum
per

per omnes Pascha solennitates, sed omni die populi immolatur: nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari? Si enim Sacramenta quandam SIMILITUDINEM earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerumque etiam IPSARUM RERUM NOMINA ACCIPIUNT. Sicut ergo secandum QVENDAM MODVM Sacramentum corporis CHRISTI, corpus CHRISTI est: Sacramentum sanguinis CHRISTI, sanguis CHRISTI est: ita Sacramentum fidei, [Baptismus] fides est. AVGVSTIN. epist. 23. Item alibi, loquens de Baptismi Sacramento, & celebratione corporis & sanguinis DOMINI, Vt, inquit, literam sequi, & signa pro rebus, quæ eis significantur, accipere, servilis infirmitatis est; ita inutiliter signa interpretari, male vagantis erroris est. Lib. 3, de doctrina Christiana, Cap. 1X.

2. Alio etiam sensu Patres Eucharistiæ celebrationem appellabant Sacrificium; (non tamen Propitiatorium) Nempe, sensu spiritali; idque trifariam: 1. Ex consideratione ipsius actionis, quatenus est pars cultus illius soli DEO debiti: quo sensu dixit AVGVSTINVS, Lib. 20, contra FAVSTVM, Cap. 21. *Sacrificare DEO in memoriam Martyrum, quod frequentissime facimus, illo duntaxat ritu quo sibi Sacrificari Novi Testamenti manifestatione precepit; quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & uni DEO debetur. Sed quid agam, & tanta cecitati istorum hereticorum quando demonstrabo, quam vim habeat, quod in Psalmo canitur, Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via est, ubi ostendam illi salutare meum? Hujus Sacrificii Caro & Sanguis, &c.* Reliqua superius jam citavimus, in explicatione sensus

Definitio Sa-
crificii Spiri-
tualis.

Metonymici. Ad hunc primum modum Sacrificii spiritualis pertinet illa Sacrificii definitio, quam tradit **AVGVSTINVS**, Lib. 10, de civitate **DEI**, Cap. 6. *Verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhaeramus DEO: relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Unde & ipsa misericordia, qua homini subvenitur, si propter DEUM non fit, non est sacrificium.* Hæc ibi. Hæc definitio etiam comprehendit sequentes speciales modos spiritualis oblationis.

Secundus autem modus invenitur in Sacrificio invocationis **DOMINI** ex contrito corde, & sincera fide. Cujus Sacrificij & oblationis duæ sunt partes: 1. Humilis & sincera peccatorum confessio, cum pia cordis contritione. *Sacrificia DOMINI spiritus confractus, cor confractum & contritum, DEVS, non despicies, Psal. 51. 19.* Altera hujus spiritualis oblationis pars, est supplex, seria, & fidelis imploratio misericordiae **DEI**. De hac parte ait **DOMINVS**, *Invoca me in die angustia, eruam te, & honorificabis me.* Psal. 50. 15. & **DAVID**, *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Psal. 141. 2. Oratio purè directæ de corde fideli, tanquam de ara sancta surgit incensum, inquit **AVGVSTINVS**, in expositione illius Psalmi. Prior pars est exomologetica; altera, euctica. Vtramque partem complexus est **IOANNES CHRYSOSTOMVS** his verbis; *Θη δ̃ προσφωγῆς, ἥς ἀναφέρομεν, προσφέρωμεν καὶ τὰ ἀμαρτήματα, λέγοντες, εἴτε ἐχόντες, εἴτε ἀκόντες ἡμάρτημεν, συγχώρησον τῇσι, μεμνήμεθα αὐτῶν πᾶσιν, καὶ τότε τῶν συγχώρησιν αὐτῶν.* id est: in oblatione, quam offerimus, offerimus etiam peccata, dicentes, siue volentes siue nolentes peccaver

peccaverimus, condona. Hoc est, meminimus [seu mentionem facimus] eorum pr̃tus, & tunc veniam petimus. Hæc CHRYSOST. Serm. 17. in Epist. ad HEBR. in Cap. 9, in fine capitis. Priorem partem vocat Oblationem peccatorum; alteram verò partem, Petitionem veniæ.

Et hanc Oblationem opportunè facimus, in celebratione Corporis & Sanguinis DOMINI, qua commemoramus ejus mortem, & eam commemorationem non nobis ipsis solùm facimus: *Suaviter atque utiliter recordando in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata sit: ut loquitur AUGUSTINVS, Lib. 3, de doctrina Christiana, Cap. 16.* Sed etiam aliis nos intuitibus, realem quandam fidei nostræ, de CHRISTI pro nobis passione, professionem palam edimus: eosque nostro exemplo, ad ejusdem officii fidelem præstationem, cohortamur. Eandem etiam commemorationem DEO facimus; gratias ei agentes, quod nos suo sanguine redemerit, ei que peccata nostra confitentes, & eorum veniam suppliciter petentes in Nomine Mediatoris pro nobis crucifixi. Orantes cum fiducia, ut apud DEVM. consequamur misericordiam, et gratiam inveniamus, ad opportunum auxilium, HEBR. 4, 16.

Atque ita proponentes DEO passionem Filii, quam pro nobis sustinuit, dici possumus quodammodo offerre DEO CHRISTVM pro nobis in passione immolatum; seu ipsam ejus obedientiam cruentamque immolationem. Quam offerimus DEO, non sacrificando CHRISTVM, aut de novo immolando, sed unicam illam pro nobis in passione semel factam CHRISTI immolationem commemorando; DEVM suppliciter orantes, ut, eam intuens, nobis peccatoribus sit propitius: non propter hanc nostram commemorationem, sed propter cruentam illam verè & propriè Sacrificatoriam, & propitiatoriam Oblationem: quam commemoramus, DEO que offerimus, Oblatione

Quo sano sensu dicatur offerre DEO CHRISTVM, in celebratione sacra Cœnæ.

non Sacrificatoria, sed cōmemorativa: non Propitiatoria, aut meritoria, sed supplicatōria, et Eucharistica. Oramus quidem ut nos DEVS misericordiam & gratiam faciat invenire PER hanc Oblationem commemorativam, tanquam medium à DEO institutum, per cuius congruum usum bona nobis promissa à DEO consequamur, qualia media sunt etiam baptisumus, auditio Verbi, precatio, &c. At non petimus ut propter meritum, aut dignitatem, aut vim aliquam propitiatricem in hac nostra Oblatione; sed tantum ut propter dignitatem, & meritum, ac vim illam propitiatricem, quæ æterna est, illius unicæ oblationis sacrificatoriæ & propitiatoriæ in DOMINI passione peractæ, DEVS nobis misericordiam & gratiam largiatur.

Cujus unicæ Oblationis sempiterno vigore magnus ille noster Sacerdos, apparet nunc in conspectu DEI pro nobis, HEBR. IX. 24. Vna illa pro peccatis semel oblata viciatima, in perpetuum sedet ad dextram DEI, interpellans pro nobis, HEBR. X. 12. ROMAN. VIII. 34. Perpetuum & intransitivum habens Sacerdotium, eo quod maneat in æternum: unde & servare perfectè, & in perpetuum potest eos qui per ipsum accedunt ad DEVM, semper vivens ad interpellandum pro eis, HEBR. VII, 24, 25. Non enim in eo consistit perpetuitas Sacerdotii CHRISTI, ut semper fiat ejus vera immolatio, per Sacerdotes, ac si necesse esset Sacerdotium ejus per mortem extinguui, nisi fierent istæ iteratæ sacrificaciones in Missis: ut impiè, & contra Scripturas, tradiderunt TRIDENTINI, Sess. 22. Sed consistit in perpetuo vigore illius unicæ immolationis in passione semel factæ, & perpetua intercessione pro nobis, ad dextram PATRIS, sicut docent sacræ literæ, locis à me hîc citatis, & superius in argumentis, contra Sacrificium Missæ. Vnde CHRYSOSTOMVS, Serm. XVII, in Epist. ad HEBR. in CAP. X, cum Apostolo loquens de Sacrificiis AARO-

NICIS, & Sacrificio CHRISTI, τὸ αἶν, ἡ λεγχο-
 ἀδινείας. ὅτι ἡ τῆ χειρὸς, τὰν ἀντιον· ἀπαζ· ποσὴν ἡ-
 θη, ἔ ἐς τὸ αἶν ἡρεος. Id est, *Semper offerri, argu-*
mentum est imbecillitatis: (sic imbecillia erant Sacrificia
 AARONICA) in CHRISTO autem, è contrario est;
semel oblatus est, & in sempiternum sufficit.

Tertia consideratio Sacrificii, & Oblationis spiritualis in
 EUCHARISTIA, occurrit in ea Oblatione, qua fi-
 deles, non solum symbola consecranda, sed etiam seip-
 sos DEO offerunt: accedendo ad Mensam DO-
 MINICAM, sequē DOMINI sanguine redemp-
 tos, & redemptionis jure servos DOMINI profitendo,
 & fidele servitium vovendo. Apostolus hortatur, ut exhi-
 beamus corpora nostra hostiam vivam, sanctam, acceptam
 DEO: & ut transformemur per renovationem mentis no-
 stræ, ROM. 12, 1, 2. Hoc, inquit AUGUSTINVS,
 est Sacrificium Christianorum, multi unum corpus sumus
 in CHRISTO: quod etiam Sacramento Altaris fidelit-
 bus noto frequentat Ecclesia; ubi ei demonstratur, quod
 in ea oblatione, quam offert, ipsa offeratur. AVG. Lib.
 10, de civitate DEI, Cap. 6. Omnes hi tres modi Sacri-
 ficii spiritualis reduci possunt ad illud Sacrificium laudis,
 quod exigit DOMINVS, PSAL. 50. ubi vide AV-
 GUSTINVM. Non exclusa illa distinctionis ratione,
 quam indicavimus.

Apud ISRAELITAS (quorum Ecclesia, et ipsa SACER-
 etiam Respublica, typus erat Ecclesiæ Christianæ) SACRO-
 DOTES. rum mystæ et antistites publici dicebantur et verè ac pro-
 priè erant sacerdotes: inde propter quandam publicæ præ-
 fecturæ et curæ Ecclesiasticæ similitudinem, patres, in Ec-
 clesia Christiana, nomen sacerdotum pastoribus Ecclesia-
 sticis indiderunt, per Metaphoram. Eodem sensu Meta-
 phorico Diaconi appellati sunt Levitæ: et Episcopi, summi
 sacerdotes. Præterea, etiam si quantum ad oblationes spi-
 ritual

rituales, quicumque fideles sumus, sumus sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas DEO per IESVM CHRISTVM; [1. PETR. 2. 5.] & hunc habeant communem honorem

Mutres atque Viri, pueri, innuptaq; puella:

quia tamen Pastores sunt dispensatores mysteriorum DEI & publicas pro cæteris preces concipiunt, aliosque publici cultus partes ex officio obeunt, idcirco Pastoribus sive præsidentibus, τοῖς πρεσβυτέραις, dispensatoribus mysteriorum DEI, convenire potest per quandam excellentiam, in sensu hoc spirituali, appellatio SACERDOTVM. Propriè autem & verè, à vera & propria CHRISTI immolatione, Sacerdos nemo dici potest, nisi ipse DOMINVS IESVS CHRISTVS, Sacerdos in perpetuum secundum ordinem MELCHISEDEC. Habens intransitivum [*ἀνὰ μὲν τὸν*] Sacerdotium.

Introductis appellationibus Sacrificii, Oblationis, Sacerdotii, Sacerdotum; etiam Mensa DOMINI cepit dici Altare. Sensu metaphorico, propterea quod symbola Sacramentalia collocarentur & consecrarentur super Mensam: & super eandem ponerent, Pastores dona quæ populus offerebat. Ad Mensam etiam stantes Pastores preces offerebant; easque oblaciones faciebant, quas supra commemoravimus. Licet propriè mensa sit, (sicut appellatur, in sacris literis, & antiquorum Patrum scriptis) non autem Altare. Altare nostrum CHRISTVS est sanctificans nostras Oblaciones.

MISSA. Missæ vocabulum, olim innocens, nunc effecerunt Sacrificatores isti nocentissimum. Neque succensimus vocabulo, ejusve inventoribus; sed pestiferum sensum, quem ei impositores supposuerunt, meritò exhorrescimus. **FERTVLLIANVS**, libro quarto, adversus **MARCIONEM**, Cap. 18: *Diximus*, inquit, *de remissa peccatorum*: id est, de remissione peccatorum. Eodem sensu

sensu *CYPRIANVS*, Lib. 3, Epist. 8: *Peccantibus*, inquit, *cum postea crediderint, remissa peccatorum datur*, Per eandem loquendi formam, pro missione, Missa dicta est. Nam ut, rectè observavit *PETRVS MOLINÆVS*, in Apologia pro Eucharistia, Cap. 1: & *BEL-LARM.* Lib. 1, de Missa, Cap. 1. Vocabulum hoc non est in usu apud *GRÆCOS* aut *SYROS* Christianos, sed tantummodo a *LATINIS* usurpatum est: ac propterea non in alijs linguis querenda est ejus origo, cum sit vox *LATINA*, significans idem quod missio, sive dimissio. Quo sensu hac voce usi sunt Patres, in Concilio *CARTHAGINENSI*, 4. Canone 84: ubi decretum est, *ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum DEI, sive GENTILEM, sive HÆRETICVM, sive IUDÆVM, usque ad missam Catechumenorum*: id est, usque ad dimissionem Catechumenorum. Eodem sensu *AVGVSTINVS*, Ser-mone 237, de tempore: *Ecce, inquit, post Sermonem Fit missa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis*. Inde adhibitum est hoc vocabulum ad significandum eas lectiones & præcationes, quæ, auctoritate publica approbatæ, legebantur in Ecclesiis: sive ante dimissos Catechumenos; sive etiam coram solis fidelibus, post dimissionem Catechumenorum. Hoc sensu accipitur in Concilio *MILEVITANO* 2, Can. 12: *Placuit etiam & illud, ut preces vel orationes seu missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, sive præfationes, sive Commendationes, seu manus Impositiones, ab omnibus celebrentur, nec alia omnino dicantur in Ecclesia, nisi quæ a prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in Synodo fuerint, ne fortè aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus studium sit compositum*. Hæc ibi. Eodem sensu invenitur apud *AVGVSTINVM*,

Sermone 91, de tempore : ubi intelligi fortasse potest etiam connotatio totius celebrationis : *In lectione*, inquit, *qua nobis ad Missas legenda est*. Hæc AUGUSTINVS. Eodem sensu AMBROSIVS, Lib. 2, Epist. 13, ad MARCELLINAM sororem ; *Sequenti*, inquit, *die* (erat autem DOMINICA) *post lectiones atque tractatum dimissis Catechumenis*, *Symbolum aliquibus competentibus in Baptisterii tradebam Basilica*. Illic nunciatum est mihi. — — — Ego tamen mansi in munere, Missam facere cæpi. Vbi Missæ vocabulo intelligi videtur tota illa celebratio usque ad finem : donec etiam dimitterentur fideles, & iis etiam peracta jam tota Liturgiæ celebratione, fieret Missa, seu dimissio, quemadmodum prius Catechumenis : & hoc significat DIACONUS adhuc in Ecclesia ROMANA, post peractum celebrationē, clamans ; *Itæ, missa est* : id est, ut exponit ALCVINVS, *Iam dimissio est Congregationis : abire, omnibus licet* : apud BELLAR. Lib. 1, de MISSA, Cap. 1.

Apud Veteres duplex fuit hujus vocabuli usus : Vnus proprius, ut significaret dimissionem Catechumenorum, vel cujuscunque Congregationis sacræ. Alius erat usus improprius, quo adhibitum est ad scandalum partem aliquam sacri Officii, sive Lectiones, sive Preces, sive ipsam Eucharistiæ celebrationem.

Cirterioribus autem & deterioribus seculis eo tandem detortum est hoc vocabulum, ut, ex sacrificulorum istorum sensu jam sub hoc vocabulo nobis obtrudatur intelligendum sacrificium vere ac propriè propitiatorium.

Significet Missa Missionem seu dimissionem, quæ propria est vocis significatio, & non erit lis de vocabulo. Nec de improprio aliquo ejus abusu certabimus, quamdiu res ipsa, ad quam significandam adhibetur vocabulum Missæ, nihil habet in se absurdi. Libenter enim fugimus inanes Logomachias. At verò, sacrilegium illud, quod Sacrificij

& Missæ vocabulis, nobis commendant Papistici Sacerdotes, nullo modo admittendum, aut ferendum est: sicut demonstravimus.

Hic monendi mihi sunt simpliciores Papistæ, ut sibi caveant à sacrificulorum suorum impudentissimis imposturis. Ne sub antiquis & tolerabilibus sonis, novos & intolerabiles sensus admittant.

PROPOSITIO XIV.

De Moderatoribus Classium Presbyterialium
& Chorepiscopis.

Potest Episcopus Presbyteros sua Diœceseos, per certas & distinctas regiones dispositos, in certas pro singulis regionibus Classes distinguere: quarum Classium unaquæque habere poterit præsidem suum regionarium; qui appellatur Decanus, aut Chorepiscopus, aut Visitator, περιδοὺς, Concil. Laodiceen. Can. 57. γς: aut more nostro, Presbyterii sive Classis Presbyterialis moderator.

Tales esse poterunt plures in una Diœcesi, sub Episcopo; & ab Episcopo, ex Compresbyterorum consensu, constituti Præsides, sive rectores; qui cum Fratribus conregionariis [μὲν τῶν Μητροπολιτῶν πρεσβυτέρων, Concil. Ν. Ε. Ο. C. A. S. Can. 13.] conventus habeant minores, in singulis classibus hebdomadarios, aut alternis hebdomadibus, aut menstruos, pro exercitiis propheticis, & ad exercenda iudicia Ecclesiastica in causis convenientibus; qui Ecclesias suarum regionum visitent; & Episcopum congrua parte sollicitudinis levent, relicta ei plenitudine potestatis. Et hoc quidem, etiamsi humanum sit institutum, est tamen valde antiquum; neque pugnat cum jure divino: neque

Sermone 91, de tempore : ubi intelligi fortasse potest etiam connotatio totius celebrationis : *In lectione*, inquit, *qua nobis ad Missas legenda est*. Hæc AUGUSTINVS. Eodem sensu AMBROSIVS, Lib. 2, Epist. 13, ad MARCELLINAM sororem ; *Sequenti*, inquit, *die* (erat autem DOMINICA) *post lectiones atque tractatum dimissis Catechumenis*, *Symbolum aliquibus competentibus in Baptisterii tradebam Basilica*. Illic nuntiaturum est mihi. ——— Ego tamen mansi in munere, Missam facere cepi. Vbi Missæ vocabulo intelligi videtur tota illa celebratio usque ad finem : donec etiam dimitterentur fideles, & iis etiam peracta jam tota Liturgiæ celebratione, fieret Missa, seu dimissio, quemadmodum prius Catechumenis : & hoc significat Diaconus adhuc in Ecclesia ROMANA, post peractum celebrationem, clamans ; *Itæ, missa est* : id est, ut exponit ALCVINVS, *Iam dimissio est Congregationis : abire, omnibus licet* : apud BELLAR. Lib. 1, de MISSA, Cap. 1.

Apud Veteres duplex fuit hujus vocabuli usus : Vnus proprius, ut significaret dimissionem Catechumenorum, vel cujuscunque Congregationis sacræ. Alius erat usus improprius, quo adhibitum est ad scandalum partem aliquam sacri Officii, sive Lectiones, sive Preces, sive ipsam Eucharistiæ celebrationem.

Citerioribus autem & deterioribus seculis eo tandem detortum est hoc vocabulum, ut, ex sacrificulorum istorum sensu jam sub hoc vocabulo nobis obtrudatur intelligendum sacrificium vere ac propriè propitiatorium.

Significet Missa Missionem seu dimissionem, quæ propria est vocis significatio, & non erit lis de vocabulo. Nec de improprio aliquo ejus abusu certabimus, quamdiu res ipsa, ad quam significandam adhibetur vocabulum Missæ, nihil habet in se absurdi. Libenter enim fugimus inanes Logomachias. At verò, sacrilegium illud, quod Sacrificij

& Missæ vocabulis, nobis commendant Papistici Sacerdotes, nullo modo admittendum, aut ferendum est; hæc demonstravimus.

Hic monendi mihi sunt simpliciores Papistæ, ut sibi caveant à sacrificulorum suorum impudentissimis imposturis. Ne sub antiquis & tolerabilibus sonis, novos & intolerabiles sensus admittant.

PROPOSITIO XIV.

De Moderatoribus Classium Presbyterialium
& Chorepiscopis.

Potest Episcopus Presbyteros sua Diæceseos, per certas & distinctas regiones dispositos, in certas pro singulis regionibus Classes distinguere: quarum Classium unaqueque habere poterit presidem suum regionarium; qui appellatur Decanus, aut Chorepiscopus, aut Visitator, *ἐπιδορυτής*, Concil. Laodiceæ. Can. 37. γς: aut more nostro, Presbyterii sive Classis Presbyterialis moderator.

Tales esse poterunt plures in una Diæcesi, sub Episcopo; & ab Episcopo, ex Compresbyterorum consensu, constituti Præsides, sive rectores; qui cum Fratribus conregionalibus [*καὶ τῶν παρεκκλησιαστικῶν πρεσβυτέρων*, Concil. Ν. Ε. Ο. C. A. S. Can. 13.] conventus habeant minores, in singulis classibus hebdomadarios, aut alternis hebdomadibus, aut menstruos, pro exercitiis propheticis, & ad exercenda judicia Ecclesiastica in causis convenientibus; qui Ecclesias suarum regionum visitent; & Episcopum congrua parte sollicitudinis levent, relicta ei plenitudine potestatis. Et hoc quidem, etiamsi humanum sit institutum, est tamen valde antiquum; neque pugnat cum jure divino: neque

ullo modo reprehendi potest; sed potius laudandum est, si servantur debitæ conditiones: secundum consuetudinem primitivæ Ecclesiæ. Ut, nimirum, Chorepiscopi noscant suum modum: & Episcopi non sumant inde occasionem otij ac desidij; aliis per ignaviam ea committentes, quæ per seipsos personaliter facere debent. Propter quos duos hujus officij abusus, censuit olim ac decrevit *DAMASVS* abolendum esse hoc genus præfecturæ. Epist. 5, ad *PROSPERVM* Numidiæ primæ sedis Episcopum & alios orthodoxos Episcopos. Ecclesiæ tamen convenientius esse judicant, ut sublatis abusibus maneret hujus officij legitimus usus.

Fit Chorepiscoporum mentio in Concilio *ANCYRANO* (quod celebratum est Anno *D O M*: 314.) Can. 13, qui sic se habet: *χωρεπισκόπους μὴ ἐξέναι, πρεσβυτέρους ἢ διακόνες χειροτονεῖν*, &c. id est, *Chorepiscopis non licere Presbyteris aut Diaconos ordinare: sed nec Presbyteris civitatis nisi concedatur ab Episcopo cum literis, in aliena Parochia*. Hic dubium esse videtur, utrum concedatur Chorepiscopis ordinatio, ex permissione Episcopi; an vero simpliciter iis denegetur licentia ordinandi.

Anno sequente celebrata est Synodus *NEOCÆSARIE* NIS; ubi de Chorepiscopis, Can. 14. οἱ δὲ *χωρεπίσκοποι*, εἰς ἡμῶν εἰς τὴν τῶν ἐβδόμηκοντα, ὡς ἡ συνάκρισις, *ἀφ' ἧς παρὸν εἰς τὰς πλῆθους, πρεσβύτεροι ἡμῶμενοι*, id est, *Chorepiscopi autem sunt quidem ad exemplum septuaginta: ut comministri autem, propter studium in pauperes, offerunt; honorati*. Nam Canone præcedente interdictum est Presbyteris conregionalibus sive vicariis, qui *ἐκτὸς τοῦ πρεσβυτερίου* appellantur, ne in Ecclesia civitatis offerant, præsentē Episcopo vel Presbyteris ipsius civitatis: concessum vero, ijs absentibus, si invitentur ad dandam orationem, sive communem

nionem, ut dent. At is honor habetur Chorepiscopis, ut etiam ijs presentibus offerant.

PAVLO post Synodum NEOCÆSARIENSEM celebratum est Concilium LAODICEIVM, ubi hæc habentur verba, Can. 57. In Græco, 15. ὅπ' εἰ δὲ ἐν τῇ κώμῃ, καὶ ἐν τῇ χώρῃ καὶ δίκαται ἐπισκόπος, ἢ περιούσιος: τὰς μὲν πρὸς ἡδὴ προκατασκευασμένης μηδὲν πρᾶττειν ἀνευ γνώμης τῆς ἐπισκόπου τῆς ἐν τῇ πόλει. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς περιούσιους μηδὲν πρᾶττειν ἀνευ τῆς γνώμης τῆς ἐπισκόπου, id est, *Quod non oporteat in vicis & pagis constitui Episcopos, aut visitatores: eos autem, qui jam ante constituti sunt, nihil agere præter conscientiam Episcopi qui est in civitate. Similiter autem & Presbyteros nihil agere præter Consilium Episcopi.*

Hujus Canonis tres Latini interpretes, DIONYSIVS EXIGVVS, & ISIDORVS MERCATOR, & GENTIANVS HERVETVS, verba illa ἢ περιούσιος, vertunt, *SED visitatores*; addit ISIDORVS MERCATOR, id est, *qui circumeant constituti*, qua versione utitur GRATIANVS, 80, Dist. Can. *Non debere*. Secundum interpretum istorum versiones, isti *Episcopi in villis*, ante Concilium LAODICEIVM constituti, distinguuntur à *visitatoribus*, sive Chorepiscopis, & habebuntur pro veris Episcopis. Quamvis postea non sit concessum tales constitui in villis & pagis. At secundum editionem Græcam, pro eodem accipienda videntur hæc nomina, ἐπίσκοπος ἐν τῇ χώρῃ & περιούσιος: adeo ut ἐπίσκοπος ἐν τῇ χώρῃ, nihil aliud sit quam χωρεπίσκοπος, sive *villanus Episcopus*, ut loquitur DAMASVS, Epist. 5. Et secundum hanc expositionem necesse erit dicere Concilium LAODICEIVM decrevisse quam expositionē confirmare videntur prima illa verba, Can. 10, ANTIOCH. Τὰς ἐν ταῖς κώμῃς, ἢ

Ἐ κώγεις, ἢ τὰς καλῶν καρεπισκόπων. Vbi pro eodem ponuntur hæc duæ descriptiones; nempe, 1. *Qui sunt in vicis, vel pagis*: 2. Et quasi exegeticè, *vel qui Chorepiscopi nominantur*, ut omnis Episcopus in villis sit Chorepiscopus: ut deinceps non constituerentur Chorepiscopi: etiã si non exauctorarint eos qui jam antea constituti fuerant; sed tantummodo injunxerint iis, ut modũ suũ tenerent: id est, ut nihil facerent præter cõscientiã Episcopi.

Hujus decreti terrore moti Chorepiscopi modestius se gessisse videntur: adeo ut, amoto scandalo, permanferit postea in Ecclesiis hoc officium: approbante etiam magno NICÆNO Concilio primo Oecumenico, Can. 8. Cujus Concilii decretis subscripserunt etiam quidã Chorepiscopi. Nec tamen inde sequitur fuisse duo Chorepiscoporum genera; quorum alii fuerint veri Episcopi, alii tantũ Presbyteri; nam 1. Reperiuntur etiam subscripsisse Conciliorũ decretis simplices Presbyteri, non solum pro Episcopis, sicut VITVS et VINCENTIVS Presbyteri pro SYLVESTRO Episcopo ROMANO, in primo illo cõcil, NICÆNO: et ALPIVS Presbyter pro PHILOMVSO Episc. et SIMPLICIVS pro LONGIANO, in secundo œcumenico concilio; sed etiã pro seipsis, ut FLAVIANVS et ELPIDIVS, presbyteri ANTI OCH. decretis Cõciliĩ CONSTANTINOP. œcumenici secundi, subscripserunt pro seipsis: non pro suo Episc. nam MELETIVS Episcop. ANTI OCH. pro seipso subscripsi: neque dicuntur presbyteri illi pro suo aut alio quocunq. Episc. subscribere, sed æquẽ absolute subscribũt ac ipsi Episc. Hoc modo ejusdẽ Concilii CONSTANTINOP. decretis subscripserunt TYRANVS presb. AMORII, ANKANON presb. APAMEÆ, HELLADIVS presb. COMMANENSIS. Et synodo Romanæ, sub ADRIANO 2º papa, cõtra PHOTIVM habitæ subscripserũt cum ADRIANO Episc. 29, & Presb. 9, & Diaconi 5. Si fuissent duo Chorepiscoporum genera, id per ipsas subscriptiones patesceret; et alii se scriberent Episcopos Chorepiscopos, alii Presbyteros Chorepiscopos: sicut hodie, distinctione

distinctionis ergo faciunt Cardinales, quorū alii sunt Episcopi Cardinales, alii Presbyteri Cardin. alii Diaconi Cardin. et quia in subscriptionibus illis Chorepiscoporum, nulla talis distinctio invenitur, vel inde evincitur unum tantum fuisse Chorepisc. genus, nempe εἰς τύπον τῶν ἑβδομήκοντα, ad exemplū septuaginta, sicut declararunt Patres N^{IC}ÆSAR.

Interpretationem eam verborum illorum Canonis AN^{TIOCHENI}; ut non ordinent Presbyteros aut Diaconos Chorepiscopi, διότι τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπων, quam in exegesi superioris propositionis defendebamus, confirmant etiam verba illa Canonis LAODICENI, ἀνευ γνώ-
μες τῶν ἐπισκόπων.

Illorum autem verborum Canonis AN^{TIOCHENI}, de Chorepiscopis, εἰς τὴν χειροθεσίαν εἰν ἐπισκόπων ἡληφότες, quænam nobis certissima expositio videretur, supra indicavimus. Quæ si alicui fortasse non usq. adeo placeat, & contendat quispiam intelligi illic eam manuum impositionem, quæ super ipsos Chorepisc. fiebat per plures Episcopos; ei dici poterit non omnem χειροθεσίαν esse ordinativam, sed posse esse χειροθεσίαν, ubi nō est χειροτονία, sicut ostendimus supra ex Can. 8, et Can. 19, Concilii N^{IC}ÆNI primi, in dissertatione de Hæreticis, post dialogum de ordinatione BRITANNICA, in exegesi superioris propositionis. Canon ille AN^{TIOCHENVS}, permittit Chorepiscopis ordinare χειροτονεῖν Presbyteros et Diaconos, at non dicit ipsos chorepiscopos à plurib⁹ Episcopis ordinari χειροτονεῖσθαι. Nam jam antea ordinati Presbyteri, accipiebant impositionem manuum ab Episcopis, quæ erat oratio super eos, implorativa benedictionis divinæ, per quam idonei efficerentur ad executionem delegati illius officii Chorepiscopalis.

Porro etiam si χειροθεσίαν interpreteris cum DAMASCO ordinationem ipsorum Chorepiscoporum, non tamen inde sequitur eos fuisse veros Episcopos: nam per eam ordinationem non acceperunt ordinem ΕΠΙΣΚΟΠΑ-
ΛΕΜ, sed tantummodo ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΛΕΜ, cum officio

Considera-
tio verbo-
rum illorum,
χειροθε-
σία Πρε-
σβυτέρων,
in Concil.
Antiocha.
Can. 10.

Chorepiscopali, quod erat ipsis commissum, sive collatione ulterioris ordinis, sive gradus sacri, sicut docet *DAMASVS*, Epist. 5. Etiam si ad Canonicam Episcopi ordinationem requirantur tres Episcopi, non tamen inde sequitur ordinem simplicis Presbyteratus non posse conferri a pluribus simul Episcopis. Sufficit quidem unus Episcopus, sed nihil obstat quin possint plures Episcopi hunc ordinem conferre: imo quin interdum expediat hoc a pluribus fieri; quando nimirum ita confertur ordo Presbyteralis, ut cum eo simul concedatur per quandam delegationem potestas exercendi quædam Episcopalia.

PRESBY-
TERIVM.

Moderatores classium Presbyterialium diximus, in Propositione, constitui posse, qui appellentur Decani vel Chorepiscopi. Sciendum verò hoc vocabulum *PRESBYTERIVM*, variè usurpari etiam de cœtu Ecclesiastico dictum. Nam primo significat Diœcesanum Presbyterorum cœtum, quomodo accipitur ab Apostolo, 1. *TIMOTH.* 4. 14: & ab *IGNATIO*, in Epistola ad *TRALLIANOS*, & apud *CYPRIANVM*, Lib. 3, Epist. 2. *Omni*, inquit, *actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium: affuerunt etiam Episcopi quinque*, &c. Non quod ad tale Presbyterium constitutendum semper necesse sit omnes et singulos Diœceseos Presbyteros cum Episcopo convenire, sed sufficit ut secundum ordinem publicum communi consensu receptum ad sint cum Episcopo idonei assessores, qui illi congruam præbeant assistentiâ in negotiis Ecclesiasticis. Vnde *CYPRIAN.* Lib. 1, Epist. 9: *Graviter*, inquit, *commoti sumus ego, & Collegia mei, qui presentes aderant, & Compresbyteri nostri, qui nobis assisteabant*, &c. Vbi etiam si per collegas fortasse intelligat quosdam Episcopos, qui pro tempore presentes illi aderant, patet tamen Compresbyteros intelligi non omnes totius Diœceseos, sed quosdam; idoneo numero. *Conventus, quem habet Episcopus cum Clericis*

Clericis suis, dicitur Concilium, 38 dist. can. *Quando*: In Concilio VERNENSI, sub PIPINO, Rege FRANCO-RVM, Anno DOMINI 756, Cap. 8, decretum est, ut omnes Presbyteri ad Concilium Episcopi sui conveniant. Hæc est antiquissima, & primaria, ac maximè propria PRESBYTERII significatio; nec alio sensu de cœtu Ecclesiastico usurpatum invenio hoc vocabulum, per totos mille, & quingentos annos, in Ecclesia Christiana. Estque hoc Presbyterium divini juris, ut patet ex præcedentibus propositionibus. Nos hoc sensu usi sumus, Presbyterii vocabulo; in nostra dissertatione de ordinatione, ad propositionem decimam tertiam.

Post annum verò millesimum, & quingentesimum æræ Christianæ, cœpit hoc vocabulum alios inferiores conventus, recenti quarundem Ecclesiarum consuetudine, significare. Nempe, Senatum Ecclesiasticum unius Parochialis Ecclesiæ, aut unius oppidi, qui maximam partem ex Laicis constat: quem GERMANI et BELGÆ vocant Presbyterium; GALLI, Consistorium; SCOTI, Sessionem, sive Confeſsum. Item alium quendam conventum Ecclesiasticum, qui medium quendam gradum obtinet inter Presbyterium Diocesanicum, & Presbyterium Parochiale, vel oppidanum; complectens eam partem Presbyterorum Diocesanos, quæ invenitur in una aliqua Diocesane regione, adeo ut conventus Presbyterorum conregionariorum, cum suo Præside regionario appelletur Presbyterium apud SCOTOS: GALLI Colloquium vocant; BELGÆ, Classen. Nec scio an usquam alibi extra SCOTIAM hujusmodi conventui indatur appellatio PRESBYTERII. Apud SCOTOS autem quot sunt in una Diœcesi, sub uno Episcopo, conventus hujusmodi regionarii, tot numerantur Presbyteria. Et distinctionis ergo, usus obtinuit ut conventum Diocesanicum appellemus Synodum, sive Concilium, cum Patribus TOLETANIS, & VERNENSIBUS, locis citatis, ex GRATIANO, et Concilio

VERNENSI. Presbyterii vocabulo conventibus regionalis relicto.

Moderatorem Presbyterii sive Concilii Diocesani, habemus Episcopum. Moderatores autem Classium Presbyterialium, sive Presbyteriorum regionalium, sunt tantum simplices Presbyteri: & præesse possunt singuli suis classibus, ex commissione, per delegatam ab Episcopo potestatem, ex fratrum consensu.

Non possunt Clerici totius Dioceseos tam frequentes habere conventus Synodicos, ut de omnibus, quæ per singulas accidunt regiones, statim Synodale capiant consilium: propterea laudabile est, ut ad continentiam concordiam inter Christianos, & ad scandala vel prævenienda, vel in ipso ortu extinguenda, quæ passim & quotidie possunt occurrere, habeat Episcopus, quosdam delegatos regionum & classium inspectores & Præsides, qui, ex commissione, minores dirimant controversias, & ad Episcopum referant de Majoribus.

Ut caveatur abusus, hoc est, ut Moderatores Presbyteriorum, sive Chorepiscopi, debitum modum non excedant, & ut Episcopi non sint *Meretricibus similes*, quæ statim ut pariunt infantes suos, aliis nutricibus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere valeant, ne Episcopi desidioſi plusquam oportet committant Chorepiscopis, negligentes DEI domum ipsis commissam, ut suas libidines expleant: id est, ut suo pro libitu secularibus curis inhiant, & quod unicuique visum fuerit liberius agant: Sicut queritur **D A M A S Y S**, in illa sua Epistola: Providendum est ut prudenter & pie constituantur certi termini, quos neutri transgrediantur. Atque ita nec Episcopus immoderate committet negotia Chorepiscopis, neque Chorepiscopi ultra suum modum præsumant.

COMMISSIO
§10,

Commissio alia est generalis, alia specialis, alia particularis sive singularis: Commissio specialis (ut eam prius ex-

prius explicemus) est in qua ceterarum causarum species exprimuntur: e. g. dum committitur Chorepiscopis, ut suae quisque regionis Ecclesias visitet, conventus agat regionarios, absentes corripiat, & castiget, de scandalis ~~pro~~et, lapsis poenitentiam praescribat, poenitentes nondum excommunicatos reconciliet, pueris fidei confessionem professis manus imponat, sacristas, et ludimagistros, et cantores constituat, &c.

Commissio generalis est, quando speciali commissioni adjicitur hujusmodi aliqua clausula, & hujus generis alias causas minores iis dijudicandas committimus.

Commissio particularis, sive singularis, est, quando ad aliquod negotium obeundum, quod neque ad specialem, neque ad generalem commissionem reduci potest, conceditur, pro illo particulari & singulari negotio particularis & singularis commissio, neque ad speciem, neque ad genus extendenda. Qualis commissio necessaria erat Chorepiscopis, secundum Canonem **ANTIOCHENVM**, pro ordinatione alicujus Diaconi, aut Presbyteri.

Si haec Commissionum distinctio prudenter & pie constituatur, facilis erit abusuum evitatio. Et poterunt utiliter constitui sub Episcopo, Moderatores regionarii. Ut tales Moderatores sint perpetui, nec nisi ob culpam, aut infirmitatem, aut aliquid simile, à praefectura sua removeantur, suadet generalis ratio de amputanda quotidiana, aut annua occasione ambitionis inter Fratres. Itē praxis veteris Ecclesiae in constitutione Chorepiscoporum, eorumque perpetua cura. At è contrario, ut non sint perpetui, sed ut quotannis vel saepius rariùsve murentur, suadere videtur illa ratio, propter quam penitus abolendum esse Chorepiscoporum officium, judicavit **DAMASVS**, et ante **DAMASVM** idem voluisse videntur Patres **LAODICENI**: nempe, ne ex perpetua regionis praefectura, superbiendi ansam arripiant, et mensurae suae obliti incon-

sa præsumant. His utrinque perpensis rationibus, cum sit hæc humana institutio, et in authorum arbitrio positum sit qualem esse velint et quibus circumscriptam legibus ~~et~~ constitutionem, aut commissionem, modò nihil statuunt quod Legi DEI repugnet, *ECCLÆSIÆ* in hoc, sicut in aliis hujus generis, piè et prudenter utantur libertate sua.

PROPOSITIO XV.

De Metropolitanis & Patriarchis.

Metropolitanorum sive Archiepiscoporum, & Primatum sive Patriarcharum, præ aliis Episcopis *ἐπισκοπῶν*, seu eminentia est humani juris: Ecclesiastica consuetudine haud illauidabiliter introducta. Manere autem debet unicuique particulari, id est, Nationali Ecclesiæ illibata eaq. libertas, quam ei de omnibus humanis constitutionibus à CHRISTO relictam ostendimus; supra, Capitis 3, 4, 5, 6, 7, 8: & diligenter cavendus est omnis abusus: quòd fiet si serventur quadam necessaria cautiones:

De jure divino, sicut erant olim Apostoli inter se, ita sunt omnes Episcopi inter se, præditi pari consortio, & honoris, & potestatis, ipsarum etiam clavium, ut docent CYPRIANVS, Lib. de unitate Ecclesiæ, & HIERONYMVS, in Epistola ad EVAGRIVM, & VICTOR, Episcopus CARTHAGINENSIS, in Epistola ad THEODORVM, Episcopum ROMANVM, quæ exstat in actis Concilii MARTINI, Papæ ROMANI, hujus nominis primi, Secretario secundo. In sacris Literis legimus de Angelis Ecclesiarum ordinariis: in quibus fuit POLYCARPVS, SMYR-
NENS

NENSIS Ecclesiæ Angelus. At de ordinariis Ecclesiæ-
rum Archangelis, sive Archi-episcopis, nullum in **NOVO**
TESTAMENTO invenitur vestigium. Quamvis juri divi-
no non repugnet hæc politia; assumpta jure Ecclesiasti-
co, ad utilitatem Ecclesiæ, ut omnia commodius in Eccle-
sia geri possent. Quemadmodum & de aliis multis re-
bus, nec imperatis in Scriptura, nec vetitis, potestatem ha-
bet Ecclesia statuendi, pro ordine, & decoro, & pace, &
ædificatione. In talibus autem debet sacra testis conserva-
ri Ecclesiæ libertas, sicut monui in propositione.

IGNATIVS & **DIONYSIVS**, locis supra ci-
tatis, post propositionem duodecimam, Episcopos omnes
in supremo Hierarchiæ, & iurisdictionis Ecclesiasticæ fastigio
collocatos esse docent. Neque dignitatem ullam in Pasto-
ribus Ecclesiæ agnoscunt altiore dignitate illa Episcopa-
li, quæ omnibus Episcopis pari consortio competit. In
Concilio **SARDICENSI**, Can. 10, collatis inter se
honoris Ecclesiastici gradibus, Episcopatus appellatur ἡ
ἀρχὴ, *culmen*; item, μεγίστη τιμὴ, *maximus honor*.
HIERONYMVS ait, Episcopos in Ecclesia Catholica
primos esse, sicut olim primi erant Apostoli: & repræ-
hendit hoc nomine **MONTANI** Hæretici Sectatores,
quod haberent aliquos Superiores Episcopis: ejus verba
sunt, *Apud nos [Catholicos] Apostolorum locum*
Episcopi tenent: apud eos [Montanistas] Episcopus
tertius est. Habent enim primos, de PEPVSA
PHRYGIÆ Patriarchas; secundos, quos appellant Ce-
nones: atque ita in tertium, id est, pene ultimum lo-
cum Episcopi devoluntur: quasi exinde ambitiosior
religio fiat, si quod apud nos primum est, apud illos no-
vissimum sit. Hæc **HIERONYMVS**, Tomo secun-
do, in Epistola ad **MARCELLAM**, adversus **MON-**
TANVM, quæ incipit, *Testimonia*. Idem disputans
contra Diaconorum **ROMANORVM**, se Presbyteris

anteponentium superbiam, in Epistola ad EVAGRIVM, quæ incipit, *Legimus in Esaia. Nec altera, inquit, Romana urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persus, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes unum CHRISTUM adorant: unam observant regulam veritatis. Si autoritas queritur, orbis major est urbe. Vbi-
cunque fuerit Episcopus sive Roma, sive Eugubii: sive Constantinopoli, sive Rhegii: sive Alexandria, sive Tanis: ejusdem meriti, ejusdem est Sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel sublimiorem, vel inferiorem, Episcopum non facit. Ceterum omnes Apostolorum successores sunt. Sed dicis, quomodo Roma ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudinē? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges Ecclesie, vindicas? ——— Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas de Veteri Testamento; quod AARON, & Filii ejus, atque Levitæ, in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicent in Ecclesia. Hæc HIERONYMVS. Qui etiam secundum hanc ad AARONEM similitudinem, Episcopum vocat summum Sacerdotem, in Dialogo adversus LVCI-FERIANOS. DAMASVS etiam, Episcopus ROMANVS, in Epistola quinta, ad PROSPERVM, gradum Episcoporum in Ecclesia, vocat dignitatis fastigium summorum pontificum. Neque ullum agnoscit gradum altiore. Et INNOCENTIUS, hujus nominis primus, Episcopus ROMANVS, Epist. 12., Episcopos vocat summos Sacerdotes. Et in jure Canonico eodem modo describuntur, Caus. 2., Quæst. 5., Can. Sacramentum: & Quæst. 7., Accusatio: & 61. Distinct. *Alifer**

Miserum: quibus in locis Episcopi dicuntur *summi Sacerdotes*. Alibi etiam in iure Canonico Episcopatus appellatur *summus Pontificatus*, 77. Distinct. Can. *In singulis*: & Episcopi, *summi Pontifices*, 18. distinct. Si Episcopus: & 59. distinct. Si officia: & de Consecratione, Distinct. 3, De his vero.

Defensionem illam, qua utuntur Papistæ, pro Episcopi ROMANI, supra alios Episcopos dignitate, sumptam a distinctione ordinis & jurisdictionis, refutavimus supra in exegeſi propositionis 13, in dissertatione, de prohibitis ordinantibus: ubi aliquot argumenta a nobis proposita Lector inveniet: quibus hæc adjicimus.

1. Omnes Episcopi inter se sunt pares honore & potestate: ergo, sunt pares ordine & jurisdictione. Ratio sequelæ est, quia potestas jurisdictionis est potestas. Episcopi autem sunt potestate pares, absolute, sine ullius potestatis exceptione, sicut docet CYPRIANVS, Lib. de Unitate Ecclesiæ, & simplicitate Prælatorum. Neque ulla in sacris literis ostendi potest exceptio.

2. Omnes Episcopi inter se sunt pares potestate clavium, sive potestate absolvendi, excommunicandi, &c. ergo, sunt pares potestate jurisdictionis. Ratio sequelæ est, quia potestas jurisdictionis. (in eorum distinctione) consistit in potestate clavium, ut docet THOMAS, in 2^a 2^a Quæst. 39, Art. 3. Antecedens est apud CYPRIANVM, loco citato.

3. Apostoli omnes inter se, & per consequens Episcopi omnes inter se, sunt pares quoad omnem eam potestatem, quam PETRO dedit DOMINVS, illis verbis, *Ego dico tibi, quia tu es PETRVS, & super istam PETRAM ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincunt eam. Tibi dabo claves Regni Cælorum: & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælis: & quæcunque solveris super terram,*

erunt soluta & in Cælis, Math. 16, 18, 19, 20. Et verbis illis, *Pasce oves meas*, Ioann. 21. 16. Nam omnibus Apostolis parem potestatem tribuit: illis verbis, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum: si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur*: Ioann. 20, 21, 22, 23: sicut expressè monet CYPRIANVS, loco citato.

Si quæras, cur igitur primo hanc potestatem uni PETRO dederit, antequam omnibus eandem daret. Respondet CYPRIANVS, hoc esse factum, ut Ecclesia una monstraretur. Idque ipsum Sacramento vestis CHRISTI textilis declaratum esse monet, item per Sacramenti Paschatis comestionem in domo una. Huic duo colligit de Episcopatu & Episcopis: 1. Sicut est una Ecclesia per totum orbem diffusa, qua in multitudinem latius, incremento fecunditatis extenditur; sic unus est Episcopatus cuius a singulis in solidum pars tenetur. IN SOLIDVM, inquam, id est, pari consortio honoris & potestatis, sicut de Apostolis loquutus est. 2. Non posse esse in uno loco plures greges aut plures Pastores, id est, Episcopos, sed servandam esse unitatē, ut in uno loco non sit nisi unus Episcopus. Ideoque postquam unus Episcopus Catholicus alicui civitati ordinatus aut datus est, quicumque se patitur Episcopum illius gregis, aut partis illius gregis ordinari, aut quicumque de grege istū posteriorē, neglecto priore, & relicto etiam reliquo grege sequitur, is est schismaticus, & extra Ecclesiam Catholicam. Hic scopus est totius illius tractatus beati CYPRIANI; quem scripsit adversus NOVATIANVM schismaticum qui, postquam CORNELIVS ordinatus esset Episcopus urbis ROMÆ, se etiam a quibusdam schismaticis ejusdem urbis Episcopum ordinari passus

passus est, & partem gregis post se traxit. Vnde & genuinam accepit inscriptionem, sive titulum. Nam suscribitur liber de *unitate Ecclesiae*; &, de *simplicitate Praelatorum*.

Propter *PAMELIUM* diligenter consideranda sunt illa *CYPRIANI* verba in eo libro: *quamvis Apostolis omnibus parem potestatem tribuat* — — — tamen *ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua autoritate disposuit.* Hoc erant utique & ceteri Apostoli quod fuit *PETRVS*, Pari consortio praediti, & honoris, & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, *ut Ecclesia una monstretur.* Quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus, ex persona *DOMINI*, designat, & dicit, *Vna est columba mea, perfecta mea; una est matri suae, electa genitrici suae.* Hæc *CYPRIANVS*, in Editione *LVGDVNENSI*, Anno DOM. 1550. *PAMELIVS* autem sic legit, *Exordium ab unitate proficiscitur, Primatus PETRO datur, ut una CHRISTI Ecclesia, & Cathedra una monstretur.* Quæ verba, de Primatu *PETRI*, & Cathedra à *PAMELIO*, contra omnium Antiquorum Codicum Fidem ineptè intrusa esse, scribit *MARCVS ANTONIVS DE DOMINIS*, Archi-episcopus *SPALATENSIS*, Lib. 1. de *Republ. Ecclesiastica*, Cap. 7, Num. 18. Et sanè à *CYPRIANI* proposito aliena sunt ista verba, secundum eum sensum, quo à *Papistis* intelliguntur, nec possunt consistere cum præcedentibus *CYPRIANI* verbis: nam Primatum interpretantur Suprematum, & Superiorem quandam potestatem *PETRO* datam. Profectò aut Apostoli ceteri non erant hoc utique quod fuit *PETRVS*, pari consortio praediti, & honoris, & potestatis: quod, inquam, fuit *PETRVS*, per illa verba, *Tu es PETRVS*, &c: & illa,

Cant. 68

Pasce Oves Meas: sicut diserte affirmat CYPRIANVS: aut PETRVS nullam habuit superiorem potestatem, quam alii non pariter haberent. Verba igitur, ista, de Primatu, oportet esse spuria et irreptitia, nisi intelligantur de Primatu temporis, sive originis, & exordii, non autem de Primatu potestatis. Nam CYPRIANVS concedit hanc potestatem primo concessam esse PETRO, quæ postea & reliquis tributa est, non minore aliquo gradu, sed pari consortio paris potestatis. Illud de *Cathedra una*, nisi intelligatur de simplicitate Prælatorum, & Cathedrarum, in singulis Diocæsis, alienum est à CYPRIANI proposito, neque cum verbis, vel præcedentibus, vel subsequen- tibus, de una Ecclesia, & uno Episcopatu concordat. *Episcopatus*, inquit, *unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur*. Vbi Episcopo ROMANO non nisi PARTEM hujus unius Episcopatus, sicut singulis reliquis Episcopis concedit.

4. Qui ordine Hierarchico, honore maximo, dignitatis Pontificalis fastigio, autoritate, potestate pares sunt, ii sunt jurisdictione Episcopali, seu Episcopali potestate jurisdictionis pares: (etiamsi non æquè amplam Diocæsin habeat Episcopus EVGVBI, ac Episcopus ROMÆ) At omnes Episcopi ordine Hierarchico, &c. pares sunt: ergo. Major probatione non æget. Minor patet ex testimonio supra allatis.

5. Qui sibi vindicare poterunt in Ecclesia quod AARON fuit in Templo, ii habent supremam jurisdictionem Ecclesiasticam, & sunt summi Sacerdotes, ac summi Pontifices: supra quos nulla est potestas Ecclesiastica personalis sublimior de jure divino: at omnes Episcopi sibi vindicare poterunt, &c. ut scribit HIERONYMVS, ad EVANGELIUM: Ergo.

Suprema igitur personalis potestas et dignitas Ecclesiastica, etiam jurisdictionalis, est ea potestas Episcopalis quæ prædictis sunt omnes et singuli Episcopi, pari consortio,

tio, qua nulla est superior de jure divino, nisi Synodica.

• Nihilominus ea de Archi-episcopis, & Primatibus, seu Patriarchis dispositio, seu ordo Oeconomicus, non erit inutilis, sed Ecclesiæ commodus, & laudabilis, si hæc serventur necessariae cautiones, secundum quas & primitus existit in veteri Ecclesiæ hæc Oeconomia.

Prima Cautio est; Ut secundum distinctos limites imperiorum & ditionum secularium, ita etiam terminetur Archi-episcoporum, et Patriarcharum autoritas. Neque degens in unius supremi principis ditione potestatem accipiat in Clericos degentes in imperio alterius supremi principis. (Nisi fortè ex consensu ubi est dicio aliqua valde exigua, egens vicinorum quotidiano consilio & auxilio.) Sic olim Patriarcharum potestas ROMANI imperii finibus circumscripta erat: & secundum formam etiam civilium judiciorum instituta, ut monet ex ANACLETO GRATIANVS, 99 Distinct. Provinciarum.

GVILIELMVS BIBLIOTHECARIVS, in vita HADRIANI, Papæ ROMANI, hujus nominis secundi, commemorat convenisse cum imperatore (tertio die post absolutam illam Synodum CONSTANTINOPOLITANAM, contra PHOTIVM, quam ROMANENSES octavam œcumenicam vocant) convenisse, inquam, in domo cum Imperatore BASILIO, ab eodem Imperatore convocatos, Vicarios Patriarcharum Orientalium, Alexandrini, & Antiocheni, & Hierosolymitani, ipsumque Patriarcham Constantinopolitanum Ignatium, (jam Synodica sententia sedi suæ restitutum) & Legatos Ecclesiæ Romanæ, & Legatos Bulgarorum: ibique disceptatum de Bulgaris, ex Paganismo ad Christianismum recens conversis, utrum ad Romanam, an ad Constantinopolitanam Diœcesin pertinere deberent: et Vicarios Patriarcharum Orientalium, (frustra reclamantibus Ecclesiæ Romanæ Legatis) adjudicasse Bulgaros Ecclesiæ Constantinopolitanæ: dixisseque

Legatis Romanis; *Satis indecens est*, (verba sunt Vicariorū patriarch. oriental. ad Legat. Roman.) *ut vos, qui Græcorum Imperium detrectantes, Francorum fœderibus inhæretis, in Regno nostri Principis ordinando jura servetis.* Hæc illi. Gesta sunt hæc Constantinopoli, Anno D O M. 870, ob civilis imperii, et secularis eminentiæ rationem, cum Roma vetus sola adhuc esset sedes imperii et Senatus, et civile Caput orbis, primus honor inter Episcopos per totum Romanum Imperium, à Patribus concessus est Episcopo urbis Romæ: sicut testantur illi sexcenti et triginta Episcopi, in Concilio œcumenico Chalcedonensi, Actione 15, Can. 28: et eadem consideratione moti Patres illi centum et quinquaginta, in Concilio Constantinopolitano, œcumenico secundo, Can. 3, Anno D O M. 382: decreverunt Episcopo Constantinopolitano, τὴν πρεσβείαν τῆς τιμῆς, primatum honoris, post Romanum Episcopum, eo quod Constantinopolis esset nova Roma. Et sexcenti ac triginta Patres, in Concilio Chalcedonensi, œcumenico quarto, Can. 28, Anno DOMINI 451. Novæ Romæ, id est, Constantinopolis Throno Episcopali æqualia privilegia, [τὰ ἴσα πρεσβεία] cum antiqua Roma tribuerunt. Idemque decretum renovarunt Episcopi plusquam ducenti, cum quatuor Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, in Synodo quinisexta, Can. 36, Anno D O M. 692. Ac tandem Roma veteri AVGVSTORVM Constantinopolitanorum Imperia detrectante, Ecclesiæ Orientales declararunt Episcopum veteris Romæ excidisse omni jure disponendi res Ecclesiasticas in partibus Imperii principi Constantinopolitano adhuc subjectis, sicut jam ostensum est. Nota rationem qua usi sunt Vicarii Patriarcharum Orientalium; quæ jam etiam ad nos BRITANNOS pertinet, qui Romanorum non subjacemus Imperio, nec Romani nostro. Idcirco non minus indecens est, ut

est, ut inter nos jura arroget Episcopus urbis Romæ, quàm indecens esse judicarent Romani si jura inter illos sibi vendicaret primas SCOTIÆ vel ANGLIÆ. Neque magis jam subjectionem debent SCOTI Episcopo Romano, quam Romani Episcopo SANCT-ANDREANO.

Secunda cautio est, Vt de hac dispositione, sicut de aliis humanis constitutionibus, maneat sarta tecta Ecclesiæ ea libertas, de qua in propositione diximus.

Tertia cautio; Vt meminerint Archi-episcopi & Patriarchæ, se esse Episcopos & Presbyteros, ideoque eisdem Legibus & Ministerii necessitate teneri, quibus obligatos esse ostendimus omnes Episcopos Propositione 10.

Quarta cautio; Vt sciat Archi-episcopus & primas aut patriarcha se nō esse totius Provinciæ, omniumque in ea sedium Episcopum, sed suæ tantum Metropolitanæ, aut Patriarchalis, seu primæ sedis Episcopum: ac ne Patriarcham quidem, aut Archi-episcopum, nisi suæ sedis esse: non autem totius Provinciæ, sed in Provinciâ, in qua ipse quidem primus est Episcopus, seu primæ sedis Episcopus, hoc est, Patriarcha: in reliquis autem ejusdem Provinciæ Diœceses non solus, sed ut unus ex multis, et in iis primus, obtinet, cum iis, authoritatem, quam et cum eo habet Coepiscoporum collegium pari consortio honoris et potestatis. Quamvis igitur humano quodam ordine non improbando, et libera quadam œconomia, seu dispositione Ecclesiastica, sit Episcopis prior, non tamen aliqua divini juris potestate, aut dignitate Pastoralis illis superior est. Nam suprema potestas & dignitas Pastoralis est Episcopalis, quam habet quilibet Episcopus, et omnes Episcopi æqualiter.

Hinc est quinta cautio; Vt primæ sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi: sed tantum, primæ sedis Episcopus: sicut constitutum est in Concilio Carthaginensi tertio, Can. 26: et inseruit Decreto Gratianus, 99 Distinct.

Can. Primæ sedis: (ubi primā sedem autor Glossæ interpretatur Patriarchalem. Et primarum sedium nomine, quas qui tenent, Primates vel Patriarchæ vocantur, intelligendas esse etiam Romanam, et Antiochenam, et Alexandrinam, monet author glossæ, in eadem dist. ad can. *Nulli*. Adeo ut non sit canō restringendus ad solas primas sedes Africae.) Item, Vt nemo appelletur universalis Patriarcha vel Episcopus, 99. dist. Can. *Nullus*, & Can. *Ecce*: & lib. 4. Epist. Gregorii, ex Registro, Capitibus 76. 77. 80. & alibi.

Sexta cautio est; Vt non præsumat Metropolitanus, aut Primas seu Patriarcha, de rebus alterius Dioceseos in sua Provincia disponere, ejusve Clericos ad iudicium vocare, eosve deponere aut ordinare, inconsulto Episcopo loci: aut quicquam agere (nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat Diocelin) sine consilio & voluntate omnium Comprovincialium Episcoporum. Alioquin irritum erit quod egerit. *Caus. 9. Quæst. 3. Can. Per singulas*, et Can. *Nullus primas*, & Can. *Si autem*.

Septima cautio est; Vt Coëpiscoporum Comprovincialium censuræ sit subjectus omnis etiam Patriarcha. Secundum leges illas cōmemoratas Prop. 7. Stultam illam exceptionem de Romanæ Ecclesiæ privilegio, *Caus. 9. Quæst. 3. Can. Salvo*. meritò repudiamus, nam pares causæ paria jura postulant.

Observe autem nos Primatem & Patriarcham, pro eodem hic sumere cum Anacleto & Gratiano, 99. dist. quamvis sæpe distingui videantur. Revera enim omnis Primas est Patriarcha, & vicissim. Vtrique enim vocabulo hæc subest notio, *Episcopus primæ sedis*. Et omnes olim dicebantur Archiepiscopi, ut constat ex actis veterum Conciliorum. Habitus postea is honor est quinque sedium Episcopis, viz. Romano. Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano, ut per quandā per excellētiā dicerētur quinque Patriarchæ. Eorumque sedes Patriarchales. Qui honos non eos eximit à communibus regulis quæ positæ sunt

sunt omnibus Episcopis, & Archi-episcopis, & Patriarchis, sive Primatibus.

Petrus Aureolus, Archi-episcopus Aquensis, in quartum Sent. Distinct. 24. Art. 2. §. *Et nota*, scribit, non adhiberi novam consecrationē, quando Episcopus (antea consecratus) fit Archi-episcopus aut Patriarcha. Antiqui autem Canones prohibent translationem Episcopi, ab una sede ad aliam, sicut docui in tractatu de cura & residentia Pastoralis: ubi etiam ostendimus quibus casib⁹ licita sit translatio.

PROPOSITIO XVI.

DE PAPA ROMANO.

QUicumque, post Apostolorum & Evangelistarum tempora, se vocat Oecumenicum sive universalem totius orbis Episcopum, CHRISTI Vicarium generalem, & infallibilem sacrarum Scripturarum interpretem, omniumq; in Religione controversiarum judicem supremum, ordinarium, supra Concilia generalia, supra universam Ecclesiam, Caput, Principem summum, Monarcham; qui, etiamsi ditionem temporalem nullam haberet, neminem tamen haberet, neque habeat in terris superiorem, à quo ullo modo judicari possit, qui à nemine in terris judicari possit; qui nullo modo judicari possit in terris ab ullo Principe, sive seculari, sive Ecclesiastico, neque ab omnibus simul, neque à Concilio oecumenico, neque ab universa Ecclesia: & cujus doctrinā tanquam certam & indubitatam suscipere oporteat reverenter, sine examine, & absque ulla disquisitione ulteriore; & sine cujus approbatione & interpretatione non possit ex Scripturis canonicis ullus fidei Articulus certò cognosci, aut credi: à quo non liceat appellare, ne ad **D E U M** quidem, aut

Spiritum sanctum, neque ad generale Concilium, in quo etiam ipse ille Episcopus qui se universalem vocat interfuit; qui non subiacitur legibus; qui jus potestatemque habeat Reges & Imperatores Christianos Regnis suis & Imperiis exuendi; & subditis imperandi ne illum Regem aut Imperatorem ultra sequantur, eosque à vinculo obedientie Principibus suis legitime jurata absolvenas & liberandi; eaque Regna & Imperia ab aliis ad alios transferendi, prout ipse judicaverit causam Ecclesie postulare: qui hanc auctoritatem, hanc exemptionem, hoc jus, hanc potestatem, atque infallibilitatem obtineat ex CHRISTI institutione, per Cathedra prerogativam: quamvis forte universalis ille Episcopus, & iudex sit à sanctitate alienus, & ineruditus, & in Theologicis questionibus ac difficultatibus haudquaquam exercitatus: Imò qualiscunque ille sit, sive doctus, sive indoctus, sive probus, sive improbus: quicunque, inquam, talem sibi arrogat prerogativam, is hoc ipso se prodit esse illum Antichristum, exlegem, hominem peccati, filium perditionis, adversarium, & se efferentem adversus omne quod dicitur DEVS; aut quod colitur; & in Templo DEI, tanquam DEVM, sedentem, præ se ferentem se esse DEVM: sicut ab Apostolo Paulo describitur, 2. Thess. 2.

Omnia autem ista prædicta, & plura horrenda Bellarminus & Greserus disertè attribuunt Papæ Romano. Bellarm. Lib. 3, de Verbo DEI, Cap. 3: et Cap. 4, et Cap. 5: et Cap. 9, et Cap. 10. Et Lib. 2, de Pontifice Romano, Cap. 12, et Cap. 26, et Cap. 27, et Cap. 29, cum recognitione. Et Lib. 4, de Pontifice Romano, Cap. 1, et Cap. 3. Et Lib. 5, de pontif. et Lib. 2, de Conciliis, Cap. 15, et Cap. 17, et Cap. 19. Et Lib. 1, de translatione Imperii Romani, Cap. 12. Et in responsione ad Apologiam,

giam, pro juramento fidelitatis, in defensione primi brevis pontificii, §. Omitto. Et Lib. contra Barclaium, Cap. 26, et Cap. 31, et Cap. 36, &c. Grefser. Lib. 3, de Verbo DEI, Cap. 3, Columna 1218, C. Et Cap. 4, Column. 1255, A. Et Cap. 5, Col. 1275, A, B. Et Cap. 9, Column. 1400, B. (Cui loco alibi contradicit, Lib. 4, Cap. 11, Col. 1820, B, et 1821, A) et Col. 1402, D: et Cap. 10, Col. 1447, A, B. Vide etiam Col. 1451, A: et Col. 1427, B: qui Libri ab ipso Romano pontifice suscipiuntur, & approbantur. (Vide etiam Caus. 15, Quæst. 6, Can. *Alius*, et Can. *Nos*, et can. *Iuratos*: et extra, de consuetudine, Cap. *Quanto*, in Glossa.) Unde patet ipsum Romanum pontificem, sibi illi omnia arrogare.

Ergo, PAPA ROMANVS EST ILLE ANTICHRISTVS.

Major hujus Syllogismi ulteriore probatione non eger, cum clarissimum contineat commentarium, in illa verba Apostoli, 2 Thess. 2. De ea tamen plura diximus in exercitationibus nostris, de sacræ Scripturæ perspicuitate & interpretatione, et judice controversiarum: et dicemus (DOMINO donante) in Isagoge Historico-Theologica, quam damus Studiosis nostris.

Monendi sunt juniores multa, quæ Romano Episcopo ejusque sedis appropriare conati sunt Romanenses, communia esse aliis sedibus & Episcopis. Quædam exempla subijciam.

Vocant Romanam Ecclesiam, *Apostolicam*. Audi Tertullianum; *Apostoli Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt; à quibus traducem fidei, & semina doctrinae, cetera exinde Ecclesie mutuata sunt, & quotidie mutantur, ut Ecclesie fiant. Ac per hoc & ipse Apostolica deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad suam originem censeatur, necesse est. Itaque tot ac tanta Ecclesie, una est illa ab Apo-*

Ecclesia Apostolica.

stolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima, & omnes Apostolica, dum unam omnes probant unitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & concesseratio hospitalitatis: qua jura non alia ratio regit, quam ejusdem Sacramenti una traditio. Lib. de præscriptionibus adversus Hæreticos, Cap. 20. Item; Caterum si qua audent interficere se atati Apostolica, ut idco videantur ab Apostolis tradita, quia sub Apostolis fuerunt: Possumus dicere: edant ergo origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum. —

Constringant tale aliquid Hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed & si consinxerint, nihil promovebunt: IPSA ENIM DOCTRINA EORUM cum Apostolica comparata, ex diversitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque Apostolici: Quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis desciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur, tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. Ita omnes Hæreses ad utramque formam à nostris Ecclesiis provocata, probent se; quæquæ possunt Apostolicas. Sed adeo nec sunt: nec possunt probare quod non sunt: nec recipiuntur in pacem, & communicationem ab Ecclesiis quoquo modo Apostolicis: scilicet, OB DIVERSITATEM SACRAMENTI; NULLO MODO APOSTOLICÆ. Ibidem, Cap. 32. Item; Adhibeo super hæc ipsarum doctrin

doctrinarum recognitionem. ——— PAVLVS;
 in prima ad Corinth. Epistola, notat, &c. Cap. 33.
 Item: Age jam qui voles curiositatem melius exercere
 in negotio salutis tuae, percurre Ecclesias Apostolicas, apud
 quas ipsa adhuc Cathedra Apostolorum suis locis presiden-
 tur, apud quas ipsa authentica litera eorum recitantur,
 sonantes vocem, & representantes faciem uniuscujusque.
 Proximè est tibi Achaia, habes CORINTHYM: Si non
 longè es à Macedonia, habes PHILIPPOS, habes THES-
 SALONICENSES; si potes in Asiam tendere, habes EPHE-
 SVM: Si autem Italia adjaces, habes ROMAM, unde nobis
 quoque auctoritas praesto est. Statu felix Ecclesia, cui to-
 tam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profunderunt, ubi
 Petrus passioni Dominica adequatur, ubi Paulus Ioannis
 exitu coronatur, ubi Apostolus Ioannes postea quam in
 oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relega-
 tur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Afri-
 canis quoque Ecclesiis contesserarit. Vnum DEVM novit
 creatorem universitatis; & CHRISTVM IESVM ex
 Virgine MARIA Filium DEI creatoris, & carnis resur-
 rectionem: LEGEM & PROPHETAS, CVM EVANGE-
 LICIS & APOSTOLICIS LITERIS MISCET, & INDE
 POTAT FIDEM EAM: Aqua signat, Spiritu sancto re-
 sistit, Eucharistia pascit, Martyrio exhortatur, & ita ad-
 versus hanc institutionem neminem recipit. Cap. 36.
 Item: VNDE AUTEM EXTRANEI & INIMICI APO-
 STOLIS HÆRETICI, NISI EX DIVERSITATE DO-
 CTRIÑE, quam uniusquisque de suo arbitrio, adver-
 sus Apostolos, aut protulit, aut recepit? Cap. 37. Item:
 Igitur & Scripturarum & expositionum adulteratio depu-
 tanda est, VBI DIVERSITAS INVENITVR DOCTRINÆ.

Quibus fuit propositum aliter docendi, eos necessitas coëgit aliter disponendi instrumenta doctrina, alias enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent per quæ docerent Hæresin. sicut illis non potuisset succedere CORRUPTELA DOCTRINÆ, sine corruptela instrumentorum ejus, ita & nobis INTEGRITAS DOCTRINÆ non competisset sine integritate eorum per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in nostris? QUID DE PROPRIO INTVLIMVS, VT ALIQVID CONTRARIUM EI, ET IN SCRIPTVRIS DEPRÆHENSVM, detractione, vel adjectione, vel transmutatione remediaremus? QVOD SVMVS, HOC SVNT. ab initio suo ex illis sumus, antequam nihil aliud fuit quam sumus. Cap. 38. Hæc Tertullianus.

Apostolicæ igitur Ecclesiæ bifariam dicuntur: 1. Quæ per Apostolos, aut viros Apostolicos conditæ sunt: & in fide ab iis accepta perseverant. 2. Quæ licet nullum ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur; tamen in eadem fide conspirantes, NON MINVS APOSTOLICÆ deputantur, pro consanguinitate doctrinæ. At illa Ecclesia, cujus doctrina, cum doctrina Apostolica comparata, invenitur diversa ab ea cique contraria, non est Ecclesia Apostolica, sed ex diversitate doctrinæ est *externa, inimica, hæretica*. Et tales Ecclesiæ duum sunt generum. Nam vel initio pro recta fide conditæ sunt in hæresi, sicut quædam Gothorum olim Ecclesiæ Arianæ: vel conditæ sunt in fide Apostolica, & postea ab ea desciverunt, ut Ecclesiæ illæ quæ aliquando erant Orthodoxæ, postea vero evaserunt hæreticæ. Sic Ecclesia Alexandrina initio Apostolica, postea in hæresin incidit Monophysitarum; & aliæ in alias hæreses. Hoc discrimen est inter ista duo genera; quod prioris generis Ecclesiæ, sint quidem

dem hereticæ & extraneæ, non tamen Apostolicæ, non enim discesserunt à recta fide, quam nunquam habuerunt: posterioris autem generis Ecclesiæ sint & hereticæ & Apostolicæ. Qualis est hodie Ecclesia Romana. Antiqua illa Romana Ecclesia, de qua loquitur Tertullianus, fuit verè Apostolica, retinens eam fidem quam ab Apostolis accepit, quippe eam constanter potans ex *Lege & Prophetis, & Evangelicis Apostolicisq; literis*, adeo ut de proprio nihil inferret, neque doctrinæ ejus aliquid contrarium in Scripturis depræhenderetur. At degener posteritas effodit sibi cisternas inventionum humanarum; spretis puris fontibus divinarum Scripturarum: & de proprio intulit dogmata, sacris Scripturis contraria. Vnde Ecclesia Romana non jam est Apostolica, sed Apostatica. Et illa quondam civitas fidelis, facta est meretrix: & quæ erat plena judicii, in qua habitabat justitia, in ea nunc sunt homicidæ: argentum ejus verum est in scorias, vinum ejus mistum est aqua: sicut de Hierusalem questus est DOMINVS per Prophetam, ESAI. 1. 21. 22. Plantavit illic DEVS vineam plantis vitis optimæ, sicut olim in Israele, & serviverunt DOMINO, primis illis seculis, sicut servivit Israel DOMINO cunctis diebus Iosue, cunctisq; diebus seniorum, qui diu vixerunt post Iosuem, & qui noverant omne opus DOMINI quod fecit Israeli. Sed omnis illa generatio aggregata est ad patres suos: surrexitq; generatio alia post eos, qui non noverunt DOMINVM, & opus quod fecit Israeli: & fecerunt posterii isti malum in oculis DOMINI: & expectante DOMINO, ut vinea FACERET VVAS, FECIT LABRVSICAS. Iosu. 24. 31. Iudic. 2. 7. 10. 11. Esai. 5. 2. Nostra autem Ecclesia SCOTICA est verè Apostolica, quia Legem & Prophetas, cum Evangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem eam, quam olim Ecclesiis Apostolicis Apostoli tradiderunt. Neque de proprio quicquam infert, aut quicquam

doctrinæ ejus contrarium in Scripturis deprehenditur.

Prosper, in Epist. ad Augustinum: *Sanctam*, inquit, & *Apostolicam doctrinæ tue auctoritatem*: nempe, quia doctrina illa Augustini contra Pelagianos, ex Lege & Prophetis, & Evangelicis Apostolicisq. literis hausta erat.

Sæpè mihi & serio monendi sunt Papiſtæ ne inani vocabulorum sono, & audaci Romani Pontificis jactantia superbâq. elatione se ita misere decipi patiantur. Sed sensû inquirent, an cum sono concordet.

Eusebius sedē Hierosolymitanā, vocat sedem Apostolicā, Ἀποστολικὴν θρόνον. In actione 18. sexti Cōcilii œcumenici Imperator Cōstantinus, definitionis Synodicæ exēpla, cum Imperatoris subsignatione, mittens quinq. Patriarchalibus sedibus [ῥῖς πέντε πατριαρχειαῖς θρόνοις.]

Ecclesiam Constantinopolitanam vocat *Magnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam*: & sedem Alexandrinam, *Apostolicam sedem sancti Evangelistæ Marci*, idque approbantibus Patribus Synodicis.

Patres Concilii œcumenici secundi, in ea Epistola quā ad Occidentales scripserunt, Ecclesiā Antiochenam, appellant *Antiquissimam, & verè Apostolicam*, ἁγίως ἀποστολικήν. Et Ecclesiam Hierosolymitanam vocant, *Matrem omnium Ecclesiarum*, τὴν μετέγ αἰπιστῶν ἑκκλησιῶν. Apud Theodoretum, Hist. Eccles. Lib. 5. Cap. 9.

Iactant etiam Romanenses Ecclesiam Romanam, esse Ecclesiam Catholicam: ut hujus etiam vocabuli sono incautos allician. Sed neque huic soli Ecclesiæ tribebatur hoc Eperheton à Patribus, neque ei nunc verè tribui potest. Catholica Ecclesia, vel significat *universam quancunque se diffundit Ecclesiam*: sicut eam describit Augustinus, Epist. 118. Hæc est illa Ecclesia una, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur. De qua scribit Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ. Hæc est illa *Catholica & Apostolica Ecclesia*, ἡ καθολικὴ ἑ ἀποστολικὴ ἐκκλησία: à qua alienos Arianos Hæreticos, & Catharos Schismatico-Hæreticos, declaravit mag-

na Nic

Ecclesia Hierosol. mater omnium Ecclesiarum.

ECCLESIA CATHOLICA.
I.

CAP. XI. De Ecclesia Romana. 277

na Nicæna Synodus, in Symbolo, & Can. 8. Quæ in secundo Concilio œcumenico, Can. 7. appellatur, *Sancta DEI Catholica & Apostolica Ecclesia*. Et in ejusdem Concilii Symbolo, *una sancta Catholica & Apostolica Ecclesia*, *μία ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία*. *Hæc est illa sublimis Hierusalem, Mater omnium nostrum*. Galat. 4. 26. *Hæc est illa CHRISTI Ecclesia, quam qui relinquit, non pertinet ad CHRISTI præmia: sed alienus est, profanus est, hostis est. Habere jam non potest DEVM Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem: ut scribit Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ. Hanc Catholicam Ecclesiam Augustinus opposuit parti Donati, in Psalmo suo contra partem Donati, & Lib. de unitate Ecclesiæ, Cap. 2. (ubi etymon vocabuli [Catholica] declarat: quia per totum est. Secundum totum enim καὶ ὅλον Græcè dicitur, inquit Augst.) & alibi passim, in suis disputationibus, adversus Donatistas. Hoc sensu Gregorius, adversus Joannis Constantinopolitani episcopum scribens, ait, *Universa ergo Ecclesia, quod absit, a statu suo corrumpitur, quando is qui appellatur universalis cadit*, lib. 4. epist. ex registro, cap. 76. sive epist. 32. *Universa Ecclesia*, id est, Catholica Ecclesia, quam etiam eodẽ cap. Gregorius vocat *Universalem Ecclesiam*. Vel Ecclesia Catholica significat aliquam Ecclesiæ universalem partem quæ orthodoxam fidem universalem Ecclesiæ tenet: et hoc posteriori sensu Cathol. Eccl. significat quamlibet particularem orthodoxam et Apostolicam Ecclesiam; eodemq. sensu orthodoxi dicuntur Catholici: sic accipitur Cathol. Eccl. apud Cypr. lib. 3. epist. 11. ubi dicitur, *Vnum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere*: id est, ut explicat Cypr. lib. de simplicit. Prælat. *Esse non posse uno in loco multos Pastores*, (sive Episcopos, non enim negat plures uni gregi præesse posse Presbyteros) aut plures greges. Patres in Concilio Nicæno 1. can. 19. quemlibet orthodox. Episc. vocant *Catholicam Eccl. Episcopum*: non utiq. Romanæ, sed suæ propriæ Eccl. orthodoxæ. Aut Catholica Eccl. illic significare poterit universam Ecclesiam, cujus omnes sunt Episc. quicumq. illius unius Episcopatus partem aliquam tenent, de quo scribit*

Cyprianus. Libro de simplicitate Prelatorum. Qua significatione, in collatione Carthagenensium, cum Donatistis, (Tom. 1. Concil. Part. 1.) sæpe scribitur, *Alipius Episcopus Catholica Ecclesia dixit: Possidius Episcopus Ecclesie Catholica dixit: Augustinus Episcopus Ecclesie Catholica dixit.*

P A P A.

Quod ad nomen P A P A; id etiam aliis Episcopis olim tribuebatur. Presbyteri & Diaconi Romanæ Ecclesiæ scribunt *Cypriano Papa*: apud Cyprianum, lib. 2. Epist. 7. Alipius, in Concilio Carthagenensi sexto, Sic alloquitur Aurelium Episcopum Carthagenensem, *Sancte Papa Aureli.* Ad eundem Aurelium scribens Augustinus eum vocat *Charissimum fratrem & Consacerdotem & verè sanctum Papam Aurelium.* August. Epist. 76, & 77, in Apologia secunda Athanasij Episcopi Alexandrini inseritur Epistola Constantini Augusti ad Papam Athanasium τῷ πᾶσι ἀθανασίῳ. Hieronymus Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopum vocat *Papam Epiphanium*: in libro ad Pammachium de optimo genere interpretandi; & in Epistola ad eundem PAMMACHIUM adversus errores Ioannis Hierosolymitani; quæ incipit, *si juxta PAVLUM.* Idem Hieronymus suas ad Augustinum Epistolas sic inscribit, *Domino verè sancto & beatissimo Papa Augustino.* Apud Augustinum Epist. 11. & 13. & 14. &c. Idem quoque Hieronymus, in Apologia adversus Rufinum, quæ incipit, *Letiū literū*; mentionem facit *sancti papæ Chromatii.* Rufinus expositionem suam in symbolum scribit ad *papam Laurentium*, qui non erat Episcopus Romanus.

Pater beatissimus.

Nomen PATER, et Epitheta illa, *Sanctissimus, beatissimus, religiosissimus, ὁσιώτατος, ἀγιώτατος, μακαριώτατος, εὐλαβέστατος, θεοφιλέστατος*, & abstracta, *sanctitas, beatitudo, θεοσεβεία*; tribuebantur omnibus Episcopis: ut patet ex Epistolis illis Episcoporum, quæ habentur in prima parte Consilii Ephesini, œcumenici tertii, & alibi passim,

in

in actis veterum Conciliorum. Paulinus, Alipio Episcopo, scribit; *Beatissimo patri Alipio*. Apud August. Epist. 35. Et Augustinus ad Præsidium; *Domino BEATISSIMO & merito venerando fratri & Confacerdoti PRÆSIDIO*. Epist. 16. Idem Augustinus scribens Hefychio, ait, *Domino beatissimo Hefychio, Augustinus*. Eamque Epistolam sic inchoat, *AD SANCTITATEM TVAM* Filio tuo Compresbytero nostro remeante. Epist. 78. Hilarius ad Augustinum scribens, *Sanctitatis*, inquit, *tuae gratias*. Apud Augustinum, Epist. 88. Augustinus Evodium Episcopum compellans, ait, *Sanctitatis tua*. Epistola 102. Idem ad Valerium Episcopum suum scribens, adhuc Presbyter, eum vocat, *Patrem*, & *Dominum beatissimum*; et sic compellat, *Sanctitas tua*. Epist. 148. Prosper, in Epistola ad Augustinum, sic scribit; *Domino beatissimo Papa*, — *Augustino Prosper*. Et in corpore Epistolæ; *Beatitudini tue scribere*. — *Consulenda erat sanctitas tua*. — *Beatitudinis tue libro*. — *Papa beatissime, pater optime* — *Diligentiam pietatis tue*. — *Sciat beatitudo tua*. — *Domine Papa beatissime*. Exstat hæc Hilarij Epistola, apud Augustinum, Tom. 7. operum Augustini, ante librum de prædestinatione Sanctorum. Et inseritur ibidem Epistola Hilarij, Arelarensis Episcopi, ad Augustinum; ubi Hilarij hæc sunt verba; *Domino beatissimo*, — *Patri Augustino Hilarius*. — *Consilium sanctitatis tue*. — *Dixit sanctitas tua*. — *Memorem mei paternitatem tuam Dominus Iesus Ecclesie sue annis pluribus donare dignetur domine pater*. Hæc Hilarius. Vide Gregor. Lib. 4. Epist. ex registro, Cap. 80. August. ad Cœlestium Diaconum scribens, *Ad me*, inquit, *directa Hipponem sanctitatis tue scripta venerunt*. Et paulo post, *Sanctitati tue salutationem debitam reddo*. Epist. 62. Vbi in Epistolæ titulo Diaconum illum vocat, *Dominum venerabilem*.

Cyprianus suas ad Episcopos Romanos Epistolas sic
M m 4 inscri-

inscribit, *Cyprianus Cornelio fratri salutem. Lib. i. Epist. 2. et sequentibus. Item, Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem. Lib. 2. Epist. 1. et sic passim. Aurelius, Episcopus Carthaginensis, in Concilio Carthaginensi sexto, Cap. 1. §. 5. Sancto, inquit, Fratri & Consecratori nostro, [Episcopo Romano.] singula, &c. In codice Canonum Ecclesie Africanæ, Can. 68. Ad sedem Apostolicam, in qua præsides memoratus venerabilis Frater, & Collega noster, Anastasius. [Episcopo Rom.] Et in Epistola ad Cælestinum, Episcopum Romanum, sic eum compellant Patres Africani: Domine Frater. Inscriptio Epistolæ Concilii Africani, ad Bonifacium, vrbis Romæ Episcopum, sic se habet: Domino beatissimo, & honorabili Fratri, Bonifacio, Aurelius, &c. Eiusdem Concilii Epistola ad Cælestinum, Episcopum Romanum, sic inscribitur, Dilectissimo Domino, & honorabili Fratri, Cælestino, Aurelius, &c. Ad eundem Innocentium scripta exstat Epistola Aurelii, Alipii, Augustini, Evodii, & Possidii, apud Augustinum, Epist. 95. quæ sic inscribitur: Domino beatissimo, merito, & honorandissimo Fratri, Innocentio Papæ, Aurelius, Alipius, Augustinus, &c. In Synodo Lateranensi, quæ præside Martino, Episcopo Romano, habita est, Anno DOMINI 642. Lecta est Epistola Victoris, Episcopi Carthaginensis, scripta ad Theodorum, Papam Romanum, Martini immediatum prædecessorem, quæ sic inscribitur: Domino beatissimo, & honorabili, sancto Fratri, Theodoro Papæ, Victor. Et in corpore Epistolæ habentur hæc verba: Ad quam [Orthodoxam CHRISTI Ecclesiam] omnes beatissimi Apostoli, pari honoris & potestatis consortio præditi, popularum agmina convertentes, &c. Et paulo post: Ad salutationem ergo vestre sanctæ & honorandæ fraternitatis, &c. Sub finem Actorum & Canonum Synodi Nicænæ secundæ, pseudo septimæ œcumenicæ, adjiciuntur quædam Epistolæ, inter quas est Epistola Tarasii, Patriarchæ Constantinopolitani, ad Adrianum, Papam Romanum: cujus hæc est inscriptio; Per cuncta sanctissimo & beatissimo Fratri, & Comministro*

[ad 140]

[ἀδελφῶν καὶ ἀλλετἐργῶ] Domino Adriano Papa, senioris Roma, Tarsius misericordia. U E 1, Episcopus Constantinopoleos nova Roma, in DOMINO salutem.

Hæc ideo indicanda videbantur, ut scirent etiam simpliciores, non esse Romanæ Ecclesiæ aliquā prærogativam affingendam ex verborum solis, quando deest radix rationis. Ac ne in verborum quidem antiquo usu inveniri quippiam quo se magnopere jactent Romanenses.

De Papæ Romani primatu aliquid attigimus in excerpti superioris propositionis, cautione prima. Adjiciam hic Canonem universalis Concilii Africani, Episcoporum 217. in quibus fuit beatus Augustinus: quod celebratum est circa annum D O M. 423.

Concilij Africani, Canon 92. qui etiam invenitur in Concilio Milevitano 2. Can. 22. & in codice canonum Ecclesiæ Africanæ, Cap. 125.

Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de iudiciis Episcoporum suorum quæsti fuerint: vicini Episcopi eos audiant, & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Prælates Provinciarum suarum. Ad Transmarina autem [πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης] qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.

Hujus decreti sui rationes justas declarant Patres illius Africani Concilij, in sua Epistola ad Cælestinum, Episcopum Romanum,

N n quæ

(quæ exstat in fine prioris partis tomî primi Conciliorum. Edit. Bin.) his verbis:

Nulla Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africana, & decreta Nicæna, sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos, suis Metropolitanis apertissime commiserunt. Prudentissime enim iustissimeq; providerunt, quæcunque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda: nec unicuique Provincia gratiam sancti Spiritus defuturam, qua æquitas à CHRISTI Sacerdotibus & prudenter videatur, & constanter teneatur: maxime quia unicuique concessum est, si iudicio offensus fueris cognitorum, ad Concilia sue Provincia, vel etiam universale provocare. Nisi forte quisquam est, qui credat uni cuilibet [ἐν ὁποιοῦντι] posse DEVM nostrum examinis inspirare iustitiam, & innumerabilibus Congregatis in Conciliū Sacerdotibus denegare. Aut quomodo ipsum transmarinū iudicium ratum erit, ad quod testium necessaria persone, vel propter sexus vel propter senectutis infirmitatem, multis aliis intercurrentibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam ut aliqui, tanquam à tuæ Sanctitatis latere, mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo constitutum: quia illud quod pridem per eundem Coepiscopum nostrum Faustinum, tanquam ex parte Nicæni Concilij, exinde transmisisti: in Conciliis verioribus, qua accipiuntur Nicæna, (ἐν τῷ ἀλφειεῖ τοῦ ἀποστόλου τῆς ἐν Νικαίᾳ) à sancto Cyrillo Coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, & à venerabili Attico (ἐν τῷ δευτέρῳ ἀποστόλῳ Ἀττικῷ) Constantinopolitano Aristite, ex authentico missis, qua etiam ante hoc per Innocentium Presbyterum & Marcellum Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directæ sunt, venerabilis memoria

(τῆς ἀποκαταστάσεως μνήμης) Bonifacio Episcopo prædecessori vestro, à nobis transmissa sunt, (in quibus) tale aliquid non potuimus reperire. Executores etiam Clericos vestros quibusque patentibus nolite mittere, ne fumosum typhum seculi in Ecclesiam CHRISTI, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem, DEVM videre cupientibus præfert, videamur inancere. Hæc illi.

Nota est Historia; Rem in pauca conferam, ex illius Africani Concilii Actis. Apiarius, Presbyter Siccensis Ecclesiæ in Africa, ob flagitia sua, ab Episcopo suo excommunicatus est, eamque censuram ratam habuit totius Africanæ Ecclesiæ. Confugit Apiarius ad Zolimum, Episcopum Romanum, eum appellans. Zolimus missis ad Aphros Legatis, una cum scripto commonitorio, egit cum eis de appellationibus Episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ Sacerdotem: allegans, Nicæni Concilii, pro ea re, constitutionem. Episcopi Afri reverentia Concilii Nicæni, decreverunt obtemperandum esse Concilii decreto: sed *salva diligentiori inquisitione Concilij Nicæni*: sicut dixit sanctus Augustinus, Episcopus Hipponensis, in Concilio illo Carthaginensi sexto, 217. Episcoporum; ubi hæc questio primum agitari cœpit. Quia igitur suspecta habebant quæ à Romanis Episcopis, in ea causa allegabantur, decreverunt Afri mittere ad Episcopos Orientales, Alexandrinum, & Constantinopolitanum, &c. Ut ab eis haberent vera exemplaria decretorum Nicæni Concilii, ex ipsis authenticis ejus monumentis fideliter descripta. Qua de re etiam scripserunt Afri ad Zolimi successorem Bonifacium Episcopum Romanum, protestantes se decreta illa ad se à Romano Episcopo, tanquam Nicæna, missa, *paulisper sine ulla injuria servaturos, usque ad inquisitionem statutorum Concilij Nicæni*: ad adventum verissimorum exemplariorum Nicæni Concilij. Usque ad probationem. { ut ipsi

loquuntur in ea Epistola ad Bonifacium) hortantes etiam Episcopum Romanum, ut ipse eadem servaret quæ in ejusdem Concilii decretis continerentur. Quibus Africano-
rum literis acceptis Cœlestinus Episcopus Romanus, Bonifacii successor, Apiarium communioni reddidit: missoque cum eo in Africam Legato Faustino Episcopo, hortatus est Afros ut ipsi eum quoque in communionem reciperent. Cum Afri, congregato Concilio, ea quæ Apiario objecta erant crimina discuterent, certi non recipere, nisi confitentem & pœnitentem; Apiarius, DEO ejus conscientiam coarctante, in confessionem eunctorum objectorum flagitiorum erupit. Patres autem Africani, acceptis jam ex Oriente veris exemplaribus Nicæni Concilii, monuerunt per literas Cœlestinum, non debuisse hoc ab eo fieri, ut hominem ab eis excommunicatum ipse communioni redderet: hoc enim minimè licere. Dehortantur etiam à talium appellationum admissione, & hortantur ut ab eis excommunicatos, ille in communionem nolit ultra excipere: hoc enim etiam Nicæno Concilio esse definitum.

Observa autem Africanos illos Patres Canones Nicænos, Episcopis & Metropolitanis præscriptos, opponere Episcopo Romano, tanquam eisdem legibus obligato, quibus reliqui Episcopi. Non intellexerunt boni illi patres exceptionem illam de privilegio sedis Romanæ, quam postea sibi arrogarunt Pontifices Romani.

Nullum Romani illi Episcopi protulerunt altius repetitum argumentum, quam ab autoritate Ecclesiastica Concilii Nicæni. Patres Africani plus tribuerunt Concilio, quam Episcopo Romano: et depræhenderunt allegationis falsitatem, inspectis veris exemplaribus.

In Canonibus qui Apostolorum dicuntur, Can. 73. Episcopus judicandus dicitur ab Episcopis, et ad extremum à Synodo. Neque eximitur Romanus Episcopus: neque illi ultimum deferatur judicium.

Regnante Mauritio Augusto, Ioannes Episcopus Constantinopolitanus, se nominavit universalem [ἡμετέραν]

xlv] Patriarcham, circa Annum DOM. 589. Propterea Pelagius, Episcopus Romanus, hujus nominis secundus, prohibuit diaconum responsalem suum, Constantinopoli commorantem, missarum solennia cum Ioanne celebrare. Idemque responsali suo inunxit Gregorius, hujus nominis primus, Pelagii successor immediatus, ut scribit Gregorius, Lib. 4. Epist. ex registro, Cap. 80. Et cum Gregorius literis Imperatoris Mauricii monitus esset, ut cum Ioanne pacem coleret, mentem suam de illo vocabulo [*universalis*] per aliquot Epistolas declaravit. Quædam ejus verba exhibeo: in Epist. ad Mauricium Imperatorem; *Sauetissimus*, inquit, *Consecrator meus Ioannes vocari universalis Episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere, O tempora, O mores! Nunquid ego hac in re piissime Domine, propriam causam defendo? Nunquid specialem injuriam vindico? Et non magis causam Omnipotentis DEI, & causam universalis Ecclesie? Versa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corrumpitur quando is, qui appellatur universalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum NOMEN ISTUD BLASPHEMIÆ, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur.* Lib. 4. Epist. ex registro, Cap. 76. Item, in Epist. ad Constantiam Augustam; *In hac ejus (Ioannis) superbia, quid aliud, nisi propinqua jam Antichristi esse tempora, designatur? Quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus, ad CVLMEN conatus est SINGULARITATIS erumpere.* Lib. 4. Cap. 78. Item, in Epist. ad Eulogium, Episcopum Alexandrinum, & Anastasium Episcopum Antiochenum; *Nullus unquam decessorum meorum hoc tam PROFANO vocabulo uti consensit, quia videlicet si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur,*

*Sed absis hoc, absis à Christiana mente id sibi velle quempiam
 arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere ex
 quantalacumque parte videatur. ——— Iactan-
 tiam sumpsit, (Ioannes Constantinop.) Ita ut univer-
 sa sibi tentet adscribere, & omnia QUÆ SOLI VNI CA-
 PITI COHÆRENT, VIDELICET CHRISTO, per elatio-
 nem POMPATICI sermonis ejusdem CHRISTI flu-
 deat membra subjugare. Lib. 4. Cap. 80. Item, in Epist.
 ad ipsum Ioannem Constantinopolitanum, sic eum allo-
 quitur; Ad hoc perductus es, ut despectis fratribus, Epis-
 copus appetas solus vocari. ——— Tu quid
 CHRISTO VNIVERSALIS SCILICET ECCLESIAE
 CAPITI, in extremi iudicij es dicturus examine, qui cun-
 cta ejus membra tibi met conaris VNIVERSALIS appella-
 tione supponere? Quis, rogo, in hoc tam PERVERSO vo-
 cabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis An-
 gelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen
 conatus est singularitatis erumpere: ut & NULLI SVB-
 ESSE, ET SOLVS OMNIBVS PRÆESSE VIDERE-
 TVR? Qui etiam, dixit; In Cælum conscendam: super
 Astra Cæli exaltabo solium meum. ——— Quid
 enim fratres tui omnes VNIVERSALIS ECCLESIAE E-
 PISCOPI, nisi Astra Cæli sunt? Quorum vita simul &
 lingua inter peccata erroressq; hominum quasi inter noctis
 tenebras lucent. Quibus dum cupis temetipsum VOCABULO
 ELATIONIS præponere, eorumq; nomen tui comparatione
 calcas: quid aliud dicis, nisi IN COELVM CON-
 SCENDAM: SUPER ASTRA COELI EXALTABO
 SOLIVM MEVM? ——— REX SV-
 PERBIAE prope est: & quod dici nefas est, Sacerdotum est
 preparatus exercitus: quia cervici militum elationis, qui
 ad hoc*

ad hoc positi fueram, ut ducatum praeberent humilitatis.
 ————— Scriptum est; honore invicem praeve-
 nientes (Rom. 12.) & tu conaris eum omnibus tollere,
 quem tibi illicitè desideras singulariter usurpare. Lib. 4.
 Epist. ex Reg. Cap. 82. Item, in Epistola ad Anianum,
 Diaconum Constantinopolitanum: *Miror autem quod*
dilectionem tuam fallere potuit (Ioannes) ut per mitte-
res Domino Imperatori persuaderi: quatenus ad me sua
scripta de hac causa transmitteret, in quibus admoneret, ut
cum eo pacem habere debuisssem. Qui si iustitiam tenere
vult, illum debuit admonere: ut se à superbo vocabulo
composceret, & protinus inter nos pax fieret, ———
 IN ISTO ENIM SCELESTO VOCABULO CONSEN-
 TIRE, NIHIL EST ALIUD QVAM FIDEM PER-
 DERE. lib. 4. cap. 83. vide etiam in eodem opere, lib. 6.
 cap. 188, et cap. 192.

Quid igitur? Num Bonifacium tertium, Papam Ro-
 manum vocabimus Antichristum, eo quod obtinuerit
 apud Phocam Imperatorem (Anno D O M. 606.) ut
 Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum, cum
 Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Eccle-
 siarum antea scripserit: (sicut monet Anastasius Bibl. in
 vita Bonifacij 3.) et ut Romanus Pontifex œcumenicus
 appellaretur? Id quod fecit Phocas in odium Cyriaci,
 Episcopi Constantinopolitani, qui non passus est e Tem-
 plo abstrahi foeminas quasdam quæ eo confugerant, et
 quas inde abducere volebat Phocas: ut monet Binius, in
 notis in vitam Bonifacij 3. ex Theophane, et Paulo Dia-
 cono.

Non hoc dicimus: sed tantummodo cum Gregorio
 dicamus, Bonifacium illum fuisse Littatorem Diaboli, et
 Praecursorem Antichristi, et prope tunc fuisse regem illum
 superbiae; id est, Antichristum Affectum qualem tunc

erat, et longe promotum Iniquitatis mysterium, sed nondum erat perfectum. Erat illud nomen gradus quidam ad Antichristianismum: at ipse Antichristianismus per profanam illam nominis interpretationem, quam in propositione indicavimus, postea irrupit. vis graphicam habere regis superbiz (*Bestia illius plenæ nominibus blasphemiz*, Apocal. 17. 3.) descriptionē. Eam tibi in propositione exhibuimus.

Sed mirum videtur, quod dicat Gregorius Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici hoc universalis nomen obtulisse: et tamen subiciat nullum unquam decessorum suorum hoc tam profano vocabulo uti consensisse. Quod etiam vocat *nefandum, superbum, stultum, & superstitiosum, & blasphemia vocabulum*.

Respondeo: 1. Quæcunque privilegia Romano Pontifici concessa sunt, eis paria concessit Concilium Chalcedonense, sicut monui in exegesi superioris propositionis. Si igitur ex decreto illius Concilij posset Romanus Episcopus dici universalis, pari jure illud nomen usurpare posset Episcopus Constantinopolitanus. 2. Quo sensu a Gregorio vocabulum hoc appellatur profanum, eo sensu non est existimandum illud probatum esse Synodo Chalcedonensi: est autem, profanum et nefandum, si hoc sensu accipiat, ut universalis ille spreto Coepiscoporum societate culmen singularitatis conscendere conetur, & universa CHRISTI membra sibi studeat subjugare, & reliquis Coepiscopis seipsum vocabulo elationis præponat, ita ut eorum nomen sui comparatione concutiat: & ut nulli subesse, & solus omnibus præesse affectet. 3. Episcopus quidem Constantinopolitanus hodieque appellatur *œcumenicus*, sed non profano isto, & sedesioso sensu, quo se œcumenicum appellat Episcopus Romanus. 4. Neque hoc nefando sensu vocabulum hoc sibi sumpsit Ioannes Constantinopolitanus, ut patet ex Lib. 6. Epistolæ Gregorij, ex registro Cap. 188. ubi legimus Anastasium Episcopum Antiochenum, hortatum esse per litteras Gregorium, ut de illa

illa Constantinopolitani appellatione non contenderet, sed pacem cum Cyriaco Ioannis successore haberet, *Neque scandalo locum pro nulla causa daret.* Cui rescribens Gregorius, ait se recepitisse Cyriaci Synodicam Epistolam, ne pro causa profani vocabuli *unitatem sancta Ecclesia perturbaret*: sed tamen admonuisse quod pacem cum illo habere non posset, nisi elationem praedicti verbi corrigeret. *Quia, inquit, si hanc aequanimiter portamus, universa Ecclesia fidem corrumpimus.* Non est verisimile Anastasium nihili existimaturum tantam elationem, nisi iudicaret, certamen moveri potius de vocabulo, & ordine prioritatis, quam de re ipsa. Gregorius autem etiam de re ipsa indicavit, periculum futuri abusus. Qui & evenit postea in ipsa sede Romana, per adventum Regis superbiae, quem in propositione descripsimus.

Idem Gregorius suam subjectionem Imperatori profiteretur in Epistola ad Mauricium Imperatorem, ubi sic cum alloquitur Gregorius; **PIISSIMVS ATQVE A DEO CONSTITVTVS DOMINVS NOSTER**, inter ceteras, &c. ——— Prudentissimè piissimus Dominus noster ad compescendos bellicos motus pacem quarit Ecclesia, atque ad huius compagem, Sacerdotum dignatur corda reducere. Quod quidem ego opto, atque quantum ad me attinet, **SERENISSIMIS IVSSIONIBVS OBE-DIENTIAM PRÆBEO.** ——— Cogitet ergo dominorum pietas de me proprio suo quem specialiter praeceteris semper fovit, atque continuit, qui & **VOBIS OBE-DIENTIAM PRÆBERE DESIDERO**, & tamen de mea negligentia reperiri reus in supremo tremendoque iudicio pertimesco. ——— Ego autem **DOMINORVM IVSSIONIBVS OBE-DIENTIAM PRÆBENS**, praedicto Consacer-

Papæ Romani
subiectio Im-
peratoris.

doti meo & dulciter scripsi, & humiliter, ut ab hac inanis glorie appetitione sese emendet, admonui. Lib. 4. Cap. 75. Item, in Epistola ad Constantiam Augustam: *PIISSIMI DOMINI*, scripta suscepi, ut cum fratre & consacerdote meo Ioanne debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum *DOMINUM* decuit, ut ista Sacerdotibus *PRÆCIPERET*. Lib. 4. Cap. 78. Hæc Gregorius.

Iubet Apostolus omnem animam subijci potestatibus superiorib⁹, id est, principib⁹ civilibus. Rom. 13. *DOMINVS* noster iuber offendentē fratrem deferri ad Ecclesiam, & ab ea judicari. Math. 18. Apostolus ait, Spiritus Prophetarum, subijci Prophetis; *DEVM* enim non esse confusionis *DEVM*, sed pacis. 1. Cor. 14. 32. 33. Ergo papa Rom. si non habeat ipse supremiam aliquam jurisdictionem temporalem, necesse habet vel subiectionem & obsequium deferre principi illi in cujus ditione degit, vel fateri se non esse animam, id est, non esse hominem. Si non vult subijci Ecclesiæ, nō est frater. Si non vult subijci Prophetis, non est Propheta.

Papa Romanus
subiectio
Ecclesiæ.

Papa scandalizatus debet offendentē corripere, eumque, si obstinatē in peccato persistat, ad Ecclesiam deferre, (teste Gregorio papa, lib. 4. epist. ex registro, epistola 38. in fine.) Ergo etiam papa offendens, & privatis correptionibus non emendatus, deferri poterit ad Ecclesiam, atque ab illa judicari, nam eadem de omnibus fratribus regula est Math. 18.

In ipso jure canonico, dicitur papam Romanum, si deprehendatur a fide devius: imo de quocunque notorio crimine, unde scandalizatur Ecclesia, si incorrigibilis sit, (de hæresi autem etiam occulta) accusari & judicari posse ab Ecclesia. 40. dist. *Si Papa*. In glossa. Vbi proponitur questio, *Nunquid papa possit statuere, quod nō posset accusari de heresi*; & respondetur: *Quod non*. Item alibi, *Bene posset papa deponi, eo invito, propter heresin*, inquit autor glossæ, in Sexto, de renuncione, cap. 1. in descript. casus, §. *Nota in super*.

Gregor. 6. papa Rom. depositus est à concil. Sutirino, anno Dom

no DOM. 1046. & in ejus locū substitutus est Clemens 2. ut scribunt Platina et Onuphr. & judicium illud depositionis Gregorii ratum mansit, sine ulla retractatione: & Clemens ex illo die habitus est pro vero Pontifice.

Gregorius 12 depositus est autoritate Concilij Pisani, Anno 1409. & in ejus locum suffectus est Alexander Papa 5, quo postea mortuo, creatus est Papa Ioannes 23, (vel secundum Platinam 24.) Hic etiam Ioannes à Pontificatu dejectus est autoritate Concilij Constantiensis, (Anno 1415) ut legimus in actis illius Concilij Sess. 10, & Sess. 12. Declaravit eadem Synodus, Sess. 4, se potestatem à Christo immediatè habere, cui etiam Papa obedire teneatur. Hæc constitutio & declaratio repetitur, Sess. 5. & extenditur ad omnia alia Concilia generalia legitime congregata. Decernitur etiam, Sess. 6, ut postuletur quidem à Papa Ioanne consensus, si autem non consentiat, tunc nihilominus procedatur contra eum, ejusque fautores, etiamsi non comparuerint ad terminum citationis, ipsorum absentia seu contumacia non obstante.

Basileensis synodi decreto depositus est Eugenius Papa 4. Sess. 34, anno DOM. 1439. in eo etiam concilio declaratum est Papam esse intra Concilium, Sess. 2. congregatum est autem illud Concilium jussu Martini Papæ 5, cujus nomine præfuit Concilio legatus ipsius Iulianus Cardinalis, quem etiam in illo munere confirmavit ipse Eugenius: Anno DOMINI 1431: ut patet ex Eugenij literis ad Iulianum, insertis Sessioni primæ Concilij Basileensis. Vnde non minus parere Synodi illius decreto tenebatur Eugenius, quam decreto Synodi Pisane Gregorius 12, aut Constantiensis decreto Ioannes, aut Concilij Sutriini decreto Gregorius 6, & propterea exinde, ipso jure, Antipapa fuit Eugenius.

MARCELLINVS Papa ROMANVS tempore DIOCLETIANI Imperatoris, fervente persecutione, DEOS alienos adoravit. Vt scribit PLATINA in

Contra infalli-
bilitatem Pa-
pæ Romani.

ejus vita. Quamvis postea pœnitentia ductus Martyrium subjerit. Quid si populus Christianus Papam Idolis sacrificantem, & ita pro tempore evadentem, sequeretur? Num eos excusaret apud D E V M opinio INFALLIBILITATIS PAPÆ ROMANI.

Anastasius, hujus nominis secundus, Papa Romanus, Petri Moggi & Acacii Monophysitarum errore seductus, offensam contraxit indelebilem; et Acacium (jam mortuum) revocare, seu restituere, id est, nomen ejus in sacris Diptychis scribere conatus est; et communicavit cum Photino Thessalonicensi Diacono, Acacii hæretici sequace: ideoque Clerici Romani à communione Papæ Anastasii abstinerunt: feruntque hominem divino nutu percussum subito interisse, Anno D O M I N I 498. Hæc de Anastasio scribuntur, ab Anastasio Bibliothecario, & Platina, & Onuphrio, in ejus vita; & à Sabellico, Enéad. 8. Lib. 2. et apud Gratianum, 19. Dist. Can. *Anastasius*. Vbi in Glossa, hæc tria annotantur: 1. Anastasium incidisse in hæresin jam damnatam, ideoque Clericos ab ejus communione merito recessisse, neque necesse fuisse in tali casu novam sententiæ pronuntiationem expectare. 2. Vbi de Fide agitur, Synodum majorem esse Papæ. 3. Anastasium nutu divino percussum dum assellaret emisisse intestina.

HONORIVM, hujus nominis primum, Episcopum Romanum, ut Monothelitam, cum aliis Monothelitis hæreticis, condemnavit, et anathematizavit, sexta Oecumenica Synodus, actione 18. (Anno DOMINI 681.) in definitione Synodica, et in acclamatione ad Imperatorem Constantinum, et in oratione ad eundem Imperatorem propheticâ, sive acclamatoriâ: et in literis Synodicis, ad Agathonem, Papam Romanum. Eundemque HONORIVM, cum aliis Monothelitis, à Synodo anathematizatum agnoscit, et pro se anathematizat Constantinus Imperator, in suo edicto, quod incipit, *In Nomine D O M I N I*.

MINI. Idemque facit **LEO 2.** Papa Romanus, Agathonis successor, in sua ad eundem Imperatorem Epistola: in qua ait, se gestorum Synodaliū seriem recensuisse, curiosaque diligentia quæ gesta sunt flagitasse, et reperisse acta Synodalia Romam transmissa per Apostolicæ sedis legatos, scriptis consonantibus convenire cum iis quæ Apostolicæ sedis legati narraverunt: et anathematizat Honorium; quem ait Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustravisse, sed *profana proditione immaculatam fidem subvertere conatum esse*. Hæc omnia extant, in 18 actione sextæ Synodi. Eundem Honorium in sexta Synodo condemnatum esse, eo quod monothelita esset, scribunt **ANASTASIUS** Bibliothecarius vita Leonis Papæ 2, et Abbas Vespbergenſis in suo Chronico. Eandem condemnationem Honorij, tanquam depravatoris veritatis, reperiverunt et susceperunt Episcopi illi ducenti viginti septem, in quinisexta Synodo congregati, Anno **DOMINI 692**. Can. 1. Synodus etiam Nicæna secunda, quæ à Papistis, ut orthodoxa et œcumenica suscipitur, affirmat Honorium Romanum fuisse monothelitam una cum Sergio Constantinopolitano, et Cyro Alexandrino, et propterea illos ut Hæreticos justè anathematizatos esse à Catholica Ecclesia. Prout legere est in actis illius Nicænæ Synodi, actione sexta. Tomo 2. §. *Has sanctas & universales Synodos*. & actione 3, in Epistola Tarasij ad Patriarchas: & in confessione Theodori Patriarchæ Hierosolymitani. & actione 7, in definitione Synodica.

Adrianus 2 Papa Romanus, in Concilio Romæ habito, allocutione 3, fateretur Honorio post mortem anathema dictum esse ab Orientalibus, propter Hæresin, & eam de Honorio sententiam latam esse ait ex consensu Pontificis Romani, & addit hæresin esse causam idoneam libere respiciendi placita etiam Papæ Romani. Hæc habentur in actis illius Synodi ab Adriano celebratæ; quæ extant in-

serta septimæ actioni Concilii illius Constantinopolitani, quod Romanenses octavum œcumenicum vocant.

Hoc etiam Concilium, quod octavum vocant, anathematizavit HONORIUM. Actione 10. In termino illius Concilii. In ipso illo Latino codice, de quo Anastasius Bibliothecarius, qui eidem Concilio interfuit, *Quicquid*, inquit, *in latino actionum octavæ Synodi codice reperitur, ab omni est fūco falsitatis extraneum.* Hæc Anastasius, in præfatione ad acta illius octavæ synodi, quæ celebrata est Constantinopoli, circa Annum DOMINI 873. sedebat tunc Romæ Adrianus secundus.

Iam sive meritò, sive immerentem dicas esse à Patribus illis, condemnatum Honorium, necesse est tamen utique fatearis eum pro hæretico habitum esse ab illis qui eum condemnarunt, aut condemnationem ejus approbarunt.

Ex his manifestum est incognitam fuisse Patribus sexti Concilii œcumenici, et quinifexti, id est Nicæni illius secundi, item Constantinopolitani illius quod octavum vocant, novam hanc Papistarum hæresin, de infallibilitate Papæ Romani. Adeo ut non mirum sit recentem hanc et prodigiosum ac verè Antichristianam doctrinam non in mentē venisse Patribus illis qui quintum Concilium œcumenicum, absq. consensu Romani Pōtificis celebrarunt: et sententiam pronunciarunt definitivam, Romano Pontifici Vigilio, frustra reclamanti, displicentem. Cui etiam et ipse Vigilius postea consensit, deposito errore.

Hanc etiam commentitiam infallibilitatem ignoravit SYNODVS BASILEENSIS. In cujus SYNODI, Sess. 34. exstat decretum Synodicum, et sententia definitiva contra Eugenium Papam 4. Vbi Synodus pronunciat, decernit, et declarat eum fuisse et esse notorium et manifestum contumacem, unitatis et pacis Ecclesiæ DEI perturbatorem notorium, universalis Ecclesiæ scandalizatorem notorium, simoniacum, perjurum, incorrigibilem, schismaticum, à fide devium, pertinacem hæreticum, &c. Ac propterea eum à Papatu deponit.

Lubet

Lubet hic subijcere memorabilem historiam: Circa annum DOM. 990. HUGO Francorum Rex, et Episcopi Legatos miserunt cum literis ad Ioan. papam Rom. contra Arnulphum, Archi-episc. Rhenensem, maiestatis reum, hortantes, et admonentes papam, ut turbata Ecclesiæ, suo cōsilio subveniret: sed papa rem neglexit, nullo suppeditato cōsilio aut auxilio. Reversi legati, quid egissent, narraverūt coram Synodo Episcoporum Galliæ, quæ Durocortori Rhenorum celebrabatur, Anno DOM. 991. hoc Papæ Romani fastu et incuria vehemēter offensa est illa Rhemēsis synodus; et inspectis Ecclesiasticis Canonibus, Arnulphum exauctoravit: successō in ejus locū Gereberto, qui etiam post paucos annos factus est Papa Romanus, et Sylvester secundus appellatus est. Hic Gerebertus historiam illius Synodi conscripsit: quæ ex vetustissimo codice Micianensis quondam Monasterii accepta, & typis evulgata est, Francofurti, Anno DOM. 1600. in illius historiæ, cap. 28. Arnulphus Episc. Aurelianensis, approbante Synodo, hæc loquitur: *Is qui quolibet modo contra leges est* (loquitur de Rom. Pontifice) *legibus præjudicare nō potest. Sed O lugenda Roma, quæ nostris majoribus clara patrum lamina protulisti: nostris temporibus monitrosas tenebras, futuro seculo famosas, effudisti. Olim accepimus claros Leones, magnos Gregorios. — — — Quid hunc, (Ioan. papā intelligit) reverendi Patres, in sublimi solio residentē, veste purpurea & aurea radiantē, quid hunc, inquam, esse censetis? nimirum, si charitate destituitur, solaq. scientia inflatur & extollitur, ANTICHRISTVS EST, in Templo DEI sedens, & se ostendens tanquam sit DEUS. Si autem nec charitate fundatur, nec scientia erigitur, in Templo DEI tanquam STATVA, tanquam IDOLVM EST: à quo responsa petere, marmora consulere est. quo ergo consultum ibimus? —*

Arnulphi Aurelianensis Episcopi dilemma, de Ioanne Papa Romano, quo inferre cum vel Antichristum esse, vel tanquam idolum: ac propterea non ab illo sed aliunde petenda responsa.

Venalia Ro-
mana judicia.

tum ibimus. ——— Divini verbi pabula, ubinam reperiri valeant, investigemus. Certè in Belgica & Germania, quæ vicinæ nobis sunt, summos Sacerdotes DEI, in Religione admodum præstantes, inveniri, in hoc sacro conventu testes quidam sunt. Proinde, si regum dissidentium animositas non prohiberet, inde magis Episcoporum Iudicium petendum fore videretur, quam ab ea urbe, quæ nunc emptoribus venalis exposita, ad nummorum quantitatem judicia trutinat. ———

Cur autem loco prior, scientia inferior, non æquo animo ferat iudicium loco inferioris, scientia prioris? ——— Si injustam iudicii promulgaverit formam [Papa Romanus] VOCEM APOSTOLI AUDIEMVS DICENTIS; QVICVNQVE VOBIS ANNUNCIAVEKIT Præter quod accepistis, Anathema sit, licet Angelum de Cælo esse se fingat. Porro, si tacebit, ut nunc, consulta leges, voce conditorum loquentur. ———

Quoniamque Romana Ecclesia à nobis consulta, nullam iudicii formam promulgavit, ex sacris legibus capitula proferantur. Hæc Arnulphus Aureliamensis, approbante Synodo. Edita est simul Apologia Gereberti ad Wilderodum Argentinæ civitatis Episcopum, pro eadem Rheimensi Synodo. In qua hæc sunt Gereberti verba; Multum interest, utrum DEVS loquatur an homo: & si homo, utrum Apostolus an simpliciter Episcopus. ———

Quomodo mansuras in æternum leges trecenti decem & octo Patres (Nicæni) constituerunt, si horum constituta ad unius (Papæ Romani) libitum permittantur aut perimuntur? Hæc ille. Vnde reverendi Parentis nostri cōmentarium in Apocal. Cap. 13. & Cap. 17. Vbi in fine Cap. 17. Invenies invictam demonstrationem, per quam evincit Romanum Pontificem esse Antichristum.

APPEND

APPENDIX, DE DOCTORIBVS.

DOMINVS noster, apud Matthæum, Cap. xxij. reprehendit Phariseos, quod amarent vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi: & Discipulis suis ait, *Vos autem ne vocemini Rabbi: Vnus enim est Doctor vester, nempe, CHRISTUS: omnes autem vos Fratres estis: & Patrem vestrum neminem vocetis in terra, vnus est enim Pater vester, qui est in Cælis: nec vocemini Doctores: vnus enim vester est Doctor, nempe, CHRISTUS: vers. 8. 9. 10.* Hæc unius Magistri nostri verba quidam imperiti pueriliter interpretantes, eis abutuntur contra gradum docturæ scholasticæ.

Quibus respondemus, DOMINVM nostrum non illic prohibere usum vocabuli, (Doctor;) Nam & ipse dedit Ecclesiæ Doctores, EPHES. 4. 11, & 1. COR. 12. 28. Et Apostolus Paulus seipsum vocat Doctorem Gentium. 1. TIM. 2. 7, Quemadmodum alibi se Patrem vocat Corinthiorum. 1. COR. 4. 14. 15. Deinde an nesciunt hæc duo vocabula, Doctorem & Magistrum, idem significare? Hieronymus legit, *Vnus est enim Magister vester, — nec vocemini Magistri.* Math. 23. Item, *Alios autem Pastores & Magistros.* EPHES. Cap. 4. vers. 11. Isti se patiuntur dici magistros Philosophiæ, quamvis Philosophiam actu non profiteantur: & tamen indignantur quod magistros Theologiæ appellemus eos qui hunc honorem sanctis suis studiis commeriti sunt. Imo vix ipsos sacræ Theologiæ Professores publicos sustinēt salutare Do-

doctores, quos tamen hoc vocabulo designant sacrae literae, & Catholica antiquitas. Quamvis enim omnem Pastorem oporteat etiam esse Doctorem, sicut rectè monuerunt Hieronymus, in Comment. in locum citatum, ad Ephesios; & Augustinus Epist. 59. ad Paulinum, in Resp. ad Quæst. 4. & Gregorius primus, Homil. 21. in Ezechielem. Non tamen de nihilo est quod duobus usus sit vocabulis Apostolus, *Pastores & Doctores*. Nempe, ut ostenderet discretionem donorum; & eorum distinctum quandoque usum. Vnde ad Romanos ait, 'Εἴπε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴπε ὁ ὀψευκαλῶν, ἐν τῇ ὀψευκαλίᾳ. Id est, *Sive is qui docet, in doctrina: sive is qui exhortatur, in exhortatione*. ROMAN. 12. 7. 8. & ad TIMOTH. scribens, ait scripturam esse utilem πρὸς διδασκαλίαν, ad doctrinam, &c. Vbi reliquas utilitates ab hac distinguit. Porro doctrinae duæ sunt partes: una affirmativa, quæ dicitur, *Sana doctrina*: altera refutativa errorum, sive elenctica; 2. TIM. 3. 16. TIT. 1. 9. pro utriusque partis facultate consequenda, instituit DEVS educationem scholasticam, distinctam ab instructione populi: cum in veteri Testamento, ut videre est in Collegiis Prophetarum, quibus præerant Samuel, Elias, Elizeus, &c. tum etiam in Novo Testamento, cujus exemplum habemus in CHRISTI familia, in qua selectos quosdam habebat Discipulos, quos ad publicum ministerium accuratiore quadam institutione præparabat. Idem cernere est in exemplis Apostolorum, qui suos quoque habebant Discipulos sacrae Theologiæ studiosos, quos diligenter erudiebant, eisque scripturarum arcana ita pandebant, ut perfecti esse possent homines DEI, ad omne opus bonum perfectè instructi. 2. TIM. 3. 17. Et suis discipulis in mandatis dederunt Apostoli, ut hanc Scholasticam studiorum educationem intercidere non paterentur: *Quæ, inquit, audisti à me per multos testes, hac committe*
fidelib

fidelibus hominibus, qui erunt idonei ad alios quoque docendos. 2. TIM. 2. 2. Nempe, multum est facere fidelem, sive Christianum, (nempe, Ministerialiter) at multo majus est facere Christianorum Pastorem & Doctorem.

Hanc divinam institutionem, sequens MARCVS Evangelista, constituit Alexandria Scholam Ecclesiasticam, sive Theologicam, in qua Doctores Ecclesiastici, sive Theologici, per diatribas Catecheticas divinorum dogmatum thesauros discipulis aperirent. *In Alexandria*, inquit Hieronymus, *a Marco Evangelista semper Ecclesiastici fuerunt Doctores.* Hæc ille in Catalogo scriptorum Ecclesiast. Cap. 46. Idem eodem Lib. Cap. 48. De CLEMENTE loquens PANTENI auditore: *Post ejus [Pantæni] mortem*, inquit, *Alexandria Ecclesiasticam Scholam tenuit*, & κατηχήσεων Magister fuit. de Schola illa loquens Eusebius eam appellat τὸ διδασκαλεῖον τῆς ἱεῖρας πίστεως: id est, *Scholam sacrae fidei.* Lib. 7. Hist. Ecclesiast. Cap. ultimo. Item, τὸ τῆς κατηχήσεως διδασκαλεῖον, Theologicæ institutionis Scholam. Lib. 6. Cap. 3. Item, διδασκαλεῖον τῶν ἱερῶν λόγων, Doctrinalem, sive Doctrinalem, Scholam sacrorum Sermonum. lib. 3. cap. 9. 10. & πλὴν τῶν πιστῶν διατριβὴν, Fidelium institutionem, seu exercitationem Scholasticam. Ibidem. & πλὴν κατ' ἀλεξάνδρειαν κατηχήσιν, lib. 6. cap. 5. 5. & πλὴν διατριβὴν τῆς κατηχήσεως, Scholam institutionis, Lib. 6. Cap. κθ. 23. quæ vocabula, διατριβή, κατηχήσις, etiam ipsum opus, seu muneris doctoralis Scholasticæ executionem designant. Vnde Eusebius de Origine, Clementis discipulo, & successore in præfectura Scholæ Alexandrinæ, concedente Demetrio, Episcopo Alexandrino, ait, Ἐπὶ δὲ ἐώρᾳ φοιτῆτας ἡδὲ πλείους ποσούντας, αὐτῷ μόνῳ τῆς τῆ κατηχῆν διατριβῆς ὑπὸ Δημητρίῳ τῷ τῆς ἐκκλησίας πρεσβύ-

τὸ ἰντερραμμένως: id est, *Verum ubi vidit Discipulos jam plures adventantes, cum ei soli illud docendi munus à Demetrio, qui Ecclesie illi tum præsuit, concredidit esset:* lib. 6. Hist. Cap. 3. Et ibidem ejusdem muneris exsequutionem vocat, τὸ πρὸς τὸ θεῖα πρᾶξιμα ἀρχόντων: id est, *Studium quo exercetur aliquis in docendis divinis literis.* Alibi hoc opus appellat, τὸ κατὰ σχολῆς τέρπον: id est, *Sacre in Schola institutionis opus.* Lib. 6. Cap. 4. 7.

Res ipsa etiam clamat necessariam esse hanc futurorum Pastorum educationem accuratorem. *Parum est, inquit HILARIUS, in rebus ad salutem maximè necessariis, sola ea ad satisfactionem fidei afferre quæ propria sunt. Quia plerunque blandientes sensum fallant dictorum nostrorum inexplorata assertiones, nisi etiam propositionum adversarum demonstrata inanitates fidem nostram, in ea ipso quod ipsæ ridicula esse arguantur, affirmant.* Hæc HILARIUS, Pictavorum Episcopus, Lib. 1. de Trinitate, in argumento libri 8. *Facile est, inquit AVOUSTINVS, ut dicatur quid credendum, quid sperandum, quid amandum sit. Sed quemadmodum adversus eorum, qui diversa sentiunt, calumnias defendatur, operosioris, uberiorisque doctrinæ est. Quæ ut habeatur, non brevi Enchiridio manus debet impleri, sed grandi studio pectus accendi.* Hæc AVGVSTINVS, Enchirid. Cap. 6. ISIDORVS HISPALENSIS, Lib. 3. de Summo Bono, Cap. 36. *Tam doctrina, inquit, quam vita clarere debet Ecclesiasticus Doctor, nam doctrinæ sine vita, arrogantem reddit; vita sine doctrinâ inutilem facit.* Hæc ille.

Ne igitur inutilibus Pastoribus committantur Ecclesiæ, utilissima & necessaria est Scholastica Studiosorum educatio

catio in studio Theologico. Scholis illis qui præsunt, exercent præcipue donum Doctorale, & nihil aliud sunt ex officio nisi sacræ illius doctrinæ (quam Theologiam vocamus) Doctores sive Magistri, secundum divinam institutionem, & primitivæ Ecclesiæ consuetudinem. Ita tamen, ut quemadmodum Pastor gregis meminisse debet ad suum etiam officium pertinere doctrinam, unde ipsi Pastores etiam Doctores appellantur, quamvis usitatus Pastores, ita & Doctor Scholasticus non prorsus negligat exhortationem Pastoralem. Parcius tamen & breviter, et doctrinæ magis perspicuitate morumque exemplo, quam longis Parænesibus hanc partem exequetur. Est quoque, dicique poterit ipse Pastor, pascit enim discipulos suos scientia & intelligentia, (IEREM. 3. 15.) eosque regit: quamvis usitatus & convenientius, propter doni Doctoralis, prout a Pastoralis distinguitur, ordinarium, magisque ipsi ex officio incumbens exercitium, Doctor sive Magister dicatur.

Sed concedent fortasse publicis S. Theologiæ Professoribus appellationem Doctorum jure officij; quærent autem quo jure hunc titulum concedamus hominibus in nulla professione publica actu constitutis.

Respondeo: 1. Quærendum ex illis, quo jure hoc culpent. Non enim hanc consuetudinem infirmare possunt ex illis DOMINI verbis, quibus monet Discipulos suos, ut nolint vocari Rabbi sive Magistri: alioqui enim neque Apostoli neque ulli Pastores appellari possent Doctores: hoc autem falsum est, sicut ostendimus. Quid verò illic interdixerit CHRISTVS, conabimur inferius investigare.

2. Cum licitus sit vocabuli usus, quid vetat ipsum extendere ultra consuetam in SCRIPTVRIS acceptionem? Quamdiu nihil SCRIPTURÆ contrarium affirmatur, aut negatur. Eodem jure, quo commune

Christianorum nomen appropriatur doctoribus scholasticis, dum PROFESSORES dicuntur: quod vocabulum hoc sensu in sacris Literis non invenitur. De nominum appropriatione, vel extensione, plura diximus supra propositione undecima.

3. Ut virtuti laudem tribuamus, & justum veritati, honorificumque eximia industriæ & excellenter doctæ pietati testimonium perhibeamus, non solum scripta, sed etiam nata lex est. Quocirca nemo, nisi virtutis inimicus, æquitatis adversarius, & bonorum studiorum juratus hostis, reprehendere potest laudabilem hanc consuetudinem, qua viros ad docendū, hoc est, ad doctorale in Scholis munus gerendum, (sic enim intelligimus) idoneos, doctorum vocabulo ornamus: aliisque virtutis insignibus decoramus. Præsertim cum ex recepta loquendi consuetudine significatio jam cuilibet sit obvia. Cogitent interim æquirerum æstimatores, qua reprehensione digni sint Cynici isti, qui latratu suo Ecclesiam CHRISTI in eam redigi cuperent servitutem, & sancta virtutum studia à prophana barbarie ita calcari, ut non permetteretur Academiis Christianis, insigni tam aliquam adhibere debiti honoris notam, per quam virtus ab ignavia, industria ab inertia secernatur. Et studiosorum animi ad honesta studia alacriter capessenda, & occurrentia tædia fortiter devoranda, vehementius inflammentur. Non ut propter externa ulla & fluxa præmia virtutem quærant, sed ut virtutem propter se appetendam esse discant, tanquam rem in se præstantissimam, quam vident apud viros sapientissimos in tanto esse pretio, ut eximiis eam honoribus prosequantur. Nam quæcunque honoris Scholastici externa insignia adhibentur, in hunc finem sunt comparata, ut ad intrinsecam ipsius virtutis excellentiam & honorificentiam cogitandam homines per ista externa aliquo modo admonerentur: veluti si navem auro onustam sermo flore decorares: aut pyxidem gemmis plenam pretiosissimis filo argenteo redim

redimeres. Sicut etiam alias monuimus in publico grammate.

4. Concedent fortasse, ut viris dignis honor Scholasticus solenniter tribuatur: sed mallent nomen Doctoris non dari nisi publicis Professoribus & Pastoribus.

Respondeo: Cum rei & honoris ipsius æquitas manifesta sit, cui bono funem contentionis ducunt de nomine? Deinde quid si eos renunciaremus *IDONEOS ad docendū alios?* Vtentes verbis Apostoli, 2. Timoth. 2. 2. Ad docendum, inquam, in Scholis, ut supra monui; id est, ad exercendum munus doctorale Scholasticum: & compendii gratia, uno vocabulo eos salutarem *IDONEOS*, ut *IDONEVS IN S. THEOLOGIA* idē significaret quod nunc *DOCTOR S. THEOLOGIAE*, in promotionibus Scholasticis. Certē honor non minor esset *IDONEORVM* *ἱδωνῶν*, quam nunc est *DOCTORVM* illorum, in quibus nomen *DOCTORIS* nihil aliud significat, nisi quod sint *IDONEI*. Estque jam hic sensus vocabuli palam notus, & omnibus obuius. Nec minus eo vocabulo exacerbaretur, et cruento ore fremeret invida detractio,

*Quam prava rectis plus iuvant,
Plus falsa veris recreant:*

PSAL. 52.

Porro, pro hoc vocabuli usu, ut idoneus ad docendum dicatur *DOCTOR*, habent Ecclesiæ et Academiæ exemplum Apostoli; quod omnibus tenebrionum ineptis meritò anteponunt: *Qui, inquit, deberetis pro temporis ratione Doctores esse.* HEBR. 5. 12. Certē non intelliguntur ibi Doctores officio, sed aptitudine seu facultate docendi: nihil enim illic directē taxat in eis nisi defectum facultatis, sive aptitudinis, ex neglectu temporis. Non autem eos reprehendit directē & immediatē de eo, quod vel officio careant, vel ab opere docendi cessent, sed quod ad neutrum adhuc sint idonei. At quæres, de quibus illic loquatur Apostolus; An de Doctoribus in Schola promo-

tis? Quæro ego vicissim, an illic loquatur Apostolus
 etiam Studiosis S. Theologiæ Scholasticis? Si neges, se-
 queretur Studiosos ista admonitione Apostolica non obligari
 ad industriam illic commendatam. Hoc autem absurdissimum est.
 Non enim propter solos Plebeios, imò neque propter solos
 HEBRÆOS, sed in usum omnium Christianorum scripta est illa
 correptio, Apostolica, ut omnes pro suo quisque statu & vitæ
 conditione, ad ulteriorem indies profectum enituntur. Ut pos-
 sint aliquando esse Doctores, id est, idonei qui alios doce-
 ant. Sive sint Scholastici, sive Rustici, sive Mercatores,
 sive Nautæ &c. Ut nimirum ij qui non aspirant ad mu-
 nus Doctorale, Doctores tamen sint tum aptitudine, tum
 exercitio per fraternas instructiones & commonefactiones:
 qui verò in ea incumbunt studia per quæ idonei tan-
 dem aliquando evadant, qui publicum Doctorale munus
 in Ecclesia vel Schola gerant; ad hanc consequendam
 facultatem sive aptitudinem, nihil debet industriæ inter-
 mittant, neque tempus per ignaviam sibi perire sinant.
 Cum igitur etiam ad Scholasticos. S. Theologiæ Studio-
 sos admonitio illa Apostolica evidenter pertineat; si quos-
 dam Studiosos de temporis dispendio, verbis Apostolicis
 admoneam, & dicam eos *pro temporis ratione debuisse
 jam esse Doctores*. Quis erit hujus vocabuli sensus?
 Non certè ut officio sint Doctores; alioqui enim etiam in
 quosdam maxime sedulos, & ad officium Doctorale ex-
 cellenter idoneos, nondum tamen in publico munere con-
 stitutos, recideret ea reprehensio: quod est contra men-
 tem Apostoli. Neque nomen Doctoris hic significabit
 actum fraternæ illius instructionis, nam hunc & illiterati
 sibi invicem debent, & de neglectu istius actus corripi
 possunt quidam satis idonei. Volo autem reprehendere eos
 tantum qui non sunt illud assequuti quod peculiariter re-
 quiritur in studiosis S. Theologiæ: nempe, ut pro tem-
 poris ratione idonei sint ad suscipiendum publicum offi-
 cium Doctorale. Quos autem sic idoneos inveniunt Aca-
 demia,

Academia, eos, in honorem virtutis, & ad excitandū juniorū animos, renūciant DOCTORES, vocabulo Apostolico.

MATTHÆVS utitur vocabulo μαθηγῆς quod ductorem propriè significat; illo autem loco Magistrum, qui ducit Discipulos in via sapientiæ. Eusebius verbo utitur ad significandum Rectoris Scholæ præfecturam: *Post Pantanum*, inquit, *Clemens Scholæ Alexandrinæ, ad illud tempus præfuit, τῆς κατηχέως μαθηγῆς*. Lib. 6. histor. Ecclesiast. Cap. 5. 6.

Doctores igitur Scholastici, sive Ecclesiastici, prout à Parochiarum Pastoribus distinguuntur, duorum sunt generum. Alii sunt Doctores officio, nempe, publici Professores; alii sunt Doctores facultate. Facultas autem Theologiæ geminam habet significationem; vel enim denotat ipsius hominis vires & habilitatem ad exercendum munus Doctorale, vel potestatem ipsi publica autoritate concessā se palam gerendi pro dictore habili, & suam habilitatē jam proclamatione publica palam testatam ubivis profitendi. Et hic est ille honor Scholasticus, quem gradum Doctoralem vocamus, qui nihil est aliud quam publicum Academicum de hominis habilitate testimonium, cum perpetuo debiti honoris insigni, palam ac solenniter perhibitur. Et quia dandi publicum huiusmodi testimonium potestas conceditur Collegio Professorum Academicorum, inde ipsi Collegio nomen inditur facultatis: quia habet facultatem sive potestatem non solum publicè docendi, sed etiam Doctores creandi sive renunciandi. Hinc pro disciplinarum diversis generibus, distinctæ etiam in Academicis sunt facultates: nempe, Theologica, Iuridica, Medica, Philosophica, cum quæ cohæret Philologica. Et in singulis facultatibus Studiosi, prout merentur, consequuntur gradum Doctoris, per quem renunciantur Doctores sine Magistri illius disciplinæ, non quidem officio, at facultate.

Quia autem longum est æquor perficiendum Studiose, ut ad Doctorale fastigium tandem perveniat, ne interea iti-

Alij sunt
Doctores officio,
alij facultate.
Facultas
Theologica.

neris longitudine territi, & laborum pondere gravati studiosi animū desponderent, aut faciscerent, prudenter provisum est, ut aliquod in via proponeretur iis refrigerium, nempe, honor Baccalaureatus, ut veluti refectis viribus, & hujus honoris adeptione, & propinqui Doctoratus expectatione erectis animis, reliquum spatium alacrius decurrerent.

Dices multis indignis conferti hunc honorem. Respondeo: Hoc quidem iniquè sit, sed nihil facit adversus æquitatem promotionis eorum qui digni sunt: nam & multi indigni ordinantur Presbyteri, nec tamen propterea culpari potest ordinatio eorum qui ad munus Presbyterale inveniuntur idonei.

Quid opus est, inquires, eos renunciare Doctores, qui jam actu sunt publici Professores, exercentes officium Doctorale, adeoque sunt Doctores officio? Respondeo: 1. Hæc sollemnis renunciatio, est nova & honorifica agnitio aptitudinis eorum, & testificatio Academica, quod digni sint eo officio quod gerunt. 2. Æquissimum est, ut qui tam bene de Academicis merentur, eos vicissim Academicæ honoribus Academicis cumulatissimè prosequantur. Neque eis fraudi esse debent ipsorum merita. 3. Hac promotione redduntur idonei promotores aliorum. 4. Conferitur eis hic honor, ut siue in publicæ Professionis exercitio maneant, siue aliò evocentur, circumferant hoc honoris Academici insigne, quo discernantur ab aliis hunc honorem non consequutis.

Quid prohibeat DOMINVS, Matth. 23. verbis citatis.

Cum DOMINI nostri verbis ad Discipulos apud MATH. CAP. XXII. non prohibeatur usus vocabuli Doctoris; sed quidam abusus in re; merito queri potest, quidnam sit illud quod eo loci DOMINVS prohibet. Respondeo: 1. Hypocritica ambitio: 2. Superba arrogantia, cum avaritia conjuncta: ut patet ex ipso textu. Omnia, inquit, opera sua faciunt ad hoc, ut spectentur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria

ria sua, & producunt simbrias palliorum suorum, amant q̄
 primos accubitus in Cœnis, & primos confessus in Synagogis,
 & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rab-
 bi: vos autem nolite vocari Rabbi.

Qui major est vestrum, erit minister vester. Qui autem
 seipsum exaltaverit, humiliabitur: & qui se humilia-
 verit, exaltabitur. His verbis habemus reprehensionem
 Hypocriticæ ambitionis, & ambitionis Hypocriteos. Quia
 in tota sua professione, & officij sui honore, non qua-
 rebant quæ DEI sunt, sed quæ hominum: non qua-
 rentes Gloriam DEI, sed AVRAM multitudinis:
 quos magis præesse quam prodesse delectabat, qui ma-
 gis honorem officio debitum, quam ipsius officij fidelem
 executionem amabant. Non prohibet DOMINVS
 primum accubitum in Cœna, aut primum in Ecclesia
 confessum, neque vetat Pastores & Doctores saluari vo-
 cabulo functioni ipsorum congruente: sed prohibet hy-
 pocriticam in istis delectationem, & ambitionis hypotri-
 sin. Alterum vitium quod illic reprehenditur est superci-
 liosa ἔρεπιδιδασκαλία: Per quam Pharisei, spreto cœlesti
 magisterio, sua placita & inventiones humanas conscien-
 tijs hominum ita magistraliter obtrudebant, ut propter
 suas traditiones mandata Dei irrita facerent, Math. 15. 3.
 6. 9. Sic claudentes regnum cœlorum coram hominibus:
 & nec ipsi introeuntes, nec alios introire sinentes, Math.
 23. 13. Non aliam reddentes dictaminum suorum rationem,
 nisi superciliosum illud, *Ipse dixit*, id est, *ita senio-
 res tradunt, tu nos doces?* (perinde ac illi qui hodie nullam
 aliam reddunt dictaminum suorum rationem, nisi,
*hoc tibi assero, hoc de me habeto, ego in conscientia mea
 hoc mihi persuadeo*) additis in errorum confirmationem
 longis precationibus Matth. 23. 14. ut hac iustitiæ specio-
 sitate (sic vocat Hilarius) incautos deciperent, & sibi ob-

ligatos tenerent. Hoc vitium diligenter cavendum esse monet Paulus Apostolus, 1. COR. 1. & sequentibus aliquot capitibus. & ob hoc vitium denunciatur DOMINVS, VÆ Scribis & Phariseis Hypocritis. Sub hac autem hypocrifeos & magisterij larva devorabant domos viduarum, & inde gravius iudicium eis denunciatur, MATH. 23. 14. *Hinc ille (inquit Hilarius) sunt veritatis inficula, hinc adeunda ceteris salutis inhibitio, & regni cœlestis obsecratio, ut in obeundis viduarum domibus resineatur ambitio, ut longæ orationis dignatione spolientur [viduæ] ut ab his [Phariseis] cœlestis cognitio tanquam a thesauro reposita opulentiæ expetatur: ut legis [seu potius traditionum] Pharisaicarum quas proponebant velut genuinas legis expositiones, cum tamen meræ essent corruptelæ] dignitas, gratia [quam CHRISTVS prædicabat congruenter Legi & Prophetis] silentio perseveret. & ideo accipient amplius iudicium, quia & pœnam proprii peccati, & reatum aliene ignorantie debebunt.* Hæc Hilarius Pictaviensis Comment. in MATH. Canonie 24. in caput. 23. Vnum habemus magistrum, CHRISTVM; qui est Ecclesiæ suæ Pastor, cuius solius vocem oves audire debent. Quicumque autem aliud nobis evangelizaverit præterquam quod accepimus, anathema sit, etiamsi Angelus de Cœlo sit. MATH. 23. IOANN. 10. GALAT. 1. Nostri autem officij est nihil populis tanquam de fide proponere, nisi quod ab illo uno Magistro accepimus. Id quod nos suo exemplo docet Paulus Apostolus, 1. COR. 11, 1, 23. Hinc monet Iacobus Apostolus, *Nē sitis multi Magistri, Fratres mei, scientes quod gravius iudicium accipiemus.* IACOB. 3. 1.

Quicquid ille [CHRISTVS] de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis [Discipulis suis] tanquam suis manibus imperavit: inquit Augustinus, Lib. 1. de consensu Evangelistarum, Cap. 35. Idem alibi, San-

Et Scriptura nostra doctrina regulam figit, ne audeamus sapere plus quam oportet: Lib. de bono viduicatis, Cap. 1. Item; Si autem non ea de Scripturis sanctis legunt, sed suis contentio- nibus persuadere conantur, credo illa quæ in Scripturis sanctis le- guntur, non credo ista quæ ab Hæreticis vanis discuntur: Lib. de unitate Ecclesiæ, Cap. 12. In quo libro multa repe- riuntur præclara testimonia de audienda unius Pastoris voce in sacris Scripturis sonante.

Quicumque Doctores sua, aut aliorum hominum pla- cita, quæ ex sacris Scripturis demonstrare nequeunt, pro divinis venditant oraculis, illi unius CHRISTI Ma- gisterium contemnentes, seipsos exaltant, & magistri ha- beri volunt, contra illud CHRISTI mandatum, quo monuit ut Magistri non dicamur, sed unicuique agnoscamus Magistrum; & nos omnes meminerimus esse Fratres, sive Ocondiscipulos, ut ab unius Magistri ore omnes nos (cum qui discipuli, tum qui Magistri dicimur) pendeamus. Ni- hil de nostro addentes, neque verbis unius Magistri quic- quam dementes. *Verba sapientum sunt tanquam stimuli, & tanquam clavi infixi auctorum collectionum: quæ data sunt à PASTORE vno*, inquit Salomon, Eccles. 12, 11. Prop- terea arrogantes isti, qui se pro Magistris gerunt, & CHRISTI oviculas ab unius Pastoris voce abducunt, gravius iudicium accipient.

Quæri potest de Doctoribus officio, quos publicos S. Theologiæ Professores appellamus, utrum debeant esse, Presbyteri, necne? Respondeo: *Mallem esse Presbyteros quia ex officio sunt ordinarij Ministri sermonis, ὁπρὲται τῷ λόγῳ*: non tamen semper est necessarium; hoc suadet non solum Ecclesiarum hujus temporis consuetudo, sed etiam exemplū quorundam veterū Episcopis magni no- minis probatum. Et si Pantænus & Clemens, Scholæ Alex- andrinæ Magistri, Presbyteri fuerunt; Origeni tamen ad- huc Laico concessum est docendi munus in ea Schola, re-

ste Euseb. Lib. 6. Hist. Eccles. Cap. 3. Postea autem in Palæstinam se contulit Origenes, & Cæsareæ ludum aperuit, ubi licet nondum Presbyterij gradu potitus esset, ab Episcopis, qui ibi erant, ad disputandum, & ad sacras etiam Scripturas in communi Ecclesiæ conventu aperiendas admissus est. Posterior hæc libertas concionandi coram populo displicuit Demetrio, Episcopo Alexandrino, sed factum suum in concedenda illa libertate Alexander Hierosolymorum Episcopus, & Theoctistus Cæsareæ Episcopus defenderunt exemplis aliorum quorundam Episcoporum, qui Laicos quosdam, habiles & idoneos ad præbendum fratribus adjumentum, hortati fuerant ut populum in verbo instituerent, τῷ λαῷ προσμιλῆν: ut scribit Euseb. Lib. 6. Hist. Cap. 13. κ. Quamvis hæc quidem in parte fortasse non malè senserit **DEMETRIVS.**

CAP.

C A P V T XII.

De potestate Excommunicandi.

IOANNES CALVINVS, GASPARI LISERO,
in Lib. Epist. Col. 180.

NUNQUAM utile putavi, *jus*
excommunicandi permitti singulis Pasto-
ribus. Nam & res odiosa est, nec exem-
plum probabile, & facilis inde in ty-
rannidem lapsus, & alium usum Apo-
stoli tradiderunt. I.

HIERONYMVS ZANCHIVS, in quartum præceptum;
in tractatu de Disciplina Ecclesiastica, Col. 756.

*Si Ecclesia exigua sit, & non multis eruditis homi-
nibus constans, non debet excommunicatio fieri, nisi
vicinioribus consultis Ecclesiis.* II.

CAPVT XIII.

De certa Precum, & Catechismi, & Rituum
Ecclesiasticorum forma publica habenda
& præscribenda.

IOANNES CALVINVS, in Epistola ad Pro-
rectorem ANGLIÆ: Lib. Epist.
Col. 91.

I.
Vide supra,
Prop. 13. vbi
de Missa, &
infra, cap. 17.
Num. 2.

QUOD ad formulam Precum & Ri-
tuum Ecclesiasticorum, valdè probo, vt
certa illa existet, à qua Pastoribus dis-
cedere in functione sua non liceat,
tam vt consulatur quorundam simplici-
tati & imperitiæ, quàm vt certius ita constet omnium
inter se Ecclesiarum consensus. Postremo etiam vt
obuiam eatur desultoriæ quorundam leuitati qui Nova-
tiones quasdam affectant: vti eo pertinere Catechis-
mum ipsum ante ostendi. Sic igitur statum esse Ca-
techismum oportet, statam Sacramentorum administra-
tionem, publicam item precum formulam.

CAP.

CAPVT XIV.

De Concione sive exhortatione funebri.

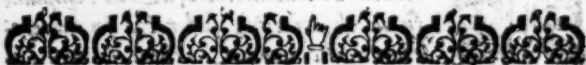
IOANNES CALVINVS, in Epist. ad MONS-
BELOARDENSES, Lib. Epist.
Col. 56.

IN Sepultura mortuorum hanc modera-
tionem vellem adhiberi, ne in Templum
funus deferretur, sed recta in camete-
rium. Illic quoque exhortationem ha-
beri vellem, ut in re presenti funeris
comites agnoscerent quod diceretur. Hac ratio non ad-
modum improbanda foret. De Campanæ pulsū nolim vos
pertinacius reclamare, si obtineri nequeat ut princeps
remittat: Non quia probem, sed quia rem contentio-
ne non dignam arbitror.

Tria hic observa ex verbis CALVINI: 1. Opta-
ret distincta esse cæmeteria, nec in Templis sepeliri mor-
tuos; quod & nos optamus. 2. Ut, ubi deponitur funus,
ibi fiat exhortatio funebris; & vicissim ubi fit exhortatio,
ibi præsens sit funus. 3. Si quæ sint non magni momen-
ti, quæ minus probemus, non tamen de eis pertinaciter
contendendum.

IN CONSTITUTIONIBVS ECCLESIE
SCOTICANÆ, quæ PSALTERIOMetrico præmittuntur, Cap. de
Sepultura.

- II. *Funus reuerenter efferendum est, & ad Sepulchrum comitante Congregatione deducendum, absque ulterioribus caremoniis. Et sepulto cadavere, Minister si præsens sit, & rogetur, proficiscatur ad Ecclesiam, si non procul distet, & habeat aliquam consolatoriam exhortationem ad populum, de morte & resurrectione.*

CAPVT XV.

De Baptismo in privatis locis. Item, de Infantibus Apostatarum & Excommunicatorum.

IOANNES CALVINVS, in Epistola quæ incipit, *Rogatus sententiam*, Lib. Epistolarum, Col. 441.

I.

PAS non est administrare Baptismum, nisi in casu fidelium. Non quidem, ut Templum requiratur, sed ut ubique numerus aliquis fidelium conveniat, qui Ecclesia corpus efficiat, & qui baptizat pro Pastore agnoscatur.

IN

IN HARMONIA SYNODORVM BEL-
GICARVM, Cap. 12. Can. 3.

Initio nascentis Ecclesie infirmorum habenda est ratio; eoque ad evitandum scandalum pueros valetudine adfectos domi baptizare licebit, presentibus, ut minimum, quatuor aut quinque fidelibus.

II.

Hoc ipsum in Ecclesia etiam constituta faciendum esse dicat ratio, quæ anima est hujus Canonis, de vitando scandalo, & habenda ratione afflictorum.

IOANNES CALVINVS, in Epistola ad IOANNEM KNOXVM, quæ incipit, *Si expectatione tua.* Lib. Epist. Col. 442.

Merito queris, an Idololatrarum & Excommunicatorum liberos ad baptismum admittere liceat, donec recipientiam parentes sint testati. ——— Promissio non sobolem tantum cujusque fidelium in primo gradu comprehendit, sed in mille generationes extenditur ——— origo spectanda est & ipsa baptismi ratio, & natura ex promissione æstimanda. Nobis ergo minime dubium est, quin soboles ex sanctis & piis atavis progenita, quamvis Apostata fuerint avi & parentes, ad Ecclesiam tamen corpus pertineant. Sicut enim prava & vesana superstitio fuit in Papatu, Iudeis, & Turcis furari vel eripere liberos, & mox ad Baptismum ingerere: ita ubicunque non prorsus intercidit, vel extincta fuit Christianismi professio, fraudantur jure suo Infantes, si à communi symbolo arcentur: quia iniquum est, cum DEVS ante annos trecentos, vel plures, adoptione sua eos dignatus fuerit, ut quæ

III.

deinde sequuta est parentum impietas, Caelestis Gratia cursum abrumpat. ——— Unius parentis odio ab Ecclesia ingressu prohiberi Infantes, nulla ratio patitur. Interea fateamur necessariam esse sponsonem. ——— Verum quisquis ex Infantibus offertur, legitima pactione interposita, cur rejici debeat non videmus.

HIERONYMVS ZANCHIVS, in quantum
Præceptum, in Tract. de Disciplina Eccle-
siastica, Col. 743.

IV.

Peccant & illi, qui filios excommunicatorum, aut ex scortatione natos, nolunt baptizare: quia parentes impenitentes sunt; quasi verò filius debeat portare iniquitatem Patris. Quid hic peccavit filiulus ille, natus in Ecclesia, cur non debeat baptizari? Annon ait Prophe-
ta, Filius non portabit iniquitatem Patris, sed anima quæ peccavit, ipsa morietur. Item ad GALAT. 6. Unusquisque onus suum portabit. At Parentes impij sunt, & impenitentes, nec possunt promittere pro Infante. Magistratus in hoc casu, loca Parentum est. Is igitur curet, per aliquem pium promitti, quod deberent Parentes: quæ de re pie etiam scripsit D. BEZA, in suis Epistolis: Epist. 10. Hæc Zanchius.

CAP.

CAPVT XVI.
DE COENA DOMINI.

PARS PRIMA.
DE REGVLA INSTITVTIONIS.

IN CONFESSIONE SCOTICANA, Art. 22.

QVOD CHRISTVS IESVS
fecerit & faciendum perceperit, ex Evan-
gelistis & D. Paulo est manifestum; quid
Sacerdos Pontificius ad Altare suum faciat,
non est necesse repetere. Finis & causa
institutionis CHRISTI, & cur illud
quod instituit à nobis fieri debet, illis verbis exprimitur,
Hoc facite in mei recordationem, quotiescunque ex isto
Panc ederitis, & ex isto Poculo biberitis, annunciate,
id est, extollite, predicate, magnificate, & laudate mor-
tem DOMINI, donec venerit.

IOANNES CALVINVS, Lib. Epist.

Col. 484.

Statuendum est simulat suo arbitrio DEVM colere
appetunt homines, facidam esse prophanationem, quicquid
de suo asserunt: sed ne latissimam sylvam ingrediar, ad
speciem descendendo. Dixi, legitimum baptismi, & sacra Ce-
na usam non aliunde petendum esse quam ab institutione
& mandato CHRISTI.

R r 3

In Con

In Confessione Fidei Gallicana, apud eundem in
Lib. Epist. Col. 569.

III.

*Constat extra DOMINI traditionem nihil uspiam
solidi neque certi exstare.*

Daniel Chamierus, Lib. 5. de Baptismo,
Cap. 16. §. 23.

IV.

*Certissimum fundamentum, Sacramenta nihil sunt, ni-
si ab institutione: hanc autem divinam esse necesse est.
Quare ad Sacramentum non pertinent quæ humanitus in-
venta fuere.*

CAP. XVI. PARS SECUNDA.

DE MENSA.

In Confessione Belgica, Cap. 35.

I.

PORRO hac Cæna Mensa est spiritualis, in qua
CHRISTUS seipsum nobis cum omnibus boni
suis participandum offert, &c.

CAP. XVI. PARS TERTIA.

DE DISPENSATIONE.

& Dispensatore S. Cænz.

Ioannes Calvinus, in Epist. ad Farelum, Lib.
Epist. Col. 574.

I.

EXORDIOR a distinctione Ministrorum ac
plebis, dico Ministro Cæna dispensationem esse com-
missam.

Item,

CAP. XVI. De Coena DOMINI. 319

Item, in Opusculis, in formula Sacramentorum admini-
strandorum, in usum Ecclesiae Ge-
nevensis conscripta.

Ubi finem dicendi concionatur fecit, tum Panem ver-
bi Ministri, Calicem verò Seniores Ecclesia, qui morum
censura praesunt, populo distribuunt, prius commonitione
facta ut honestè & decenter ea quisque accedat.

II.

IUSTINVS MARTYR, in Apologia secun-
da, prope finem.

Καὶ ἡ διάδοσις, καὶ ἡ μετέληψις ἀπο τῶ ἁγίου
σηδόντων ἐκαστῶ γίνεται: id est, Et distributio &
communicatio eorum in quibus gratie sunt acta fit uni-
cuique.

III.

TERTULLIANVS, Lib. de Corona Militis, Cap. 3.

Eucharistiae Sacramentum, & in tempore victus, &
omnibus mandatum à DOMINO, etiam antelucanis
catibus, NEC DE ALIORVM MANU
QVAM PRÆSENTIVM sumimus.

IV.

WOLFGANGVS MYSCVLVS, in Locis Communibus,
Loc. de Coena DOMINI, Art. quid in-
stituerit DOMINVS, §. Fregit.

Fregit ipse sua manu Panem, & fractum à se dedit
Discipulis. Non dedit illis integrum, & ab ipsis frangen-
dum, sed à se fractum Panem: non dedit ut ipsi distri-
buerent, sed ut à se distributum acciperent, & ederent.
Eram Apostoli in ea Cena DOMINI, non ut dispen-
satores

V.

fatores mysteriorum DEI, sed ut Conviva, ut Fideles, ut Discipuli, ut Communicantes. CHRISTVS verò ut Convivator, ut DOMINVS, eadem opera instituens, ac suis ipsius manibus dispensans gratia sua Sacramentum, simulque sanctificans futuram, ac Ministerialem illius dispensationem.

Idem. Ibidem §. Ab hoc CHRISTI.

VI.

Quod de poculo dixit, bibite ex hoc omnes; cum de Pane non dixerit, edite de hoc omnes; verisimile est ob eam esse rationem factum, quod de Pane quidem à se fracto SINGVLIS DEDIT SVAM VNICVIQVE PARTEM; de Poculo verò non ita.

DANIEL CHAMIERVS, Lib. 5. de Eucharistia,
Cap. 2. §. 3.

VII.

Nunquam celebrata est Eucharistia, VT SIBI QVISQVE SVMAT, sed omnes accipiant DE MANU CONSECRANTIS, secundum institutionem.

CAP. XVI. PARS QVARTA.

De reverentia & gestu accipientis Sacramentum S. Cœnz.

Primus numerus exhibet dissertationem quam promissimus de gestu Eucharistico & mensali.

NUM. I.

DIONYSIVS, Episcopus ALEXANDRINVS, apud EUSEBIUM, Lib. 7. Histor. Ecclesiast. Cap. 8. 9. docet suo seculo adstitisse mensę communicantes. Loquens enim, de quodam fratre, qui sæpè communicaverat, eum
sc

sic describit, Τραπέζῃ παραστάντα. Et ibidem docet tunc eundem fuisse gestum precantium: Ὁ δὲ ἔτι περὶ πάντων, πρὸς ἑαυτὸν τῇ τραπέζῃ προσπίπτει· καὶ μάλιστα παρακαλῶν, σιωπῶν καὶ προσευχαῖς ἀνέχεται. Id est, Ille autem à lamentis non destitit, & ad mensam accedere extimuit, & vix rogatus, consistere, sive cum reliquis stare, in precibus sustinuit. Vbi vides eodem gestu precatos esse, & communicasse. Olim enim Christiani, omnibus diebus Dominicis, & à Paschate ad Pentecosten, non nisi stantes orabant. Die Dominico jejunium nefas dicimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Pascha, in Pentecosten usque gaudemus; inquit Tertullianus, Lib. de Corona Militis, Cap. 3. Item Iustinus Martyr; ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες, καὶ εὐχαὶς ψάλλομεν: id est, Postea [finita Concione] consurgimus communiter omnes, & preces fundimus. Hæc Iustinus, in Apologia secunda, prope finem. Vbi subjungit descriptionem celebrationis Eucharistiæ; quod nimirum præpositus sive Pastor acceptis elementis à populo oblati, Preces & Gratiarum actiones pro virili fundebat, & populus faustè acclamabat, dicens, AMEN, & distributio communicatioque fiebat, presentibus. Hæc omnia omnia uno eodemque gestu fiebant.

Veteres Catholicis diebus DOMINICIS & à Paschate ad Pentecosten stantes orantes, stabant communicantes.

In Concilio Nicæno, œcumenico primo, conditus est hac de re Canon, cujus hæc sunt verba; Ἐπειδὴ τινες εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, ἢ ἐν τῇ τῆς πεντηκοστῆς ἡμέρῃς, ὑπὲρ τῶ πάντων ἐν πάσῃ παροιμία φυλάττειν, ἐξώπαις ἰδοὺς τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχαὶς ἀποδοιδῶναι τῷ Θεῷ. Id est, Quoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes: ut omnia in omnibus paracis consonanter observentur, placuit san-

Ad Concilio, stantes DOMINO vota persolvere.
 Concil. Nicen. Can. 20.

Idem suo seculo servatum esse, ut die Dominico & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorarent, & jejunium solverent, scribit Hieronymus, in Dialogo adversus Luciferianos. Hoc in signum resurrectionis factum esse, docet Augustinus, Epist. 119. Cap. 15.

De eodem, in Synodo quinifexta, Can. 90. constituitur, ut in honorem resurrectionis CHRISTI, sicut Patres tradiderant, non flectant Christiani genua diebus Dominicis. Hoc sic explicat illa Synodus, eodem Can. Quod post vespertinum Sacerdotum ad Altare Sabbato ingressum, ex consuetudine quæ servatur, nemo genua flectat, usque ad sequentem vespertinam in die Dominico, in qua post ingressum in completorio, [ἐν τῷ λυχνικῷ] genua rursus flectentes, DOMINO Preces sic offerimus. Hæc ibi.

Vide in Decretalibus Gregorij 9. Lib. 2. Tit. 9. De feriis, Cap. 2. Quoniam.

Gestus mensalis.

Non tamen erat ille ordinarius gestus mensalis, in aliis conviviiis: at ne in ipsis quidem agapis, id est, conviviiis illis quæ alendæ charitati, & fovendæ fratrum concordiæ, ita serviebant, ut etiam pro tempore corporalem famem ac sitim, sufficientis cibi & porus sumptione, depellerent. In iis enim, sicut in aliis cœnis, discumbebatur, quocunque anni tempore agitentur. Sic enim, absque ullius temporis exceptione, describuntur à Tertulliano: Non prius DISCUMBATUR quam Oratio ad DEVM prægustetur; editur quantum esurientes capiunt: bibitur quantum pudicis est utile: ita, saturantur, ut qui meminverint etiam per noctem adorandum DEVM sibi esse: ita fabulantur, ut qui sciant DOMINVM audire. Post aquam manualet & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium DEO canere: hinc probatur quomodo liberet.

Agapartum descriptio.

CAP. XVI. De gestu Euch. & mensali. 323

biberit. *Æquè Oratio convivium dirimet, &c.* Hæc Tertul-
 lianus, in Apologetico, Cap. 39.

Propter hunc secularem in agapis gestum, decreverunt
 Patres in Concilio Laodicæno, ut non celebrarentur aga-
 pæ in Ecclesiis: verba Canonis sunt, ὅτι ἡ δὲ ἐν τοῖς κυ-
 ριακαῖς, ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῖς λεγομένοις ἀγάπαις πι-
 νειν. Ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Θεοῦ ἐσθίειν, καὶ ἀκλῆστα σερωνύειν.
 Id est, Quod non oportet in Dominicis locis, aut in Ecclesiis,
 ea convivia, quæ dicuntur Agapæ, facere, & in domo DEI
 comedere, & accubitus sternere.

Idem constitutum est in Synodo quinisexa, Can. 74.

Theodoretus commemorans Historiam de Theodosio
 & Ambrosio, Lib. 5. Histor. Ecclesiast. Cap. 17. ait Am-
 brosium, cum per Diaconum monere vellet Imperatorem,
 ut extra Cancellum egrederetur, cum reliquis Laicis com-
 munionem accepturus, dixisse ei, exi, & cum reliquis laicis
 communica in statione, seu, sta cum aliis laicis. καὶς ἀλλοῖς
 καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ipsis diebus Dominicis, & diebus Pentecostes, ve-
 res illi Christiani terrena sua convivia celebrantes, accum-
 bebant: Concionem audientes, sedebant; ut colligere est
 ex Iustini verbis, superius citatis, quibus ait eos finita con-
 cione confurrexisse ad precandum: precantes & commu-
 nicantes stabant. Primus ille gestus erat mensalis, ad mens-
 as communes, in epulis refectiōni corporum destinatis:
 hunc Patres ex Ecclesia, & ab actionibus publicis in sacris
 conventibus prorsus exploserunt, tanquam indecorum &
 incongruum. Sessio permixta est concionem audientibus.
 At neque gestus convivendi in Cœnis secularibus, neque
 gestus auscultandi, sive Conciones audiendi in ipsis sacris
 conventibus, permixtus est communicantibus: sed eis
 præscriptus est gestus ille precandi, qui pro tempore in
 publicis precibus usurpari jubebatur. Quem gestum ab

Nota de gestu
 mensali, &
 Eucharistico,
 apud veteres.

initio precationum participationem Eucharistiæ precedentium, (post dimissos Catechumenos) usque ad totius celebrationis finem constanter servabant. Constanter adorantes DEVM, utentes precationibus, orationibus, interpellationibus, & gratiarum actione, participantes de sacra Cœna, & seipsos DEO offerentes & voventes: ut monet Augustinus, Epist. 59. ad Quæst. 5. Vnde locus celebrationis Eucharistiæ, dictus est locus orationis. *Post Sermonem sit missa Catechumenis: manebunt fideles, venietur ad LOCVM ORATIONIS;* inquit Augustinus, Serm. 237. de tempore.

Locus orationis.

Eucharistiæ celebratio pars est latriæ quam DEO exhibemus; ideoque ei convenientissimum esse gestum adorativum indicavit catholica antiquitas.

Celebrationem Eucharistiæ veteres rectè judicabant esse partem illius publici cultus qui soli DEO deberetur, sicut supra monui ex Augustin. Lib. 2. contra Faustum, Cap. 21. ejus verba citavimus, Cap. 11. hujus libri, Pag. 241. ubi de Sacerdotibus & Sacrificio. Propterea huic actioni convenientissimum esse judicabant gestum adorativum: quo adorabant, non Sacramentum, sed ipsum CHRISTVM, in cujus memoriam Sacramentum illud celebrabant. Quo pertinet illud Ambrosij: *Quam [carnem CHRISTI] hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in DOMINO IESV adorarunt. Neque enim divisus CHRISTVS, sed unus. Neque cum adoraretur, tanquam DEI filius, natus ex virgine negabatur.* Hæc Ambros. Lib. 3. de Spiritu Sancto, Cap. 12.

Augustinus ait; *Quæro quid sit scabellum pedum ejus, & dicit mihi Scriptura, terra scabellum pedum meorum. Fluctuans converto me ad CHRISTVM, quia ipsum quæro hic, & invenio quomodo sine impietate adoretur terra sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Maria carnem accepit. Et quia in ipsa*

in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. NEMO AUTEM ILLAM CARNEM MANDUCAT, NISI PRIUS ADORAVERIT. Inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum DOMINI, & non solum non peccemus adorando, sed PECCEMUS NON ADORANDO. Hæc August. Comment. in Psalm. 98.

Nempe contra Hæreticos publicam edebant Patres fidei suæ confessionem & professionem, hoc ipso gestu & cultu; quo palam profitebantur se eum agnoscere DOMINUM & DEVM suum, in cuius honorem & recordationem myteria celebrabant. Propterea in ipsa celebratione non desinebant eum adorare: scientes neminem posse percipere rem Sacramenti, id est, CHRISTI carnem, sive CHRISTVM incarnatum, nisi eum adoreret, id est, nisi DEVM æternæ patri coæternum, consubstantialem, & conglorificandam agnoscat, & honoret Filium, sicut honorat Patrem. (Ioan. 5. 23.) αἰνεῖς αὐτὸν ἀνεκδιαιρέτως ὡς τὸν Θεόν, & impartibili adoratione. Ut monet Gregorius Theologus in oratione quam habuit in Concilio Constantinopolitano primo coram 150. Episcopis. Etiam si absque ista vera fide & adoratione posset quispiam manducare Sacramentum carnis CHRISTI, in suam condemnationem. Sicut alibi docet Augustinus tract. 26. in Evangelium Ioannis.

Credendo manducatur CHRISTI caro, ut ipse docet, Ioan. 6. Quicumque autem rectè credit de Filio, eum honorat sicut patrem. Nec minus honorat incarnatum, quam ante assumptam carnem. Nam etiam in carne manifestatus noster est DEVS.

Sciitè & eleganter cecinit Gregorius

Theologus, in Gnomis;

Νήπιον, ὅστις ἀνακτα Θεῷ Λόγον αἰὲν ἔσονται
 'Οὐ τίβει' ἰσθίως Πατρὸς ἐπερανίη.
 Νήπιον, ὅστις ἀνακτα Λόγον ἐρότον ἐνθα φανίται,
 'Οὐ τίβει' ἰσθίως ὑπερανίσιον Λόγον.
 Τίμνει δ' ἡ μεγαλίστη Πατὴρ Λόγον, ἥε Λόγον
 Μορφὴν ἀνδρουμένην, καὶ πάχος ἡμέτερον.

Id est,

*Insanit Regi divinum quisquis honorem
 Non tribuit Verbo cum Genitore parem.
 Insanit Verbo incarnato quisquis eundem
 Denegat, atherio qui tribuendus honos.
 A Patre vel magno Verbum disjungit, ab ipso
 Humanum Verbo dissociatve lutum.*

Hoc sensu Theodoretus Dialogo 2, ait symbola Eu-
 charistica adorari, id est, cum adoratione accipi: adora-
 tione, inquam, non ipsorum symbolorum, sed CHRI-
 STI incarnati, & pro nobis passi; cujus symbola hæc
 sunt, & figura. Sic enim accipienda esse Theodoretum ver-
 ba, neque Theodoretum, aliōve patres adorationem Sa-
 cramenti, sed tantummodo adorationem DEI intel-
 lexisse, inferius ostendemus, contra Papistas adoratores Sa-
 cramenti. Quam DEI adorationem etiam gestu adora-
 tivo palam profitebantur.

Ex his omnibus liquidò patet, veteres illos patres, jam
 inde ab ultima antiquitatis memoria, ex deliberato consi-
 lio, ac dedita opera, in sacra Cœna abstinuissent ab usitato
 gestu mensali, qui in aliis ipsorum convivii ordinariè usur-
 pabatur: quin & ab eo etiam quo utebantur concionem
 audientes: & alium adhibuisse gestum, nempe adorati-
 vum, in publico cultu pro tempore usitatum, quem illi in
 Cœna DOMINICA magis mensalem, id est, men-
 sa DOM-

sz DOMINICÆ convenientiorem judicarunt.

Eosque in hoc imitata est ceteriorum temporum Ecclesia, quæ postquam cœpit diebus DOMINICIS, & per omnem Pentecosten de geniculis adorare, eodem etiam gestu, in Cœnæ DOMINICÆ participatione usa est, non solum aliis diebus (in quibus antiquos patres geniculantes communicasse promptum est colligere ex Analogia) sed etiam diebus DOMINICIS.

Neque in eo delinquant jam Papistæ quod in Sacramento adorent, gestuque urantur adorativo, hoc enim laudabiliter etiam purioribus seculis semper est factitarum: sed in eo peccant, quod cultum soli DEO debitum, & purioribus illis seculis, soli DEO in Ecclesia Catholica tributum, aliorum detorqueant: adorantes ipsum Sacramentum, sive consecrata Symbola, ex falsa Hypothesi Transubstantiationis: quemadmodum & ad alias quoque creaturas religiosam adorationem sacrilegè transtulerunt.

Non tamen prohibenda est adoratio, sed corrigenda directio. Adorare enim necesse est, & religiosè colere, sed non sunt ex quacunque humani erroris Hypothesi religiosè adorandæ aut colendæ meræ creaturæ; aut quicquam præter unicum illum verum DEVM, qui juravit se honorem suum non concessurum alteri. (Esa. 42. 8.) Non sunt prohibendi Christiani adorare in celebratione Mysteriorum, est enim hæc actio intrinsecè adorativa, sicut ostendimus, Lib. 1. Cap. 7. §. 2. Neque dignè peragi potest absque adoratione. Sed jubendi sunt solum DEVM adorare: non autem Sacramentum aut ullam aliam creaturam. Iuxta illud, *ὄρα μὴ*, id est, *Vide ne*, ut monet Ioannem Angelus, Apocal. 19. 10. & 22. 9. Vbi adorationem non simpliciter prohibet, sed directionem corrigit, dicens, *DEVM adora* [*τῷ Θεῷ προσκύνῃς*.] Verat adorare Angelum, & juber adorare DEVM.

Si ex eo quod Papistæ adorent Sacramentum, inferas

Papistarum
Pccatum.

Rentidium
contraabusum
Papisticum.

non esse adorandum *DEVM* in celebratione Sacramenti: quid si aliud remedium tibi quispiam suggerat, & iubeat tollere Sacramentum, (sicut *Ezechias* sustulit æneum serpentem) & tunc nullum erit periculum artolatriæ? dices necessarium esse Sacramentum: dicet ille necessariam esse adorationem, & sine ea non solum inutilem sed etiam indignum, & perniciosum esse usum Sacramenti: nam nisi, dum participas, actu credas, non manducas *CHRISTI* carnem, licet premas dentibus Sacramentum ad tuam damnationem, (dum autem fidem profiteris, etiam oras, ut monui. Lib. 1. Cap. 7. §. 2.) & nisi actu recorderis mortis *CHRISTI*, cum actuali gratiarum actione, non rectè celebras hanc Cœnam: & nisi ei gratias agas ut *DEO*, adeoque gratias agendo colas illum latría illa quæ soli *DEO* debita est, jam hæreticus es & contemptor, non cultor *CHRISTI*: & nisi ea sit tua gratiarum actio per quam teipsum *CHRISTO* offeras in hostiam beneplacentem *DEO*, & hæc sit tua rationalis latría, hypocriticè agis cum *CHRISTO*, & indignè manducas Sacramentum: & nisi in hac publica & maximè solenni supremi cultus actione, per quam *CHRISTVM DEVM* tuum solenniter profiteris, & ad *DEVM* proximè appropinquo, cum maximè solenni professione, ac protestatione, & exercitio publico fidei tuæ, & obedientiæ, & gratiarum actionis, et orationis, cum nuncupatione voti; nisi, inquam, in hac tali actione, ipso externo gestu, internam animi tui devotionem palam testatam facias, non ritè reddis *DEO* vota in medio congregationis ejus, ubi accipiens poculum salutis, debebas palam reverentiam numinis profiteri: et reverentiæ illius externa spectantiq; cœtui haud obscura expromere indicia; tum in honorem *DEI*, tum ad excitandum alios.

Hæc ita certa sunt, omniumq; Christianorum animis penitus incisa, ut omnes, etiam sedentes, aliqua adorationis signa expriment: qualia sunt oculorum in Cælum erectio,

erectio, manuum elatio, aut supplex complicatio, et in viris etiam, quod apertis capitibus sedeant, etc. *Hæc* qui dixerit, non esse convenientia, ille haud dubiè undecoram et profanam commendabit Barbariem, stuporem, ingratitudinem, oblivionem, et impietatem.

Et quia actioni huic, palam adorativæ, convenientior est is corporis situs, qui adoratorem magis deceat, propterea Patres neque accubitum, neque Sessionem communicantibus concesserunt, sed vel stationem diebus *DOMINICIS*, et diebus Pentecostes; vel etiam (ut ex collatione colligere est) geniculationem, aliis diebus: constat enim semper usos esse gestu palam adorativo.

Nos etiam, si purioris Antiquitatis *γνῶσις* Imitatores esse volumus, & simul Idololatriam Papisticam devitare; neque ipsum adorabimus Sacramentum, (quod participandum, non autem adorandum nobis datur) neque à terrenis conviviiis, sed potius à precatione publica gestum Eucharisticum mutuabimur, neque ideo nos *DEV M* adorare cessabimus, aut debitum ipsi honorem denegabimus, quia transubstantiarii isti consecratam hostiam adorant, & honorem *DEI* deferunt creaturæ.

Hæc non eo tendunt ut Sessio in Eucharistia damnetur tanquam gestus in se illicitus, quem in se indifferentem & licitum esse (etiam si novum, & cæteris paribus, non ita congruum) agnoscimus. Sed ut pateat Ecclesiam Catholicam veterem, jam inde ab ultima Ecclesiasticæ recodationis memoria alium prætulisse gestum, qui majorem reverentiam præ se ferret. Nempe, adorativum, in publicis precibus pro tempore usitatum: puta vel stationem, vel geniculationem.

Et his duobus gestibus utuntur (aliæ quidem hoc, aliæ illo) omnes reformatæ Ecclesiæ per *BRITANNIAS*, *GALLIAS*, *HELVETIAM*, *GERMANIAM*,

T t

POLON

Sessio.

Gestus ad
tivi, usitat
Eucharistia

POLONIAM, RUSSIAM, LITHVANIAM, SAMOGITIAM, etc. veterem Ecclesiam in hoc imitantes. Neque usquam gentium ullo unquam seculo invenitur in usu fuisse aut esse Sessio in Eucharistiae celebratione, nisi nuper in SCOTIA, & adhuc in confœderatis Provinciis BELGII, ubi GERMANO-BELGÆ (jam in toto orbe inter Catholicos soli) sedent, utentes tamen hoc gestu non ut necessario, sed ut ceremonia quadam libera, ut patet ex parte quinta, hujus Cap. Num. x. Et in ipso confœderato BELGIO Ecclesiae GALLO-BELGICÆ utuntur statione.

Quando aliquis Sacramentum sumpturus assurgit, cui assurgit? Non utique Sacramento, sed IESU CHRISTO, DEO nostro, in cujus recordationem et honorem, Sacramentum sumit, manducat, bibit.

curritur
nie.

Sed in hac actione adorare vel gestu uti adorativo, quamvis immediate adorationem eam ad DEVM dirigas, nihil est aliud (inquit quidam seditiosus) quam subtilior illa Idololatria, et cultus relativus, quem Durandus et alii exhibendum censent coram Imaginibus, et circa Imagines, etiamsi profiteantur se non adorare ipsas Imagines. Respondeo. Hæc verò est, non subtilis, sed crassa inscitia et vesana blasphemandi libido. Quasi verò noller DEVS adorari in usu Sacramenti à se instituto, (et qui, ex ipsius institutione, pars est publici illius cultus, quem soli DEO debemus) quamvis usum Imaginum in suo cultu, humana superstitione introductum, repudiet. DEVS noluit suffitum sibi fieri igne peregrino, Levit. 10. 1. 2. Num inde sequitur non adolendum fuisse illi incensum igne sacro quem ipsæ super Altare dedit? Levit. 9. 24. Peccavit Achaz adorans coram Altari Damasceno, et super illud offerens, numquid propterea, dicendum est peccasse Salomonem, aliosque Israelitas, qui obtulerunt super Altare DOMINI, et coram eo adoraverunt DOMINUM

CAP. XVI. De gestu Euch. & mensali. 331

MINVM geniculantes, vel stantes? Deuteron. 26. 4. 5. 10. et 1. Reg. 8. 54. et super illud obtulerunt. Scriptura improbat oblationes ipsi DOMINO factas in excelsis, post conditum à Salomone Templum, 2. Paralip. 33. 17. Num inde sequitur ingrata fuisse DEO sacrificia ipsi oblata in Templo? Sacramentum Eucharistiæ ipse DOMINVS instituit, & eo nos uti iussit in ipsius recordationem, id est, cum devota & grata ipsius recordatione, et ad accendendam in cordib⁹ nostris hanc cōmemorativam devotionem, et devotam gratitudinem erga ipsum, etiam in ipso celebrationis actu. Nihil huiusmodi ostendi potest de Imaginibus. Papistæ, et schismatici isti partiti inter se esse videntur blasphemix munera, ut illi Scripturis divinis conferant Alcoranum, BELLARM. Lib. 4. de Verbo DEI, Cap. 4. Isti Cœnam DOMINI CAM, non alio loco habeant, quam superstitiosas Imagines. Vide Lib. 1. Cap. 1. et Cap. 7.

Ex eis autem quæ dicta sunt, jam clarissimè patet, paradoxum istud, (in quo sibi tantopere placent quidam imperti) de gestu Eucharistici, cum ordinario secularium conviviorum gestu necessaria conformitate, totius Catholicæ antiquitatis, omniumque, (nulla excepta) per EVROPAM Reformatarum Ecclesiarum, unanimi constantique iudicio ex diametro repugnare. Viderint igitur huius monstri Parentes, quos sint Compatres inventuri. Forlasse ARIANOS illos, de quibus infra, Num. VI. et VII. Eant quoque et pari jure alias etiam stipulas congerant ut posthac, in Cœna DOMINI, non solum sedeant, sed etiam capita argant, confabulentur, rideant, hæc enim omnia ad usitatum in secularibus conviviis gestum mensalem ita pertinent, ut non solum irreprehensibiliter, sed et plurimum etiam laudabiliter, usurpentur.

Duo nobis in hac dissertatione supersunt dissolvenda dubia: unum est, de fonte artolatriæ, ut in fumis quibusdam fratribus scrupulum existimamus: alterum est, de

objecto adorationis à Patribus usurpatæ in celebratione Cœnæ DOMINICÆ, ut Papistis Sacramenti adoratoribus os obturemus.

De priore, nempe, de adoratione Sacramenti, exstat decretum HONORII tertii, Papæ Romani, extra, de celebratione Missarum, Cap. 10. SANE CYM. Sacerdos verò, (inquit) frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum ELEVATUR hostia salutaris, se reverenter inclinet, idem faciens cum eam deferret Presbyter ad infirmum. Hæc Honorius, Anno DOMINI 1220. Postquam Innocentius tertius, Papa Romanus, Anno DOMINI 1215. In Concilio pronunciasset: IESU CHRISTI Corpus & Sanguinem, in Sacramento Altaris, sub speciebus Panis & Vini veraciter contineri: TRANS-SUBSTANTIATIS Pane in Corpus, & Vino in Sanguinem, potestate divina, Concilii Lateran. sub Innoc. 3. c. 1. & Extra, de summa Trinitate, et fide Catholica, Cap. Firmiter, §. Vna verò. Nempe, Sacramenti elevatio & adoratio non ex DEI in Sacramento adoratione, sed ex transubstantiationis errore promanarunt. Id quod etiam ex Tridentinorum argumentatione colligere est. Postquam enim dixissent; Per consecrationem Panis & Vini, conversionem fieri totius substantie Panis, in substantiam Corporis CHRISTI, DOMINI nostri; & totius substantie Vini, in substantiam Sanguinis ejus: Eamque conversionem convenienter & propriè TRANS-SUBSTANTIATIONEM esse appellatam. Sess. 13. Cap. 4. statim subjungunt, sequente Cap. De cultu & veneratione huic sanctissimo Sacramento exhibenda; hæc verba: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes CHRISTI Fideles, pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, patriæ cultum, qui verò DEO debetur

betur, huic sanctissimo Sacramento in veneratione adhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit à CHRISTO DOMINO, ut sumatur, institutum. Nam illum eundem DEUM presentem adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit, & adorent eum omnes Angeli DEI, quem Magi procidentes adoraverunt, &c. Hinc manifestum est adorationem Sacramenti fundatam esse in opinione Transsubstantiationis. Quæ opinio orta est non ex DEI in mysteriis adoratione antiquitus usitata et retenta, sed ex prava interpretatione verborum illorum DOMINI, Hoc est CORPUS MEUM, quæ tamen verba nobis retinenda sunt.

Non instituit HONORIVS, ut in celebratione Sacramenti, adorarent Communicantes; hoc enim jam olim piè factitatum est: sed ut cum in celebratione ELEVATUR Hostia, plebs, etiam non communicans, se inclinet. Idemque faciat quando Hostiam offert Presbyter ad infirmum. Inclinet, inquam, se ipsi hostiæ, eique cultum latræ exhibeat, ut monet Tridentini. Hæc adoratio Idolatrica est, & Catholicæ antiquitati incognita, & à nobis meritò repudiata.

Quemadmodum meritò rejicimus ex eodem fonte ornam superstitionem illam festivæ celebrationis, quam appellant Festum Corporis CHRISTI. Quod Festum ab VRBANO, Papa quarto, institutum, (Anno DOM. 1264.) confirmavit CLEMENS, Papa quintus, (Anno DOM. 1311.) Cujus decretum habetur in Clementinis, de reliquiis, & veneratione Sanctorum. Cap. Si Dominum. Quod etiam Festum recipiunt & approbant Tridentini, Sess. 13. Cap. 5.

At abusi sunt, inquit, adoratione in mysteriis, eam convertendo ad ipsum Sacramentum. Respondeo, abuti conabatur Ioannes adoratione, eam convertendo ad Angelum nec tamen propterea prohibuit eum Angelus

Festum corporis CHRISTI.

Obiectio, ab abusu. Resp.

adorare *DEVM*, quamvis cum non passus sit adorationem illam *DEO* debitam transferre in Angelum. Abusi sunt Papistæ oratione *DOMINICA*, aliisque sanctis precibus, eas Idololatricè dirigendo ad meras creaturas; nec tamen propterea excidit *DEVS* jure suo, quin illi preces illæ debeantur, & adhuc exhibendæ sint; neque illorum superstizio nos liberat à necessario officio tribuendi *DEO* quod suum est. Queritur *DEVS* apud *Ezechielem*, (Cap. 16. versu 19. 20.) Quod Israëlitz panem ejus, & Similam, & Oleum, & Mel, posuissent coram Idolis: & filios filiasque ejus immolassent eis.

Monui supra Sacramentum Eucharistiæ non propterea esse abolendum, quod ab Idololatriis, adoratum sit: neque ideo adorationem *DEO* denegandam in Sacramenti hujus celebratione, quod debitam *DEO* adorationem arcelatræ transulerint in creaturam: ex falsa Hypothesi Transsubstantiationis. Quemadmodum consimili Idololatria olim Manichæi adorationem dirigebant ad Solem & Lunam, & ad eorum gyrum orationem suam circumvoluebant, ex falsa Hypothesi, qua fingebant virtutem *DEI* in sole habitare, sapientiam verò in Luna. Ut legimus apud Augustinum, Lib. 2. contra Faustum, Cap. 2. & aliquot sequentibus capitibus.

Inexcusabilis
idololatria
Papistarum.

Hunc Transsubstantiariorum cultum rectè quidem improbat, frustra autem conatur ab Idololatriæ crimine liberare, Spalatensis, Lib. 7. de Rep. Eccles. Cap. 11 Num. 7. *per rectam*, scilicet, (ut ipse loquitur) *intentionis directionem: qui docent*, inquit, *panem non esse amplius panem, sed corpus CHRISTI, illi profectò panem non adorant, sed solum, ex suppositione, licet falsa, CHRISTI corpus verè adorabile adorant.* Hæc ille. At non sufficit suppositio falsa, ad depellendum Idololatriæ crimen. Sic enim si quis Antichristum, pro *CHRISTO* sequatur & adoret, excusabitur à crimine

mine Idololatriæ: per intentionem, scilicet, qua intendit solum *CHRISTVM* adorare. Quod absurdum est. Præsertim cum *DOMINVS* præmonuerit cavendos esse Pseudochristos, qui decepturi essent homines non electos. Sic qui suppositione quadam falsa imaginatus fuerit *DEVM* auro aut argento aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis esse similem, *DEO*que imaginem effinxerit, & existimaverit numen ipsum esse in illa imagine, sive per inhabitationem, sive, quod absurdius est, per Transsubstantiationem, si imaginem illam, auream, argenteam, vel lapideam, &c. Divino honore prosequatur; numquid illum intentio, & falsa suppositio ab Idololatriæ crimine liberabunt? num Manichæos ad Solis gyrum orationem suam circumvoluentes, & nescio quam navem per foramen cœli micantem atque lucentem adorantes, dicemus non fuisse Idololatrias: quia, scilicet, colentes illam navem, putabant se colere *CHRISTVM*, *DEI* virtutem; habitare eam credentes in Sole? ut legimus apud August. Lib. 20. contra Faustum, Cap. 2. §. 6. Nusquam igitur erunt Idololatriæ. Notum enim est omnem Idololatriam falsa aliqua suppositione niti. Et quid, obsecro, dicemus de adoratione vituli in eremo? de vitulis Iero-boami? quid de hodierno Iudæorum cultu, qui *IEHOVAM DEVM* Abrahami, Isaaci, & Iacobi, eumque solum adorare se profitentur? quid de illis, quos *CHRISTVS* ait cæco quodam *DEI* zelo occisuros Apostolos? Ioan. 16. 2.

Ne autem Papistæ verbis illis Ambrosij, & Augustini, & Theodoret, quæ à nobis superius citata sunt, abutantur, eaque detorqueant ad defensionem adorationis Sacramenti, operæpretium erit Patrum illorum Orthodoxiam in hoc argumento breviter demonstrare, et dicta eorum à corruptelis Papistarum vindicare.

AMBROSIVS ait, Catholicos sui temporis, *Carnem CHRISTI in mysteriis adorare*; quam *Apostoli in*

Vindiciæ Pa-
trum, contra
Idololatrias.

AMBROS.

DOMINO IESV adorarunt. Lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 12. Non tamen inde sequitur aut *CHRISTI* Carnem esse corporaliter et localiter sub specie Panis in Sacramento, aut adorandum esse Sacramentum. Nos *CHRISTI* Carnem, in Cælo sedentem, adoramus, in celebratione Sacramenti; quam adorarunt Apostoli in *DOMINO IESV*, corporaliter, localiter, et visibiliter, cum ipsis præsentem super terram: sed non adoramus Sacramentum. Aliter Carnem *CHRISTI* adorarunt Apostoli, et nos eandem hodie adoramus in *DOMINO IESV*: aliter adoramus ejus Carnem in Sacramento, sive in celebratione Sacramenti: nam ita adoramus Carnem *CHRISTI* in *DOMINO IESV*, ut ipsum *DOMINVM IESVM* adoremus. At non adoramus ipsum Sacramentum, sed in Sacramento seu Sacramenti celebratione, id est, dum Sacramentum celebramus, adoramus illum in cuius memoriam fit hæc celebratio. Adorarunt Apostoli corporaliter præsentem super terram, nos adoramus *CHRISTVM* corporaliter sedentem in Cælis, spiritualiter autem præsentem in mysteriis.

Vbi tangimus & manducamus ipsam *CHRISTI* Carnem, ibi eam existentem adoramus: tangimus autem & manducamus, sedentem in Cælo, non utique corporali tactu & manducatione, sed fide; ut monet *AMBROSIVS*, in Comm. in 24. Lucæ: *Non enim*, inquit, *corporali tactu CHRISTVM, sed fide tangimus.* Item, serm. 35. *Quisquis*, inquit, *vult contingere DOMINVM Salvatorem, prius illum debet fide sua ad dextram divinitatis imponere, & credulitate cordis collocare in celestibus.* — — — Beatus Paulus nos docuit quemadmodum Salvatorem in celestibus quæreremus, dicens, que sursum sicut quarite, ubi *CHRISTVS* est in dextra *DEI* sedens. Et ut nos ab hac humili vel terrena inquisitione *Maria* (*Magdalenæ*, Ioann. 20.)

penitus

penitus submoneret, addidit dicens, *qua sursum sunt scilicet*, non *qua super terram*. Ergo jam non super terram, nec in terra, nec secundum carnem debemus quærere Salvatorem, si volumus eum invenire atque contingere, sed secundum divinam Majestatis gloriam, ut dicamus cum Apostolo Paulo; Nunc autem secundum carnem non novimus CHRISTVM. Igitur & Stephanus beatus FIDE SVA non super terram quasiuit CHRISTVM, sed STANTEM ILLVM AD DEI DEXTERAM RECOGNOVIT: VBI ILLVM REPERIT, IBI MENTIS DEVOTIONE QUÆSIVIT. Non solam autem Stephanus in Cælo videt CHRISTVM, sed EVM ET MARTYRIO SVO TANGIT. Tangit enim DOMINUM cum pro inimicis suis orans, velut FIDE SVA TENENS ILLVM dicit: DOMINE, ne statuas illis hoc peccatum. Intelligite ergo QUANTA DEVOTIONIS EST GLORIA. Maria juxta DOMINVM constituta eum tangere non meretur, Stephanus IN TERRIS POSITVS CHRISTVM TANGIT IN COELO. Illa inter Angelos præsentem non videt Salvatorem, Stephanus inter Iudeos DOMINVM CERNIT ABSENTEM. Hæc ibi Ambrosius.

Sed objicies illa Ambrosii verba, Lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 12. Cum igitur incarnationis adorandum sit Sacramentum, &c. Respondeo: Adorationis DOMINICÆ Sacramentum ipse interpretatur Ambrosius eodem loco, IESVM Filium Virginis, qui secundum carnem natus ex Spiritu est. Et hoc est magnum Sacramentum, seu mysterium, DEVS MANIFESTATVS IN CARNE. Qui nobis est adorandus: neque divinus est

CHRISTVS, sed unus. Et adoratur à nobis ille Filius hominis, quia est Filius DEI, DEVS Patri consubstantialis. Eumque adoramus adoratione suprema, soli DEO debita. Ambrosius etiam peculiarem librum, de incarnatione fecit, quem inscripsit, *De incarnationis DOMINICÆ mysterio*, & Caput quintum ejusdem Libri, sic prænoratur, *Incarnationis Sacramenta non obflare quominus DEI Filius sit æternus*. Et tamen in toto illo libro, nihil dicit de Sacramentis strictè dictis. Et alibi ait, *Quia voluit DOMINVS, qui hoc elegit Sacramentum, de SPIRITV SANCTO & Virgine natus est CHRISTVS*. Lib. 4. de Sacramentis, Cap. 4. Si tamen opus illud verè sit Ambrosii. Gelasius in principio operis contra Eutychen et Nestorium: *Multos*, inquit, *de incarnationis DOMINICÆ Sacramento recens altercatio*, &c. Id est, de DEO manifestato in carne. Hoc Sacramentum, id est, Emmanuelem suppliciter adoramus in mysteriis, licet illum oculis corporis non cernamus, sicut olim Apostoli: Spiritualiter autem præsentem credimus.

Ad hanc enim adorationem, quæ *CHARITO* in mysteriis exhibenda est, non est necessaria corporalis & localis ejus in terra præsentia; sicut neque ad tactum aut manuductionem. Sicut ostensum est, Ibant Christiani Hierosolimam ut CHRISTNM in illis adorarent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo conuulserat. Vt est apud Hieronymum, in Epistola ad Marcellam, quæ incipit, *Mensuram*. Nec tamen in illis locis CHRISTVS corporaliter tunc præsens erat. Observanda sunt illa Ambrosii verba, Lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 12. *Neque adorandum quidquam præter DEVM legimus, quia scriptum est, DOMINVM DEVM TVVM ADORABIS, ET ILLE SOLI SERVIES.* ———— *Legimus alibi, Cælum mihi Thronus, terra autem Scabellum pedum*

pedum meorum. Sed NEC TERRA ADORANDA REO-
BIS, QUIA CREATURA EST DEI. Videamus tamen,
ne terram illam dicat adorandam Prophetia, quam DO-
MINVS IESVS in carnis assumptione suscepit. *et*
MARIA ERAT TEMPLUM DEI, NON DEVS
TEMPLI: ET IDEO ILLE SOLVS ADORANDVS,
QVI OPERABATUR IN TEMPLO. Hæc AMBRO-
SIVS.

Hinc collige nihil esse religioſe adorandum neque tan-
quam DEVM, neque propter DEVM, niſi DEVM
ipſum.

Nunc vindicandus eſt Auguſtinus, quod facile fiet in-
ſpectis ipſius verbis, in Pſalm. 98. Quomodo, inquit,
adorabimus terram, cum dicat aperte Scriptura, DOMI-
NVM DEVM tuum adorabis? ——— Timeo
adorare terram, ne damnet me qui fecit Cælum & ter-
ram. Rurſum timeo non adorare Scabellum pedum DO-
MINI mei, quia Pſalmus mihi dicit, adore ſcabellū pedū
ejus. Quero quid ſit Scabellum pedum ejus, & dicit mihi
Scriptura, terra ſcabellum pedum meorum. Fluctuans con-
verto me ad CHRISTVM. ——— Spiritus
vivificat, caro autem nihil prodeſt.

Durum illis viſum eſt quod ait, niſi quis manducaverit car-
nem meam, non habebit vitam æternam; acceperunt illud
ſtultè, carnaliſer illud cogitaverunt, & putaverunt,
quod præſcriptus eſſet DOMINVS particulas quasdam de
corpore ſuo, & daturus illis. ——— At illis,
Spiritus eſt qui vivificat, caro autem nihil prodeſt. Verba
que loquutus ſum vobis, Spiritus eſt, & vita. Spiritualiter
intelligite quod loquutus ſum. Nō hoc corpus quod videtis
manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem quem fu-
ſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis

AVGV-
STIN.

*commendavi, spiritualiter intellectum uniscabit vos, esse
necess. est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invi-
sibiliter intelligi.* Hæc ibi. Idem quoque in Serm. 58.
de verbis DOMINI: *Si natura DEVS non est FILIVS,
sed creatura, NEC COLENDVS EST OMNINO, nec
vt DEVS adorandus.* — — Ego Dominicam
carnem, imò perfectam in CHRISTO humanitatem,
propterea adoro, quod à divinitate suscepta, atque Deitati
unita est: vt non aliū atque aliū, sed vnum eundemq;
DEVM & hominem DEL Filium confitear. Denique SI
HOMINEM SEPARAVERIS A DEO, vt Photinus,
vel Paulus Samosatenus, ILLI EGO NVNQVAM
CREDO, NEC SERVIO. Hæc ibi.

Idem alibi, *Religēt nos religio vni omnipotenti DEO.*
Lib. de vera Religione, Cap. 55.

Cum igitur Sacramentum non sit Hypostaticè unitum
Deitati, cum ejus suppositum, non sit natura DEVS;
sed sit à Deitate supposititaliter (vt ita loquar) separatum,
non est adorandum.

Objicies fortasse, visum Augustino, adorandum esse
Sacramentum, & per consequens, cum existimasse panem
Transsubstantiari in ipsam illam verè adorandam CHRI-
STI carnem: & hoc probare conaberis, ex Lib. 20. con-
tra Faustum; ubi Faustus ait Manichæis circa universa (in
quibus DEVM se colere dicebant) & Catholicis similiter
erga panem & calicem esse parem religionē, cap. 2. Neque
videtur negare August. Catholicos ritu vti adorativo circa
panem & calicem. Respondeo: Augustinus tria dict. 1. De
Catholicis loquens, ait; *Panis & calicis sacramentum nostro
ritu amplectimur*, cap. 13. Secundo; *Noster autem panis,*
inquit, *& calix, non quilibet quasi propter Christum inspicis
& in sarmentis ligatum, sicut illi (Manichæi) desipiunt,*
sed certa cōsecratione mysticus fit nobis, nō nascitur. Eodem
capite

capite. Tercio, ait; *DEVS verus colendus est: quia solus ille colendus est, quo solo fruens, beatus sit cultor ejus: & quo solo non fruens, omnis mens misera est, qualibet re alia perfruat. Eodem libro 20. contra Faustum, cap. 5.*

At verò secundum Augustinum, solo Sacramento frui aliquis potest, & tamen esse miser: en ejus verba: *Nos hodie accepimus visibilem cibum, sed ALIUD EST SACRAMENTUM, ALIUD EST VIRTUS SACRAMENTI. Quam multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur? Unde dicit Apostolus, iudicium sibi manducat & bibit. ——— Videte ergo Fratres,*

Panem cœlestem spiritualiter manducate. ——— Hic est Panis, qui de Cœlo descendit, ut si quis manducaverit ex ipso, non moriatur. Sed quod pertinet ad VIRTUTEM SACRAMENTI, non quod pertinet ad VISIBILE SACRAMENTUM. Qui manducat intus, non foris, qui MANDUCAT IN CORDE, non qui premit dente. ——— Hujus rei SACRA-

MENTUM, id est, unitatis Corporis & Sanguinis CHRISTI, alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum in DOMINICA MENSA preparatur, & de Mensa DOMINICA sumitur, quibusdam ad vitam, QUIBUSDAM AD EXITIUM. RES VERO IPSA cujus & Sacramentum est, OMNI HOMINI AD VITAM, nulli ad exitium, quicumque ejus particeps fuerit. ———

Qui non manet in CHRISTO, & in quo non manet CHRISTVS, proculdubio nec manducat spiritualiter Carnem ejus, nec bibit ejus Sanguinem. Licet carnaliter & visibiliter premit dantibus Sacramentum Corporis & Sanguinis CHRISTI. Sed magis tanta rei Sacramentum AD IUDICIUM

seu manducat & bibit, quia immundus presumpsit ad CHRISTI accedere Sacramenta. Hæc omnia Augustinus, Tract. 26. in Evang. Ioannis.

Idem etiam Tract. 27. in idem Evang. *Hæc, inquit, totum ad hoc nobis valeat, dilectissimi, ut carnem CHRISTI & sanguinem CHRISTI non edamus TANTUM IN SACRAMENTO, QVOD ET MVLTÆ MALI; sed VSQVE AD SPIRITVS PARTICIPATIONEM MANDVCEMVS, & bibamus, ut in DOMINI corpore tanquam membra maneamus, ut ejus spiritu vegetemur: & non scandalizemur, etiamsi multi modo nobiscum MANDVCANT ET BIBVNT TEMPORALITER SACRAMENTA. QVI HABERVNT IN FINE ÆTERNA TORMENTA.* Hæc Augustinus.

Vnde nascitur hoc argumentum: Ille solus est adorandus, quo solo fruens beatus fit cultor ejus. Vel, quicquid adorandum est, eo solo fruens beatus fit cultor ejus: at solo Sacramento fruens, non fit beatus cultor ejus: Ergo, Sacramentum non est adorandum. Et hæc est doctrina Augustini.

THEODO-
RET.

Accedo ad vindicias Theodoret, qui ait mystica symbola adorari *προσκυνῶνται*, dialogo secundo. Vbi intelligunt Papistæ adorationem supremam, quæ *λατρεία* dicitur. Nec repugno. Nullam enim aliam agnoscimus adorationem religiosam. Et hoc sensu adorationem acceperunt etiam Ambrosius & Augustinus, locis supra citatis, ubi de religiosa adoratione loquuntur absolute absque ulla distinctione. Monui autem in superioribus, verba ista Theodoret, *τὰ μυστικά ὡς ὄψοι καὶ προσκυνῶνται*, sic esse exponenda, *Mystica symbola ab adorantibus (sive cum adoratione) accipiuntur.* Adorantibus, inquam, non symbola, sed rem ipsam, sive CHRISTVM, cujus ea sunt symbola, sive sacra signa. Hanc expositionem sic probō: Adoratione illa, de qua loquitur Theodoretus, Chri-

stian

CAP. XVI. Contra adorationem Sacram. 343.

Aiani Catholici non adorabant symbola : Ergo adorabant solum DEVM. Non enim invenitur tertium in hoc argumento. Probo antecedens : Non adorabant eas res quas credebant esse secundum naturam adhuc meras creaturas, sicut erant ante consecrationem : at symbola Eucharistica, nempe, Panem & Vinum ; etiam post consecrationem, credebant esse secundum naturam suam adhuc meras creaturas, sicut erant ante consecrationem ; quamvis facta sint per consecrationem jam mystica, id est, acceperint significantem virtutem spiritualem, ut loquatur Augustinus, Lib. 20. contra Faustum, Cap. 13. & Tract. 26. in Evang. Iohannis. Major pater, quia cultum divinum non nisi DEO tribuebant. Minorem probo, ex ipso Theodoro, qui Catholicæ Ecclesiæ sui temporis doctrinam hac de re proponit, & contra Eutychianos Hæreticos defendit.

Ille in dialogo. 1. Qui inscribitur, ἀράπτω, immutabilis, exponens verba illa Iacobi Patriarchæ, Lavabit in vino stolam suam, &c. Genes. 49. 11. & confers ea cum verbis DOMINI, Ego sum vitis vera. Iohann. 15. 1. Et cum verbis illis DOMINI, in institutione Eucharistiæ, quibus Calicem appellavit Sanguinem suum ; & Panem, Corpus suum : sic de re tota loquitur ; Sanguinem ergo uve, Servatoris sanguinem appellavit. Si enim Dominus vitis est nominatus, fructus autem vitis, vinum appellatur, sanguinis autem & aque ex Domini latere manantis rivi per reliquum corpus infernè descenderunt : Iure ergo & apposite prædixit Patriarcha, lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uve indumentum suum. SICUT enim nos mysticum vitis fructum, post sanctificationem, [μετὰ τὸ ἀγιασθῆναι] DOMINI sanguinem nominamus, ITA vera vitis sanguinem, uve sanguinem nominavit. ————— In mysterio-

rum traditione, DOMINVS Panem appellavit Corpus, & sanguinem, id quod in Calice infusum & commixtum est. [Σώμα τὸν ἀγλὸν ἐκάλει, & αἷμα τὸ κράμα.] Responder Eranistes, sive Eutychianus: Ita nominavit. Pergit Orthodoxus; Atqui, & quod est secundum naturam corpus, Corpus jure vocabitur, & item sanguis. ERANIST. In confesio est. Pergit ORTHOD. Servator quidem certe nosse nomina commutavit, & corpori quidem, id quod erat symboli & signi nomen imposuit. [Ioann. 6. Vbi Panis dicitur, & Cap. 12. 24. Vbi granum tritici appellatur: ad hæc enim loca nos mittit Theodoretus.] Symbolo autem, quod erat corporis. Ita cum se vitem nominavisset, sanguinem id quod erat symbolum, appellavit. Græcus textus sic habet: Ο ὁ ἐγὼ Σὼν ἢ ὁ ἡμέτερος ἐν ἡλλάδι τὸ ὀνόματι. καὶ τῷ ἡμῶν σώματι, τὸ τῆ συμβόλης τίθειεν ὄνομα. τῷ δὲ σύμβολῳ τὸ τῆ σώματος ἕως ἀμπλον ἑαυτὸν ἐκμάσας, αἶμα τὸ σύμβολον περὶσηρόευσεν.

ERANISTES.

HOC quidem verè dixisti: vellem autem scire causam mutationis nominum.

ORTHODOXVS. Manifestum est institutum ijs qui sunt divinis mysterijs initiati [πίς τὰ θεῖα μυστηρίων.] Volebat enim eos, qui sunt divinarum Mysteriorum participes, non attendere naturam eorum quæ videntur, sed propter nominum permutationem, mutationi, quæ fit ex gratis, credere. Qui enim, quod natura corpus est, triticum & panem appellavit, & rursus seipsum vitem nominavit, ille symbola quæ videntur, appellatione corporis & sanguinis honoravit. NON NATURAM

TYRAM MUTANS, sed gratiam. naturæ adjiciens. [Τὰ θεία καὶ ὁσιώδη τῶν τῶν εὐαγγελίων καὶ αἱματῶν ὁσίων ἡμετέων, ὅτι τὸν φῶς μυστικῶν λῶν ἀλλὰ τὴν χάριν τῆς φῶς ὁσίων.]

ERANIST. Et mysticè mystica dicta sum, & aperte declarata sum, quæ non sunt nota omnibus.

ORTHOD. Quoniam ergo in confesso est, & Patriarcham corpus DOMINI vestem & indumentum nominasse; ad dicendum autem de divinis mysteriis ingressi sumus, dic per veritatem, cujus symbolum & figuram existimas alimentum sanctissimum. [Τὴν ἡγία εὐαγγέλιον π. ἃ, τὸ πον τὴν παναγίον ἡγοῦν.] Divinitatis ne DOMINI CHRISTI, an Corporis & Sanguinis?

ERAN. Clarum quod illorum, quarum etiam appellacionem susceperunt.

ORTHOD. Corporis & Sanguinis dicis?

ERAN. Ita dico.

ORTHOD. Vt decet amicum veritatis dixisti.

Hæc Theodoretus, Dialog. 1. in editione Græca; Romæ impressa, folio octavo; & in editione Latina Coloniensi, Tom. 2. Pag. 218.

Idem quoque in secundo Dialogo, qui inscribitur, αἰὶν γ. καὶ, in confusus, in Græca editione, fol. 37. & 38. & in editione Latina, Pag. 236. de eodem argumento sic colloquentes introducit Eranisten, sive Eutychiannum, & Orthodoxum.

ORTHODOXVS.

DIC ergo, mystica symbota, quæ DEO à DEIS sacerdotibus offeruntur, quarum sunt symbota?

ERANISTES. Corpus & Sanguis DOMINI.

ORTHOD. Corporis quod vere est, vel vere non est?

X x

ERAN.

ERANIST. Quod verè est.

ORTHOD. Optime: oportet enim imaginis esse exemplar Archetypum [$\chi\rho\iota\varsigma$ ὁ εἰς τὸ τὸ εἶναι ὁ δὲ ἁγίου] etenim pictores imitantur naturam, & eorum quæ videntur depingunt imagines.

ERAN. Verum.

ORTHOD. Si ergo divina mysteria corpus quod verè est representant: ergo corpus etiam nunc DOMINI quoque corpus est, non in naturam divinitatis mutatum, sed impletum divina gloria.

ERAN. Opportunè accidis, ut verba faceres de divinis mysterijs. Nam vel ex eo ipso tibi ostendam corpus DOMINI in aliam mutari naturam. Responde ergo ad mea interrogata.

ORTHOD. Respondebo.

ERAN. Quid appellus DOMINI quod offertur (seu offertur, τὸ προσφέρειν δῶρον) ante invocationem Sacerdotis?

ORTHOD. Non oportet aperte dicere est enim verisimile adesse aliquos mysterijs, quod iuvit istas. [ὡς αὐτὸς.]

ERAN. Respondeatur enigmastice.

ORTHOD. Id quod fit ex huiusmodi seminibus nutrimentum.

ERAN. Aliud autem signum (τὸ σημεῖον) quomodo nominatum?

ORTHOD. Commune etiam hoc nomen, quod patris speciem significat.

ERAN. Post sanctificationem autem quomodo ea appellas?

ORTHOD. Corpus CHRISTI, & sanguis CHRISTI.

ERAN. Et credis te fieri participem CHRISTI Corporis & Sanguinis?

ORTHOD. Ita credo.

ERAN.

ERAN. Sicut ergo Symbola DOMINI Corporis & Sanguinis, alia quidem sunt ante invocationem Sacerdotis, sed post invocationem mutantur, & alia fiunt, ita etiam Corpus DOMINI post assumptionem mutatur in divinam substantiam. [Ὡς περ πίνω τὰ σύμβολα τῆ διαποικῆ σώματος π, καὶ αἵματος, ἀλλὰ ἰδὼ εἰσι ποτὶ ἡρατειῆς ὀπικλήσεως. μὲν ᾧ γὰρ τῷ ὀπικλήσιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερον γίνεται. ἔτω τὸ διαποικῆν σῶμα μετὰ τῷ ἀνάληψιν, εἰς τὴν εἰσὶν μεταβλήθῃ τῷ θείῳ.]

ORTHOD. Quae ipse texnisti rebus captus es. Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt A SUA NATURA. Manent enim IN PRIORI SUBSTANTIA, & figura, & forma, & videri & tangi possunt, sicut & prius, intelliguntur autē ea esse, quae facta sunt, & creduntur & ADORANTUR, ut quae illa sint quae creduntur. Confer ergo IMAGINEM cum exemplari, & videbis similitudinem. Oportet enim FIGURAM esse veritati similem, illud corpus habet priorem quidem formam, & figuram, & circumscriptionem, & ut semel dicam, corporis substantiam. Immortale autem post resurrectionem factum est, & potentius quam ut vlla in ipsum cadat corruptio, & interitus, Sessionēque à dextera dignatum est, & ab omni creatura adoratur, ut quod appelleretur Corpus naturae DOMINI.

Et adorantur.

[Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὴν ἀγιασμὸν τὰ μυσικὰ σύμβολα τὴν εἰκόνας ἐξίσταται φύσεως. Μείζ γὰρ ἐπὶ τῆς ποσέας εἰσίας, καὶ τῆ σχήματι, καὶ τῆ εἰδῆς, & ὁρατὰ ἐστὶ, καὶ ἅπτα, οἷα καὶ πλείον ἦν, νοεῖται ὅτι ἅπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται, καὶ προσκυνῶται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται. Παρά- κνωῖται.]

Παρόθεν γίνωσκον τὸ ἀρχαῖον πρὸ τῆς εὐχάρτιας, ὅτι τὸ πρὸ
ὁμοιότητος. Χρὴ γὰρ εἰκάζειν τῇ ἀληθείᾳ τὸ τυπν, &c.]
Hæc THEODORETUS.

GELASIVS.

Similia scripsit GELASIVS, in sup opere contra Eutychen & Nestorium: *Certa*, inquit, *Sacramenta* que sumimus Corporis & Sanguinis CHRISTI, divina res est, propter quod & per eadem divina efficiamur consortes naturæ; & tamen esse non desinit substantia vel natura Panis & Vini. Et certe IMAGO & SIMILITUDO Corporis & Sanguinis CHRISTI, in actione mysteriorum celebrantur. Satis ergo nobis evidenter ostenditur, hoc nobis in ipso CHRISTO DOMINO sentiendum, quod in ejus IMAGINE profitemur, celebramus, & sumus: ut sicut in hanc, scilicet, in divinam transeant, [transcunt] sancto Spiritu perficiente, substantiam, permanente, [permanentia] tamen in sue proprietate naturæ: sic illud ipsum mysterium principale, cujus nobis efficientiam virtutemque VERACITER representant; ex quibus constat propriè permanentibus, unum CHRISTVM, quia integrum verumque permanere demonstrant. Hæc GELASIVS.

Observe ex Theodoretæ & Gelasij verbis, Eutychianos Hæreticos docuisse fieri symbolorum in Eucharistia mutationem in aliam substantiam: quos imitantur transubstantiarij.

Catholicos autem veteres docuisse, mutari quidem elementa per sanctificationem in Sacramenta, sive symbola mystica, typos, &c. Retinere tamen eandem panis vinique naturam & substantiam quam habebant ante consecrationem. Non obstante relativa & symbolica eorum identitate cum re Sacramenti per sanctificationem: (sicut credebant esse in Emmanuele veram humanitatis naturam & substantiam; non obstante unione hypostatica.) Et symbol

symbolis imposita esse nomina rerum quarum sunt symbola, sine conversione substantiæ aut naturæ. Hanc veteris Ecclesiæ Catholicæ Doctrinam Orthodoxam tenent hodie reformatæ Ecclesiæ.

At vocabula ista *φύσις*, *ὕλη*, substantia (inquiunt Sophistæ) significant sæpe essentiam & naturam accidentium. Ideo necesse non est istis locis apud Theodoretum & Gelasium intelligere substantiam, quæ distinguitur contra accidentia, & quam in prima categoria posuit Aristoteles; sed tantummodo naturam accidentium sensibilem quæ sunt in Eucharistia, quæ fuit etiam ante consecrationem. Sic elabi conatus est Bellarminus, Lib. 2. de Eucharistia, Cap. 27. At irrito conatu: nam utcumque ista vocabula quandoque accidentibus etiam tribuantur. Semper tamen apud omnes idoneos Authores *natura* & *substantia* alicujus substantiæ categoricæ, (ut Panis, Vini, Corporis, &c.) significat substantiam categoricam vel partem substantiæ substantialem, prout substantia & substantiæ pars distinguuntur contra accidentia, in categoriis. Si dixissent Patres illi manere naturam coloris, & odoris, &c. Aliquem haberet colorem ista miserima Papistarum defensio: ac cum apertè dicant Patres manere naturam & substantiam *PANIS* & *VINI*, eandem quæ erat ante consecrationem, non secus ac manet vera humana natura substantialis in Mediatore: nullum prorsus sophistis istis superest effugium, nisi in Eurychianæ Hæreseos latibulum se recipiant: quod ipsam etiam Patres eis intercluserunt. Adjectis etiam similitudinibus Vini, & Vitis, & Panis, & Triticis, locis supra citatis.

Redeo nunc ad expositionem verborum illorum quæ habentur in ea Orthodoxi loquutione, quam postremo loco citavimus ex Theodoro. Τα μυστικά σύμβολα προσκυνοῦται, ὡς ἑαῖνα ὄντι ἀπὸ πίστεως. Id est, *Signa mystica* ————— *adorantur*,

ut quæ illa sint quæ creduntur. Adorationem diximus proprie accipiendam, & quidem pro suprema illa adoratione, quæ soli DEO debetur, & quam meræ tribuere creaturæ Idololatria est; hoc suadent verba illa quibus adorationis hujus ratio continetur, *ut quæ sint* (nempe symbolicè & figuraliter ut ostensum est) *illa quæ creduntur*: id est, corpus & sanguis DOMINI: quæ in divina hypostasi existentia sunt objectum verè adorabile, in persona non minus adorabili nunc in carne, quam olim *ante Incarnationem*. Propterea intelligenda videtur ea suprema adoratio, quæ rei Sacramenti, id est, EMMANUEL pro nobis passo exhibetur. Accedit etiam quod illorum temporum scriptores catholici hanc solent intelligere adorationem, quando utuntur vocabulis *adorare, adoratio*, ad significandum externum aliquem actum religiosum in publico DEI cultu: qualis est celebratio Eucharistiæ. Ideo AMBROSIVS & AVGVSTINVS locis superius citatis, absque ulla adorationis distinctione, omnem religiosam adorationem meris creaturis simpliciter abjudicant. Neq; vel pro DEO vel propter DEVM ullam meram creaturam, ne ipsam quidem beatam VIRGINEM, adorari patiuntur. Quidam viri docti adorationem hanc, de qua loquitur Theodoretus, interpretantur venerationem. Non contradico; sed aio nullam esse positivam Sacramenti venerationem, *ut quod sit res ipsa cujus nomen sortitur*, nisi adorationem ipsius rei cujus est Sacramentum, in Sacramenti usu. Nam alia est veneratio signorum negativa ut ita loquar, per quam cavemus ne eis indecore aut profanè abutamur, sic veneramur etiam Tempia DEO dicata, quando abstinemus ab eorum violatione aut profanatione, neque in eis nos indecore gerimus. At verò rerum sacrarum sensu carentium nulla potest esse positiva veneratio licita quæ adorationis vocabulum mereatur, nisi adoratio DEI in usu rei; quemadmodum veneramur lectionem sacræ Scripturæ, eam nudo capite audientes: id est,

DEVM

DEVM nos alloquentem honorantes gestu adorativo : neque ullo modo terminatur ea nostra veneratio sive adoratio in vocibus scriptis vel sonantibus. Sed ille gestus, noster adorativus, est partim gratiarum actio qua gratias *DEO* agimus de revelatis mysteriis, & benigno alloquio, partim est quædam precatio, ut illam auditionem faciat *DEVS* nobis salutiferam. Alioqui si religiosam aliquam adorationem concedamus meræ creaturæ, quâvis eam venerationis vocabulo palliare nitamur, non liberamur ab idololatria. Sic in Eucharistiæ sumptione veneratio seu adoratio illa positiva qua reverenter & adorabundi sumimus porrecta Symbola, est cultus & adoratio *DEI* : nam reverenter uti divinis mysteriis, est cum *DEI* reverentia iis uti : neque usquam tendere aut uspiam figi debet mentis nostræ quantulacunque devotio adorativa nisi in *DEVM* & in *DEO*. Adorare igitur seu venerari Symbola mystica est eis cum *DEI* adoratione, & veneratione uti.

Objicies si adoratio apud Theodoretum propriè accipitur, & vox, *σὺμβολα*, etiam propriè sumatur, pro ipsis signis sacris; neque usquam compareat figuræ alicujus vestigium in hac enunciatione, *Symbola adorantur*; ubi & subjectum & attributum propriè accipiuntur, & cum interpretatio omnis eo sit certior, quo simplicior; quid verat verba, ut jacent, interpretari, de ipsorum Symbolorum adoratione? Respondeo: simplicitas alia est laudabilis, quæ alio nomine sinceritas dicitur: alia est miserabilis, quæ imprudentia est. *DOMINVS* noster simplicitatem nobis commendavit cum prudentia conjunctam, *MATTH.* 10. 16. Monet Apostolus ut non simus pueri intelligentia, sed malitia pueri, intelligentia verè adulti simus. *1. COR.* 14. 20. Puerilis & pueriliter simplex est ea interpretatio per quam ita adhæretur verborum sono ut loquentis mens non capiatur, aut eidem contradicatur: qualis erat simplicitas interpretationis illius, qua *CAPERNAITÆ* interpretati sunt verba

Objecio.

Responsio.

DOMINI, de manducatione Carnis DOMINICÆ, IOANN. 6. Rectè Augustinus; Si, inquit, *præceptiva Aquutio flagitium aut facinus videtur habere, figurata est.* Lib. 3. de doctrina Christiana, Cap. 16. Vbi loquitur de interpretatione sacre Scripturæ, allato exemplo manducationis Carnis CHRISTI.

Iam verò si intelligamus adorata esse à veteribus ipsa symbola, quæ tamen credebant (sicut ostensum est) retinere propriam naturam etiam post consecrationem, facimus eos Idololatras, & praxin eorum suæ ipsorum doctrinæ contrariam: quod sine insigni contumelia & injuria in sanctos Patres dici non potest.

Huc ergo recurrendum est, ut impropria eorum dicta cum propriis conciliemus: quædam enim loquutiones nucibus similes sunt, in quibus solus nucleus esui aptus est: ad quem inveniendum frangendus est cortex, alioqui frustra circa duram superficiem laborabis. Quales sunt illæ loquutiones figuratæ, ex quibus, si propriè accipiantur, nihil elicueris præter crassas absurditates. Vt si quis dicat de Pane consecrato, hic Panis jam in Cælo sedet: nam cum sit natura Panis, non est jam in Cælo propriè: sed perumpenda sermonis hujus superficies est, ut sensum aliquem verum inveniamus. PANIS quidem, hujus enunciationis subiectum, intelligitur propriè Panis, & verbo SEDET, intelligitur sessio vel saltem localis existentia in Cælo: & tamen ut vera sit enunciatio, inveniendæ est aliqua figura. Est igitur figura in ipsa attributione, quamvis neque insubjecto, neque in re attributa, seorsum inspectata. Vis autem copulæ attributivæ includitur in verbo secundi adjacentis cum re attributa, à qua tamen distinguenda est in sensu, quamvis uno concludantur vocabulo. Id quod in hac propositione facillè patebit, si verbum attributivum liquefaciamus, & particulam attributivam à re attributa, etiam vocabulo secernamus, in hunc modum: Pa-

nis hic

nis hic est corpus illud, quod jam in Cælo sedet. Et in hac loquutione querenda adhuc figuræ explicatio, nam verbum illud tertij adjacentis, est, non est absolute & propriè accipiendū: sic igitur clarior erit Enunciatio, Hic panis SECUNDUM QUENDAM MODUM est corpus, &c. Ut loquitur Augustinus, Epist. 23. modus autem hic Sacramentalis est, adeo ut propria expositio, illius propositionis. Hic panis jam in Cælo sedet, hæc sit, hic panis est Sacramentum Corporis illius quod jam in Cælo sedet; sive eodem sensu, Hic panis secundum quendam modum Sacramentalem, sive Sacramentaliter, est corpus illud quod jam in Cælo sedet.

Idem dicendum est de Enunciatione illa Theodoret; *Symbola mystica adorantur*, id est, *sunt objectum illud quod adoramus*, nempe vera caro & sanguis CHRISTI; *sunt*, inquam, *secundum quendam modum Sacramentalem*. Attribuit autem Theodoretus, figuratè, satis impropria loquutione, adorationem Symbolis in Eucharistia, ut significet eam adorationem quæ exhibetur rei Sacramenti, in ipsa perceptione Sacramenti: ac si diceret; dum Symbolis utimur, adoramus DOMINUM IESUM, cujus Corporis & Sanguinis hæc Symbola, ipsius mandato & in ejus recordationem, sumimus.

Hac dissertatione ostendere volumus Catholicam Ecclesiam in Perceptione Eucharistiæ semper usam esse gestu adorativo, nempe vel statione, in diebus quibus stantes adorabant, vel genuflexione in diebus quibus adorabant de geniculis: hoc enim colligitur ex priore, nempe ex statione in diebus illis, in quibus convivantes quidem accubebant, concionem vero audientes sedebant, orantes autem & communicantes stabant. Gestum verò in aliis Cœnis mensalem, non esse judicatum huic sanctæ Cœnæ mensalem, sive mensæ DOMINICÆ convenientem. Porro sessionem nusquam ullo seculo nisi nuper paucissi-

Scopus &
summa, hujus
dissertationis.

mis in locis usurpatam esse in celebratione Cœnæ DOMINICÆ. Neque ab ulla unquam aut usquam Ecclesia Catholica judicatam esse necessariam necessitate juris divini. Denique veteres in Sacramenti celebratione adorantes, non adorasse Sacramentum, sed solum DEVM.

In Confessione SCOTICANA. Artic. 21.

NUM. II.

Nec signa loco rei signata adoramus, nec adoranda putamus, nec despiciamus, aut tanquam inutilia & vana interpretamur, verum cum omni reverentia illis utimur.

IOANNES CALVINVS, Lib. 4. Institut. Cap. 17.
§. 37. Contra Papiſtas Diſputans.

III.

CHRISTO, inquit, hanc venerationem deferimus. Primum, si in Cœna hoc fieri, dicerem adorationem eam demum esse legitimam quæ non in signo reſidet, ſed ad CHRISTUM in Cælo ſedentem dirigitur.

PETRVS MARTYR, locorum communium
classe ſecunda, Cap. 4. §. 39.

IV.

Nihil intereſt, ſi Cœna DOMINICÆ Sacramentum, ſtantes aut ſedentes, aut genibus flexis percipiamus, modo inſtitutum DOMINI conſervetur, & occasio ſuperſtitionibus præcidatur.

CAP. XVI. Derever. & gestu commun. 335

WOLF. MUSCVL. in Locis Communibus.
de Cæna DOMINI: Art. quomo-
do Cæna DOMINICA cele-
brari debeat. §. Principio.

*Circumstantia erant, quod Sacramentū hoc à CHRI-
STO, nocturno tempore, sub Canam, accumbentibus
ad mensam Discipulis, institutum est ac traditum. He
circumstantia non sic requiruntur necessariis, ut non liceat
nobis Sacramentum hoc extra Canas, interdiu, & stan-
tibus fidelibus administrare. Non enim pertinent ad
substantiam Sacramenti. Audimus hodie nemnullis Ec-
clesiis placere, ut ad mensam promiscuè accumbentes
communicent, quod existimant hunc accubitus pertinere
ad exemplum DOMINI. Verum mensa illa, ad quam
cum Discipulis suis in ultima Cæna accubuisse legitur
DOMINVS, parata fuerat ad edendum vetus Pas-
cha, nec habebat novum ritum, qui novus esset Testamen-
ti Mysterijs celebrandis destinatus, ac posteris exemplis vi-
ce propositus, sed veterem, eique genti solennem ac
visitatum, unde nemo Discipulorum offendebar. Qua-
re NON SIC PERILITER DESIPIMVS,
ut quod DOMINVS mensa accubitu per occasionem
veteris Paschatis in hac est Sacramenti istius institutione
usus, ad hoc esse factum existimemus, ut normam nobis
& exemplum ad novi Paschatis cōmunicationem accum-
bendi præscriberet: quemadmodum nec in eo nobis posi-
ta lex est, quam sequamur, quod non manè sed vespere
Sacramentum hoc instituit. Deinde non tam est cōmo-
dum, ut ingens cōmunicantium multitudo ad mensas ac-
cumbat in Ecclesia, quam erat DOMINO, ut cum paucis,
duodecim viz. Discipulis, ad unam mensam accumberet.*

In Consensu Poloniæ, in generali Synodo
Petricoviensi, Art. 4.

- VI. *Ceremonias libertati Christiana donamus, ac permittimus, ut stantes, vel GENVA FLECTENTES, pij Sacramentum Corporis & Sanguinis CHRISTI sumant. SESSIONIS verò ad Mensam DOMINI, quia præter ritus in omnibus per Europam Evangelicis Ecclesiis vulgò consuetos, illi inter nos primi Authores exstiterunt, qui omnia temerè in Ecclesia immutantes, & sine scientia CHRISTVM QVASI imitantes, à nobis ad Arianismum perfidi transfuga facti sunt: quare hanc PROPRIAM IPSIS (ut CHRISTVM ita & sacra ejus irreverenter tractantibus) TANQVAM MINVS HONESTAM AC RELIGIOSAM, SIMPLICIORIBVSQVE ADMODVM SCANDALOSAM ceremoniam rejicimus.*

Item, in eodem Consensu, in generali Synodo
Vlodislaviensi, Can. 6.

- VII. *Quod attinet ad ceremonias Cene DOMINI: Sententia jam olim in Sandomiriensi Synodo agitata, & conclusio in generali Cracoviensi atque Petricoviensi Synodo facta ac repetita, in hoc etiam Vlodislaviensi Synodi Consensu approbata est: nempe, NE IN VSV SIT SESSIO AD MENSAM DOMINI, in vllis hujus nostri Consensus Ecclesiis Poloniæ & Lituanie, &c. Nam hac ceremonia (LICET CVM CÆTERIS LIBERA) Ecclesiis Christianis & ceteribus Evangelicis non est usitata, tantumque INFIDELIBVS ARIANIS, CVM DOMINO PARI SOLIO SESE COLLOCANTIBVS, PROPRIA. Cum itaque SESSIO POTISSIMUM OCCASIONE*

SIONE ET MALO AVSPICIO ILLO-
 RV M, qui miserrimè ex nobis exciderunt, & DOMI-
 NV M qui nos redemit abnegarunt, in consuetudinem ir-
 repsit. aliquot nostris Ecclesiis, rogamus & hortamur omnes
 istos cœtus & Fratres nostros in DOMINO, ut Sestio-
 nem commutent in ceremonias nobis in Ecclesiis Evangelicis
 per Europam consuetas, scilicet, VT ADMINISTRE-
 TVR COENA DOMINI STANTIBVS,
 VEL GENVA FLECTENTIBVS (cum prote-
 statione contra Idolatriam Papistis consuetam.) Quem
 utrumque ritum, prout in quibus Ecclesiis hæcenus vsita-
 tus est, nobis liberum, sine scandalo & vituperatione invi-
 cem, relinquimus & approbamus.

Daniel Chamier. lib. 7. de Eucharist. cap. I. §. 9. 10. 11.

ADORARI CHRISTVM IN EV. VIII.]
 CHARISTIA duplicem habet intellectum: vel
 quemadmodum adorari dicitur idē CHRISTVS in Ora-
 tione: vel quomodo eidem dicitur esurienti CHRIS-
 TO dari cibus, qui datur indigenti, MATTH. 25. Nam
 discrimen est longum. Quia in priori, Oratio illi nullo mo-
 do est objectum adorationis: unde nemo dixit unquam, ado-
 rari Orationem ipsam, siue Preces: sed tantum siue circum-
 stantiam esse, siue etiā modum adorandi. At in postero-
 re indigens ipse objectum est Eleemosyna, quæ inde redundat
 in DEUM.

§. 10. Priori sanè modo NEMO
 NOSTRVM RECUSET TESTARI IN
 EVCHARISTIA SIVE IN SACRAMEN-
 TO ADORARE SE CHRISTVM: non tan-
 tùm quia, dum celebratio fit, in CHRISTVM toto fe-
 ratur animo vir sanctus; quæ ratio esset tantum circumstan-
 tia; quia utrumque eodem fiat tempore: quæ posset esse

merè per accidens; ac proinde nimis infra Sacramenti dignitatem, Sed etiam QVIA IPSA ILLA CELEBRATIO SIT ACTVS RELIGIOSVS: AC PROINDE SEPARARI NEQVEAT AB ADORATIONE CHRISTI: sicut oratio, hymnus, & similia. Vnde etiam Eucharistias nomen. Nam QVICVNQVE PIVS AGIT GRATIAS DEO, IDEM ADORAT DEVM. §. II. Sed

Papista non sic: imò secundo modo: unde ratio illa loquendi, ADORARE SACRAMENTVM, ADORARE EVCHARISTIAM: quod profectò alias nunquam dicerent, quomodo non dicant se adorare suas Letanias. Sed quomodo adorant DEVM in imaginibus: quia has primò; deinde per relationem, DEVM: & sic Gregorius de Valentia dixit, qui censeant nullo modo ad species ipsas eam venerationem pertinere, in eo Hereticè pugnare contra perpetuum usum & sensum Ecclesie.

Idem eodem Lib. cap. 2. §. 9.

IX. Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus. Bene; adorare in loco: at non adorare locum. Sic nos facile, ADORAMVS IN EVCHARISTIA, sed NON ADORAMVS EVCHARISTIAM.

Cap.

CAP. XVI. PARS QUINTA.

De pane azymo aut fermentato, multisque
aliis indifferentibus in celebratione
hujus Sacrae Coenae.

IOAN. CALVIN. Lib. 4. Instit. Cap. 17. §. 43.

Quod ad externum actionis ritum spectat, in manum accipiant fideles, necne: inter se dividant, aut singuli quod sibi datum fuerit, edant: calicem in Diaconi manu reponant, an proximo tradant: panis sit fermentatus, an azymus: vinum rubrum, an album: nihil refert. Hac indifferentia sunt, & in ECCLESIAE LIBERTATE posita. I.

WOLF. MUSEVUS, in Locis Communibus in tract. De Coena DOMINI: Art. quid instituerit DOMINUS.

NUM. III.

Quare, meo iudicio, nec Latinis erat ratio tantopere Græcorum morem pane fermentato in Coena DOMINI utentium, quasi illicitum damnare: nec Græci sic ab azymo abhorreere debebant, ut hoc nomina ab Ecclesiis Latinis sejungi se sinerent, cum non referat in azymo ne vel fermentato pane, &c. II.

Idem ibidem. §. Ab hoc CHRISTI.

Sive plura pocula fuerim in mensa, sive unum tantum, non nisi ex uno & eodem voluit omnes bibere, sic cum primo dedisset posulum, dixit, Bibite ex hoc omnes. III.

Yy 4

Hinc

Vide ex Museo
culo plura supra
parte 4.
Num. 5.

Hinc tamen non est, ut damnemus eorum consuetudinem, qui propter communicantium multitudinem pluribus poculis utuntur in CENA DOMINI.

Daniel Chamierus, Lib. 6. de Eucharistia,
Cap. 3. §. 10. & 11.

IV. **DOMINUS** (inquunt Papistæ) vinum aqua mixtum consecravit. Igitur & nos ita facere debemus.

§. 11. Respondeo, primum negari consequentiam. Nam in Cena lavit pedes **CHRISTVS**; & nemo tamen concludit id faciendum sub papa peccati mortalis. Imò consecravit vespere, & post Canam: quod tamen etiam prohibet Ecclesia Romana. Rursus consecravit accumbens Mense: quod jam pridem nemo facit. Antecedens ergo contrahendum, ut intelligantur ea facienda in huius Sacramenti celebratione, quæ in ea facta sunt à **CHRISTO** non per accidens; sed propter ipsius Sacramenti plenitudinem: ad quam neque lotio pertinet, neque vespere, neque accubitus.

Idem, Lib. 6. de Eucharistia, cap. 4. §. 18.

V. Quid igitur ad argumentum Papisticum regerimus? Hoc facillimum: fuisse usurpatum azymum per accidens, sicut agnum: nempe, ex temporis circumstantia. Quare quomodo non est necesse agnum adhiberi, sic neque azymum. Sic in Baptismo, locus est in flumine, non quia necesse esset, sed quia IOANNES lavaret in flumine. Obvio igitur pane usus, non autem peculiari propriâ diligentia apparato in usum Sacramentalem, docuit & nos obvio uti. Bene Suarez, constat jure divino neutrum horum esse

*esse preceptum: quia solum CHRISTI factum non
fatus est ad inducendum preceptum. Nam licet consecra-
verit in Vino albo, verbi gratia, aut hora noctis non ideo
præcepit nos ita consecrare.*

Idem, Lib. 7. de Eucharistia, Cap. 15. §. 13. ubi con-
tra Missam privatam adfertur & defenditur
argumentum ab institutione.

*Peccat etiam aliter, [Bellarminus] quasi nostrum ar-
gumentum esset simpliciter ab iis quæ CHRISTVS
fecit: cum sit tamen ab iis, quæ CHRISTVS iussit
feri. Nam QVÆ CHRISTVS FECIT, FA-
TEMVR NON OMNIA ESSE EIVSMO-
DI VT NECESSARIO SINT OBSERVAN-
DA: Sed ea dicimus tantum narrari, ut circumstantias
actionis: Exempli gratia; Celebravit sub vespere, &
post Cœnam, & accumbens, & ipsa die Pasche. Horum
igitur esto sanè libera observatio. Sed alia sunt quæ si-
mul & gessit acta, & PRÆCEPTO sancivit, accipi-
te, edite, bibite: quorum propterea alia ratio est.*

VI.

Idem, Lib. 8. de Eucharistia Cap. 2. §. 22:

*Lotionem pedum, Cœnam præcuntem, ACCVBL-
TVM, numerum duodenarium, quis probabit in iis
esse quæ in Eucharistia institutione mandata sunt?
Quin videlicet tam nihil faciunt ad partes huius institu-
tionis, ut PAVLVS institutionem repetens ne me-
minerit quidem: Imò neque indicavit. Cur ergo re-
tenta essent in celebratione EVCHARISTIÆ?
Circumstantia fuerint. Esto sanè, Sed nemo un-*

VII.

Z z

quam

unquam SIC INSANIIT, ut omnes circumstantias actionum CHRISTI dixerit observandas. Cyprianus inculcabat ea quæ CHRISTVS fecisset & docuisset: Nec nos inde abimus: si sumpsisset Panem, nec addidisset ACCIPITE, EDITE: tam certè importunum esset urgere perpetuum esum; quam ACCUBITVM: & si non tantum accubisset, sed etiam dixisset, accumbite. Tàm seriò accumbendum esset, quàm edendum. Sed neutrum est: accubuit, NON IVSSIT ACCVMBERE: dedit Panem, & iussit edere.

Idem, Lib. 8. de Eucharistia, Cap. 3. §. 23.

VIII.

Non potest negari potuisse in eo actu [quo Dominus Cœnam instituit] quædam esse peculiaria, quæ trahi in legem perpetuam FORET ABSVRDVM: ut illa, de præmisso cibo cõsumi, agnoscere paschali; de duodenario numero, de cœnaculo, de ACCUBITV, & si qua similia.

Muscul. Art. quomodo Cœna celebrari debeat.

IX.

Vocamus autem integram administrationem, eam quæ non circumstantias illius, sed substantiam concernit.

In Synopsi purioris THEOLOGIÆ conscripta per IOANNEM POLYANDRVM, & ANDREAM RIVETVM, & ANTONIVM WALÆVM, & ANTONIVM THYSIVM, S. S. THEOLOGIÆ Doctores, & Professores, in Academia LEIDENSI. Disputatione 45. Thesi, 15.

X.

Neque tamen hæc circumstantia temporis vespertini, seu nocturni, vel diei sextæ hebdomadis, aut anniversarij, tertiæ, scilicet diei ante resurrectionem, ut neque loci, nempe, primi;

CAP. XVI. De rever. & gestu commun. 363

vati; neque quod cœnatis, pedibus ablatis, ACCUMBENTIBVS, & quidem duodecim numero, Cœna prabita fuit, (quorum quadam aliquamdiu in prisca Ecclesia obtinuerant) præscriptionis observationisq; necessitatem ullam habent.

CAP. XVI. PARS SEXTA.

Frequenter Communicandum.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Institut. Cap. 17. §. 44.

Sic agendum omnino erat, ut nullus Ecclesia conventus fieret sine verbo, orationibus, participatione Cœnæ & eleemosynis. Hunc & apud Corinthios fuisse institutum ordinem, satis ex Paulo conijcere licet & multis postea seculis in usu fuisse constat. I.

Idem, ibid. §. 46.

Longè aliter factum oportuit: singulis ad minimum hebdomadibus proponenda erat Christianorum cœnæ mensa DOMINI, declaranda promissiones quæ nos in ea spiritaliter pascere. II.

Idem, in Lib. Epistolarum, Col. 453.

Iam verò singulis mensibus cœnam celebrari maxime nobis placeret: modo ne usus frequentior negligentiam pariat. Nam dum major pars à cœmunionē abstinet, quodammodo dissipatur Ecclesia. Malimus tamen singulis mensibus invitari Ecclesiam, quàm quater duntaxat in singulos annos: ut apud nos fieri solet. III.

Vide supra, Cap. 7. Num. 5.

CAP. XVI. PARS SEPTIMA.

De communione clinicorum aut mortui ad-
judicatorum.

In Concilio Nicæno I. œcum. Can. 13. statutum est de
lapsis pœnitentibus qui nondum annos pœniten-
tiæ præscriptos implevissent.

- I. *Ut si quis è corpore egrederetur, & peteret sibi concedi
Eucharistiæ participationem, non privaretur ultimo & ne-
cessario viatico, [& πλουτὶς καὶ ἀναγκασιότατος ἐφο-
δὸς μὴ ἀμνηστῆσαι] sin autem postea convalesceret, ut
esset inter eos qui orationis tantum communionem conse-
quantur.*

Ioannes Calvin. in Epist. ad Monsbelgardenses, quæ
incipit, *Tametsi Neocomum.* Lib. Epist. Col. 55.

- II. *De Cœnæ administratione ita sentio, libenter admitten-
dum esse hunc morem, ut apud egrotos celebretur cômuni-
o, cum ita res & opportunitas feret. Nec magnopere etiam
repugnandum esse, quin maleficis detur qui plectendi sunt,
siquidem postulent & ad receptionem satis comparatos esse
appareat: hac tamen lege, ut sit vera cômuni-
o: hoc est,
ut Panis in catin aliquo fidelium frangatur.*

Idem, in Epistola ad N. quæ incipit, *Quia
de questionibus.* Col. 453.

Cur Cœnam ægrotis negandam esse non arbitrer, multa & graves causa me impellunt. Video interea quàm proclivis in multos abusus sit lapsus, quibus prudenter seduloq; occurrendum esset. Nisi enim sit communicatio, perperam desectitur a sacra institutione CHRISTI. Conveniat ergo aliquis cœtus oportet ex cognatis, familiaribus, & vicinis, ut fiat distributio ex mandato CHRISTI: deinde conjuncta sit actio cum mysterij explicatione: nec quidquam à communi Ecclesiæ ratione diversum. Promiscuè etiam huc & illic deferre, valde periculosum est. Atque hic difficillimum est cavere, ne alios superstitio, alios ambitio & vana ostentatio ad petendum sollicitet. Itaque iudicio opus esset ac delectu, ne quibus daretur, nisi in magno vita desermine. Panem tanquam sacrum è Templo afferri præposterum est: gestari verò in pompa nullo modo tolerabile.

Scribit Iustinus in Apologia 2. propè finem, morem Ecclesiæ illo seculo fuisse, ut Eucharistia in cœtu publico consecrata, distribueretur præsentibus, & ad absentes per Diaconos mitteretur. Hoc non damnat Calvinus, sed damnat superstitionem pompæ, & rectè existimat posse Panem consecrari in loco ubi datur ægroto alijsq; cum eo communicantibus: nempe, sæpe postulant ægroti, quando non sit publica hujus Sacramenti in Templo celebratio. Alioqui facetur Calvinus numero sequenti Cœnam quæ ægrotis datur, partem esse vel appendicem publicæ actionis: proinde si clinicus particeps fieri expectat dum publicè in Templo celebratur Eucharistia, poterit haud absurdè mitti è Templo ad clinicum Sacramentum in Templo consecratum.

Idem, ad OLEVIANVM, in Lib. Epist.
Col. 454. & 455.

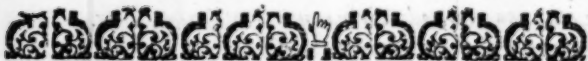
- IV. *Meam de Cena agrotis administranda sententiam rogasti, ——— ex natura quidem, sine, & usu mysterij probè mihi colligere videor, non esse tanto bono privandos, qui vel diuturno morbo laborant, vel de vita periclitantur. Ad fidei confirmationem valet, tesseram accipere quasi ex CHRISTI manu, qua certiores fiamus nos in ejus corpore censerì, Carne ejus & Sanguine pasci in spem aeternae vitae. Itaque Cena perceptio nos ad obeundas spirituales pugnās instruit. Tam si pius quispiam è mundo migrandum sibi videat, quia fieri non potest, quin oppugnetur ac vexetur multis tentationibus, meritis se armari cupiet ad suslinendos confictus. An eripiendum est singulare adjumentum, quo fretus ad luctam alacrius descendat, & victoriam obtineat? Iam prohiberi quo minus liceat profiteri & testatum facere pietatis consensum cum Ecclesia, durum est ac MALI EXEMPLI, siue quis in lecto diu jaceat, siue morti sit vicinus. Atqui Cena sancta inter filios DEI unitatis est symbolum. Quamvis breviter rem attigerim, agnoscis tamen quibus rationibus adductus, agrotos non esse arbitri à cōmunicatione arcendos. Neque tamen ea de causa velim turbas movere. Scis in hac Ecclesia alium esse morem. Acquisco, quia utile non esset contendere. Qui hanc administrationem non putant CHRISTI mandato esse consentaneam, objiciunt sacrum hoc epulum fuisse institutum, ut cōmuniter illic vescerentur fideles, quod illis verum esse concedo. Sed quamvis nulla sit legitima Cena, nisi cōmunis; qua tamen agrotis dabitur, quia privata*

Nota contra
turbatores.

vata non erit, adulterina non censbitur. Nam certe partem vel appendicem esse constat publicæ actionis, &c.

In Consensu Poloniæ, in generali Synodo
Petricoviensi, Art. 5.

An ægrotis mortemq, subituri sacra Cæna sit exhibenda? V.
Ita conclusum. Debere omnes Pastores docere & assuefacere auditores suos, ut quotiescunque mensa DOMINI pro omnibus fidelibus in communi cætu apparatus, ad eam singuli accedere non negligant: adeoque nullas dilationes facientes, nec vltimum vitæ punctum expectantes, sed corpore & animo sani, sint semper, secundum mandatum DOMINI IESU, parati, ac usu ministerij ejus in spe vitæ æternæ confirmati. Tamen & ea in re, ut CONSCIENTIIS HOMINVM NON DOMINEMVR, justis de causis id petenti ægroto, qui mentis & rationis compos sit non est denegandum: verum diligenter & prudentissimè explorata ac erudita ipsius conscientia: & quatenus id pro circumstantia loci atque temporis fieri potest, aliquot fidelium collectis, & una cum ægroto participantibus.

CAPVT XVII.

De impositione manuum Catechumenis.

IOANNES CALVINVS, Comment. in Epist.
ad HEBRAEOS, Cap. 6. Vers. 2.

I.

APTISMOS nominat [Aposto-
lus] solennes ritus, vel statos baptizandi
dies. Manuum impositionem, cum Baptismo
conjungit : quia u. duo erant Catechumeno-
rum ordines, ita duplex erat caeremonia. Nam
qui erant extranei non ante perveniebant ad
baptismum quam edita fidei professione. In illis ergo Catechesis
baptismum praecedere solebat. At liberi fidelium, quoniam ab
utero adoptati erant, & jure promissionis pertinebant ad cor-
pus Ecclesiae, Infantes baptizabantur : transacta verò infantia,
postquam instituti erant in fide, se quoque ad Catechesin offe-
rebant, quae in illis baptismo erat posterior. Sed aliud sym-
bolum adhibebatur, nempe manuum impositio. HIC VNVS
LOCVS ABVNDE TESTATUR, HVIVS
CAEREMONIAE ORIGINEM FLUXISSE
AB APOSTOLIS : sed postea in superstitionem versa
fuit, ut mundus semper fere ab optimis institutis ad corrupte-
las degenerat. Finxerunt enim esse Sacramentum, quo Spiritus
regenerationis conferatur : quo figmento baptismum lacerant :
nam quod erat ejus proprium, ad impositionem manuum trans-
tulerunt. Sciamus ergo à primis authoribus institutum fuisse,
ut ejset SOLENNIS PRECANDI RITVS,
quemadmodum

CAP. XVII. De imposit. manvū catechu. 309

quemadmodum etiam Augustinus nuncupat. Fidei quidem professionem, quam adolescentes pueritiam egressi edebant, voluerunt approbare hoc symbolo. Sed nihil minus cogitabant, quam viui baptismi discernere. Quamobrem hodie **RETINENDA PVRA INSTITVTIO EST; SVPERSTITIO AVTEM CORRIGENDA.** Atque hic locus ad paedobaptismi approbationem facit. Quorsum enim eadem doctrina, in aliis vocaretur baptismi doctrina: in alijs verò impositionis manuum? Nisi quia posteriores accepto jam baptismo in fide erudiebantur: ut non aliud restaret, quam illis **MANVS IMPONERE.**

Idem, Lib. 4. Institut. Cap. 19. §. 4.

Hic mos olim fuit, ut Christianorum liberi, postquam adoleverant, coram Episcopo sisterentur: ut officium illud implerent quod ab eis exigebatur qui se ad baptismum adulti offerebant. Hi enim inter Catechumenos sedebant, donec ritè fidei mysteriis instituti poterant fidei confessionem coram Episcopo ac populo edere. —

Ab Episcopo examinabantur secundum formulam Catechismi quam tunc habebant **CERTAM ac COMMVNEM.** Quo autem hac actio qua alioqui gravis sanctæque meritò esse debebat, plus reverentiæ haberet ac dignitatis, caremonia quoque adhibebatur **MANVVM IMPOSITIONIS.** Ita puer ille, fide sua approbata, cum **SOLENNI BENEDICTIONE** dimittebatur. Huius moris sæpe mentionem faciunt veteres. — **TALEM ERGO MANVVM IMPOSITIONEM,** quæ simpliciter loco benedictionis fiat, **LAVDO ET RESTITVTAM HODIE IN PVRVV VSVV VE-LIM.**

Ioan. Calvinus Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 13.

III.

Hujus disciplinæ utilitas
multiplex,

Utinam verò morem retineremus quem apud Veteres fuisse admonui, priusquam abortiva hæc Sacramenti larva nasceretur. — — — Hæc disciplina si hodie valeret, profecto parentum quorundam ignavia acueretur, qui liberorum institutionem quasi rem nihil ad se pertinentem, securè negligunt, quam tum sine publico dedecore omittere non possent. Major esset in populo Christiano fidei consensus, nec tanta multorum inscitia & ruditas. Non adeo temerè quidam novis & peregrinis dogmatibus abriperentur. Omnibus denique esset quedam velut methodus doctrinæ Christianæ.

Theodorus Beza, in Notis ad cap. 6. ad
Heb. Vers. 1. & 2.

IV.

*Quinque Capita Catechismi numerat, [Author Epistolæ ad Hebræos] nempe, professionem emendationis vitæ : Fidei summam de DEO : Doctrinæ explicationem compendiarîam, quæ in baptismo & impositione manuum tradî rudibus præsertim solebat, (id est, cum ad baptizandas Infantes vel adultas; item CUM AD IMPO-
NENDAS TALIBUS MANVS CONVENIEBATVR) caput resurrectionis mortuorum, & futuri judicii.*

In Harmonia Synodorum Belgicarum,
Cap. 11. Can. 13.

V.

Catechizandi consuetudo ab Apostolis accepta in omnibus Ecclesiis observanda censetur.

Augustin

Augustinus, Lib. 3. de Baptismo, contra Donatistas.

SPIRITUS autem sanctus quia in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi majores nostri voluerunt, quod Apostolus ait, Quoniam charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. —

VI.

— Non autem habet DEI charitatem, qui Ecclesia non diligit unitatem. Ac per hoc recte intelligitur dici non accipi nisi in Catholica Spiritus sanctus, neque enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionem modo datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesie primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ij quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed invisibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inspirari, ut possint dicere quoniam charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. —
Manus autem impositio non sicut baptismus repeti non potest. Quid est enim aliud nisi ORATIO SUPER HOMINEM? Hæc Augustinus. Rom. 5.

Ista posteriora Augustini verba intuens Gratianus; Ex eo, inquit, quod manus impositio iterari præcipitur, Sacramentum non esse ostenditur. Caus. 1. Quæst. 1. Can. Arianos.

CAPVT XVIII.

DE DIEBVS FESTIS.

AUGVSTINVS, Lib. XXXII. contra Faustum

Manichæum, Cap. 12. reddens rationem cur

Christiani celebrent Pascha &

Pentecosten, ait;

I.

A quippe anniversariè in ECCLESIA celebrantur, quæ insigniter excellentia certis diebus facta sunt, ut eorum necessariam salubremque memoriam festiuitas concelebrata custodiat.

Idem, Epist. 118. Cap. 1.

II.

Illæ autem quæ non scriptæ, sed traditæ custodimus, quæ quidem TOTO TERRARVM ORBE observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, cõmendata atque statuta retineri, sicuti quod DOMINI passio, & resurrectio, & ascensio in Cælum, & adventus de Cælo Spiritus sancti, anniversaria solennitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrerit quod servatur ab universa quacunque se diffundit ECCLESIA.

De celebratione NATIVITATIS DOMINI anniversaria, mentionem facit Augustin. Epist. 119. cap. 1.

Ioann

Ioann. Calvin. Lib. 4. Instit. Cap. 10. §. 19.
explicans illa Augustini verba, citata
ex Epist. 118.

Quam pauca enumeret (Augustinus) exempla, quis non
videat eum ad Auctores fide & reverentia dignos referre voluisse
usitatas tunc observationes, non nisi SIMPLICES ILLAS,
ET RARAS, ET SOBRIAS, QUIBUS ECCLESIAE ORDINEM CONTINERI UTILE EST? III.

In Confessione Helvetica, Cap. 24. §. præterea.

Præterea si Ecclesia, PRO CHRISTIANA LIBERTATE, memoriam DOMINICÆ Nativitatis, Circumcisionis, Passionis, & Resurrectionis, Ascensionis item in Cælum, & missionis sancti Spiritus in Discipulos, religiose celebrent, MAXIMOPERE APPROBAMUS. Fasta vero hominibus, aut divinis instituta: non probamus. IV.

In responso Protestantium, de reformandis abusibus Ecclesiasticis, Anno Dom. 1541. apud Goldastum: in ea parte responsi cujus Author est Philippus Melancthon, §. 2.

Prohibendum est, ne omittantur Conciones ordinariæ in Festis diebus, & curandam per eos qui præsent ut Pastores pia & utilis ad ædificationem, & apta temporibus dicant. V.

Ioan. Calvin. in Epist. Hallerum, Col. 136.

Quum Festi dies his abrogati graviter ex vestris quosdam offenderint. — Ego autem sanctè testari possum me inscio ac ne optante quidem hanc rem fuisse transactam. — VI.

Ex quo sum revocatus, hoc temperamentum QUÆSIVI, ut CHRISTI natalis celebraretur vestro more: aliis

antem diebus EXTRAORDINARIÆ SUPPLICATIONES, tabernis mane clausis, fierent. ———— HOC TESTATUM ESSE VOLO, si mihi delata optio fuisset, quod nunc constitutum est non fuisse pro sententia dicturum.

Idem in Epist. ad Ministrum Burensem, Col. 138.

VII.

Cum plebs cito audiui abrogatos esse dies illos, adeo res erat inexpectata, ut propemodum obstupuerim. Certè si sententiam rogatus essem, nihil aliud dico, nisi quod vix AVVS ESSEM ita statuere. — Si quid tamen culpe esset, iniquè faciunt, qui me subijciunt alieni facti reum.

Henric. Bulling. in Epist. ad Calvin. in lib. epist. Calvin. Col. 138. de eadem quaestione.

VIII.

Non aliud expectaveram de te, mi Frater, responsum, quam quod exhibes. Scio enim in hujusmodi rebus parum pietatem promoventibus, multum autem invidia conflantibus, te nunquam fuisse MOROSVM. Ego quidem in his EAM LIBERTATEM servari cupio, quam video apud Ecclesias vixisse AB IPSIS APOSTOLORVM TEMPORIBVS. Nostra Ecclesia ante annos in fallor duodecim, plura habuit festa: sed abrogatis his, solùm retinuit diem Dominicam, & festa CHRISTI, Natiuitatis, videlicet, Circumcisionis, & Ascensionis DOMINI; adjecit & missionem Spiritus sancti.

Ioan. Calvin. in Epist. ad Ministrum Burensem, superius citata.

IX.

Disimulare non poteram, prapostèrè celebrari CHRISTI Circumcisionem, præterito mortis die.

Hieron.

Hieron. Zanchius, in quartum præceptum, in tractatu de diebus festis, in explicatione primæ Theſeos, Quæſt. 2. §. Accedit, Col. 672.

Vetus Ecclesia solita fuit præter diem DOMINICVM, alios quoque dies festos celebrare, Pascha, Pentecosten, festum Ascensionis, Natalem DOMINI, quæ vetus consuetudo retinetur adhuc in non paucis Ecclesiis ex Evangelio reformatis, quas ego certè nullo modo hac in parte damnare possum, aut etiam VLLO MODO REPRÆHENDERE: præsertim cum SINE VLLA SUPERSTITIONE, sinèque vlla conscientiarum obligatione servantur. & ad EDIFICATIONEM sint instituti dies illi festi.

X.
Vide supra,
Cap. 4. Num.
13.

Idem, ibidem. Theſ. 2. Col. 673.

Quamquam ECCLESIE CHRISTI LIBERVM EST, QVOS VELIT, PRÆTER DOMINICVM DIES SIBI SANCTIFICANDOS DELIGERE: honestius tamen est, laudabilius atque utilius, eos sanctificare, quos etiam VETVS ATQVE APOSTOLICA PVRIORQVE ECCLESIA sanctificare solita fuit.

XI.

Idem, ibidem. in explicatione Theſeos 2. §. Atque hæc. Col. 676. loquens de festis Paschatis, Pentecostes, Ascensionis, Passionis, Nativitatis DOMINI.

Atque hæc sunt Festa, quæ sicut à veteribus sanctificabantur: sic si nunc sanctificentur, non solum improbari non potest; sed etiam LAUDABILE EST, HONESTVM ATQVE VTILE: quemadmodum in Theſi diximus,

XII.

Idem ibidem, in explicatione Quæst. 1^a, §. Quare
efficitur, & §. Si igitur, Col. 671.

XIII.

Tempus conveniendi simul, audiendi Verbum, percipiendi Sacramenta, invocandi Nominis DEI, liberum est Ecclesia CHRISTI: SED ITA TAMEN LIBERUM, VT OMNINO ORDO & iustitia sit necessaria: & ita nullius conscientia obstringitur sanctificandis diebus, vt tamen crimine non careat, qui nulla coactus necessitate, constitutos ab Ecclesia dies festos negligit, nec observat.

§. Si igitur. *Æquum est & pius, vt in Ecclesia sint certi dies festi: iniquum est & impium, aut nullos esse, aut qui sunt, contemnere. SIC DOCENT sacra Litera; sic Patres, sic nostri seculi p^{ri} Doctores, sic denique vetus consuetudo, atque usus in omnibus, omniumque locorum, & Gentium Ecclesiis, receptus & approbatus, confirmant.*

Festus Hommius, in Collegio Antibellarminiano,
Disputatione 41. Thesi 3.

XIV.

Præter diem Dominicum non est illicitum, nec libertati Christianæ omnino repugnans, si de cōmuni Ecclesiæ consensu alij adhuc statim quidam dies in Ecclesia Christiana observentur, vel extraordinariè, vt in iis solennes in publicis calamitatib^{us} supplicationes instituantur: vel ordinariè, vt in iis quotannis sollemniter cōmemorētur & celebrēt in insignia quedā DEI beneficia, sive temporalia populo alicui præstita, (quam ob causam institutum olim erat festum Purim) sive spiritualia in totam Ecclesiam collata à DOMINO nostro IESU CHRISTO. Utile enim est, & Ecclesiæ ædificationi insigniter servit, præcipuas DEI patefactiones, & maxime insignia in Ecclesiam beneficia, vt in recen-
ti sem

ti semper sint memoria, populo *QVOTANNIS STATO TEMPORE* repetere, & solenniter inculcare. Hunc in finem cum jam inde *AD APOSTOLORVM TEMPORIBVS* primitiva Ecclesia memoriam Nativitatis, Mortis, Resurrectionis, & Ascensionis DOMINI, & missionis Spiritus sancti in die Pentecostes, statis diebus anniversariè celebraverit, *RECTE FACIUNT* qui in hac re non tantum adiaphora, sed etiam ad adificationem *VALDE UTILI*, praxim Ecclesie primitivæ imitantur & retinent, modo ne superstitiosè diebus illis aliquam per se sanctitatem affingant, aut contra libertatem Evangelicam absoluta necessitatis laqueum animis Christianorum injiciant.

CAPVT XIX.

DE SCHISMATE.

PARS PRIMA.

Schisma malum quid sit, & quomodo differat ab Hæresi, ejusque duo gradus.

SCHISMA vel significat ipsam alicujus rei rupturam sive hiatum, *MATTH. 9. 16.* vel ipsum lacerationis actum, quo sensu peccatū dicitur Schisma malum, sic accipitur, *1. CORINTH. 1. 10.* Denique in malam partem acceptum significat factionem illam quæ se separat ab Ecclesia Catholica, quo sensu dixit *AVGVSTINVS*, loquens de

B b b .

Manich

Manichæis, *Estis sanè Schisma*, &c. Lib. 20. contra Faustum, Cap. 4.

II.

Vt cognoscatur Schisma malum, scire oportet necessitatem servandi unitatem spiritus in uniculo pacis, quia una est Fides, unum Baptisma, unus DOMINVS, una Ecclesia Catholica, quæ est Mater omnium nostrum, toto orbe diffusa; & multæ particulares Ecclesiæ Catholicæ sunt hæc una Ecclesia. De qua Cyprianus, in Libro de unitate Ecclesiæ, & simplicitate Prælatorum, hæc scribit:

Cantic., 6.

Quam unam Ecclesiam etiam in Canticis Canticorum, Spiritus sanctus, ex persona DOMINI, designat, & dicit; Una est Columba mea, Perfecta mea, una est Matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc Ecclesia unitatem qui non tenet tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, in Ecclesia se esse confidit? Quando & beatus Paulus Apostolus hoc doceat, & Sacramentum unitatis ostendat, dicens; Vnum Corpus, & unus Spiritus, una Spes vocationis vestra, unus DOMINVS, una Fides, unum Baptisma, unus DEVS. QUAM VNITATEM FIRMITER TENERE ET VINDICARE DEREMVS, MAXIME EPISCOPI QVI IN ECCLESIA PRÆSIDEMVS, VT EPISCOPATVM QVOQVE IPSVM VNVM ATQVE INDIVISVM PROBEMVS. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida prævaricatione corrumpat. Episcopatus VNVS est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia VNA est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo Soli multi radii, sed lumen VNVM, & rami arboris multi, sed robur VNVM tenaci radice fundatum. Et cum de fonte VNO rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiae largitate, VNITAS tamen servatur in origine. Avelle radium Soli à corpore, DIVISIONEM lacis VNITAS non capit. Ab arbore frange ramum, FRACTVS germinare non poterit. A fonte præside rivum, PRÆCISVS arescet: sic & Ecclesia DOMINI luce persuasa per totum orbem radios suos porrigit, VNVM tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec VNITAS corporis separatur: ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit: profluentes largi-

ter

ter rivos latius expandit, VNVM tamen Caput est, & origo VNA, & VNA MATER secunditatis successibus copiosa. Illius facti nascimur, illius lacte nutrimur, Spiritu ejus animamur. Adulterari non potest SPONSA CHRISTI: INCORRUP. TA EST ET PVDICA. VNAM Domum novit, VNIVS Cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. HÆC nos DEO servat, HÆC Filios Regno, quos generavit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adultera jungitur, à promissis Ecclesia separatur. Nec pertinet ad CHRISTI præmia, qui relinquit Ecclesiam CHRISTI. Hæc Cyprianus.

Augustinus, in Psalm. 141.

Sua via, ipsa & via: quemadmodum quæ Ecclesia, ipse Ecclesia: & quod Cælum, & ipsi Cæli. Pluraliter dicuntur, & singulariter dicuntur, propter VNITATEM Ecclesia, VNA ECCLESIA; VNA est Columba mea, VNA est Matris sue: propter Congregationes fraternas, per loca, multe sunt Ecclesia. ECCLESIAE, inquit, Iudæa, quæ erant in CHRISTO, gaudebant quod ille qui nos persequabatur, nunc evangeliz. & fidem, quæ aliquando vassabat, & in me glorificabant DEVM. Ecclesias sic dixit. Et VNAM Ecclesiam sic dicit; sine offensione esote Iudæis, & Græcis, & ECCLESIAE DEI.

III.

Cyprianus, Lib. de unitate Ecclesiæ.

Quis sit sceleratus & perfidus, quis sit discordia furor, vesanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere VNITATEM DEI? Vestem DOMINI? Ecclesiam CHRISTI? Monet ipse in Evangelio suo, & docet, dicens; Et erit VNVS GREX, ET VNVS PASTOR. ET ESSE POSSE VNO IN

IV.

Ioan. 10.

L'OCO ALIQUIS EXISTIMAT, AVT
 MYLTOS PASTORES, AVT FLVRES GRE-
 GES? Apostolus item Paulus, hanc eandem nobis in-
 sinuans VNITATEM; obsecrat & hortatur, dicens;
 Obsecro vos, inquit, Fratres per Nomen DOMINI
 nostri IESV CHRISTI, ut IDIPSVM dicatis
 omnes, & non sint in vobis SCHISMATA. Sitis au-
 tem compositi in EODEM SENSU, ET IN
 EADEM SENTENTIA. Et iterum dicit; Su-
 stinentes invicem in dilectione, satisfagentes servare
 VNITATEM spiritus in conjunctione pacis. Stare
 tu, & vivere putas posse de Ecclesia recedentem? Sedes
 sibi alias & diversa domicilia condentem? ———
 Caro CHRISTI, & Sanctum DOMINI, ejici fo-
 ras non potest, nec alia ulla credentibus præter VNAM
 ECCLESIAM Domus est.

1 Cor. 1.

Ephes. 4.

Idem eodem libro, docens nihil præsidii habere Schismaticos in illis verbis DOMINI: Vbiq; fuerint duo aut tres col-
 lecti in Nomine meo, EGO cum illis sum. MATTH. 18.

V. Ut ipsi ab Ecclesia scissi sunt, ita capituli unius senten-
 tiam scindunt. ——— Si duobus, inquit DO-
 MINVS, ex vobis convenerit in terra, &c. UNA-
 NIMITATEM prius posuit, CONCORDIAM
 PACIS ante præmisit, ut conveniat nobis, fideliter & fir-
 miter docuit. QUOMODO AVTEM POTEST EI CVM
 ALIQUO CONVENIRE, CUI CVM CORPORE IPSIUS
 ECCLESIAE, ET CVM VNIVERSA FRATERNITATE
 NON CONVENIT? Quomodo possunt duo aut tres in No-
 mine CHRISTI colligi, quos constat à CHRISTO,
 & ab ejus Evangelio SEPARARI? non enim nos ab il-
 lo, sed illi à nobis recesserunt: & cum Hæreses & Schis-
 mata

mata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diuersa constituunt, veritatis Caput atque originem reliquerunt. DOMINVS autem de Ecclesia sua loquitur, ad hos qui sunt in Ecclesia loquitur, ut si ipsi concordessent, si secundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti unanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare possint, de DEI Majestate quod postulans: Vbicunque fuerint duo aut tres collecti, in Nomine meo, EGO, inquit, CVM EIS SVM; cum supplicibus scilicet atque pacatis, cum DEVM timentibus, & DEI precepta seruantibus. Cum his duobus vel tribus licet, esse se dixit: Quomodo & cum tribus pueris in camino ignis. — — — Quando ergo in preceptis suis ponit, & dicit; Vbi fuerint duo aut tres collecti, in Nomine meo, ego cum iis sum: NON HOMINES AB ECCLESIA DIVIDIT, QUI INSTITUIT ET FECIT ECCLESIAM, sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce commendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quam cum discedentibus plurimis, plüsq; impetrari posse paucorum concordie prece, quam discordie oratione multorum.

Augustinus, Lib. Quæst. Evangelicarum secundum

MATTHÆVM, Cap. II.

VI.

Solet queri, Schismatici quid ab Hereticis dissent, & hoc inveniri, quod Schismaticos non fides diuersa faciat, sed communionis disrupta societas. Sed utrum inter Rixantia numerandi sint, dubitari potest: Magis autem videntur spiritus corruptis esse similiores.

Idem ibidem ostendit duos esse Schismatis gradus, unum, quando se actu separant, & seorsum Congregationes faciunt Schismatici; alterum, quando id facere parati sunt & cogitant, si occasionē invenerint, quamvis interim corporali conversatione Ecclesiæ socientur. Et similia etiam esse Hæreticorum duo genera. Ejus verba sunt :

VII. *Nec tamen consequens est, ut omnis Hæreticus vel Schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Si enim falsa de DEO credi, vel de aliqua parte doctrina, qua ad fidei pertinet adificationem, ita ut non quærentis cunctatione tentatus sit, sed inconcussè credentis, nec omnino scientis opinione atque errore discordans, Hæreticus est, & foris est animo, quāvis corporaliter intus videatur. Multos enim tales portat Ecclesia, QVIA NON ITA DEFENDUNT FALSITATEM SENTENTIÆ SVÆ, VT, INTENTAM MULTITUDINEM FACIANT: QVOD SI FECERINT, TVNC PELLANTVR. Item quicumque invident bonis, ita ut quæram occasiones excludendi eos, aut degradandi: vel crimina sua sis defendere parati sunt, si objecta vel prodita fuerint, ut etiā CONVENTICVLORVM SEGREGATIONES, VEL ECCLESIE PERTVRBATIONES COGITENT EXCITARE, jam Schismatici sunt, & ab unitate CORDE DISCISSI, etiamsi non inventis occasionibus, aut occultatis factis suis, Sacramento Ecclesiæ corporali conversatione socientur.*

Hieronymus, apud Gratianum, Caus. 24.
Quæst. 3. Can. Inter.

VIII. *Inter Hæresim & Schisma hoc esse arbitror, quod Hæresi, perit;*

perversum dogma habeat; Schisma post Episcopalem discessionem ab Ecclesia pariter separatur. Quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diversum. Ceterum nullum Schisma est, nisi sibi aliquam Hæresin constringat, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Institut. Cap. i. §. 9.

Ut summam huius rei liquido teneamus, his veluti gradibus progrediendum est: Ecclesiam universalem, esse collectam ex quibuscunque gentibus multitudinem, quæ intervallis locorum dissita & dispersa, in unam tamen divinæ doctrinæ veritatem consensit, & ejusdem Religionis vinculo colligata est. Sub hac ita comprehendendi singulas Ecclesias, quæ oppidatim & vicatim pro necessitatis humana ratione dispositæ sunt, ut unaquaque nomen & auctoritatem Ecclesiæ jure obrineat; — — — ita & Ecclesiæ universali suam servamus VNITATEM, QVAM DISSECCARE SEMPER STVDVERVNT DIABOLICI SPIRITVS: nec conventus legitimos, qui pro locorum opportunitate dispositi sunt, sua auctoritate fraudamus.

IX.

Idem eodem Cap. §. 11.

Iam verò quam periculosa, imo quam exitialis tentatio est, ubi vel in mentem venit discessionem facere ab ea Congregatione in qua signa conspiciuntur ac tessera quibus sufficienter Ecclesiam descriptam DOMINVS putavit? Videmus quanta utrinque adhibenda sit cautio. Nam ne sub Ecclesiæ titulo impostura nobis fiat, ad illam probationem seu ad Lydium lapidem exigenda est omnis Congregatio quæ Ecclesiæ nomen obtendit. Si ordinem habet in Ver-

X.

bo & Sacramentis à DOMINO cōmendatum: non faller: securè illi honorem Ecclesiis debitum deferamus. Rursum verò si absque Verbo & Sacramentis se venditat, à talibus prastigiis non minùs religiòse cavendum, quam in altera parte temeritas superbiæque fugienda.

Idem eodem Capite, §. 12.

XI.

Primum quidem est, ut per omnia consentiamus: sed quoniam nemo est, qui non aliqua ignorantie nubecula obvolutus sit; aut nullam relinquamus Ecclesiam oportet, aut hallucinationem condonemus in iis rebus, quæ & inviolata Religionis summa, & citra salutis jacturam ignorari possint. Hic autem patrocinari erroribus, vel minutissimis nolim, ut blandiendo & connivendo sentiam fovendas: sed dico, non temere ob quolibet dissentientulas deferendam nobis Ecclesiam, in qua duntaxat ea salva, & illibata doctrina retineatur qua consistit incolumitas pietatis, & Sacramentorum usus à DOMINO institutus custodiatur. Interim si nitimur emendare quod displicet, faciamus id ex officio nostro. Et huc pertinet illud PAULI, si melius quid discendi revelatum fuerit, prior taceat. Vnde constat singulis Ecclesiæ membris demandatum publicæ edificationis studium pro mensura gratiæ suæ, modo decenter, et secundum ordinem: hoc est, ne vel Ecclesiæ cōmunionem renunciemus, vel in ea permanentes pacem et disciplinam rite compositam turbemus.

Petrus Martyr, Locor. Commun. Class. 4. Cap. 6. §. 3.

XII.

Si totum ipsum bonum fuerit, & partes aliquæ putres ac vitiatæ recesserint, tale Schisma detestandum & malum statnemus.

Wolfgangus Musculus, in Locis Comm. de Schismate, Art. Quoruplex sit Schisma.

Qui separat res coherentes, malum Schisma inducit; res coherentes, quos DOMINVS conjunxit: malè, quos coadunavit Diabolus. Malo igitur illi, illi verò bono Schismate separantur.

XIII.

CAP. XIX. PARS SECUNDA.

Schisma proles superbiæ, malè perseverando sit Hæresis, & mater Hærescos.

Augustinus, Lib. 3. contra Parmenianum, Cap. 1. de Donatistis Schismaticis loquens.

Illi filij mali, qui non odio iniquitatum alienarum, sed studio contentionum suarum infirmas plebes jactantia sui nominis irretitas, vel totas trahere, vel cerè dividere affectant, superbia timidi, perversa vesani, calumniis infidiosi, seditionibus turbulenti, ne luce veritatis carere ostendantur, umbram rigida severitatis obtinendam, & que in Scripturis Sanctis salva dilectionis sinceritate, & custodita pacis unitate, ad corrigenda fraterna vitia moderatiori curatione fieri precepta sunt, ad sacrilegium Schismatis, & ad occasionem præsensionis vsuunt.

I.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. 1. §. 13.

Fuerunt semper qui falsa absoluta sanctimonia persuasionibus imbuti, tanquam AERII QUIDAM DÆMONES jam facti essent, omnium hominum consortium aspernarentur, in quibus humanum adhuc aliquid subesse cererent. Tales olim erant CATHARI, &

II.

(qui ad eorum vesaniam accedebant) Donatista. Tales hodie sunt ex Anabaptistis nonnulli, qui supra alios volunt videri profecisse.

Idem eodem Cap. §. 16.

III.

Quaquam autem ex inconsiderato iustitie zelo hac tentatio bonis etiam interdum oboritur: hoc tamen reperiemus, nimiam morositatem ex SUPERBIA magis & fastu FALSAQUE sanctitatis opinione, quam ex vera sanctitate verique ejus studio nasci. Itaque qui ad faciendam ab Ecclesia defectionem sunt alius audaciores, & quasi antesignani, ij ut plurimum NIHIL ALIUD cause habent, nisi ut omnium contemptu ostendant se alius esse meliores.

Augustinus Epist. 164. ad Emeritum, Donatistam,

IIII.

Neque enim vobis obijcimus, nisi Schismatis crimen; quam etiam Hæresin male perseverando fecistis. Quanti autem divino judicio pendatur hoc facinus, lege quod te legisse non ambigo, invenies Datan & Abiron hiatu terra devoratos, &c.

In Concilio Oecumenico secundo, Constantinopoli celebrato, Anno DOM. 382. Can. 6.

V.

Si sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intenditur; tum examinari [placuit Synodo] personis accusatorum: Vt primum quidem Hæreticis non liceat orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. HÆRETICOS AUTEM DICIMUS, & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathemati-

Zani

zati. *Ad hæc autem & eos, QUI SE SANAM QUIDEM FIDEM CONFITERI PRÆSEFERUNT, AVULSI AUTEM SVNT, ET ABSCISSI, ET ADVERSVS CANONICOS NOSTROS EPISCOPOS CONGREGATIONEM FACIUNT.*

Vide Distinct. 40. Can. Si Papa. In Glossa. Vbi contumacia dicitur Hæresis, & contumax dicitur Infidelis.

Cyprianus Lib. de unitate Ecclesiz.

Hinc Hæreses & facta sunt frequenter, & fiunt, dum perversa mens non habet PACEM, dum perfidia discordans non tenet VNITATEM. VI.

Hieronymus apud Gratianum Caus. 24.
Quæst. 3. Can. Inter.

NULLVM SCHISMA EST, NISI SIBI ALIQVAM HÆRESIN CONFINGAT, VT RECTE AB ECCLESIA RECESSISSE VIDEATUR. VII.

CAP. XIX. PARS TERTIA.

Quibus imputandum sit Schisma malum, sive quinam habendi sint pro Schismaticis.

Hieronymus in Epist. ad Pammachium, adversus errores Ioannis Hierosolymitani: quæ incipit, Si juxta Paulam. Prope finem Epistolæ.

*Quis scindit Ecclesiam? Nos quorum omnis domus Bethle- I.
hem in Ecclesia communicat? An tu qui aut bene credis, &
superbè de fide taces: aut malè, & verè scindis Ecclesiam?*

Qui igitur aut ipse male credit, aut bene credens, retinet veritatem, atque ita Schismati liberum cursum permittit, quem impedire posset per veritatis sinceram & apertam professionem, is verè est Schismaticus, scindens Ecclesiam. Vide & confer quæ scripsimus Lib. 1. hujus IRENICI, Cap. 5. §. 8. & Cap. 8. & Cap. 10. §. 2. & Cap. 11. §. 4. Et clarissimè invenies Schismatis Auctores & verè Schismaticos esse Ministros istos decretis Perthesibus inobedientes, & vel falsa docentes, vel veritatem superbè tacentes.

Petrus Martyr, Loc. Comm. Class. 4. Cap. 6. §. 2.

I. *Fit quandoque, ut licet conveniant in mente & sententia, tamen adeo quidam sunt amantes locutionum suarum, & formularum dicendi, easque tam mordicus retinent, ut potius a fratribus velint separari, quam eas deferere.*

Idem ibidem, §. 5.

III. *In Ecclesiatria sunt rerum genera; nam quædam necessaria sunt, alia verò libera, nonnullæ vitiosæ. — Libera, jam non sinunt [Papistæ] esse libera. — Cereemonias & Ritus adeo cōmunes volunt, ut omnes illis utantur. IN SUMMA, LIBERA FECERUNT NECESSARIA; VITIOSA ET CORRUPTA RESECARE NOBUNT, MORDICUS RETINENT, ET EVM QUI MŌNVERIT GRAVITER INSECTANTVR.*

Per hæc & alia docet Martyr laudabilem fuisse Patrum nostrorum discessum à Papatu ex parte nostra, omnem verò culpam residere penes ipsos Papistas.

Wolfgangus Musculus, in Locis Communibus, de Schismate, Art. Unde sunt Schismata.

In malo Schismate non modo causa, sed & culpa assignanda est malis, non bonis, qui nec Authores illius sunt nec quisquam in eo peccant quod malis in MALO acquiescere non possunt.

IV:

CAP. XIX. PARS QUARTA.

Quam grave sit peccatum Schismatis, & quante-
pere vitandum: & quam misera sit Schis-
maticorum conditio.

CYPRIANVS, Lib. 3. Epist. 9. ad ROGATIANVM.

Hæc sunt initia Hæreticorum, & ortus atque conatus Schis-
maticorum male cogitantium, VT SIBI PLACEANT, VT
PRÆPOSITVM SUPERBO TYMORE CONTEMNANT.
Sic de Ecclesia RECEDITVR, sic Altare PROPHANVM fo-
ris collocatur, sic contra Pacem CHRISTI & ordinatio-
nem atque unitatem DEI REBELLATVR.

I.

Idem Lib. de unitate Ecclesiæ.

Quisquis ab Ecclesia segregatus adultera jungitur, à promissis
Ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad CHRISTI præmia,
qui relinquit Ecclesiam CHRISTI. ALIENVS EST,
PROPHANVS EST, HOSTIS EST. HA-
BERE IAM NON POTEST DEVM PA-
TREM, QUI ECCLESIAM NON HA-
BET MATREM. Si potuit evadere, qui extra arcam
Noë fuit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit. Moneo
DOMINVS, & dicit; Qui non est mecum, adversus me
est: & qui non mecum colligit, spargit. QUI PACEM
CHRISTI

II.

CHRISTI ET CONCORDIAM RVM-
PIT, ADVERSVS CHRISTVM FACIT.
*Qui alibi prater Ecclesiam colligit, CHRISTI Eccle-
siam spargit.*

Idem eodem Lib.

*Ad pacis premium venire non possunt, qui pacem
DOMINI discordia furore ruperunt.*

Idem eodem Lib.

IV:

*An secum esse CHRISTVM, cum collecti fue-
rint, opinantur, qui extra CHRISTI ECCLE-
SIAM colliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione
Nominis fuerint, MACVLA ISTA NEC SAN-
GVINE ABLVITVR. INEXPIABILIS EIT
GRAVIS CVLPA DISCORDIE NEC PAS-
SIONE PVRGATVR. Esse Martyr non potest,
qui in Ecclesia non est: ad Regnum pervenire non pote-
rit, qui eam qua regnatura est derelinquit. Pacem nobis
CHRISTVS dedit: Concordes atque unanimes esse
precepit: Dilectionis & Charitatis fœdera incorrupta atq.
inviolata servari mandavit: EXHIBERE SE
NON POTEST MARTYREM QVI FRA-
TERNAM NON TENVIT CHARITA-
TEM. Docet hoc & contestatur Paulus Apostolus, di-
cens; Et si habnero fidem ita vt montes transferam, cha-
ritatem autem non habeam, nihil sum, &c.*

I. COR. 13

Idem ibidem.

V.

*Qui charitatem non habet, DEVM non habet: Ioan-
nis beati Apostoli vox est; DEVS, inquit, dilectio est,
& qui*

& qui in dilectione manet, manet in DEO, & DEVS in illo manet. CVM DEO MANERE NON POSSVNT, QVI ESSE IN ECCLESIA DEI VNANIMES NOLVERVNT, ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel objecti bestiarum animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidia, nec religiosa virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest. SIC SE CHRISTIANVM ESSE PROFITETVR, QVOMODO ET CHRISTVM DIABOLVS SÆPE MENTITVR.

Idem ibidem.

QVAM VERO VNITATEM SERVAT, QVAM DILECTIONEM CVSTODIT, AVT VI. COGITAT, QVI DISCORDIÆ FVRORE VESANVS, ECCLESIAM SCINDIT, FIDEM DESTRVIT, PACEM TVRBAT, CHARITATEM DISSIPAT, SACRAMENTVM PROPHANAT?

*Malum hoc fidelissimi fratres, jam pridem ceperat, sed nunc crevit ejusdem mali manifesta clades, & surgere & pullulare plus cepit Hæretica perversitatis & Schismatum venenata perniciēs: quia & sic in occasum mundi oportebat, prænu-
tiantē per Apostolū nobis & præmonente Spiritu sancto; In novissimis, inquit, diebus aderunt tempora molesta, & erunt HOMINES SIBI PLACENTES, SVPERBI, TYMIDI, CVPIDI, BLASPHEMI, PA- 2.TIM.3.
RENTIBVS INOBEDIENTES, &c.*

Idem ibidem.

Docet DOMINVS & admonet à talibus RE-
CEDENDVM. CECI SVNT, inquit, & DV-
RES CECORVM: Cacus autem cecum ducens ambo in
foveam cadet. AVERSANDVS TALIS ATQVE FUGIENDVS

VII.
MAT.18.

TIT. 3.

QUISQVIS FVERIT AB ECCLESIA SEPARATVS: perversus est huiusmodi, & peccat, & à semetipso damnatus. An esse sibi cum CHRISTO videtur, qui adversus Sacerdotes CHRISTI facit? qui se à Cleri ejus vel plebis societate secernit? arma ille contra Ecclesiam portat, contra DEI dispositionem repugnat. Hostis Altaris, adversus sacrificium CHRISTI rebellis, PRO FIDE PERFIDVS, PRO RELIGIONE SACRILEGVS, INOBSEQVENS SERVVS, FILIVS IMPIVS, FRATER INIMICVS: CONTEMPTIS EPISCOPIS, ET DEI SACERDOTIBVS DERELICTIS, CONSTITVERE AVDET ALIVD ALTARE, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominica hostia veritatem per falsa sacrificia PROFANARE, nec scire quoniam qui contra ordinationem DEI nititur, ob temeritatis audaciam divina animadversione punitur. Sic Chore, & Dathan, & Abiron, &c.

Idem ibidem.

VIII.

Filii Aaron, qui imposuerunt Altari ignem alienum, quem non praeceperat DOMINVS, in conspectu statim DOMINI vindicantis extincti sunt: quos imitantur scilicet atque sectantur, qui DEI traditione contempta alienas doctrinas appetunt, & MAGISTERIA HVMANÆ INSTITVTIONIS INDVCVNT, quos increpat DOMINVS & objurgat in Evangelio suo, dicens; Rejicitis mandatum DEI ut traditionem vestram statuatis. PEIVS HOC CRIMEN EST quam quod admisisse lapsi videntur, qui tamen in penitentia criminis constituti,

int, DE KM plenis satisfactionibus deprecantur. Hic Ecclesia quaritur & rogatur: illic Ecclesia repugnat. Hic potest necessitas fuisse; illic voluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit: illic qui Hæresin vel Schisma facere conatus est, multos secum trahendo decepit. Hic anima unius est damnum; illic periculum plurimorum. Certè peccasse se, hic & intelligit, & lamentatur, & plangit; ille TVMENS IN PECCATO SVO ET IN IPSIS SVIS DELICTIS PLACENS, à Matre Filios segregat, Oves à Pastore sollicitat, DEI Sacramenta disturbat. Et cum lapsus semel peccaverit, ille quotidie peccat.

Idem ibidem.

Opto equidem, dilectissimi Fratres, & consulo pariter & suadeo, ut si fieri potest, nemo de Patribus pereat, & consentientis populi corpus unum gremio suo gaudens Mater includat. SI TAMEN QVODAM SCHISMATVM DVCEs, ET DISSENSIO-
NIS AVTORES, NON POTVERIT AD SALVTIS VIAM CONSILIVM SALVERE REVOCARE: caterita-
men vel simplicitate capti, vel errore inducti, vel aliqua FALLENTIS ASTVTIÆ CALLIDITA-
TE DECEPTI, à fallacia vos laqueis solvite, va-
gantes gressus ab erroribus liberate, iter rectum VIÆ
COELESTIS agnoscite.

IX.

Idem ibidem.

Inter sua divina mandata & magisteria salutaria pas-
sioni jam proximus DOMINVS addidit, dicens; PA-

X.
IOAN. 14.

D d d

CEM

CEM DIMITTO VOBIS, PACEM MEAM
DDO VOBIS. Hanc nobis hereditatem dedit, dona om-
nia sua pollicitationis & præmia in pacis conservatione
promisit. SI COHÆREDES CHRISTI su-
mus, in CHRISTI pace maneamus. SI FILII
DEI sumus, pacifici esse debemus. Beati, inquit, pacifi-
ci, quoniam ipsi Filij DEI vocabuntur. Pacificos esse
oportet DEI Filios, corde mites, sermone simplices, affe-
ctione concordēs, fideliter sibi unanimi-
tatis nexibus coha-
rentes.

Hæc omnia CYPRIANVS, Doctor suavissimus, &
Martyr beatissimus.

Hieronymus comment. in Ose, Cap. 9.

- XI. Omnes nos CHRISTI & Ecclesia membra sumus,
qui ergo de Ecclesia recesserit, CHRISTI corpus lace-
rat.

Augustinus tract. 27 in Evang. Ioannis.

- XII. Anima tua non vivificat nisi membra quæ sunt in carne tua,
vnum si tollas, jam non vivificatur ex anima tua, quia unitati
corporis tui non copulatur. Hæc dicuntur ut A MEMVS
VUNITATEM, ET TIMEAMVS SEP A-
RATIONEM; nihil sic enim debet formidare Christia-
nus, quam separari a corpore CHRISTI. si enim separa-
tur a corpore CHRISTI, non est membrum ejus: si non
est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus.

Idem Lib. 1. contra Epist. Parmeniani, Cap. 7.

- XIII. Hominum multitudo non in corde cor habet, sed in oculis:
nam si sanguis exit de carne mortali, quisquis aspiciit exhor-
rescit:

rescit: si pro parte CHRISTI, precisa anima atque separata in Hæresis vel Schismatis sacrilegio moriuntur, quia non videtur, non plangitur, imò vero mors tetrior atque luctuosior, & ut plandè dixerim, verior, jure consuetudinis deridetur: cum AVTHORES TANTARVM MORTIVM PVBLICE INSULTANT, &c.

In Concilio Carthaginensi 2. Can. 8.

Si quis Presbyter contra Episcopum suum inflatus Schisma fecerit, Anathema sit.

XIV.

Vide supra, Cap. 11. Num. 19. & Proposit. 12.

Causa 9. Quæst. 1. Can. nos consecrationem, in Glossa.

Hæretici vel Schismatici sunt ipso jure excommunicati.

XV.

Wolfg. Musculus Loc. Commun. de Schismate, Art. quam grave sit peccatum Schismatis.

Schismaticus se ipse in discrimen salutis conjicit, dum a communione gregis DOMINICI discedit. — deinde integrum CHRISTI corpus, quantum in ipso est, scindit. — 3 facit hoc superbissimo contemptu non unius aut alterius Christiani, sed totius Ecclesie. Cujus communionem respuit, illamq; se respuere discedendo profitetur. Quantum autem delicti habeat, CONTEMNERE ECCLESIAM DEI, Apostolus admonet, cum 1 Cor. 11. Schismaticos Corinthios urget dicens; AN ECCLESIAM DEI CONTEMNITIS? 4. non contemnit modo, SED ET CONDEMNAT ECCLESIAM

XVI.

DEI, quasi sit non germana, sed adultera: & quam condemnat, impugnat etiam, & iniquis modis profcindit. 5. Vinculum pacis dirumpit, charitatem, scilicet, qua Ecclesiam suam CHRISTVS ipse connectit, dum non modo discedit ipse, sed & quos potest, inter se odiose committit, divellitque à ceteris, & omnia disidiis & odiis, & contentionibus disturbat.

Ioannes Calvinus, Lib. 4. Instit. Cap. i. §. 4.

XVII.

Extra ejus [visibilis Ecclesiæ] gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus; teste, Iesaja & Ioel. — — — Paternus DEI favor, & peculiare spiritualis vitæ testimonium ad gregem ejus restringitur: VT SEMPER EXITIALIS SIT AB ECCLESIA DISCESSIO.

Idem eodem Cap. §. 5.

XVIII.

Quo magis detestabiles sunt Apostatae, qui scindendis Ecclesiis inbiant, perinde ac si oves abigerent à caulis, ac projicerent in fauces luporum.

Idem eodem Cap. §. 7.

XIX.

Quemadmodum ergo nobis invisibilem, solius DEI oculis conspicuam, Ecclesiam credere necesse est; ita hanc, quæ respectu hominum Ecclesia dicitur, observare, ejusque communionem colere jubemur.

Idem eodem Cap. §. 10.

XX.

Ubi reverenter auditur Evangelij prædicatio, neque sacramenta negliguntur, illic pro eo tempore neque fallax neque ambigua Ecclesia apparet facies, CIVIS VEL
ARTHO:

AVTHORITATEM SPERNERE, VEL MONITA RESPVERE, VEL CONSILIIS REFRAGARI, VEL CASTIGATIONES LUDERE NEMINI IMPVNE LICET: MVLTOTO MINVS AB EA DEFICERE, AC EVS ABRVMPERE VNITATEM. Tantienim Ecclesia sua communionem facit DOMINVS, vt pro TRANSFUGA ET DESERTORE Religionis habeat, quicumque se à QVALIBET Christiana societate, que modo verum Verbi ac Sacramentorum Ministerium colat, contumaciter alienari. Sic ejus auctoritatem cõmendat, vt dum illa violatur, suam ipsius imminutam censcat: ——— Vnde SEQUITVR, DISCESSIONEM AB ECCLESIA, DEI ET CHRISTI ABNEGATIONEM ESSE, quo magis à tam scelerato dissidio cavendum est: quia dum veritatis DEI ruinam, quantum in nobis est, molimur, digni sumus ad quos conterendos toto ira sue impetu fulminet, NEC VLLVM ATROCIVS FINGI CRIMEN POTEST, Quàm sacrilega perfidia violare conjugium quod nobiscum vnigenitus DEI Filius contrahere dignatus est.

In Constitutionibus Ecclesiæ SCOTICANÆ, quæ præmittuntur Psalterio Metrico, in tractatu de Ministris, Cap. de Hebdomadario conventu Ministrorum.

Quædam sunt crimina, quæ si in Ministro depræbentur, deponendus est; vt Hæresis, Papismus, SCHISMAT, Perjurium, &c.

XXI.

Vide supra, Cap. 3. Num. v. vj. vij.

D d d 3

CAP.

CAP. XIX. PARS QUINTA.

De non recipiendis alterius Presbyteri Parochianis contemnentibus proprium suum Presbyterum.

IN CONCILIO NANNETENSI, CAP. I. quod, tanquam ex Concilio MELDENSI, citavit GRATIANVS, Caus. 9. Quæst. 2. Can. In Dominicis.

In secunda
parte, Tomi
tertii Con-
ciliorum.

I.

Ut Dominicis & Festis diebus Presbyteri, antequam missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui PROPRIO CONTEMPTO PRESBYTERO, ibi missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant, & ad suam Parochiam redire compellant.

Item, in eodem CONCILIO NANNETENSI, CAP. 2.

II.

Ut nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad missam recipiat.

Hic etiam Canon, paulò aliter, in eandem tamen sententiam, citatur à GRATIANO, Caus. 9. Quæst. 2. Can. Nullus Presbyter. Vbi vocatur Concilium NAVATENSE.

De vocabulo missæ diximus supra, Cap. 11. in fine exegeseos propositionis 13.

C. A. P.

CAP. XIX. PARS SEXTA.

In qua proponuntur duæ admonitiones & fulminationes Apostolicæ, contra Schismaticos, ut à tam horrendo flagitio homines deterreantur.

AD HEBRÆOS, CAP. X. VERS. 24. 25. 26. &c.

Observemus alij alios ad imitationem charitatis & bonorum operum; NON DESERENTES AGGREGATIONEM NOSTRI MUTUAM, SICUTI MOS EST QVIBVS DAM, sed adhortantes alij alios: idque eo magis quod videtis diem illum appropinquare. NAM SI vltro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non vltra pro peccatis reliqua est hostia. Sed horrenda quedam expectatio iudicii, & ignis fervor qui devoraturus est adversarios. Qui abjecerit Moysi legem, absque misericordia, ex duorum aut trium testimonio moritur. Quanto putatis acerbioris supplicio dignus censetur, QVI FILIUM DEI CONCVLCARIT, ET SANGVINEM FOEDERIS PER QVEM FVERIT SANCTIFICATUS, PROFANVM DUXERIT, ET SPIRITVM GRATIÆ CONTVMELIA AFFECERIT? novimus enim eum qui dixit: meum est vlcisci, ego rependam, dicit DOMINVS, & rursus, DOMINVS iudicabit populum suum. Horrendum est incidere in manus DEI vivi.

Observe diligenter argumentum quo utitur Apostolus ad deterrendum homines a peccato Schismatis, quia, nimirum, temendum iudicium certò manet eos qui post acceptam veritatis cognitionem voluntariè peccantes FILIUM DEI conculcarint, & sanguinem foederis profanum duxerint, & SPIRITVM gratiæ contumelia

melia affecterint. Consentiant Theologi hoc loco describi peccatum illud in Spiritum Sanctum quod est irremissibile. Difficile est igitur esse contumacem Schismatis Anselignanum, quin incidas in peccatum illud irremissibile; nam ex argumentatione Apostolica constat peccatum eorum qui Ecclesiam superbe deserunt non longè abesse à peccato illo irremissibili.

I V D. V E R S. II. 12. & c.

De querulis murmuratoribus, contradicentibus Ecclesiæ Catholicæ, & seipfos ab ea segregantibus loquens B. IVDAS Apostolus, eorum impietatem et paratam iis damnationem sic describit.

II.

Ve ipsis: nam viam CAÏN ingressi sunt, & DECEPTIONE MERCEDIS qua deceptus fuit BALAA, EFFUSI SUNT, & CONTRADICTIONE CORE PERIERUNT: hi sunt macularum instar in agapis vestris, dum vobiscum contrivantur, absque ullius metu seipfos pascentes, nubes aqua carentes, ventis circumactæ, arbores emarside, infrugifera, bis mortuæ & eradicata: vnda effera maris, despumantes sua ipsorum dedecora: stella erratica: quibus caligo tenebrarum in æternum servata est. Prophetavit autem etiam de istis septimus ab ADAM ENOCH, dicens; Ecce venit DOMINVS, cum Sanctis millibus suis. Ut ferat iudicium adversus omnes, & redarguat quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus qua impiè patrarint, deque omnibus duris qua loquuti fuerant ADVERSVS IPSVM peccatores impii: HI SUNT MYRMURATORES, QVERVLI, in cupiditatibus suis incedentes: & QVORVM OS LOQVITVR PRÆTVMIDA, admirantes

rantes personas utilitatis gratia, Vos autem dilecti memores estote verborum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis DOMINI nostri IESV CHRISTI: quod scilicet dixerunt vobis in extremo tempore futuros irrisores, qui in impijs suis cupiditatibus incedant, HI SVNT QUI SE IPSOS SEGREGANT, animales, Spiritum non habentes.

Hortor fratres inobedientes, omnesque eorum sequaces, & obtestor per DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM, ut ad istas tremendas & clarissimas denunciationes contra Schismaticos, oculos suos non claudant, aures non obturent, corda sua non amplius obfirmant. Durum est adversus stimulos calcitrare. Rogo iterum atque iterum ut ex hoc Diaboli laqueo, quo capivi detinentur, maturè resipiscant. Et obediant admonitioni illi qua nos hortatur IVÐAS Apostolus, ut vitantes Schisma contrariam unanimi- tatis in charitate virtutem conservemus.

Paranesis
ad Schisma-
cos.

IVÐÆ Vers. 17, 20, 21.

Vos autem dilecti, memores estote verborum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis DOMINI nostri IESV CHRISTI. — Vos autem dilecti, sanctissima vestra fidei superstruentes vos ipsos, per SPIRITVM SANCTVM orantes, vos ipsos in charitate DEI conservate, expectantes misericordiam DOMINI nostri IESV CHRISTI in vitam eternam.

III.

Officium
Christianorum
pro vi-
tando schis-
mate.

Officium Christianorum oppositum Schismati est ut nosmetipsos & alij alios in dilectione DEI conservemus, ut servemus unitatem Spiritus in vinculo pacis, in

Explicatio.

Ecc

cha-

Beati paci-
fici.

charitate quod est vinculum perfectionis unanimes maneamus, ut hoc officium præstare valeamus duo nobis cōmendat Apostolus necessaria adminicula, nempe, sanitatē fidei secundum doctrinam ab Apostolis traditam, & devotam precandī sedulitatem. Sicut autem tremendum iudicium denunciavit Schismaticis, sic misericordiam promittit pacificis, se in sanctissima fide sua ædificantibus, & per Spiritum sanctum orantibus, atque ita in dilectione DEI se conservantibus. Tales enim expectare jubet misericordiam DOMINI nostri IESV CHRISTI in vitam æternam. Monet etiam ut non solum unusquisque nostrum sui ipsius curam gerat, sed etiam ut proximorum salutem pro viribus procuremus, & habito delectu, convenientē singulis medicinā adhibeamus: dicens, Vers. 22. 23.

IV. *Et alios quidem habito delectu cōmiseramini: alios verò terrore servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel cam tunicam que à carnis contactu sit maculata.*

Nec omittendam hoc loco iudicamus doxologiam, qua Epistolam suam claudit B. IVDAS Apostolus, qua etiam & nos hoc de Schismate Caput claudemus. Legitur in duobus ultimis versibus illius Epistolæ, in hæc verba:

V. *Ceterum ei qui potest vos servare à peccato immunes, & statuere in cōspectu gloriæ suæ inculpatos cū exultatione, id est, SOLI SAPIENTI DEO, ET SERVATORI NOSTRO, Gloria & Magnificencia, & Imperium, & Potestas, & nunc, & in omnia secula: Amen.*

C A P.

CAPVT XX.

DE SCANDALO.

PARS PRIOR.

In qua colloquuntur duo Verbi Mini-
stri Presbyteri:

OEDIENS & INOEDIENS.

OEDIENS.

ON possum satis mirari istam
tuam contumacem licitis ac iustis Eccle-
siaz & Reipublice constitutionibus resi-
stendi praesidentiam.

INOEDIENS.

Est DEO parendum potius quam ho-
minibus.

OED. Recte quidem: nempe haec regula locum habet, quan-
do pugnant hominum mandata cum mandato DEI: at ipse
DEVS mandavit exhibitionem obedientiae licitis & iustis ho-
minum nobis praepositorum constitutionibus. Ut taceam etiam
cum bere subditis obediendi necessitatem, quamdiu quod
facere iubentur peccatum non est, etiamsi in iubendo su-
piores sua abutantur potestate.

INOED. Accommoda igitur ad Decreta PER-
THENSIA.

OED. Aio esse licita & iusta, nec posse subditos eis
contumaciter resistere sine peccato.

INOED. Scilicet ut Regi non displiceas, infirmos fra-
tres scandalizabis. Quamvis enim res illae decreta non
essent in se impie, superstitiose, idololatrica, & antichri-

I.

II.

III.

stiana, tamen vel hoc solo nomine eas suscipere non debeo, quia sunt per se scandalosae. Scandalum autem est spiritualis homicidij species.

IV.

OBED. Vtrum per se scandalosas esse has res dicis, quomodo idololatria, & superstitio, et omnia peccata, sunt scandalosa, an verò res has agnoscis in se non esse malas?

INOB. *Nō etiamsi in se mala non essent, esse tamen scandalosas.*

V.

OBED. Frustra de scandalo laboramus, et ineptum erit inani disputatione tempus rerere, nisi de rerum ipsarum natura sive conditione in se prius consentiamus. Nam si in se malæ sint, frustra litigatur de scandalo, cum magis compendiaria vobis pateat via ad eas exterminandas, nempe, ut doceatis res esse in se malas.

INOB. *Sed dispiciamus interim an non sint scandalosæ & inexpedientes.*

VI.

OBED. Nisi mihi concedas eas in se non esse malas, et ratione sui posse sine peccato fieri, cur ego operam ludam, ut tibi persuadere coner eas non esse scandalosas? Nam cum omnia dixerò, et argumentorum pondere silentium tibi imposuero, semper recurre ad latentem istum in herba anguem, et clamabis, nullam rem in se illicitam posse fieri sine scandalo, aut posse ullo modo esse expedientem. Hunc errorem nisi abjuraveris, æquum non est ut de hac questione scandali, in judicio aliquo Ecclesiastico, suffragii jure potiaris. Aut evidenter demonstra res istas esse in se superstitiosas et impias. Quod quia et falsò et impiè à vobis dicitur, aut abjicite errorem, aut non estis audienti de scandalo vel inexpedientia.

INOB. *Fere persuasisti per superiores tuas exercitationes, ut erga res ipsas in se spectatas jam aqrior sim: interim quoniam incidit nobis de hac questione sermo, rogo te, ut stricti juris legitimarum disputationum rigori hac in parte aliquid detrabere non graveris, neque*

neque à me severè exigas, ut ipsas res aperte profitear esse licitas; sed mecum de scandalo inceptam hanc collationem prosequaris.

OBED. Quamvis hoc quod postulas in publicis judiciis fieri nec debeat nec deceat; in privato tamen hoc nostro Colloquio, petitioni tuæ largior obsequiam. Et ad illam tuam objectionem respondeo; nos in hoc argumento per Regis displicentiam duo intelligere: 1. Inofficiosam et lege D E I prohibitam resistantiam potestati à D E O ordinatæ. 2. Tantæ potestatis, id est, religiosissimorum ac potentissimorum Principum scandalizationem: nam si nefas sit vel pusillū quempiam scandalizare, & præstiterit alligata collo mola asinaria demergi quēpiā in profundū maris, quam scandalizare unum ex pusillis Christianis; quam est horrendum flagitiū et quam atroci supplicio vindicandum, scandalizare eos quorum unius offensio magis est periculosa quam aliorum multorum; quia habet semper princeps sociam multitudinem, & potestate armatus est, quam revereri, non contemnere debemus, & cui jubemur subijci propter conscientiam. Præterea cur omititis auctoritatem Ecclesiæ? Quam miror te tam obstinatè contemnere. Articulos illos Rex Ecclesiæ proposuit: eos Ecclesia licitos esse, & utiles pronuntiavit in Nationali Synodo PERTHENSIS, eosque Decreto suo Synodico suscepit; quod decretum Synodicum ordines Regni approbarunt, in solemni illo & supremo omnium Regni ordinum conventu, qui triennio post Synodum PERTHENSEM habitus est EDINBURGI, Anno DOM. 1621, mense Augusto. Vbi ex omnium ordinum consensu lex civilis condita est, imperans omnibus subditis, ut decreto illi PERTHENSIS promptum obsequium exhibeant, tanquam justo & pio, & legitimè à legitima Nationali Synodo condito. Consentiant Ecclesia & Respublica: utrique subjectionem debes: neutram fas scandalizare, cur ergo non obsequeris.

INOB. *Quia nolo offendere infirmos fratres.*

Ecc 3

OBED.

VII.

VIII. *OBEÐ.* Suntne facienda mala, ut eveniant bona?

INOB. Non sunt.

IX. *OBEÐ.* At DEO ejusque ordinationi resistere malum est. Quicumque Magistratui suo licita imperanti resistit, is DEI ordinationi resistit, adeoque ipsi DEO resistit. Et propriam suam vulnerat conscientiam, quia oportet subjici propter conscientiam, ROM. 13. Qui autem contemnit Ecclesiam DEI, is CHRISTVM ipsum contemnit, & jubente DOMINO, habendus est sicut Ethnicus & Publicanus. MATTH. 18. 17. LVC. 10. 16.

INOB. Si jubeat superior potestas aliquid licitum, non est ei resistendum: at Articuli illi non sunt tales, quia sunt per se scandalosi, ex conditione operis, quamvis fortasse prater intentionem operantis. Quicquid autem ex conditione operis, est per se scandalosum, siue induktivum ad ruinam, neque debet potestas illud precipere, neque subditi exequi.

X.

OBEÐ. Istam quidem distinctionem depromere videris ex THOMA AQUINATE, 2^a 2^a Quæst. 43. Art. 1. Audiamus igitur ipsius THOMÆ verba, loco citato; In processu, inquit, viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spirituales, per dictum vel factum alterius; in quantum, scilicet, aliquis sua ADMONITIONE vel INDUCTIONE, aut EXEMPLO alterum trahit ad peccandum. Et HOC PROPRIE DICITVR SCANDALVM. Nihil autem secundum propriam rationem disponit ad spirituales ruinam, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id quod est perfecte rectum, magis munit hominem contra casum, quam ad ruinam inducat. Et ideo convenienter dicitur, quod dictum vel factum minus rectum, prabens occasionem ruinæ, sit scandalum. Hæc THOMAS. Ostende igitur eos qui obediunt Ecclesiæ et Reipublicæ decretis de illis quinque Articulis, aliquem ad peccandum

Definitio
Scandali, ex
THOMA.

sua

suā *ADMONITIONE*, vel *INDUCTIONE*, aut *EXEMPLO* trahere, et hanc ipsorum obedientiam habere *ALIQUEM DEFECTUM RECTITUDINIS*.

INO B. Habet aliquid defectum rectitudinis, vel quia est secundum se malum, sicut peccatum, vel quia habet speciem mali, sicut cum aliquis recumbit in idoleio: hoc enim quia habet quandam speciem mali, vel similitudinem venerationis Idoli, potest alteri præbere occasionem ruina, & ideo Apostolus monet, ut ab omni specie mala abstineamus, 1. *THESS.* 5. Minus recta igitur sunt non solum illa quæ secundum se sunt peccata, sed etiam illa quæ habent speciem mali: sicut monet *THOMAS*, loco citato. Et huiusmodi sunt ea quæ *PERTHENSIS* decreto nobis injunguntur, ut Geniculatio in sumptione Sacramenti, dies festi, &c.

OBED. Quicquid est minus rectum propterea quod habeat speciem mali, illud de sui ratione habet quod sit inductivum ad peccandum, ut ibidem docet *THOMAS*, ad quartum. At verò quæ in Synodo *PERTHENSIS* decreta sunt, non sunt de sui ratione ad peccandum inductiva: ergo non habent speciem mali. Porro (ut de Geniculatione loquar) quod speciem habet pie & Christianæ venerationis, ac proinde olim potuit eam fructu usurpari, illud per se habet speciem boni, non mali: at Geniculatio, dum symbola accipiuntur, speciem habet piz, etc. ut monet *THEODORUS BEZA*, Epist. 12. Quamvis non adeo favens Geniculationi: ergo, etc.

INO B. Quoniam Geniculationis instantia usus es, in ea maneamus. Dico igitur eam habere speciem *Idolatricæ*.

OBED. Vtrum per se, vel per accidens?

INO B. Per se: sicut accubitus in idoleio habebat

per se speciem venerationis Idoli.

XIII.

O B E D. Hoc argumento ipsam excludet Eucharistiz celebrationem, omnemq; in ea celebratione religiosam reverentiam: ne ea exhiberi videatur Sacramento: quemadmodum prohibitum est omne mensale consortium in delubris Idolorum propter speciem cultus Idoli. Profanum est etiam non plus reverentiz concedere exercendum erga **CHRISTVM** in celebratione sacre Cœnæ, ab ipso institutæ, & in ipsius memoriam celebrandæ, quam permittitur erga Idola in agitatione conviviorum in delubris Idolorum. Idola nefas, **CHRISTVM** fas adorare.

I N O B. *Peccatum est adorare Sacramentum: hujus peccati speciem habet adoratio in celebratione Sacramenti.*

XIV.

O B E D. Dupliciter aliquid habet alterius speciem; vel per se, vel per accidens. Per se quidem ex conditione operis: per accidens autem ex aliorum interpretatione. Adoratio in celebratione Cœnæ, ex conditione operis, habet speciem piæ & religiosæ adorationis **DOMINI** nostri **IESV CHRISTI**, qui necessario adorandus est, & laudabiliter adoratur in hac actione. Neque omitenda est adoratio **CHRISTI** in celebratione Sacramenti, vel celebratio Sacramenti cum adoratione **CHRISTI**, propter abusum Artolatrarum (vide supra Cap. 16. Part. 4. Num. 1.) Per accidens autem habet aliquid speciem mali, vel ex interpretatione infirmorum, vel ex interpretatione malignorum, omnia perverse in malam partem rapientium. Propter infirmorum interpretationem res necessaria non sunt omittendæ, qualis est obedientia Superioribus debita, & Lege **DEI** imperata: sed mentes eorum melius informandæ sunt: at res media nullam habens utilitatem, (ne obedientiz quidem) quæ eam reddat necessariam, omitti debet, ut non scandalizetur infirmus: quæ autem habet insignem utilitatem, differri debet aut

bet aut clementer proponi, donec proximo per sufficientem instructionem, vel exemptus fuerit error, vel manifestè adempta infirmitatis exculatio; id est, versà fuerit infirmitas in perversitatem, et superbam præteritionem impediendi res utiles, sola indocilis contumaciæ oppositio-
ne: quo casu non est Ecclesiæ libertas, vel utilitas subster-
nenda pedibus factiosorum et contumacium: sed quamvis propter infirmos circumcidi possit TAMOTHEVS, omnino tamen resistendum est falsis Fratribus jugum servitutis vo-
lentibus Ecclesiæ imponere, et cogere ut etiam circumci-
datur TITVS. Adoratio in celebratione Eucharistiæ habet insignem utilitatem, et conjunctam habet obedientiæ ne-
cessitatem: qui jam resistunt protervi sunt, et inexcusa-
biles.

INOB. At vestra Genuculatio inducit proximum ad ruinam.

OBED. Nos Genuculando neque **ADMONITIONE**, neque **INDUCTIONE**, neque **EXEMPLO**, quenuquam ad ruinam inducimus. Nam ruinam proculdubio constituis, vel in adoratione nobiscum, et hæc non est ruina, sed pietas: vel in indignatione oblatantium, et hæc quidem ruina est; sed scandalomerè passivo, id est, solo ipsorum vitio, et malitia, cui obsequi non tenemur, neq. libertatem atq; utilitatē Ecclesiæ fastui Pharisaico calcandam præbere.

INOB. Pietatem vocas adorationem in perceptione Sacramenti? Quid si infirmus aliquis tuo fratri exemplo ipsum adoret Sacramentum?

OBED. Infirmus iste de quo loqueris, aut reformatam profiteretur **RELIGIONEM**, aut Papista est: si reformatæ **RELIGIONIS** Professor sit, agnoscit mecum Sacramentum, etiam post consecrationem, non esse naturam **DEVM**, sed tetinere naturam & substantiam meræ creaturæ. Et similiter mecum agnoscit nul-
lam meram creaturam esse religiose adorandam, & illum

solum adorat qui est natura DEVS, cuius iussu & in
cujus receptionem & honorem sumit Sacramentum.
Sicut Papista, non meo exemplo (quod contemnit) ado-
rat Sacramentum, sed ex heretica sua Hypothesi trans-
substantiationis, quam novit me abominari: si autem
Heresin transubstantiariam abneget, & mecum religio-
nem reformatam proficiatur, non amplius adorabit cum
transubstantiarijs Sacramentum, sed cum Catholicis rem
Sacramenti, id est, ipsum DOMINVM nostrum
IESVM CHRISTVM, pro nobis crucifixum,
& iam sedentem in Cælo gloriosum. Interroga simpli-
cissimum idiotam inter SCOTOS Catholicos debitam
salubribus superiorum constitutionibus obedientiam ex-
hibentem, quidnam adoret: respondebit, se adorare
DEVM, & DOMINVM IESVM CHRI-
STVM, in Cælo sedentem. Quære, Num. adoret ipsa
symbola, perneccabit. Porro Reformatæ Ecclesiæ PO-
LONIÆ, RYSSIÆ, LITHVANIÆ, SA-
MOGITIÆ; &c. in generali Synodo PETRICO-
VIENSI, Art. 4. (prout invenies supra, Cap. 16,
Part. 4. Num. 6.) Sessionem in Eucharistia prohibent,
ut minus honestam ac religiosam, simplicioribusque ad-
modum scandalosam, Geniculationem verò ut & honestam
& minimè scandalosam, quamvis in inedijs Papistis posi-
tæ, admittunt.

INOB. Paulus Apostolus abstinuit ab accipiendo
stipendio propter infirmitatem Corinthiorum, noluit
enim sibi placere, sed potius infirmis fratribus, ad adi-
ficationem, & tamen diligenter eos informaverat de suo
jure & potestate accipiendi stipendium. Facigitur res
has a Synodo PERTHENSI decretas licitas esse, re-
ctè tamen facimus qui plebeiorum infirmitati consuli-
mus, & potius jure nostro cedimus ut eis placeamus,
ad adificationem. Quod autem de Sarmaticis Ecclesiis
proferis,

profers, ad illud respondeo, gestum Sessionis quod illos scandalosum esse propter Arianos.

OBE D. In dissimillimo simili quod adfers de **PAYLO** stipendium accipiente, has observa discordias.

XVII.

1. Cum in omnium ordinum civili conventu suscepta sint decreta **PERTHENSIA**, nugæ sunt quas jactas de plebeiorum sive secularium hominum offensione. Siqui adhuc obtr umurant, non sunt propter semesa angulorum murmura, contemnendæ salubres constitutiones publicæ.

2. B. Apostolus non docuit acceptionem stipendij esse illicitam aut per se scandalosam, neque jussit Corinthios offendi; videbat enim se non posse talem ijs doctrinam proponere, nisi veritati divinæ resisteret: ideo etiam abstinens ab acceptione stipendij clarissimè tamen docuit rem in se esse licitam, & eos non debere offendi si quisquam Evangelium ijs prædicans accipiat aut etiam exigat stipendium; **CHRISTVM** enim constituisse ut qui prædicat Evangelium, ex Evangelio vivat: vos autem econtrario clamatis, inter auditores vestros, articulos **PERTHENSES** esse per se illicitos, & eam mali speciem ex conditione operis habere, ut sint per se scandalosi, & misellos quosdam plebeios, quos infirmos non tam invenitis quam facitis, jubetis offendi, & resistere; adeo ut non tam obstat plebeiorum infirmitas quam vestra doctrinæ fallitas, & turbulenta procacitas; sustulistis clavem cognitionis, ipsi non introitis, & eos qui introibant, prohibuistis. *LVC. 11. 52.*

3. Abstenuit B. Apostolus ab acceptione stipendij, ante sufficientem Corinthiorum informationem propter ipsorum infirmitatem. 1 COR. 9. nec tam en veritatē timide aut superbe tacuit, vel falsitatē docuit, sicut vos facitis. Post sufficientem autem informationem, abstenuit, ad obtinendum ora malevolis seductionibus, quod faciendum sibi esse existimavit, non obstante populi jam melius informati, & hac ejus ab-

stinencia etiam offensi displicentia, 2. CORINTH. II. 10. 11. 12. 13. Quia nimirum non nisi ad ædificationem voluit populo placere, non consensit adhuc populo ad accipiendum stipendium, ut os occluderet malignis pseudo-Apostolis.

4. Quando quæstio est de jure meo, & displicentia Fratrum; ego jus meum non abnegabo, neque suum abnegavit Apostolus, sed potestate ea quam me constanter habere profiteor, non utar pro tempore, ne offendatur frater infirmus, aut ne gloriatur malignus: at si jugum servitutis mihi imponere satagent homines protervi obtentu infirmitatis, cum interim mera sit contumacia qua adversus meam libertatem feruntur, non debeo, ut illis placeam, vel obolum expendere, aut mihi debitum remittere, ne consentiendo applaudam ipsorum iniquitati, et pœne illorum particeps fiam, et ne videar abnegare ipsam potestatem mihi à CHRISTO concessam. Et jam non amplius status quæstionis vertetur inter me et proximum, sed inter veritatem divinam et proximum, inter Ecclesiæ libertatem, et proximi mei præsumptionem.

5. Quando autem quæstio est de veritate DEI, aut libertate Ecclesiæ, clementer quidem informare conabor, et quoad licet tolerabo infirmos, at fas mihi non est, vel DEI veritatem, vel Ecclesiæ libertatem prodere, ut placeam protervis. In tali casu *docendus est populus, non sequendus*, ut rectè dicitur 53 Dist. Can. *Nesse tuam*. Nefas displicere DEO, ut placeas hominibus.

6. Apostolo PAULO liberum fuit accipere, vel non accipere stipendium, eaque libertate uti debuit ad ædificationem Ecclesiæ pro circumstantiis: nullo autem decreto Ecclesiastico jussus est pro illo tempore accipere stipendium à CORINTHIIS, quemadmodum nos jubemur decreto PERTHENSI suscipere illos quinque Articulos. Potuit igitur PAULVS sine contemptu Ecclesiasticæ authoritatis abstinere ab acceptione stipendii; nos Articulos nobis injun-

injunctos contempnim rejicere non possumus, absque manifesto contemptu Ecclesiæ CHRISTI, & potestatis etiam civilis, adeoque ipsius DEI.

7. Debemus placere proximo in bonum, ad ædificationem, ROM. 15. 2. Non autem, ut eum in errore confirmemus: & dicamus pax, quando non est pax, & consuamus pulvinaria sub axillis populi, ad venandum animas, & sic contaminemus DOMINUM in populo ipsius, pro pugillis hordei, & fragrantis panis, interficientes animas quæ non morientur, & vivificantes animas, quæ non vivent, mentientes populo DEI, auscultanti mendacioribus & dolore afficientes cor justis mendaciter, quod DOMINUS dolore non affecit, & roborantes minus impij, ut non avertatur à via sua mala, vivificando eum, EZECH. 13. Sicut vos facitis, ingentes animis imperitorum, vel in iis foventes erroneas, supersticiosas, & seditiosas opiniones, per quas homines imperitos, supersticiosos, schismaticos, rebelles, fratrum innocentium offores, & obrectatores, in sua impericia, superstitione, schismate, rebellionem, odio Fratrum, et detractatione corroboratis, et obfirmitatis, mansuetos autem, et dociles, et debitam DEO ejusque ordinationi obedientiam exhibentes, vel exhibere volentes contristatis, et quantum in vobis est, ab officii præstatione retrahitis. Atque ita dum vobis ipsis vestrisque sectatoribus in hac impietate placetis, displicetis interim DEO, ejusque Ecclesiæ, et pio Magistratui, et sanioribus civibus: rebelles estis lumini, non vultis cognoscere vias ejus, nec stare in semitis ejus: sicut contumaciæ impietatem descripsit IOB, CAPITULUM XXIV. VERS. 13. Quis vestrum convincit Ecclesiam erroris aut peccati, in condendis illis Decretis? Si veritatem dicit, si iusta exigit, cur non creditis? Cur non obeditis?

8. B. PAULUS nullo offensionis metu, nullo inimicorum aliu adduci potuit, ut quicquam veritati contrarium

prædicaret, vel veritatem abnegaret, aut etiam superbè timideve reticeret: si PAVLVM imitari vis, predica veritatem, dic gregi DOMINICO, cui præes, res has esse in se licitas, & partim necessarias, partim laudabiles, neque ullam esse justam causam scandali cuiquam datam à Rege, vel ab Ecclesia: hæc doce, & finis erit contentio- nis, evanescet scandalum, cessabit Schisma. Sed quamdiu aut falsa doces, aut veritatem superbè timideve taces, aut falsa docentibus, vel veritatem importuno & impio silen- tio reticentibus, in tam miserando Ecclesiæ incendio, ani- mos addis, tua praxi vel tergiversatione, vel segnitie, vel collaudatione, tamdiu autor es, vel fautor nefarii Schisma- tis, scandalizas DEI Ecclesiā, iustorū corda contristas, & ma- nus impiorum corroboras, & cum iis Domum DEI (quan- tum in te est) veluti malleis, vestibus, & securibus demo- liris, & DEVM in populo ipsius contaminas. Me- memento quid Sacerdoti ELI dictum sit in Nomine DO- MINI; *Honorantes me honorabo, & contemnentes me contemnentur.* 1. SAM. 2. 30. *Maledixit Me- rox, dixit Angelus DOMINI, Maledixit male- dicendo habitatoribus ejus; quia non venerunt ad auxi- lium DOMINI, ad auxilium DOMINI contra fortes.* IUDIC. 5. 23.

Nemo potest servire duobus Dominis, CHRISTO, & BELIAL; Veritati, & Mendacio; Iustitiæ, & In- justitiæ; Luci, & Tenebris; Ecclesiæ, & Schismati.

Quod autem ais Ecclesias Sarmaticas propter Arianos abstinere a sessione tanquam admodum scandalosa, quam- vis eum gestum in se medium & liberum esse fateantur, pro nobis facit. Nam illi inter Papistas degunt, & quotidia- nas, ac publicas Missas; & tamen ex oppositi erroris scan- dalo sumunt regulam praxeos. Quanto magis nos apud quos (per DEI misericordiam) desit jamdiu pub- licum Papismi exercitium, exceptionem habemus scan- dali, ex obtrusa Sessionis necessitate, quam sequitur con-

tem p

tempus Ecclesiæ SCOTICÆ, aliarumque Reformatarum Ecclesiarum, & inde inevitabilis iniquitas nefarij Schismatis?

INOBED. Num igitur omnes eos, qui nondum Geniculatione in Ecclesia SCOTICA, post PERTHENSEM Synodum, vsi sunt, accenses Schismaticis, & rebellibus?

OBED. Scio piis quibusdā Pastorib⁹, per vicinorū incendiariorū effrenem intemperiem & rabiem, tantā creari molestiam, ut nondum adeo commodē potuerint eam, quam optarent, obedientiam decretis Synodicis exhibere: vel saltem nondum ita confirmato fuerint animo, ut quod cupiebant exquerentur. Non defendo hanc eorum infirmitatem; benignè tamen, ut charitas jubet, interpretor. Suadeo etiam ut DEO freti in DEI causa non sint pusillamines: sed meminerint DEVM dixisse Ioshæ; *Annon præcepi tibi? Confortare & robustus es; ne consterneris, neque terrearis, quia tecum est DOMINUS DEUS tuus in omnibus ad quæ perrexeris, Iosh. i. 9.* XVIII.

INOBED. Potestne superior-potestas Ecclesiastica, vel civilis mihi imperare, ut id faciam quo scandalizetur proximus? Aut nunquid mē apud supremum iudicem, qui scandalum prohibuit, excusabit mandatum superiorum?

OBED. Petis Principium, non enim sunt Articuli PERTHENSES per se scandalosi, neque jam post tantam Ecclesiæ patientiam, & sufficientem informationem, quenquam offendere possunt, nisi vel sponte et contumaciter ignarum, vel miserum cæcorum ducum affectam, semper discentem et ad cognitionem veritatis nunquam pervenientem. Respondeo igitur directè ad tua interrogata: Non potest humana potestas te cogere ad faciendum

XIX.

illud quod facere non possis absque inevitabili datione scandalī: neque in hoc casu te apud supremum iudicem tuebitur obtentus obedientiæ superioribus debitæ. At quando aliquid tibi injungit superior potestas quod nulli possit esse scandalo, si tu officium præstes adhibendo debitam informationem, nisi improbe protervo, debes obedire potius potestati superiori cui te subijci D E V S iussit, quam protervi rebellatoris Improbitati, quam reprehendere debes, non fovere, ne existas particeps culpæ ejus & socius pœnæ in iudicio Cœlesti.

I N O B. Quid si potestas Superior imperet tibi rem in se indifferentem, ex qua homicidium consequuturum esse videretur, puta si jubeat equum, aut currum agere per eam viam, in qua ludunt pueruli, quos necesse sit cursu tuo collidi, quamvis fortasse Superior cursum tibi imperans nesciat interim hoc periculum?

XX. *O B E D.* Si mihi superior aliquid imperet, ex quo homicidium ulla mea culpa sequuturum sit, non tencor obedire: quod ad similitudinem abs te allatam, non quadrat proposito nostro: nam supra ostendi Articulos P E R T H E N S E S nulli obedienti esse nocivos, inobedientibus autem, non Articulos, sed suam ipsorum inobedientiam esse lethalem. Quemadmodum lethalis est impietas concupiscentiæ, quam sumpta ex bona & Sancta D E I Legge occasione operatur. R O M. 7. Similitudo equi vel currus sic conveniet, si nempe jubeat Princeps equum vel currum agere per viam patentem, in qua nullius sit læsionis periculum, sed quam obsident quidam rebelles & seditiosi, conviciis & jurgiis transeunti mihi oblatraturi, eo quod indignentur me aliis civibus exemplum obedientiæ præbere, & non adhærere seditiosæ ipsorum factioni, & cum illis contra Principem rebellare. Ego officium faciam: illi ad ravim latent. Quicumque meo exemplo similem Principi obedientiam præstat, non interimitur, sed

sed a nefario seditionis & rebellionis crimine abstinet.

INOB. Difficile est conscientie vim inferre.

OBED. Adhibenda tamen erranti conscientie medicina est, per quam ab errore liberetur, ne relinquamus peccatum super proximum nostrum, & nos ejus osiores esse deprehendamus in celesti judicio, **LEVIT. 19. 17.** Multi errore conscientie persequuti sunt, & trucidarunt **CHRISTVM** ejusque Discipulos. XXI.

INOB. Mea tamen conscientia non patitur me decreto **PERTHENSIS** obtemperare, neque possum sine peccato facere contra dictamen mea conscientia.

OBED. Quando conscientie dictamen erroneum est et impium, quale est in omnibus Hæreticis, et Schismaticis, et quacunque superstitione fascinatis, nemo potest, sine peccato, sequi tale dictamen. Non jubeo, ut contra conscientiam facias, sed ut veritatem discas, et me jam saltem monentem audias, et **DEVM** fideliter invoces, ut det tibi sapientiam, promisit enim daturum petentibus in fide, **IACOB. 1. 5. 6.** Quocirca nisi perspicua veritati tibi ob oculos posita cedas, si adversus lucem oculis tuis sese ingentem, pertinaciter conniveas, et indocilis contumacie pugnaces nervos intendere pergas, ipsa tua conscientia coram celesti Tribunali aliquando testabitur lucem tibi oblatam esse, et te præfracta perversitate, et plane irrisorio obtentu conscientie, repulisse lucem, et magis tenebras dilexisse. Vide supra, **LII. I. CAP. 13. 5. 14.** XXII.

INOB. Tanti ne ergo momenti existimas illos quinque Articulos, ut ob eorum ignorantiam, vel de eis dissensionem putes cuiquam esse metuendam damnationis sententiam in foro celesti.

OBED. Tanti certe est pax Ecclesie, ejusque reverentia, ut etiam parva alioqui offensa jure mereri possit excommunicationem, propter offendentis contemptum, et contumaciam, qua contemnit Ecclesiam **DEI**: sicut docui XXIII.

supra, Cap. 3. Num. 5. 6. 7. Quocirca de quacunque re, quam tibi præscribit Ecclesia, discere debes quid tui sit officii, ne contemptor Ecclesiæ inveniaris. Contempnus enim Ecclesiæ DEI, semper est exitialis. Vide supra, Cap. 19. Part. 4. et Part. 6.

IN OB. Utinam res istas neque Rex proposuisset, neque Ecclesia decrevisset; sic pacem haberemus, neque daretur infirmis Scandalum.

XXIV. *OB ED.* Utinam verò officium vestrum vos toties moniti disceratis et faceratis, neque vobis in vestra inscitia et protèrvia nimis placeretis: sic pax esset, neque daretur infirmis scandalum. Nihil in hoc fecit Rex nisi quod Christianum Pium, et Prudentem Principem decebat, proponens ea quæ ad DEI gloriam et Ecclesiæ ædificationem facere videbantur, et revera erant idonea, eaque pro viribus procurans: nihil fecit Ecclesia nisi quod facere rectè potuit, et quod eam facere decuit, cum inveniret eas res non tantum Sapientissimo Principi placere, sed etiam Ecclesiæ nostræ apprimè esse utiles. Infirmis et imperitis scandalum non dedit Rex, utilia iis proponens, neque Ecclesia utilia decernens: sed vos dedistis scandalum imperitis, quando eos in ruinam, id est, in superstitionis et contumaciæ foveam traxistis, erronea vestra doctrina et schismatico exemplo. Hoc vos facere nequaquam decebat.

IN OB. Nisi tamen hæc fuissent à Rege proposita, & decreto Ecclesiastico definita, non prorupissent homines in eos quos vocas errores.

XXV. *OB ED.* Nisi CHRISTVS ejusque discipuli lotionem manuum prætermisissent, non offenderentur ea omissione turgidi Pharisei, duces cæci cæcorum. MATTH. 15. MARC. 7. LUC. 11. Nisi DOMINVS Sabbato sanasset, non propterea eum quæssissent Iudæi interficere tanquam violatorem Sabbati. IOAN. 5. Neque inde blas-

blasphemandi occasionem arripuissent Pharisei, IOAN. 9. Nisi *DEVS* legem ferret, nemo legem *DEI* transgrediretur: nisi *CHRISTVS* prædicasset, Pharisei *CHRISTVM* prædicantem non contempnissent; nisi lex adveniret, non inde sumeret peccatum occasionem ad decipiendum et occidendum homines, neque manifestaretur hyperbolicè peccans per mandatum: si Ecclesia negligenter scandala, neque præscriberet quippiam, neque quemquam admoneret, nemo posset convinci contumacia, nullius morbus innotesceret, utilitas et ædificatio Ecclesiæ negligetur. Pia et prudens fuit Regis propositio, et Ecclesiæ determinatio; at impia et stulta est vestra rebellio, et contumacia.

IN OB. Sed annon expediret rogari Regem CAROLUM, ut in Lege sua dispenset, & propter pacem Ecclesiæ, permittat subditis suis secundum conscientiam suam vivere.

OB ED. Nempe hoc satagitis, ut terrore Regio liberemini, securè contempturi Ecclesiam *DEI*. Non est pax redimenda peccato, nec veritas adjuvanda mendacio. Quanam erit obedientiæ laus apud Magistratum, si hunc suæ rebellionis fructum referant contumaces? Absit hoc à sapientissimo et religiosissimo Rege CAROLO, Paternæ Sapientiæ, et Pietatis Hæredi, ut Orthodoxam *DEI* Ecclesiam, cui fovendæ ac tuendæ Nutritor à *DEO* ac defensor datus est, calcari et conspui sinat, ejusque salubres, constitutiones contemni, & auctoritatem ejus pessundari à Pharisaico fastu & Capernaïtica protervia inobedientium [*τῶν ἀνοποτάκτων*:] apud quos, utcumque *PIETATEM* polliceantur, postquam tamen eos penitus introspexerit, & causam in publicum examen deduxerit, nihil in hac concertatione inveniet, præter superbas sordes, arrogantem inscitiam; fastiosam loquacitatem; audaces blasphemias; impudentes assertiones; insidiosa suspiria;

piria; indocilem contumaciam; & regulam illam Donatisticam, *QVOD VOLVIMVS SANCTVM EST*, quam sacris Literis, catholicæ Antiquitati, rectæ rationi, reformatarum Ecclesiarum consensui, Veritati & Paci, furore sacrilego anteponunt. Quod ais permittendum esse subditis, ut secundum suam conscientiam vivant, id (prout à te intelligitur) prorsus absurdum est. Estne hoc tolerabile, ut qui se Ecclesiæ hujus filios professi sunt, infando matricidio manus suas impune contaminent? Regis officium est dare operam, ut nemini desit conveniens informatio; & ut Ecclesia contumaces incendiarios, poit unam aúr alteram admonitionem rejiciat. Hæc tuta est & vera pacificationis via, ab ipso Ecclesiæ Sponso ac *DOMINO* monstrata. *MATTH. 18. 17. & 1 TIM. 1. 20. & 2 TIM. 2. 23. 24. 25. 26. & TIT. 3. 10. 11.*

INOB. Non potest certum tempus omnibus hominum ordinibus designari, quo dicantur accepisse sufficientem instructionem, & parcendum est iis donec eam acceperint.

XXVII.

IEREM. 23

O BED. Certè discrimen est latum inter verbi ministros, & homines plebeios quos ministri informant. Diutius expectandi plebeij, & cum eis lenius agendum est, quia per probabilem simplicitatem seducuntur à suis Pastoribus, visionem cordis sui loquentibus, non autem de ore *DOMINI*; neque adeo periculosa est plebei hominis hæsitatio aut contraria opinatio, testis enim est Historia Ecclesiastica, non per plebeios, sed potius per Clericos introductas esse Hæreses & Schismata: miseranda igitur est plebis deceptæ conditio, & omnino liberandus est grex *DOMINI*, de manibus istiusmodi pastorum, ne ultra relinquantur animæ in manibus eorum in venationem. *BEECHIEL. 13. 21.* Vide quæ scripsimus supra, Lib. 1. Cap. 10. §. 2. Vbi ostendimus prorsus esse inexcusabilem

bilem

bilem ministrorum hanc verè affectatam, & voluntariam ignorantiam. Pastorem oportet esse *διδάσκων*. Undecimus jam annus agitur, ex quo articuli illi decreto Synodico suscepti sunt: qui decennali disciplina nondam usq; eo profecerunt, ut tam faciles in Theologia quæstiones intelligant, non possunt apti esse ad sustinendum onus pastorale in Ecclesia DEI. Qui autem operam non dederunt, ut de his quæstionibus quid tenendum esset & ipsi intelligere, & aliis tradere possent, in publico hoc incendio, conflagrantem DEI Ecclesiam, sicis ac truculentis oculis conspicientes, & DEI veritatem, Ecclesiæ pacem, conscientiarum ovium ipsis commissarum tranquillitatem susque deque habuerunt, vix illis, nisi maturè recipiscant, opus enim DOMINI negligenter fecerunt: & vel hæc sola impietas, ut divinam indignationem, ita & Ecclesiasticam animadversionem meretur.

Quod autem dixisti de certo tempore, non debet excludere certum illum rerum terminum à DOMINO constitutum. MATTH. 18. 17. TIT. 3. 10. Cujus dijudicandi potestas data est Ecclesiæ, ut patet ex locis istis citatis.

INOB. Parcendum est existimationi eorum ministrorum, qui jam multos annos palam prædicarunt in commendationem illius consuetudinis quam habebat Ecclesia SCOTICA ante Synodum PERTHENSEM: neque exigendum ab iis ut se falsos testes pronuncient, ut adificando illud quod aliquando destruxerunt, seipsos prævaricatores constituent, & despicabiles: cum Apostolus præceperit Tito, Ne quis te contemnat. TIT. 2. 15.

XXVIII.

OBED. Monet idem Apostolus multorum gloriam esse in ipsorum ignominia, dum terrena sapiunt; PHILIP. 3. 19. Phariseorum peccatum fuit, quod omnia faciebant, ut conspicerentur ab hominibus. MATTH. 23. 5. Tales DOMINVS pronunciat recepit mercedem suam. MATTH. 6. 2. 5. Taxantur illi qui dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam DEI; IOAN. 12. 43. *Quomodo potestis vos credere,* (inquit DOMINVS Iudæis) *qui gloriam à vobis invicem captatis, & eam gloriam quæ à solo DEO est, non queritis?* IOAN. 5. 44. CHRISTVS è contrario, *Gloriam,* inquit, *Ab hominibus non capto.* IOAN. 5. 41. Et Apostolus Paulus de se scribens ad Thessalonicenses, *Exhortatio,* inquit, *nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo; sed sicut placuimus DEO, quibus crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes; sed DEO qui approbat corda nostra, neque enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nostis: nec avaritia causa quicquam pretexuimus: DEUS testis est. Neque querentes ex hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab aliis.* 1. THESSAL. 2. 3. 4. 5. 6. Idem alibi, *Nunc enim,* inquit, *homines an DEUM suadeo? aut quero hominibus placere? enimvero si adhuc hominibus placerem, CHRISTI servus non essem.* GALAT. 1. 10. Item alibi, *Requiritur in dispensatoribus, quod fideus quisque comperiat. Mibi verò pro minimo est, quod à vobis dijudicer, aut ab humano die, imò nec meipsum dijudico, nullius enim rei mihi conscius sum; sed non per hoc iustificatus sum. Sed DOMINVS is est qui me dijudicat: proinde ne ante tempus quicquam dijudicetis usque dum venerit DOMINVS, qui & illu-*

illustraturus est occulta tenebrarum , & manifesta faciet consilia cordium , ac tunc laus erit unicuique à DEO .
1 CORINTH. 4. 3. 4. 5. Si prædicabant fratres veritatem, id est, si ita laudarunt illius temporis consuetudinem, ut hominum conscientijs necessitatis laqueum, & cultus divini, quasi in talibus rebus mutabilibus, & circumstantialibus consistentis, erroneam opinionem, non iniecerint, neque vel rerum ipsarum mediarum mutabilitatem, vel Ecclesiæ autoritatem, ac libertatem negaverint, in nullo jam periculo est eorum existimatio. Vide supra, Lib. 1. Cap. 10. §. 4. Sin autem pro veritate errorem, pro Pietate superstitionem auditoribus suis tradiderunt, neque errorem agnoscere aut abjicere sustinent, quærunt gloriam in ignominia sua, neque **CHRISTO** digni sunt, qui non seipsos abnegant, ut **CHRISTVM**, qui veritas est, sequantur.

INOB. Non suam, sed Ministerij sui existimationem charam habent, quam ipsis commendavit Apostolus, loco citato ad Titum.

OBE D. Non sunt facienda mala ut eveniant bona. **XXIX.**
ROM. 3. 8. Numquid pro **DEO** loquimini iniquitatem, & pro eo loquimini dolum? an faciem ejus accipietis? numquid pro **DEO** contendetis? an bonum fuerit, quod investiget vos? an sicut mentitur aliquis de homine, mentimini de eo? arguendo arguet vos, si in adscodito faciem acceperitis. Nonne excellentia ejus terrere debeat vos, & pavor ejus cadere debeat super vos: inquit, **IO B.** Cap. 13. Vers. 7. 8. 9. 10. 11. Non possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate, **2 COR. 13. 8.** Si volunt obedire præcepto Apostolico ad Titum, audiant ipsum Apostolum sui præcepti interpretem: Per omnia, inquit, temetipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravita-

tem, sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui se ex adverso opponit, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali: ————— hac loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio, nemo te contemnat. Tit. 2. 7. 8, ————— 15. Nemo igitur illi Apostoli præcepto pareat, nisi qui doctrinam incorruptam prædicat, & seipsum exemplar bonorum operum, in quibus est, subjectio & obedientia authoritati Ecclesiasticæ, toties nobis in Scripturis commendata & imperata. Plus existimationis & veræ laudis consequutus est Apostolus PETRVS auscultando reprehensioni PAULI & ab illa verè reprehensibili dissimulatione desistendo (GALAT. 2.) quam si importuna retinendæ popularis, auræ pertinacia salubribus collegæ monitis (quod absit) restitisset.

INOB. Quoniam toties nobis objicis Ecclesiam, & nos Schismatis insimulas, quasi Ecclesia bellum indixerimus, & ab ejus communione discessum adornemus, dic quaeso, quid nomine Ecclesia intelligas?

XXX. OBED. Immediatè intelligo Orthodoxam nationalem Ecclesiam Scoticanam, & ea mediante, intelligo totam Ecclesiam reformatam per Europam, & tandem universalem sive Catholicam Ecclesiam toto orbe diffusam, quam reformata Ecclesia agnoscit.

INOB. Num multas nobis proponis Ecclesias?

XXXI. OBED. Multas quidem, & tamen unam, sicut docuimus in tractatu de Schismate: supra Cap. 19. Vna est CHRISTI Ecclesia Catholica, unum corpus, unius capitis, unus grex, unius pastoris, una familia, unius Patris familias; unus populus, unius DEI: hæc una Ecclesia unam habet fidem, unum baptisma, uno regitur Spiritu, unum adorat DOMINVM IESVM CHRISTVM. Et una hæc ita in multitudinem incremento fecunditatis extenditur, ut unaquæque pars & inter se, & cum universali Ecclesia

Ecclesia, cujus pars est, retineat unitatem Spiritus in vinculo pacis. Non est divisus *CHRISTVS*, neque bicorpor, neque bigamus; unam habet columbam sibi dilectam: unitatem suis commendavit & apprecatus est, *IOANN.* 13. 17. Ea est autem ratio & conditio hujus unius Ecclesiae, ut & nomen Ecclesiae & unitas se per omnes particulares Ecclesias diffundant, si modo unaquaeque intra seipsam & cum universali adeoque cum omnibus ejus partibus servet catholicam unitatem. Hinc sicut est una Ecclesia universalis, sic est una aliqua nationalis, una provincialis, una Dioecesana, una parochialis. Nec Ecclesia vera est quae non servat unitatem in una illa vniuersali, cujus pars est Nationalis, & hujus Dioecesana, & hujus rursum Parochialis, si autem divisio existat in Parochia, pars ea est Ecclesia Parochialis, quae unitatem servat cum catholica Dioecesana, cujus pars est; altera autem Parochiae pars schisma est: sic in Dioecesi si existat divisio, pars ea quae ab Orthodoxa Nationali discordat, schisma est; pars altera est vera Catholica sive Orthodoxa Ecclesia: Idem de Nationalibus statuendum, nam si quae nationalis Ecclesia se separet à reliquis nationalibus orthodoxis Ecclesiis, unitatem Ecclesiae universalis servantibus, Schismatica evadit. Quemadmodum interit digitus amputatus à manu & manus à brachio abscissa perit, & brachium à reliquis corporis partibus. Quid autem universalis Ecclesiae nomine intelligamus, liquet ex Cap. 11. Propos. 16. & Cap. 19.

INOB. *Ista quidem libenter recipio, & ut propius accedam, confiteor tibi omnem particularem in Scotia cœtum, aut quemlibet singularem hominem, qui se à reformatæ sive Catholicae nationalis Scoticae Ecclesiae communionem separaverit, esse verè Schismaticum, & extra veram DEI Ecclesiam, neque posse in hoc statu plus sibi salutifera lucis & humectationis pollice-*

*ri, quam potest radius avulsus à Sole, vel rivulus à fonte abscissus: quorum alter tenebrescat, alterius arefcit alveus necesse est. Doce autem nos à Catholica si-
ve Reformata nationali SCOTICANA Ecclesia dis-
cessisse, aut salubribus ejus constitutionibus resistere: nam
quicquid sit de constitutionibus PERTHENSIBVS,
quoad salubritatem, nego tamen eas esse constitutio-
nes Catholica nationalis Ecclesie SCOTICANÆ,
Non contendo nunc, sed propterea nego, quia negant
quidam Fratres mei, & ut ex te audiam responsionem.
Quam igitur dicis esse Catholicam siue Reformatam il-
lam unam nationalem Ecclesiam SCOTICANAM?*

XXXII.

OB ED. Ecclesia una duas habet considerationes: vel enim consideratur in toto & secundum totum: vel consideratur secundum partes. In priori consideratione Ecclesia nationalis SCOTICA est cœtus ille proficientium reformatam Religionem in SCOTIA qui completitur, & Pastores, & populum: hoc sensu accipitur nomen Ecclesie, EPHES. 1. 22, 23. & Cap. 5. Vers. 23, 24, 25. In posteriore consideratione Ecclesia spectatur vel in illa Ecclesie parte quæ rectorix est & gubernatrix partis alterius, quam pascit & custodit, vel in ea parte quæ gubernatur, pascitur & custoditur Ministerio partis gubernatricis. Nomen Ecclesie utrique parti tribuitur in sacris Literis, cum respectu ad alteram partem. Pars gubernata appellatur Ecclesia, ACT. 20. 28. Vbi monet Apostolus Presbyteros EPHESINOS, ut pascant Ecclesiam DEI. Vbi etiam appellatur grex, Vers. 27. & 1 PET. 5. 2. Item Familia CHRISTI, MATTH. 24. 45. Parit gubernatrici tribuitur nomen Ecclesie, MATTH. 18. 17. dic ECCLESIE: quod si non audierit ECCLESIAM, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus. Nam Ecclesie nomine illic solos pa-

Ios pastores sive pastorum conventum intelligi inde constat, quia eam **CHRISTVS** intelligit Ecclesiam cui data est potestas clavium, per quam remittant vel retineant hominum peccata, hæc autem potestas non data est nisi Evangelij Ministris, quos ad prædicandum Evangelium & exercendam clavium disciplinam misit **CHRISTVS**, sicut ipse a Patre missus est. **MATTH. 16, 19. IOANN. 20, 21, 22, 23.** Præterea ea illic intelligitur **ECCLESIA** cui subiecti sunt etiam Spiritus Prophetarum, Spiritus autem Prophetarum subiecti sunt Prophetis. **1. CORINTH. CAP. 14. VERS. 32.** nusquam autem in Scripturis legimus, Spiritus Prophetarum, subiectos esse plebeiis. Pastores igitur, quorum est gregem pascere & gubernare, intelliguntur illic nomine Ecclesiæ. Et hoc sensu nationalis Ecclesia **SCOTICA**, quam qui non audit habendus est sicut Ethnicus & Publicanus, est collegium Pastorum & rectorum gregis **DOMINICI**, id est, Episcoporum, et assessorum eorundem, nempe, Presbyterorum agnoscentium regimen Episcoporum, et cum iis Ecclesiam regentium. Ecclesia vero nationalis **SCOTICA** gubernata, est grex ille qui ab Episcopis eorumque assessoribus Compresbyteris gubernatur, et pascitur, et ab iis se gubernari et pasci sinit: hinc faciliè perspicis quid intelligamus nomine Ecclesiæ nationalis cui subiectionem debemus. Quicumque gregis huius cõunionem, et rectorum istorum gubernationem spernit, ille spernit **DEI** Ecclesiam, Schismaticus est, hostis est, foris est. Quam grave autem hoc sit peccatum, invenies supra, Cap. 19. part. 4. et part. 6.

INOB. Solos igitur Episcopos, & illos Presbyteros qui Episcopis adherent agnoscis pro vera Ecclesia gubernatricem? Quid igitur illi Presbyteri qui eorum regimen oppugnant?

OBED. Cum certum sit Episcopos eorumque assessores esse illam gubernatricem Catholicam Ecclesiam nationalem

nalem SCOTICAM cui obedientiam debemus, hand dubiè illi Ministri qui ab eis se separant, et à cõmunione gregis illos sequentis se segregant, et seorsum Congregationes faciunt, se separant ab Ecclesia CHRISTI, et sunt extra Ecclesiam. Non enim sunt in una natione duæ nationales Ecclesiæ, sed pars altera Schisma est.

INOB. *At quid si ea pars potius sit Schisma, quam vos vocatis Ecclesiam?*

XXXIV.

OBED. Ideo hanc vocamus Ecclesiam Orthodoxam, siue Catholicam reformatam, quia ei conveniunt omnes notæ Ecclesiæ Catholicæ reformatæ, quas retinet à prima reformatione; nempe, doctrinæ veritas, legitima Sacramentorum administratio, secundum ipsam DOMINI institutionem, et sanctæ exercitium disciplinæ per legitimum usum clavium. Omnes in SCOTIA Verbi Ministros hæc ordinat, agnoscitur à Rege et Republica, ut unica illa vera nationalis Ecclesia SCOTICA, servat Catholicam unitatem et cõmunione cum omnibus alijs Catholicis reformatis Ecclesiis, et ab iis omnibus hæc sola agnoscitur pro Catholica reformatâ Ecclesia nationali SCOTICA, cum hac sola tanquam cum vera Ecclesia SCOTICA habent cõmercium, concordiam, et unitatem. Duæ autem non sunt Ecclesiæ Nationales in SCOTIA. Pars igitur ista quæ ab hac Ecclesia adeoque ab omnium reformatarum Ecclesiarum cõmunione discessit, est extra Ecclesiam Catholicam, & Schisma est.

INOB. *Prior est Ecclesia quam Schisma: Schisma discedit ab Ecclesia, non Ecclesia à Schismate: vos à nobis discessistis, non nos à vobis. Nam ante hasnovationes erat vera Catholica Nationalis Ecclesia SCOTICA, sine istis Articulis, & sine Episcopis: nos priorem consuetudinem retinentes manemus in Ecclesia: vos ab ea discessistis.*

OBED.

OBE D. Vera erat Ecclesia **SCOTICA** habens Episcopos, priscis seculis; vera etiam erat habens Superintendentes, sive Episcopos statim post reformationem: quod autem Ecclesia **SCOTICA** nuper ad breve tempus caruit Episcopis, defectus is fuit Oeconomicus, cuius emendatio non destruxit Ecclesiam, sed eam magis exornavit, munivit, & constabilivit. Eadem manens Ecclesia priorem suam consuetudinem quoad quinque articulos mutavit, ea potestate atque autoritate ac libertate quam de talibus rebus **CHRISTVS** suo acquisitam sanguine ei donavit. Vos interea inobsequentes filij, servi fugitivi, audaces, arrogantes indignamini Ecclesiam sua libertate usam esse, eamque libertate sua utentem deseruistis. Priorem quidem consuetudinem retinetis, at Ecclesiam reliquistis, consuetudo non est Ecclesia: vos autem pertinaciam retinendi mutabilem consuetudinem ipsi Ecclesiae & unitati Catholicae, scelerata quadam insania, praelulistis. Somniantes consuetudinum Ecclesiasticarum immutabilitatem. Confictis etiam aliis erroribus, ne frustra ab Ecclesia discessisse videamini. Vestram abominamur & lugemus inobedientiam, per quam laceratis Ecclesiam, nulla alia de causa nisi quia **NON VULTIS** Ecclesiae suam consuetudinem sapienter mutanti obedire vel consentire; & hujus vestrae dissensionis & rebellionis nullam revera aliam adferre potestis veram causam, nisi illam Donatistarum regulam, quam ipsorum Magister **TICONIVS** apud **AVGVSTINVM** refert, **QVOD VOLVIMVS SANCTVM EST.** August. Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, Cap. 13. praetractam hanc & indomicam **PERVERSÆ VOLUNTATIS** contumaciam, **DEO** ejusque Angelis & Ecclesiae Catholicae omnibusque hominibus sanis exosam, merito detestamur. Perinde facitis ac si olim hoc solo nomine ab Ecclesia **Scotica** vel ab Ecclesia **Romana** vel ab Ecclesia **Hispanica**

Regula Donatistarum.

quidam fanatici se separassent, quod viderent Ecclesiam Scoticam suscipere Palladium aliosque ab eo ordinatos Episcopos, aut Romanam ac Toletanam Ecclesias consuetam antiquiori Ecclesie trinam merisionem mutasse in simplicam merisionem, & huic sacrilego suo furori impudenter prætenderent consuetudinem, scilicet, veteris Ecclesie: & ideo suam schismaticam concisionem appellarent veram Catholicam Ecclesiam, quod more antiquioris Ecclesie Scotice non haberent Episcopos (etsi Ecclesia Scotica nunquam contempsit Episcopos) & uterentur in tingendo, primitivæ Ecclesie consuetudine. Quis non facile agnoscit tam scelestam audaciam talium turbatorum DEO hominibusque exosam fore? Ecclesiam Iudaicam fatentur Christiani fuisse veram Ecclesiam ante mutationem Sacerdotij, & inde colligunt Iudæi Christianos non esse veros Israëlitas, eo quod Sacerdotij, & cæremoniarum sacrarum mutationem admiserint: vos autem Iudæos transfugas antiquis cæremoniis in hærentes vestra hac argumentatione defenditis & imitamini. Qui DEI Ecclesiam iusta præscribentem contemnit, is ipsum DEVM contemnit: Dic, obsecro, quam tu rationem CHRISTO reddes in die iudicii de hoc pertinaci Ecclesie contemptu & desertione? Dices ne Ecclesiam SCOTICAM non debuisse priorem suam de quinque articulis consuetudinem mutare, aut te debuisse Ecclesie hanc suam consuetudinem mutantri pertinaciter resistere, usque ad ipsius Ecclesie lacerationem, & ad omnium reformatarum Ecclesiarum scandalizationem, & concitationem; animorum plebis ad rebellionem? annon diceri tibi, quis requisivit ista de manibus tuis? Cur contempsisti Ecclesiam meam? cur eam scandalizasti? cur eam lacerasti? cur mei nominis cultum in rebus à me non imperatis collocasti? cur toties monitus, & mei mandata, & salubres Ecclesie constitutiones, & fraternas omnes admonitiones contumaciter sprexisti? cur in sancta mea Eccle-

Ecclesiæ præfione sacrilego furore contumaciter perseverasti? hoc peccatum est, hæc iniquitas est, hoc scelus est; discedite à me omnes operatores iniquitatis: nunquam novi vos?

INOB. At metuo offendere quosdam plebeios.

OBE D. Non tamen metuis offendere Ecclesiam DEI, cui subijci debes & obedire. Tu verbi minister plebem docere debes, & ducere in via veritatis, & obedientiæ, non de recta viâ abducere, aut cum errantibus aberrare, sed errantes quærere ac reducere ad debitam obedientiam, quam debetis Ecclesiæ CHRISTI. Non dixit DOMINVS, si non audierit plebeium quemque, sed, si non audierit Ecclesiam (id est, Rectores Ecclesiæ) sit tibi velut Ethnicus & Publicanus. MATTH. 18. Et loquitur illic DOMINVS de Scandalo, cujus ultimum iudicium deferri iubet Ecclesiæ. Tu ne hanc DOMINI manifestam præceptionem contemnis, & irritam facis, ut tuæ, & muliercularum quarundam semper discantium nunquam autem ad veritatis agnitionem venientium perversæ, & indocili VOLUNTATI obsequaris? doce plebem, & non offendes, & liberabis animam tuam.

INOB. Fere persuades ut tecum sentiam: metuo enim ne dum vobis Scandali crimen impingere nitimur, nos ipsi multorum gravissimorum Scandalorum, quæ superius commemorasti, rei & manifesti comperiamur, in accusatione fratrum innocentium, & traditione falsæ doctrinæ, superbique veritatis reticentiæ, & contemptu Ecclesiæ, & separatione Schismatica ab ea, & pertractione aliorum in eandem nobiscum ruinam, &c.

OBE D. Faxit DEVS ut non modo fere, sed etiam omnino, non me, sed ipsam sequaris veritatem. Nam ista
Hhh 4 omnia

XXXVI.

XXXVII.

omnia considerans, si nimium perversus & pertinax esse nolueris, poteris ab omni, vel aliena, vel propria seductione liberari, hoc quidem *DEI* donum est, qui solus dat incrementum. Ad hoc te hortor in *DOMINO*: hoc tibi à *DEO* apprecari non desinam.

INO B. Exime adhuc unum scrupulum; audio enim quosdam fratres nostros musitantes contra Synodum *Perthensem*, ac si non esset legitima, nec obligarent ejus decreta.

XXXVIII *OBE D.* De Synodo diximus supra, num. 7. et Lib. 1. Cap. 6. prolixam et luculentam ejus defensionem scripsit reverendissimus *D. LINDESAIVS*, Episcopus *BRECHINENSIS*, adversus famosum quendam libellum ἀνάντων καὶ ἀδόκτων, quem ex ineptis quibusdam nœniis & prophæis calumniis futiliter et impiè confarcinatum dicaculus quidam schismatis hortator, contra sanctam *DEI ECCLESIAM*, impuro gutture evomuit. Ipsa authentica gestorum Synodaliū monumenta hisce oculis inspexi, et diligenter scrutatus sum, (apud Doctorem *SANDILANDIVM*, juratum Synodi illius omniumque nationalium Synodorum scribam, virum tantæ integritatis et tam spectatæ fidei, ut ne apud ipsos quidem Schismaticos ulla vel levissima laboret falsitatis suspicione) nihil ex monumentis publicis exculpi potest, quod venerandæ illius Synodi, vel auctoritatem prosternere, vel decreta infirmare valeat. Frivola quædam obijciunt, et falsa confingunt criminosi quidam Synophantæ. Sed frustra sunt: Synodum illam, ut legitimam nationalem, ejusque decreta, ut pia ac salubria, suscepit princeps, & publicus omnium regni ordinum conventus; suscepit nationalis Catholica *ECCLESIA SCOTICA* quæ ab aliis omnibus reformatis Ecclesiis in illam quorundam *Arianorum* exceptionem contra præsentiam & præsidenniam Episcoporum in Synodo.

Mirum

Mirum est hæreticis istis permissum esse ut in Synodo sederent aut suffragij jus quocunque commissionis prætextu obtinerent, ante quam abjurassem istam Aërij hæresin. Sunt quidem in quibusdam Ecclesiis, quæ erant Catholicis Episcopis, legitima quædam Synodi Presbyterorum sine Episcopis: sed à seculo non est auditum in aliqua Catholica Ecclesia ab Episcopis Catholicis pro tempore gubernata præsumpsisse Presbyteros celebrare Synodos exclusis Episcopis, aut negata eis præsentia, ad quos ratione officij præcipue pertinet cura regiminis Ecclesiarum.

Planè hospes est in ecclesiastica antiquitate qui nescit veterum Concilia Provincialia, et Nationalia, et Generalia appellata esse Concilia Episcoporum, et in eis solos ferè Episcopos sententiam definitivam dixisse et subscripsisse. Quamvis autem in quibusdam reperiantur quorundam Presbyterorum, et quorundam etiam Diaconorum subscriptiones, appellata sunt tamen non Presbyterorum, vel Diaconorum, sed Episcoporum Concilia: quia præcipue penes Episcopos, tanquam ex officio Primarios Ecclesiæ Rectores, agnoscebatur Synodorum autoritas. Neque ullum unquam celebratum legitur Concilium absque Episcopis, (multò minùs exclusis Episcopis, in locis ubi essent Episcopi) præsidebant semper Episcopi eorumve legati, et quæ Episcopi Catholici Synodicè congregati, nec sacris Scripturis, nec antiquitatis Catholicæ saluberrimis Canonibus contraria, consensu unanimi decrevissem, ea Presbyteri mansueta humilis obsequij promptitudine recipiebant, tanquam legitima et authentica decreta Synodalia. Et contentiens Episcoporum in Concilio vox habebatur vox Ecclesiæ, quam contemnere nefas. Næ vos hac vestra exceptione magnam inibitis gratiam ab Ariani et Nestorianis, aliisque Hæreticis, quorum Hæreses Synodicis sententiis Catholicæ antiquitatis damnatæ sunt: nam secundum hanc vestram novam Theologiam, vel potius Aërianam Marzologiam dicent suas opiniones nunquam

esse pronunciatas Hæreticas neque damnatas sententia ul-
 lius legitimæ Synodi; quia scilicet Oecumenicæ illæ &
 inferiores Synodi, in quibus eorum opiniones damnatæ
 sunt, secundum vos non fuerunt legitimæ, quia in eis
 non sederunt soli Presbyteri, exclusis Episcopis, vel sal-
 tem non est negata Episcopis præsentia, sed fuerunt
 conventus illi Episcoporum, & præfederunt Episcopi.
 Atque hoc uno spiritu (scilicet) diffabitis primam œcu-
 menicam Synodum trecentorum et amplius Episcoporum,
 quæ contra ARIVM celebrata est, Anno DOMINI 328.
 Et secundam œcumenicam Synodum Episcoporum 150.
 celebratam contra MACEDONIANOS, & alios Hæreticos,
 Anno DOM. 382. Et tertiam œcumenicam Synodum
 Episcoporum 200. celebratam contra Hæresin NESTORII,
 Anno DOM. 431. Et quartam œcumenicam Synodum
 Episcoporum 630. celebratam Anno DOM. 451. contra
 Hæresin EUTYCHETIS et DIOSCORI. Et Synodū œcume-
 nicā quintā, Episcoporū 165. celebratā de tribus capitulis,
 & contra Origenistas, Anno DOM. 553. Et Synodū œcume-
 nicam sextam, Episcoporum 170. celebratam anno DOM.
 680. et 681. contra Monothelitas. Et Concilium Africa-
 num, Episcoporū 217. (in quibus fuit B. AVGVSTINVS)
 quod celebratum est circa annum DOM. 423. Et Conci-
 lium FRANCOFVRTENSE, Episcoporum 300. celebratum
 anno DOM 794. contra adoratores Imaginum, Et alias
 innumeras Catholicorum Synodos. Viden' quam absur-
 da sit ista Aërianorum quorundam exceptio adversus Na-
 tionalem Synodum PERTHENSEM?

Presbyteri Sacerdotum inter esse debent Concilijs,
 inquit HIERONYMVS, apud GRATIANVM,
 95. Distinct. Can. Ecce ego. Non abnuo. Sed ne-
 mo vnquam Catholicus dixit deberi Presbyteris præ-
 sentiam in Episcoporum Concilijs, aut solos debere in
 Concilijs sedere Presbyteros, exclusis suis Episcopis. Ne-

mo sanus auscultabit confictis Schismaticorum calumniis, aut ridiculis nanis, & inanibus negis, ut, contra publicam Ecclesie et Reipublice fidem, auctoritatem Synodi illius in dubium vocet, et Ecclesiam relinquat, eive obedire detrectet, et se gravissimo contumaciae et Schismatis flagitio contaminet, propter factiosos quosdam accusatores Ecclesie DEI, imitantes eum qui in SCRIPTURIS appellatur *Accusator Fratrum*, APOCAL. CAP. XII. VERS. 10.

IN OB. IAM FACTVS OBEDIENS.

Absit à me: ut hanc mihi jam clarissime propositam veritatem ulterius contemnam. DEO gratias ago, te diligo, mihi vehementer gratulor de hoc nostro congressu, ex quo ambo per DEI gratiam victores abimus: tu mei, ego erroris. Et utinam mihi sic semper disputare contingat, ut ad meliora proficiens, deseram quod male tenebam. Et quamvis alicubi asperior mihi visus fueris, videoramen, si quid asperè dicis, id te referre non ad amaritudinem dissensionis, sed ad correctionem dilectionis.

OBED. Ea felix est victoria victorem esse erroris, praesertim sui, & gloriosus triumphus est propria triumphare vitia, & suam mentem captivam ducere ad obediendum CHRISTO. Qui autem suum non potest cohibere spiritum, eum sapientissimus SALOMON similem esse ait urbi deruptae et absque muro, PROVERB. 25. 28. Te vero ego nec vincere volebam nec vincire, sed victo erroris compedes detrahere, errantem in rectam viam reducere, amissum CHRISTO lucrari, & DEO PATRI, ac ECCLESIAE MATRI, te restituere, &c. Ex toto corde

XXXIX.

gratias DEO ago de tam prospero successu. Tu jam conversus, confirma Fratres tuos, Luc. 22. 32. Doce pravificatores vias DOMINI, ut peccatores ad illum converrantur, PISA L. 52. 15. Qui convertit peccatorem ab errore viæ suæ, servabit animam à morte, et obteget multitudinem peccatorum, IACOB. 5. 20.

CAP. XX. PARS SECUNDA.

Exhibens quædam scriptorum Ecclesiasticorum testimonia à præcedentis Dialogi argumento non aliena.

HIERONYMVS, in MATTH. CAP. XV.

- I. Scandalum nos offendiculum vel ruinam & impactionem pedis possumus dicere. Quando erga legimus; Quicumque de minimis istis scandalizaverit quempiam, hoc intelligimus, qui dicto factori occasionem ruine cuiquam dederit.

Idem ibidem, in illa DOMINI verba; Sippi illos, cæci sunt, duces cæcorum. &c.

- II. Hoc est quod Apostolus praeceperat: Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devota: sciens quod perversus sit huiusmodi, & a semetipso damnatus. In hunc sensum & SALVATOR præcepit DOCTORES PESSIMOS DIMITTENDOS ARBITRIO SVO: sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi: & COECOS ESSE, ET COECVM POPVLVM IN ERROREM trahere.

Idem in Dialogo adversus Luciferianos.

III.

Solent oculis clausis denegare qui non credunt factum esse quod nolunt.

Cypria-

Cyprianus Lib. de Simplicitate Prælatorum.

Nemo per Confessoris exemplum pereat. Nemo iniustitiam, nemo insolentiam, nemo perfidiam de Confessoris moribus discat. Confessor est, sit humilis & quietus, sit in actu suo cum disciplina modestus, ut qui CHRISTI Confessor dicitur, CHRISTUM quem confitetur imitetur. ————— ceterum si culpabilis & detestabilis postmodum fuerit, si confessionem suam mala conversatione prodiderit, si vitam suam turpi fæditate maculaverit, si ECCLESIAM DENIQUE, ubi Confessor factus est, DE RELINQUENS ET VNITATIS CONCORDIAM SCINDENS, fidem primam perfidia posteriore mutaverit, blandiri sibi per confessionem non potest, quasi electus ad gloriæ præmium, cum ex hoc ipso magis creverint merita penarum.

IV.

Nullius exemplo salii debemus ut ichthyma sequamur.

Augustinus in Psalm. 30.

Quid est ut ACCIPERENT ANIMAM MEAM CONSILIATI SUNT? ut consentirem pravitatibus eorum: illis enim qui maledicum, & non intrant, PARVUM EST QUIA NON INTRANT, ET ELICERE HINC VOLUNT VITUPERANDO. Si ejecerint te de Ecclesia, acceperunt animam tuam, id est, tenuerunt conscientiam tuam, & eris in circuitu tuo, non in mansione. Ego autem inter hæc opprobria, inter hæc scandala, inter hæc mala, inter istas seductiones, foris iniquitates, & perversitates intus, cum attenderem homines iustos, & quærerem quos imitarer, & deessent, quid feci? quod consilium inveni? EGO

V.

AVTEM IN TE SPERAVI DOMINE. Nihil salubrius, nihil securius. Volebas imitari nescio quem, invenisti illum non bonum. Tolle imitationem hanc, alium quaesisti, nescio quid displicuit tibi. Tertium quaesisti, & ipse non placuit. Nam quid quia & ille, & ille displicuit, & tu peribis? TOLLE AB HOMINE SPEM, QVIA MALEDICTVS OMNIS QVI SPEM SVAM PONIT IN HOMINE. Si attendis adhuc hominem & eum quæris imitari & ex illo pendere, adhuc lacte vis nutriri, & fies Mammothreptus, quales dicuntur pueri qui diu sugunt, quod non deceat. Etenim lacte ubi tanquam per carnem velle sibi cibum trahere, hoc idem est PER HOMINEM VIVERE. idonens esto ad mensam, inde cape unde ille cepit. AVT FORTASSE NON CEPIT. Forte utiliter & in malum incidisti quem bonum putasti, ut in ubere quasi materno amaritudinem invenires, & ea offensione repellereris & ad cibum validiorem invitareris. Faciunt enim hoc nutrices Mammothreptis, ut aliqua amara ponant in papillis suis, quibus offensi parvuli ab ubere resiliant, & ad mensam inhiant. Ergo dicit, ERGO AVTEM IN TE SPERAVI DOMINE DIXI TV ES DEVS MEVS: Tu es DEVS meus, recedat Donatus, recedat Cæcilianus? nec ille, nec iste meus DEVS est. Non ad hominis nomen ambulo, CHRISTI Nomen teneo. Ipsum PAVLVM audi dicentem, nunquid PAVLVS pro vobis crucifixus est, aut in nomine PAVLI baptizati estis? Perirem si essem de parte PAVLI? Quomodo non peream, si fuero de parte Donati? PRORSVS RECEDANT HVMANA NOMINA, HVMANA CRIMINA, HVMANA FIGMENTA.

μαμ-
mothreptus.
τ.

In Te, DOMINE, speravi, dixi, Tu es DEVS meus, NON HOMO QVISQVAM, SED TV ES DEVS MEVS. Unus deficit, unus proficit: DEVS meus non deficit, neque proficit, nec habet quo proficiat perfectus, nec habet unde deficiat aternus.

Idem Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, Cap. 13.
de Donatistis loquens.

Cum ad pacem CHRISTI revocantur, Calumniatores sunt. Cum paci Donati consulunt, dissimulatores sunt. Quid est hoc aliud, quam quod eorum Magister Ticonius de illis ait, QVOD VOLVIMVS, SANCTVM EST.

VI.

Idem Lib. 2. contra secundam Gaudentij
Epistolam, Cap. 26.

Quamdiu vos non tenetis Ecclesiam quam prænunciaverunt Piscatores, [forte Prophetæ] Apostoli plantaverunt, tam diu Reges qui eam tenent, rectissimè ad suam curam judicant pertinere, ne vos adversus eam rebellatis impune.

VII.

Gregorius Lib. 7. Epist. ex Regist. Cap. 6.

Qui non despici à precipiente [CHRISTO] desiderat; preceptoris verba non renuat: quia & is quem vas electionis redemptor sibi noster testatus est esse, servare nos unitatè spiritus in vinculo pacis admonuit. Unde quisquis hoc se teneri salutis vinculo non recusat, QVÆ PACIS SYNT STVDEAT, ET LOCVM HOSTI NON PRÆBEAT, VT FACTA FORTIVS VALEAT VNITATE CALCARI, QVI IN FRATRVN SEVA POTERAT DIVISIONE GRASSARI. Si verò, quod non optamus, erroris hujus

VIII.

deprehēduntur jaculo vulnerati: Ecclesiastica adhortationis est adhibenda curatio: ut aut inter oves D O M I N I C A S , si sanati fuerint, permaneant: aut ab unitate Ecclesiastici corporis excidantur, quatenus & magnum ex damno modico lucrum fiat, & totum faciat liberum pars amissa. Nam & providi sollicitudo Pastoris ovem languidam quę curationem non recipit, ne alias languoris sui labe contamineat, à sanarum consortio non differt ejicere, sciens caterarum se sanitatem non aliter nisi hujus posse ejectione servare.

Augustinus Epist. 161. De Schismate
Donatistarum.

- IX. *Ista omnia considerans [Donatista] si nimium perversus & pertinax esse noluerit, poterit ab omni vel aliena, vel propria seductione liberari. — — — Si aliquid asperè diximus, non ad amaritudinem dissensionis, sed ad correctionem dilectionis valere cognoscat.*

Gregorius Homil. 7. Super Ezechielem.

- X. *Magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. (Matth. 17.) Et rursus, quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. (Matth. 18.) Ex quare nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus, si autem de veritate scandalum sumitur, UTILIUS PERMITTITUR NASCI SCANDALUM, QUAM VERITAS RELINQUATUR.*

Idem

Idem, in tertia parte curæ Pastoralis, Cap. 8.

Aliter admonendi sunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namq[ue] ab impudentia vicio non nisi INCREPATIO DVRA compefcit, istos autem plerumque ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam à pluribus increpentur, istis plerumque ad conversionem sufficit quod eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. ILLOS MELIUS CORRIGIT QVI INVEHENDO RETRAHENDIT: istis autem major profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe Iudeorum plebem DOMINVS aperte increpans ait; Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisse crubescere, &c.

XI.

Ut Angellum equo, & capistrum asino conuenit sic virga necessaria est tergo stultorum. Prov. 26. 31.

Hierem. 3.

Idem ibidem, Cap. 9.

Aliter admonendi sunt protervi, atque aliter pusillanimes. Illi enim dum valde de se presumunt, exprobando ceteros dedignantur: isti autem dum nimis infirmitatis sue sunt conscij, plerumque in desperationem cadunt. Illi singulariter summa aestimant cuncta quæ agunt, isti vehementer depecta putant esse quæ faciunt, & idcirco in desperatione franguntur. Subtiliter itaque ab arguente disutienda sunt opera protervorum, ut in quo sibi placent, ostendantur quia DEO displicent. TVNC ENIM PROTERVOS MELIUS CORRIGIMVS, CVM EA QVÆ BENE EGISSE SE CREDVNT, MALE ACTA MONSTRAMVS, ut unde adepta creditur gloria, inde utilis subsequatur confusio.

XII.

Sapientior est piger in oculis suis, septem respondentibus consilium. Prov. 26. 16.

AUGUSTINVS serm. 237. De tempore.

XIII. *Quod videris iudica, quod non viles DEO dimitte: quando autem iudicas dilige homines, oderis vitium. NOLI PROPTER HOMINEM DILIGERE VITIUM, NEC PROPTER VITIUM ODISSE HOMINEM. Homo, proximus est tuus. Vitium inimicum proximo tuo. Tunc amas amicum, si oderis quod nocet amico — — — vis ut sis inimicus inimici tui? inimicus esse debet vitij tui. — — — MEDICVS NON AMAT EGROTANTEM, SI NON ODIT AGRIVDINEM. ut liberet egrotum, persequitur febrem: nolite amare vitia amicorum vestrorum. si amatis amicos vestros.*

Charitas non
g. iud. c. de in-
justitia, cor-
gaudet autem
veritati. 1 Co-
rinth. 13, 6.

Gregorius Lib. 4. Epist. ex Registro Cap. 80.

XIV. *Pacem tunc veraciter tenemus, cum superborum culpas, cum charitate simul & iustitia insistente persequimur: cum eos diligimus, & eorum vitia odio habemus, opus quippe DEI homo est, sed opus hominis vitium. Nos ergo discernamus quid DEUS, quid autem homo fecerit, & neque propter errorem odio habeamus hominem, neque propter hominem diligamus errorem.*

Thomas Aquinas, in 2^a 2^e Quæst. 43. Art. 7.

XV. *HIERONYMVS dicit, quod dimittendum est propter scandalum omne quod potest prætermitti, salva triplisi veritate, scilicet, Vita, Iustitia, & Doctrina.*

Idem

Idem ibidem.

Cum scandalum activum sit dictum vel factum minus rectum, nihil est cum scandalo activo faciendum. Habet autem locum questio, si intelligatur de scandalo passivo, considerandum est ergo quid sit dimittendum, ne alius scandalizetur. Est autem in spiritualibus bonis distinguendum. Nam quaedam horum sunt de necessitate salutis, quae praeferri non possunt sine peccato mortali, manifestum est autem quod NULLUS DEBET MORTALITER PECCARE UT ALTERIUS PECCATUM IMPEDIAT; Quia secundum ordinem charitatis prius debet homo suam salutem spirituales diligere, quam alterius: & ideo ea quae sunt de necessitate salutis non debent praetermitti propter scandalum vitandum. IN HIS AUTEM SPIRITUALIBUS BONIS, QUAE NON SUNT DE NECESSITATE SALUTIS, VIDETUR DISTINGUENDUM; quia scandalum quod ex eis oritur quandoque ex malitia procedit, cum scilicet aliqui VOLUNT IMPEDIRE HUIUSMODI SPIRITUALIA BONA, SCANDALA CONCITANDO. & hoc est SCANDALUM PHARISAEORUM, qui de doctrina DOMINI scandalizabantur: quod esse contemnendum DOMINUS docet MATTH. 18, quandoque; verò scandalum procedit ex infirmitate vel ignorantia, & huiusmodi est SCANDALUM PUSILLORUM, propter quod sunt spiritualia bona vel occulta, vel etiam interdum differenda; ubi periculum non imminet, quousque reddita ratione, huiusmodi scandalum cessat. SI AUTEM POST REDDITAM RATIONEM HUIUSMODI SCANDALUM DURET, IAM VIDETUR EX MILITIA ESSE. Et sic propter ipsum non sunt huiusmodi spiritualia opera dimittenda.

XVI.

Scandalum
Phariseorum.Scandalum
Pusillorum.Quando tran-
seat in mali-
tiosum.

Idem ibidem.

- XVII. *Est de necessitate salutis, ut contrarium veritati non doceat, sed veritatem secundum congruentiam temporis, & personarum proponat ille, cui incumbit docendi officium. Et ideo PROPTER NVLLVM SCANDALVM QVOD SEQVI VIDEATVR, DEBET HOMMO, PRÆTERMISSA VERITATE, FALSITATEM DOCERE.*

Idem ibidem.

- XVIII. *Dicendum, quod in veritate vita, doctrina, & iustitia, non solum comprehenditur id, quod est de necessitate salutis, sed etiam id per quod perfectius venit ad salutem.*

Idem eadem Quæstione, Art. 8.

- XIX. *Aliquando scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum Phariseorum. Et PROPTER EOS QVI SIC SCANDALA CONCITANT, NON SVNT TEMPORALIA DIMITTENDA: quia hoc & noceret bono cõmuni; daretur enim malis rapiendi occasio; & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.*

IOANNES CALVINVS, Lib. 3. Institut.

Cap. 19. §. 10.

- XX. *Fratrū infirmitatem sic sustineri à nobis decet ne quid temere admittamus cum eorum offendiculo. Verum interdum quoque INTEREST, CORAM HOMINIBVS ASSERTI NOSTRAM LIBERTATEM.*

Idem

. Idem ibidem, §. 11.

Scandalum in re aliqua datum dicitur, cujus culpa ab XXI.
authore rei ipsius profecta est. Scandalum acceptum voca-
tur, cum RES ALIOQVI NON IMPRO-
BE NEC IMPORTVNE ADMISSA,
MALEVOLENTIA AVT SINISTRA
QVADAM ANIMI MALIGNITATE IN
OFFENSIONIS OCCASIONEM RA-
PITVR. Non enim hic datum erat scandalum: sed si-
nistri illi interpretes SINE CAUSA accipiunt. Priore
illo scandali genere non nisi infirmi offenduntur: hoc au-
tem secundo acerba ingenia, & Pharisaica suspensilia. Qua-
re alterum vocabimus scandalum infirmorum, alterum Pha-
riseorum: ac sic libertatis nostrae usum temperabimus, ut
fratrum infirmorum ignorantiae cedere debeat: Phariseo-
rum austeritati nequaquam. ——— Phariseorum
autem offensio quanti sit facienda, discimus ex verbis DO-
MINI, quibus jubet omitti illos, quia CÆCI MATH. 18
SVNT DVCE CÆCORVM. Admonue-
rant Discipuli, eos sermone ipsius offensos fuisse. Respondet
negligendos, NEC CVRANDAM ESSE
eorum offensionem.

Idem ibidem, §. 13.

Quicquid autem de cavendis offendiculis docui, ad res XXII.
medias, & indifferentes referri volo. Nam quæ necessaria
sunt factu, nullius offendiculi timore omittenda sunt. Quem-
admodum enim charitati subicienda est nostra libertas: ita
sub fidei puritate subsidere vicissim charitas ipsa debet.
Equidem & hic charitatis rationem habere decet, sed usque
ad aras: hoc est ne in gratiam proximi DEVM offenda-

" mus. Non est probanda eorum intemperies qui nihil nisi
 " tumultuando agunt, & qui perrumpere omnia malunt
 " quam dissuere. At nec audiendi sunt qui cum in mille
 " impietatis formas duces se præbent, sis sibi agendum fin-
 " gunt ne proximis sint offendiculum. Quasi non interim
 " proximorum conscientias in malum adficient: præsertim
 " ubi nulla spe exiit in eodem semper hærent luto. Et
 " *SVAVES HOMINES*, seu doctrina, seu vitæ exemplo sit
 " instituendus proximus, aiant lacte pascendum esse, quem
 " pessimis exitiislibusque opinionibus induunt.

Ex Concilij Oecumenici quinti, colla-
 tione octava.

XXIII. *Apostoli nos admonitiones in corde habentes, quod unus-*
quisque pro se rationem reddet DEO; timentes au-
tem & iudicium imminens eis, qui vel unum ex minimis
scandalizant, QVANTO MAGIS Imperatorem ita
Christianissimum, & populos, & Ecclesias totas?

Hæc dicunt Patres, de obstinatione *VIGILII*, Pa-
 tris *ROMANI*, qui cum tempore illius Concilii esset
CONSTANTINOPOLI, eumque & Imperator
IUSTINIANVS monuisset, & Patres Synedici horta-
 ti essent, ut Concilio interesset, abnuvit, quia trium illo-
 rum capitulorum damnationem, propter quam Impera-
 tor Concilium convocaverat; non cupiebat *VIGI-*
LIVS; metuens offensionem multorum Occidenta-
 lium, qui illam trium illorum capitulorum damna-
 tionem perperam interpretabantur, ac si esset contraria de-
 finitioni Synodi *CHALCEDONENSIS*. Istorum
 fugiens *VIGILIVS* displicentiam inobsequens fuit
 iusto Principis mandato: neque Patribus Synodicis aus-
 cult

cultavit. Quamvis postea deposita pertinacia suscepit decreta Synodica. Idemque fecerunt ejus Successores Episcopi ROMANI, non obstante offensione Schismaticorum, qui non pauci erant in Occidente, etiam Episcopi & Presbyteri, cum suis plebibus, diu contemnentes illam Synodum ejusque decreta, & se à ROMANA Ecclesiæ aliarumque Synodum recipientium Ecclesiarum communicatione propterea segregantes. Donec tandem agnito suo errore iustum Synodi judicium agnoverunt, & ad unitatem Catholicam redierunt.

IN CONCILIO OECUMENICO SE-
CVNDO, CAN. 6.

Hereticis non liceat Orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. Hæreticos dicimus & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathematizati. Ad hæc autem & eos, qui se ipsam quidem fidem conspici præ se ferunt, avulsi autem sunt, & abscissi, & adversus Canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt.

Sed si nonnulli nec Hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliorum criminum accusati, dicant autem se habere aliquas adversus Episcopum criminationes; eos jubet Sancta Synodus PRIMUM quidem apud provincie Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi, qui aliquarum rerum accusatur. QVOD Si evererit, ut provinciales Episcopi crimina quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint, TUNC ipsos accedere ad majorem Synodum diæcesis illius Episcoporum pro hac causa convocatorum, & accusationem non prius intendere, quam æquale periculum sibi statuunt, siquidem in rebus examinandis accusatum Episcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem ius, quæ, ut prius declaratum est, decreta sunt, contemptis, ausus fuerit vel imperatoris aures molestia afficere, vel secularium principum judicia, vel universalem Synodum perturbare, neglectis diæcesis Episcopis; eum

XXIV.

Schismatici
accusantes
Episcopos
non sunt audiendi.

Non sunt inop-
testia afficien-
de aures Re-
gie contemp-
to ordine Ec-
clesiastico.

nullo modo esse ad accusationem admittendum, ut qui canonibus injurias fecerit, & Ecclesiasticum ordinem [τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν] evertent.

In Concilio Milevitano secundo (quod celebratum est Anno DOMINI 416. cujus pars fuit B. Augustinus, Episcopus Hipponensis) Can. 19.

XXV. Placuit, ut quicumque ab imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio privetur, si autem Episcopo judicium ab imperatore postulaverit, nihil ei obfit.

Item, in eodem Concilio, Can. 20.

XXVI. Placuit, ut quicumque Clericus, propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Episcopo suo accipiat. Quod si sine formata voluerit pergere, à communione removeatur. Quod si alicubi ei repentina necessitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Episcopum loci ejus ipsam necessitatem, & de hoc scripta ejusdem Episcopi deferat.

C A P.

CAPVT XXI.

DE DIE IEIUNI.

ON quærimus nunc utrum debeant esse stata quædam anniversaria aut hebdomaria Ieiunia, vel an solis extraordinariis Ieiuniis locus in publica devotione esse debeant: Sed quæstio nostra est, Quis dies hebdomadis sit publico Ieiunio, siue ordinario, siue extraordinario, convenientior: Dominicus ne, an alius dies: seu quo die Ieiunare conveniat.

Hanc & aliquot sequentes quæstiones cogor brevius attingere,

*Extremo quia jam sub fine laborum
Vela traho, & terris festino advertere proram.*

Summam responsionis ad hanc quæstionem his paucis complectemur Propositionibus.

Prima Propositio: *De iure divino, nec nefas, nec necesse est Ieiunare die Dominico.*

Hoc enim lege divina, nec imperatum est, nec prohibitum. Ego (inquit AUGUSTINVS) in Evangelicis & Apostolicis literis, totoq; instrumento quod appellatur Testamentum novum, animo id revolvens, video præceptum esse Ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat Ieiunare, & quibus oporteat, præcepto DOMINI vel Apostolorum non invenio definitum. Hæc AUGUSTINVS, Epist. 85. ad Galatanum. Vbi etiam plura invenies huc spectantia.

Vide etiam Hieronymum, in Epist. ad Lucinium, quæ incipit,

cipit, *Nec opinanti mihi.* Vide & Nicolaum Vedelium, in Exercitatione in Ignatii Epist. ad Philippenſes, Cap. 3. Considera Analogiam Festi expiationis in Lege Mosaica, quod per omnes hebdomadis dies erat mobile, servato certo mensis die. Papistæ videant etiam Bellarm. Lib. 2. De bonis operibus, Cap. 23. §. Sed illud.

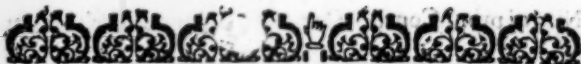
Secunda Propositio: *Nisi necessitas aliqua cogat die Dominico jejunare, convenientius est ut jejunium aliquotius hebdomadis die celebretur.*

Ratio hujus Propositionis, est ea ipsa propter quam observamus diem Dominicum; nempe, quia in memoriam Resurrectionis **DOMINI** hanc hebdomadam habemus lætam festivitatem: neque (extra causam necessitatis) convenit festivitatem spiritualis hujus beatitudinis jejunio impedire; ut monet Hilarius, in Prologo in explicatione Psalmorum. Ideo Tertullianus, Lib. de Corona militis, Cap. 3. *Die Dominico, inquit, jejunium nefas dicimus, vel de geniculis adorare.* (Nempe, illo tempore, contra laudabilem totius Ecclesiæ consuetudinem utrumque nefas; propter contemptum & scandalum; nunc autem utrumque fas: quamvis adoratio de geniculis festivitati diei Dominici minus inconviens videatur, quam jejunium.) Manichæi Hæretici, mortem & resurrectionem **DOMINI** negantes, delegerunt diem Dominicum ad jejunandum, in contemptum Catholicorum & Orthodoxæ Fidei: eodem die jejunabant Priscillianistæ Hæretici, eoque vigilantius everserunt Catholici ne jejunarent die Dominico, sed festivitatis læticia veritatem contra Hæreticos palam, & constanter profiterentur, ut patet ex August. Epist. 86. ubi vide plura. Propter superbos Ecclesiæ contemptores, Eustathianos, denunciaturum est Anathema jejunantibus die **DOMINICO**: (nempe cum contemptu Ecclesiasticæ *εὐμαρίας*) in Concilio Gangrensi, Can. 18. Quod Concilium circa magni Nicæni

Nicæni primi Concilij Oecumenici tempora celebratum est.

Tertia Propositio: *In publica jejuniij observatione agendum est, sicut agit Ecclesia in qua degimus.*

Aliter, per contemptum, facientibus Anathema dictum est, in Concilio Gangrensi, Can. 19. Quod Gangrense decretum repetitum est, Anno DOMINI 813, in Concilio Moguntiaco, Cap. 35. & Anno DOM. 816, in Concilio Aquisgranensi, Cap. 69. & inseruit Decreto Gratianus 30 Dist. Can. *Si quis eorum*. Huc pertinet illud Ambrosij; *Quando hic sum, non jejuno Sabbato; quando Roma sum, jejuno Sabbato: & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate, si pati scandalū non vultis aut facere.* Hæc Ambrosius apud Augustinum, Epist. 86. Vbi Augustinus hæc sua verba subiungit; *Mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commissa est. Quapropter si consilio meo, præsertim quia in hac causa plus forte, quam satis fuit se petente atque urgente loquutus sum, libenter acquiescis, Episcopo tuo in hac re noli resistere, & quod facis ipse, sine ullo scrupulo vel disceptatione, sectare.* Hæc August. Epist. 86. ad Casulanum. Vide supra Cap. 2. & Cap. 3. & Cap. 7.

CAPV'T XXII.

De recitatione Orationis Dominicae.

ROPOSITIO prima. ORATIO-
NEM DOMINICAM, nobis tradidit
DOMINVS, non solum ut regulam ad
quam alias Orationes conciperemus; sed etiam
ut Orationem quam precantes diceremus.

Nam DOMINVS non solum tradi-
dit canones precandi, sed etiam precationem hanc Ca-
nonicam conceptis verbis composuit, & nobis non solum
imitandam, sed etiam in precibus dicendam eam com-
mendavit, inquit; *Sic igitur orate vos, PATER*
NOSTER, &c. Matth. 6. 9. (Confer Num. 6. 23.)
Item, Quando oratis, dicite, PATER NOS-
TER, &c. Luc. 11. 2. Ecce hanc precationem nos non
solum imitari, sed etiam DICERE iussit. Utillissi-
mum infirmitatis nostrae, & non contemnendum subsi-
dium, perfectumque defectuum precationum nostrarum
supplementum nobis misericorditer suppeditans, quo uti
etiam non semper necesse est, sæpè tamen convenit, & est
valdè tutum, DOMINO verba suggerente, eorumque
usum commendante. *Quæ enim (inquit CYPRIA-*
NVS) potest magis spiritalis esse oratio, quàm quæ à CHRI-
STO nobis data est, à quo nobis & Spiritus sanctus missus
est? Quæ vera magis apud PATREM precatio, quam quæ
à FILIO, qui est Veritas, de ejus ore prolata est? Ut
aliter orare quam docuit non ignorantia sola sit, sed & culpa,
quando ipse posuerit, & dixerit, Rejicitis mandatum DEI,

ut traditionem vestram statuatis. Oremus itaque fratres dilectissimi sicut Magister DEVS docuit. Amica & familiaris oratio est DEVM de suo rogare: ad aures ejus ascendere CHRISTI ORATIONEM. AGNOSCAT PATER FILII SUI VERBA, cum precem facimus. Qui habitat intus in pectore, ipse sit & in voce. Et cum ipsum habeamus, apud Patrem, Advocatum pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, A DVOCATI NOSTRI VERBA PROMAMVS. Nam cum dicat, quia, quodcumque petieritis a Patre in Nomine meo, dabit vobis: QVANTO EFFICACIVS impetramus quod petimus in CHRISTI Nomine, SI PETAMVS IPSIVS ORATIONE. Hæc Cyprianus, in serm. de Oratione Dominica.

MATH. 15

IOAN. 16.

Secunda Propositio. Apostoli cōsē, sequēta Catholica Antiquitas precantes vsi sunt recitatione Orationis Dominicæ.

AVGVSTINVS, Epist. 59. Quæst. 5. loquens de Orationibus, quæ fiebant in celebratione Cænz DOMINICÆ; Quam totam, inquit, petitionem ferē omnis Ecclesia Dominica Oratione concludit. Hæc ille.

GREGORIUS, Lib. 7. Epist. ex Regist. Cap. 61. Orationem, inquit, DOMINICAM idcirco post precem dicimus; quia mos Apostolorum fuit; ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconueniens visum est, ut precem quam Scolasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam Redemptor noster composuit, super ejus corpus & sanguinem non diceremus. Sed DOMINICA oratio apud Græcos ab omni populo dicitur; apud nos autem a solo Sacerdote. Hæc Gregorius, hujus nominis primus, Episcopus Romanus.

Vide Tertulliani librum de oratione.

Tertia Propositio: *In omnium reformatarum Ecclesiarum liturgiis recitatio orationis Dominica fieri iubetur.* Hæc Propositio ulteriore non eget probatione insipientibus ipsas liturgias.

Nemo reprehendit quod Psalmos DAVIDICOS DEO decantamus, aut quod sollempni illa benedictione, quam partim Aaroni DEVS per Moſen dictavit, (Numer. Cap. 6. Verſ. 24. &c.) Partim Apoſtolus Paulus nobis ſcriptam reliquit, (2. Cor. 13. 14.) Pastores noſtri populo benedicant. Quid admittit in nos DOMINVS IESVS, ut Orationem, ab illo compoſitam, & nobis ad DICENDVM traditam dicere refugiamus? annon ipſe eſt idem ille vnicus verus DEVS, Author Psalmorum, & benedictionum, & huius orationis, quam ab Authore Dominicam appellamus? Vide ſupra, Cap. 13.

CAPVT XXIII.

Occurrendum eſt erroribus, & fieri debet errorum abjuratio.

AVGVSTINVS in Psalmum 49.

I.

TSI non facis, & laudas quod fit, aſtipulator es facti.

Idem ibidem.

II.

OS TVVM ABVNDAVIT MALITIA, ET LINGVA TVA AM-
PLEXA EST DOLOSITATEM.] *Malivolentiam*

tiam & dolositatem, fratres, quorundam hominum dicis, qui per adulationem quamvis sciant mala esse que audiunt, ne offendant eos à quibus audiunt, non solum non reprehendendo sed tacendo consentiunt.

Idem ibidem.

Præcipitas hominem incaute vitia sua proferentem, & an sint vitia nescientem, tu qui scis vitium esse, non dicis corruisse illum. III.

Gregorius Lib. 7. Epist. ex Registro, Cap. 6.

Nam quomodo sine erroris suspitione sit qui patientiam præstat erranti? aut quam de se estimationem præbeat, si ea que fervor fidei postulat aperta purgari satisfactione non prævidet. ——— qui non corrigit refecandi, committit. IV.

VICTOR, Episcopus CARTHAGINENSIS, in Epistola ad THEODORVM Papam ROMANVM, quæ extat in Actis Concilij illius LATINANENSIS, quod præside MARTINO primo Papa ROMANO, THEODORI immediato successore celebratum est: Anno DOM, 642.

A beato Felice Apostolica vestre sanctitatis Predecessore dictum est; Negligere quippe, cum possis deturbare perversos, nihil est aliud quam fovere: nec caret scrupulo societatis occulta, qui manifesto facinori desinis obviare. V.

Hæc Victor, hortans Theodorum, ut Monothelitis Hæreticis vigilanter resistat, ne culpæ taciturnitatis teneatur obnoxius. Extat hæc Epistola, in Secretario secundo illius Concilij.

Isidorus Hispalensis, Lib. 3. de summo
bono, Cap. 41.

VI. *Hæc est in DEI Sacerdotibus vera discretio; qua
nec per libertatem superbi, nec per humilitatem remis-
si sunt.*

Ioannes Calvinus, Lib. Epist. Col. 461.

VII. *Nos consulis, an adigendi sint ad fidem suam
publicè testandam, qui se in Ecclesiam admitti possu-
lant. ——— Non videmus cur grave sit homi-
ni, qui inter Ecclesie domesticos censeretur, CHRI-
STO capiti in solidum nomen dare, quod fieri non
potest, nisi DISERTE SVBSCRIBAT SINCE-
RÆ PIETATI, ET INGENVE ERRO-
RES DAMNET, QVIBVS SINCERITAS
RELIGIONIS CORRVMPITUR. IAM
ERRORVM DETESTATIO SÆPE EX
CIRCVMSTANTIA TEMPORVM PEN-
DET, QVIA PROVT NOVAS TVRBAN-
DI RATIONES EXCOGITAT SATAN,
PRVDENTER OCCVRRERE NECESSE EST.
Scimus quantopere nobis commendetur Paulus unitatem Spi-
ritus in vinculo pacis. Porro ad fovendam & retinendam
inter pios consensum, PLVS QVAM NECESSARIA EST
illa solennis fidei professio. Denique quicumque optabunt
Ecclesiam DEI stare incolumem, non agre ferent, hoc
adminiculo eam fulciri. Non putamus esse, qui litem
moveant de generali illa professione: sed frigeret illa, nisi
DISTINCTE QVISQVE TAM HÆRETI-
CIS, QVAM PERVERSIS DOGMATI-
BVS RENVNCIET.*

CAP.

C A P V T XXIV.

Contra juramentum dolosum .

D OLOSITAS est *fraus quadam in verbis, aliud promer ti, aliud sentiendi*, inquit Augustinus, in Psalm. 49. mentiri & fidem quandoque negare, docebant Hæretici Helcesaitæ [Euseb. Lib. 6. Hist. Ecclesiast. Cap. 31. 24.] & Priscillianistæ [August. Lib. contra mendacium, ad Consensum, Cap. 11.] quorum erat illud axioma,

Iura, perjura, secretum prodere noli;

teste Augustino, in libro de Hæresibus ad QVODVLT-
DEVN, Hæres. 70.

De perjurio dolofo diximus in explicatione tertii præcepti. De nefaria etiam arte illa mentiendi, quam æquivocationem vocant, per quam evertitur legitimus sermonis usus, & commercium inter homines labefactatur, & omnis necessitas confitendi CHRISTVM coram hominibus prorsus tollitur, & Martyrum Passiones evacuantur, & de hominum societate omnino perit humana societas, & discrimen omne inter veriloquium, et mendacium quoad homines evanescit, differuimus in explicatione noni præcepti; et in Isagoge, Cap. 5. Part. 7. Sect. 2.

Iuramentum (inquiunt) non est vinculum iniquitatis, propterea non obligat iuramentum ad faciendum rem malam, quam te facturum jurasti.

M m m

Respond

Respondeo: Hoc quidem verum est, sicut docuimus supra, Lib. 1. Cap. 9. §. 2. At æque verum est illum sumere **DEI** Nomen in vanum, quicumque jurat se facturum rem illicitam, aut etiam rem quamcunque quam non intendit exsequi: vel qui assertorie jurat aliquid esse verum, quod non certo scit esse verum. Regula enim juramenti liciti est, ut juremus *in veritate, in judicio, & in justitia*: Hierem. 4. 2. Quicumque igitur vel assertorie jurat quod verum non est, aut quod ipse non certo scit & firmiter credit esse verum, vel promissorie jurat aliquid in se injustum, aut quod non certo scit firmiterque credere esse justum, aut quod non intendit facere, ille sumit Nomen **DEI** in vanum, adeoque perjurus est, vel incautus, vel injustus, vel doloso perjurio.

Lubet hic uti verbis Augustini; *Sunt, inquit, in eis docti, qui etiam regulas, sicut sineſq; constituunt, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi esis fontes Lachrimarum? Et quid faciemus? Quo ibimus? Vbi nos occultabimus ab ira veritatis, si non solum negligimus cavere mendacia, sed audemus insuper docere perjuriam?* Hæc August. Lib. contra mendacium, Cap. 18.

Si iniquitas est promittere, cur promittunt? Cur non aperte profitentur neque promittere se posse sine peccato, neque præstare quod promiserint, ut ab eorum imposturis cavere possimus, eorumque dictis & juramentis fidem non adhibeamus? *Nescis est, inquit Lactantius, eum qui veritati studeat, in aliqua re esse fallacem, atque ab ipsa, quam sequitur, veritate discedere. In hac justitiæ virtutumq; omnium via, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus, ac justus non dicet illud Lucilianum;*

Homini amico, ac familiari non est mentiri meum:

sed

sed etiam inimico, atque ignoto existimabit non esse mentiri suum. Nec aliquando committeret, ut lingua interpretis animi, a sensu, & cogitatione discordet. Hæc Lactantius, Lib. 6. divinarum institutionum, qui est de vero cultu, Cap. 18.

CAPVT XXV.

De Synodorum utilitate & necessitate.

In Canonibus, qui Apostolorum dicuntur,
Canon. 36.

IS in anno fiat Episcoporum Synodus, & inter se examinent decreta Religionis, & incidentes Ecclesiasticas controversias componant.

I.

In Concil. Nicæn. 1. Can. 5.

Placuit, annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis congregatis provincia, discutiantur hujusmodi quæstiones.

II.

Concil. Antioch. Can. 20.

Propter usus Ecclesiasticos, & pro componendis controversiis, rectè habere visum est, ut Synodi Episcoporum in unaquaque provincia fiant bis in anno.

III.

Idem, decretum est in Concilio CHALCEDONENSI, Can. 19. ut sciz. bis in anno Episcopi cujusque Provin-
ciae in unum locum, qui à Metropolitano designatus fuerit,
Synodicè conveniant. Et ea quæ in doctrina aliisve nego-
tiis Ecclesiasticis correctione indigent, corrigant. Qui-
cunque verò non advenerint Episcopi, resident autem in
suis civitatibus, & quidem, si in sua incolumitate consistunt,
omniq; inevitabili [*ἀνεγμήτῃ*] et necessaria occupatio-
ne liberi sunt, eos decernit Synodus CHALCEDONENSIS
fraternè corripiendos. Vide GRATIAN, 18. Dist.

In Concilio Arelatenſi ſecundo (quod celebra-
tum eſt vergente quarto ſeculo) Can. 19.

- V. *Si quis aſſe neglexerit, aut cetum fratrum, antequam diſſolvatur Concilium, crediderit deſcenden- dum, alienum ſc̃ à fratrum communione cognoſcat, nec eum recipi liceat niſi in ſequenti Synodo fuerit abſolutus.*

In Concilio Carthag. 4. Can. 21.

- VI. *Ut Episcopus ad Synodum ire non sine ſatis gra-
vi neceſſitate inhibeatur: ſic tamen, ut in ſua perſona le-
gatum mittat, ſuſcepturus, ſalva fidei veritate, quic-
quid Synodus ſtatuerit.*

In Concil. Carthag. 3. Can. 10.

- VII. *Placuit, ut quotieſcunque congregandum eſt con-
cilium, Episcopi, qui neque atate, neque aegritudi-
ne, neque alia graviore neceſſitate impediuntur,
competenter occurrant, &c.*

Postea

Postea in Consilio Agathensi, Can. 71. five VIII, ult. Anno DOMINI 506. et in Concilio Tolerano 4. Can. 3. Anno DOMINI 633. (cujus verba inferius exhibebo.) & in quinisexta Synodo, Can. 8. Anno DOMINI 692. statutum est, ut quoniam in quibusdam Regionibus duæ Synodi quotannis haberi commodè non possunt, una saltem singulis annis in unaquaque Provincia habeatur.

Necessitatem verò, et utilitatem Synodorum luculenter declararunt Patres CONSTANTINOPOLITANI, in Concilio œcumenico quinto: et Patres TOLETANI, in Concilio illo TOLETANO quarto: utriusque Concilii verba subijciam.

In quinta Synodo œcumenica, quæ Constantinopoli celebrata est Anno DOMINI 553. in collat. 8. in præfatione sententiæ Synodicæ, sic loquuntur illi 165. Patres.

Licet sancti Spiritus gratia & circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam cõmuniter congregati, divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque sua dicta confirmaverunt. Unde cõmuniter de eo sententiam protulerunt, ad gentes scribentes. — Sed & sancti Patres qui per tempora in sanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes, cõmuniter de exortis hæresibus & quæstionibus disposuerunt, certò constituto, quod in cõmunibus disceptationibus cum proponuntur quæ ex utraque parte discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit.

IX.

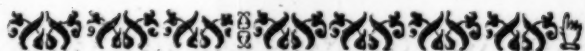
*mondacij. Nec enim potest in communibus de fide dis-
 ceptionibus, aliter veritas manifestari, cum unusquisq;
 proximi adjutorio indiget, sicut in Proverbiis dicit Salo-
 mon, Frater fratri adjutorium prestans exaltabitur sicut
 civitas munita, valet verò, sicut regnum fundatum. Et
 iterum in Ecclesiaste dicit, Potiores duo quam unus, qui-
 bus est merces bona in labore ipsorum. Sed etiam ipse
 Dominus dicit, Amen dico vobis, si duo ex vobis con-
 venerint super terram, de omni re quaecunque
 petierint, continget illis à Patre meo qui in caelis est.
 Ubique enim fuerint duo aut tres collecti in Nomine
 meo, ego cum eis sum in medio ipsorum.*

In Concilio Toletano quarto, (quod celebratum est
 Anno D O M. 633.) Can. 3.

X.

*Nulla pæne res disciplina mores ab Ecclesia CHRI-
 STI magis depulit, quam Sacerdotum negligentia, qui
 contemptis Canonibus ad corrigendos Ecclesiasticos mores
 Synodum facere negligunt. Ob hoc à nobis universaliter
 definitum est, ut, quia juxta antiqua Patrum decreta,
 bis in anno difficultas temporis fieri Concilium non si-
 nit, saltem vel semel à nobis celebretur. Ita tamen,
 ut si causa fidei est, aut quelibet alia Ecclesie communis,
 generalis totius Hispanie & Gallie Synodus convocetur:
 si verò nec de fide, nec de communi Ecclesia utilitate
 tractabitur, speciale erit Concilium uniuscujusque pro-
 vincia, ubi Metropolitanus elegerit peragendum.*

CON-

CONCLUSIO HUIUS

IRENICI.

Hortatio Apostolica.

I. CORINTH. I. 10.

*Hortor autem vos, Fratres, per Nomen DOMINI nostri
IESU CHRISTI, ut idem loquamini omnes, & non sint
inter vos schismata, sed sitis coagmentati in eadem mente,
& in eadem sententia.*

Precatio Apostolica.

ROM. 15. 5. 6.

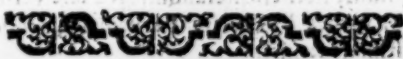
DEUS autem patientia & consolationis, det vobis
ut eodem animo inter vos mutuò affecti sitis secundum
CHRISTVM IESVM.

Δοξολογία Apostolica.

EPHES. 3. 20. 21.

*Ei verò, qui potest infinita cum redundantia facere om-
nia super ea, quæ petimus, aut mente concipi-
mus, pro vi illa agente in nobis, sit glo-
ria in Ecclesia, per CHRISTVM
IESVM, in omnes ætates sæculi
seculorum: Amen*

FINIS.

Lege

Pag. 56. Lin. 23. praesidentia. p. 59. l. 19. profigato. p. 8. l. 6. subiaceant. l. 31. eligar. p. 141. l. 17. *ἡγουσάν*. in Marg. Part. 4. Num. 14. p. 143. l. 4. elucebit. p. 145. l. 18. Canon. 34. p. 168. l. 3. Rabano. p. 189. l. 2. confirmatio. p. 231. l. 3. *Ἀπὸ τῶν ἁγίων*. l. 4. arg. 17. p. 248. l. 22. ad significandum. p. 249. l. 16. 15. p. 254. l. 1. sine. p. 262. l. 14. Hinc. p. 263. l. 1. geminam l. 2. inscribitur. p. 271. l. 13. illa. p. 279. & seqq. usque ad 297. in titulo pag. De Papa Romano. p. 287. l. 31. Bonifacium. l. ult. quidem. p. 296. l. 30. Vide. p. 297. l. 11. vnus. p. 303. l. 25. inceptis. p. 306. l. 9. fit. p. 331. l. 29. capita tegant. l. penult. infirmis. l. ult. eximamus. p. 336. l. antepenult. sursum sunt. p. 337. l. 1. submove. ret. l. 27. Incarnationis Dominicae. p. 346. l. 16. donum. p. 348. l. 1. *ὁ ψαλμὸς*. p. 354. l. 13. fieret. p. 399. l. 17. tremendum. p. 403. l. 19. incumbere. p. 404. l. 28. vobis. p. 410. l. 17. pernegabit. p. 413. l. 20. obfirmatis. p. 435. l. ult. restituere. Et ex. p. 438. l. 22. ego autem in te speravi. p. 441. l. 21. despecta. p. 446. l. 10. imbuunt.

Dele

P. 321. l. 23. omina. p. 331. l. 2. & super illud obtulerunt.

Reliqua lectoris iudicio & benignitati relinquimus.

Quaedam transposita sic restituere.

PAG. 208. Adversus Luciferianos. Et qui hoc postea negarunt fieri recte posse, *LUCIFERIANI*, Schismaticis, & propter obstinatam animositatem etiam Haereticis annumerati sunt. *AVGVSTINVS* autem disertè scribit ordinem in ea haeresi acceptum in qua baptizatos recipimus, non esse iterandum, sed esse verum ordinem; Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, Cap. 13. Et eam Augustini doctrinam.

PAG. 251. & 252. Vt loquitur Damasus, Epist. 5. Quam expositionem confirmare videntur prima illa verba, Can. 10. *ΑΝΤΙΟΧ. τὰς ἐν τῷ κώμῃς ἢ τῷ χωρίῳ, ἢ τὰς καλεμῖνας χωρεπισκόπους.* Vbi pro eodem ponuntur hæ duæ descriptiones; nempe, 1. *Qui sunt in vicis, vel pagis*: 2. Et quasi exegeticè; *vel qui Chorepiscopi nominantur*, ut omnis Episcopus in villis sit Chorepiscopus. Et secundum hanc expositionem necesse erit dicere Concilium Laodicenum decrevisse, ut deinceps non constituerentur Chorepiscopi.

Omnia vel addenda suis locis inferre

PAG. 251. Post illa verba; *SMYRNÆ Episcopum.* inferre: *IRENÆVS* Episcopus Lugdunensis ait; *Habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum usque ad nos.* — Sed quoniam valde longum est omnium Ecclesiarum enumerare successiones. — Fundantes igitur & instruantes beati Apostoli [Petrus & Paulus] Ecclesiam [Romanam] *LINO* Episcopatum administranda Ecclesie tradiderunt. Hujus *LINI PAVLVS* in his que sunt ad Timotheum Epistolis meminit. Succedit autem ei *Anacletus*. Post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur *Clemens*, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis. — Huic autem *Clementi* succedit *Evaristus*, & *Evaristo Alexander*, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est *Sixtus*, & ab hoc *Telesphorus*, qui etiam gloriosissimè Martyrium fecit, ac deinceps *Hyginus*, post *Pius*, post quem *Anicetus*. Cum autem successisset *Aniceto Soter*, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet *Eleutherius*. — Et *POLYCARPVS* autem non solum ab Apostolis edo-

*Ætus, & conversatus cum multis ex eis, qui DO-
MINVM nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in
Asia, in ea qua est Smyrnis Ecclesia constitutus Episco-
pus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate, mul-
tum enim perseveraverat, & valde senex gloriosissime
& nobilissime Martyrium faciens exivit de hac vita.
Hæc Irenæus. Lib. 3. adversus Hæreses. Cap. 3. Antianus
Episcopus Alexandrinus, S. Marci Evangelistæ successor,
sedit Annos 22. Et morienti successit Abilius, Anno qua-
rto Domitiani Imperatoris; ut scribit Eusebius, Lib. 3.
Hist. Cap. 17. 12. Sedit Abilius Annos 13. Ei successit
Cerdo, Anno primo Trajani Imper. Euseb. Lib. 3. Hist.
Cap. 16. 16. Vivebant adhuc beati Ioannes & Simon
Apostoli.*

PAG. 161. Post illa verba; Sed hominum sunt manus, inferre:
(Obvius & planè alius est sensus *dextra societatis*, Ga-
lat. 1. Distinguendum est inter τὴν ἡγεσίαν τῶν χειρῶν
& πρεσβυτερίαν, apud Paulum, ubi manus tribuuntur Pres-
byterio sive Presbyteris, & τὴν ἡγεσίαν χειρο-
τονίας, quam legitur Origines accepisse πρὸς τὸν ἡγο-
νῶν, ab Episcopis sive per impositionem manuum Epis-
coporum; apud Eusebium, Lib. 6. Historiæ Ecclesiast. Cap.
17. 17. Vbi Presbyterium significat ipsum gradum sive
officium Presbyterale, & quod ibi χειροτονία πρεσ-
βυτερίας appellatur, id alibi Eusebius vocat χειροτονίαν πρεσ-
βυτερίας, Lib. 6. Cap. 13. 11. Nam discrimen est haud ob-
scurum, ut patet ex collatione alterius loci apud Paulum,
2. Tim. 1. 6. Ἀλλὰ τὴν ἡγεσίαν τῶν χειρῶν μὴ, per im-
positionem manuum mearum.)

PAG. 234. Post illa verba; Remissionem consequuntur. inferre:
per obedientiam, inquam, à CHRISTO quondam via-
tore præstitam. Nunc autem CHRISTVM non esse
amplius in statu merendi, postquam viator esse desuit, do-
cet

cet Thomas, Part. 3. Quæst. 19. Art. 3. ad 1^{am}. vide eundem, in 2^a. 2^a. Quæst. 13. Art. 4. ad 2^{am}.

PAG. 248. Post illa verba; de Missa, Cap. I. inferre: Dicebatur olim in sacris Isidis, λαοῖς ἄφῃσις, *populis missio*. Et inde mutuatos esse hunc morem Christianos ut dicerent, *Ite, missa est*, ait Polydorus Vergilius, Lib. 5. de rerum inventoribus. Cap. 12.

PAG. 267. Post illa verba; Episcopo Sanct-Andreano. inferre. Τῆς πολιτικοῦ; Ἐ δημοσίοις τύποις καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων παρὶς ἀκολουθεῖτω; id est, Civiles ac publicos Typos Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur. Concil. quinifext. Can. 38.

PAG. 288. Post illa verba; Concedit Concilium Chalcedonense, inferre. Episcopo Constantinopolitano.

PAG. 291. Post illa verba; Concilij Pisani, Anno 1409, inferre. Ut notorius Schismaticus, notorius Hæreticus, & à fide devius. Concil. Pisan. Sess. 14.

PAG. 302. Post illa verba; Repræhensione digni sint, inferre. Gnosimachi &

DEO Gloria.

